

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

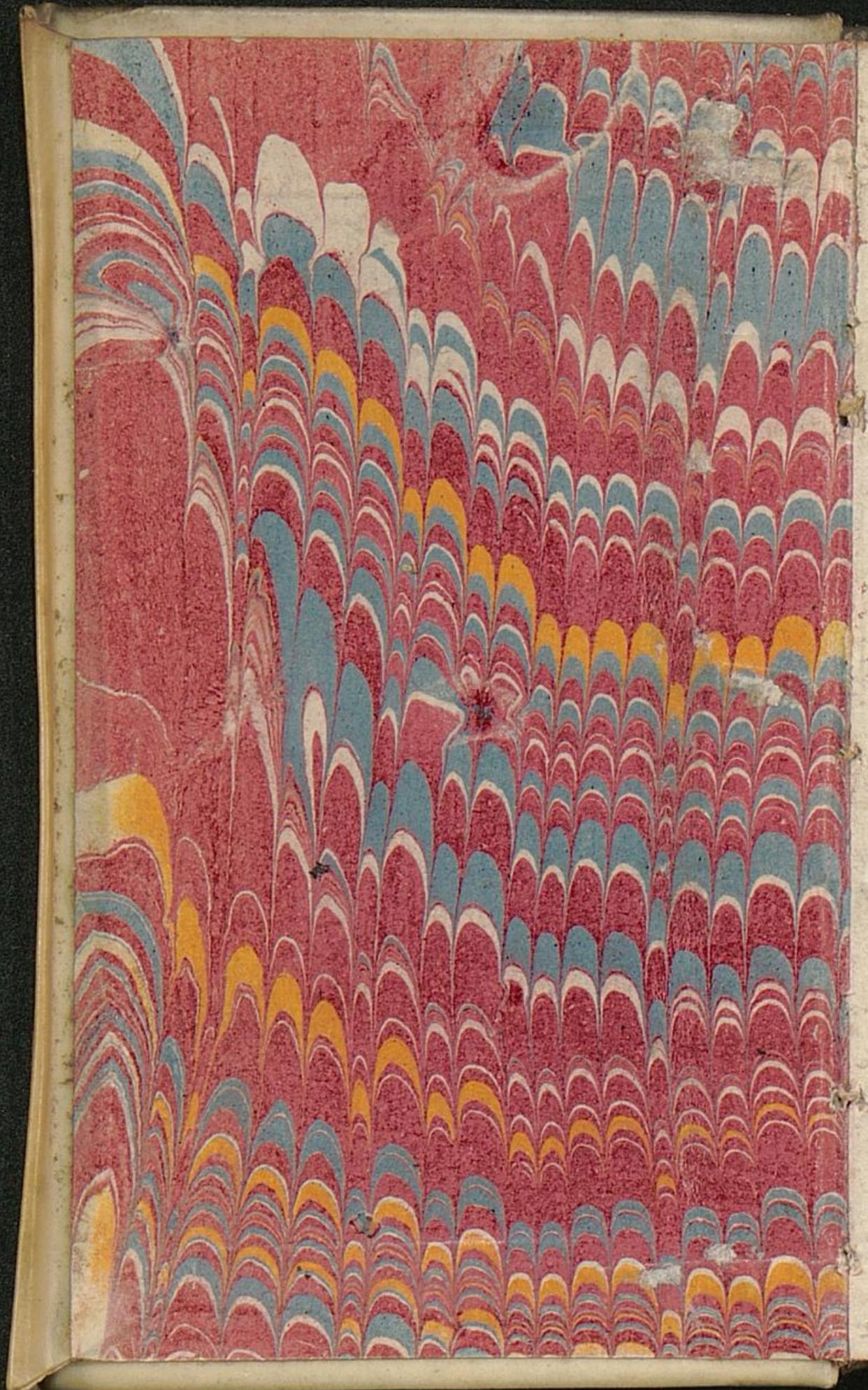
**Epitome Tribvnalis Sacramentalis Reverendissimi Patris
Petri Marchantii**

Zurmöllen, Heinrich

Neuhusii, 1677

urn:nbn:de:hbz:466:1-9734

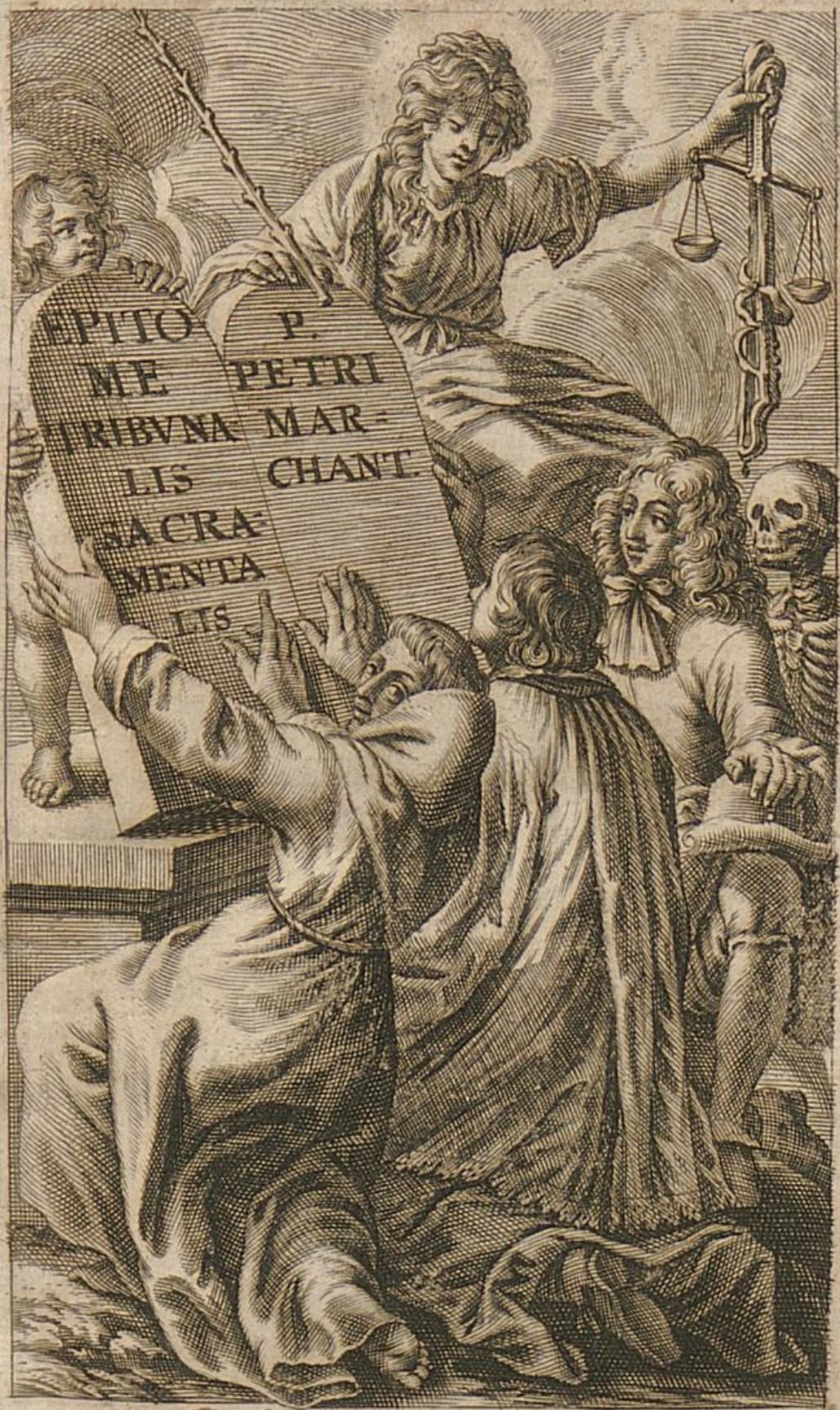

Th. 2344.

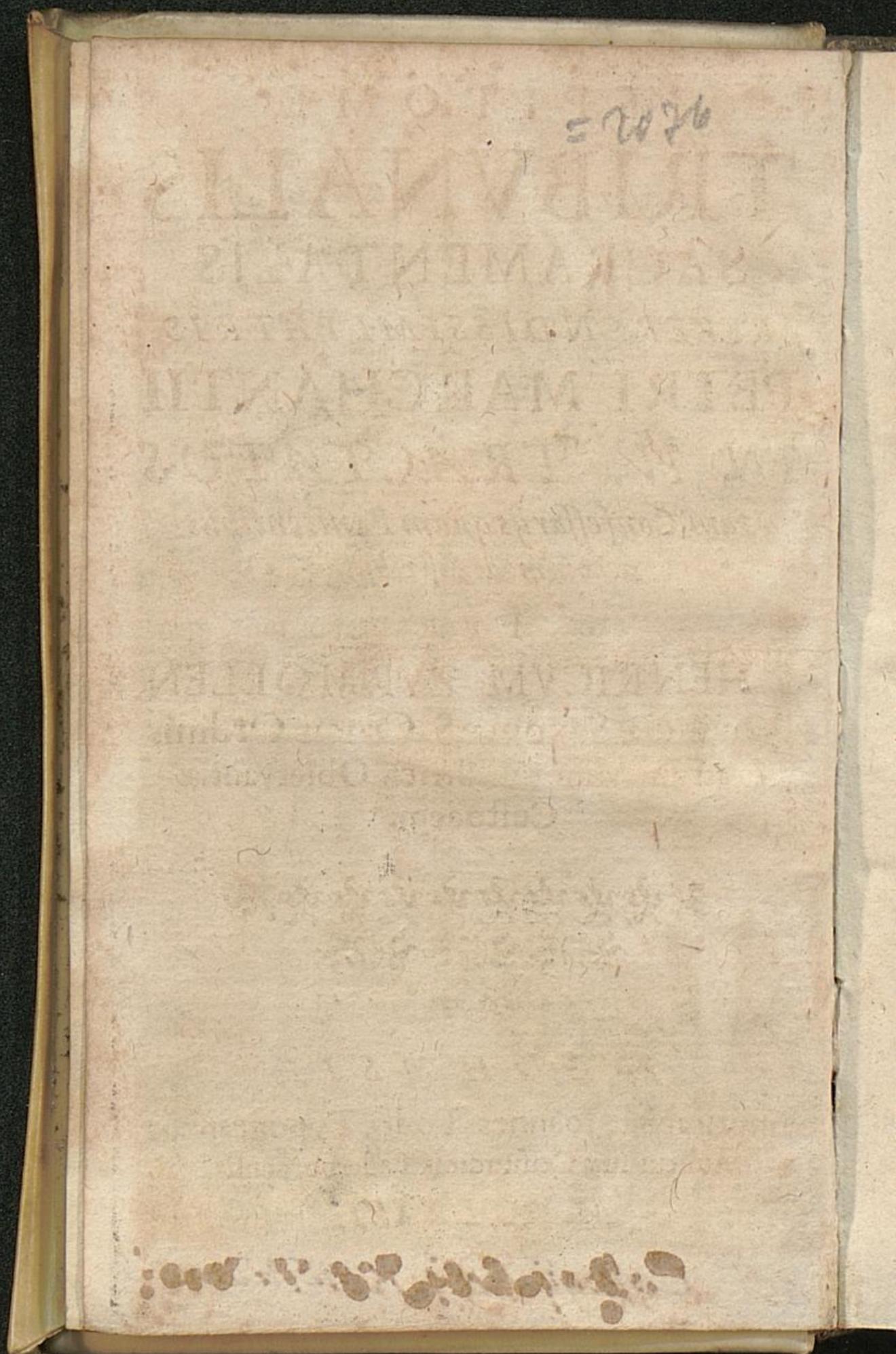
9. I
13.

Ex legato Celsi Pinejns Ferdi,
nandi, Epi Paderb: et Monaster.
Anno 1683.

Codex iuris canonici

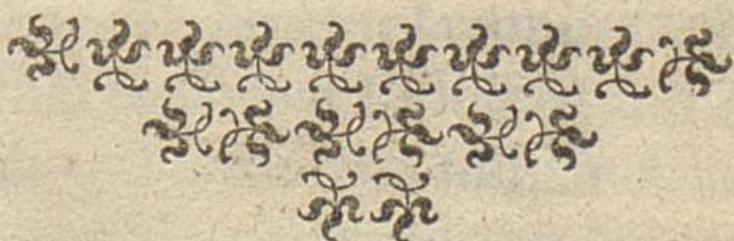
2026

E P I T O M E
T R I B V N A L I S
S A C R A M E N T A L I S
R E V E R E N D I S S I M I P A T R I S
P E T R I M A R C H A N T I I
I N I V . T R A C T A T U S

*tam Confessarijs quam Pænitentibus
accommode distributa:*

P E R
P. H E N R I C U M Z V R M Ö L L E N
Provinciæ Saxoniæ S. Crucis Ordinis
Fratum Minorum Strict. Observantiæ
Custodem.

N E U H U S S I ,
Imprimebat Joannes Todt, Typographus
Aulicus suæ Celsitudinis Paderbornensis.

M. D C. L X X V I I .

Reverendissimo, Prænibili & Eximio
Patri ac Domino,

D O M I N O
LAVRENTIO
à D R I P T

Ordinis S. Bened. in Gladbach pro-
fesso, S. Theol. Lectori, Reverendissimi ac
Celsissimi Principis & Episcopi Paderbornensis,
in Ecclesiast. Consiliario, nec non in Spiritual.
Commiss. Generali.

Patrono suo Colendissimo.

Epitomen Tribunalis Sacra-
mentalibus, piæ memoriæ Pa-
tris Petri Marchantij Con-
cinnavi, sed in lucem prodire vere-
tur, nisi Reverendissimæ Paternita-
tis tuæ, sublevetur favonijs, & beni-
gnissimi favoris suffulciatur ample-
xibus. Liceat itaq; mihi humili Ty-
pographica servitorum meorū ex-
hibitione, te venerari, te inquam:
qui irrequieto Religionis & Eccle-
siasticæ perfectionis volatu sublima-

D E D I C A T I O.

tus, Paderæ Diæcesin, in spiritualibus regis, foves, instruis. Non enim debet humore Typico præsens opusculum, aliorum novellos oculos conjicere, quam in eum, qui Commissarius Generalis in Spiritualibus, per districtum Paderanum constitutus, statui Ecclesiastico, Religioni conservandæ, hæresi ac delictis extirpandis, vigil Argus Zelosissime prospicis, & ita terra altior, terrena fastidis ac calcas, ut per virtutū tuarum scalam, ad hoc Ecclesiasticarū dignitatum Culmen conscenderis, & ut plus ultra ascendas meritissimus existas. Ita ut de te dictum intelligam, quod de Antonio pronunciavit Ennodius in ejusdem vita: quamvis (inquit) de splendore conscientiæ jubar hauseris, tamen fulgorem stirpis, præcipue morum radis obumbrasti, vincens decorem

fan-

D E D I C A T I O.

sanguinis ingenij claritate, dum coruscantem generis tui lampadem, actuum serenitate transcendis, & factus es tui stematis victor, per quod plerosque nascendo superasti. Et quamvis non ignorem, modestiam tuam ab omni Laudum alienarum Lenocinio maxime alienam esse, tamen virtutum tuarum gloriam nequaquam minues, si mihi indulseris, ut ex innumeris paucas, quæ omnibus notæ perspectæque sunt, attingam: Prodit autem ad primum Reverendissimæ Paternitatis tuæ obtutum, ardens in Virginem Deiparam amor, ejusque honoris ab omni injuriarum ac calumniarum incursu vindicandi, intensissimū studium, quod diversi tam ad ejus cultum promovendum, quam honorem à calumnijs vindicandum, à te doctissime editi libri, S. Matri Ecclesiæ luce

DEDICATIO.

clarius demonstrant, deinde huma-
nitas in colloquendo, circumspēcta
in perperam agentes lenitas, in pau-
peres charitas, in quosvis munificen-
tia principalis, deniq; animi dotum
Elenchum claudit, promptissimum
& ad omnia summa versatile ingeni-
um, & efficax illa in te notatur virtu-
tis species, quæ (teste Eusebio) ocu-
lis puris ostensa, mox omnes rapit in
amorem sui, quâ & ego raptus bene-
volentiae tuæ fastigio, præsentem de-
dico, consecro, substerno, libellum.
Contempiare itaque, in hoc tibi de-
dicato opusculo, tibi devinctissimi
animi obsequiū, benignoq; digneris
intuitu, quod è cordis sinu de prom-
ptum tibi sisto. Vale, & Religioni Ec-
clesiæ, ac defensioni B. Virg. Mariæ,
diutissime vive. Ita precor

*Reverendiss. Prænob. ac Eximia Pater-
nitatis Vestræ obsequiosissimus
F. Henricus Zurmollen.*

FACULTAS
Rev. Patris
PROVINCIALIS.

EGO infra scriptus permitto librum, cui titulus est, Epitome Tribunalis Sacramentalis P. Petri Marchantij, à Patre Henrico Zurmöllen, Provinciæ nostræ Custode concinnatum, atque à deputatis ad hoc Theologis approbatum, prælo excudi: in cuius rei fidem, has litteras manu mea subscriptas, confuentoque sigillo munitas dedi. Monasterij Westphaliæ Anno 1677. 28. Septembris.

F. Albertus Watringa
L.I. Minister Provinciæ.
(L.S.)

A 4

Appro-

*Approbatio Eximiorum Do-
ctorum Coloniensium.*

Præsens Opusculum, cui
titulus, Epitome sacramen-
talis Tribunalis P. Petri Mar-
chant, in quatuor tractatus di-
atributa, per P. Henricum Zur-
möllen Provinciæ Saxoniæ San-
ctæ Crucis, Ordinis FF. Mino-
rum strictioris Observantiaæ Cu-
stodem, Singulari aviditate e-
volvimus, & omnino fidei &
bonis moribus conformere.
perimus. Quare nedum pu-
blica luce dignum judica-
mus: verum & sedulos Sag-
cis Compilatoris labores dilau-
damus, & de prædicando af-
firmamus Angelicos. Nam te-

ste Aureo Oratore Chrysosto-
mo homil. 5. in Ioan. Præcursor
Christi Baptista ideo Angelus
est nuncupatus à Prophetā dicen-
te. Ecce ego mitto Angelum
meum: Angeli enim Virtus est
nihil proprium dicere. Sic cen-
sendo adprobamus Colonię
in Conventu S. Crucis Ordī-
nis Prædicatorum Anno salu-
tis M. DC. LXXVII. in festo
B. Alberti Magni.

Fr. Henricus Hilden Ord. Præd.
SS. Theologiæ Magister, ejus-
demq; in Universitate Colonensi
Ordinarius & Publicus Profess.

Fr. Hyacintus Cunibert Ord.
Præd. SS. Theologiæ Magister,
& in Alma Universitate Colon.
Doctor & Professor publicus.

A 5 A P-

APPROBATIO
PP. Lectorum studij Theologici
Monasteriensis, Ordinis Fr. Minorum
Strict. Observantie.

Nos infrascripti ex Commissione
A.R.P. Ministri Provincia-
lis, hanc Epitomen Tribunalis Sa-
cramentalis, P. Petri Marchantij, in
quatuor Tractatus accommodè di-
stributam, per V.A. P.F. Henricum
Zurmöllen, Provinciæ Saxonиæ S.
Crucis Ordinis Fratrum Minorum
Stricioris Observantиæ Custodem,
fideliter perlegimus; quam ob Sy-
nopticam, cuilibet statui probe ac-
commodataim, in utroque foro util-
lem instructionem, luce publica di-
gnam censuimus Monasterij West-
phaliæ die 27. Septemb. Añi 1677.

F. Ferdinandus Rhode. S.T.L.

F. Bernardius Otto. S.T.L.

APPROBATIO

*PP. Lectorum studij Theologici
Paderbornensis, Ordinis Fr. Minor.
Strict. Observantiae.*

Nos infrascripti, juxta Constitutiones
Ordinis, de mandato superioris hanc
Epitomen Tribunalis Sacramentalis P.
Petri Marchantij, in quatuor tractatus per
V.A.P.F. Henricum Zürmöllen, Provin-
ciæ Saxonie S. Crucis Ordinis Fratrum
Minorum Strictioris Observantiae Custo-
dem, singulari studio ac industria divisam,
matura cum attentione legimus, & nihil
in easanæ doctrinæ bonisq; moribus ob-
noxium offendimus, sed directioni Con-
scientiarum cujuscunque status hominum
utilissimam invenimus, quapropter publi-
cis eadem Typis dignissimam judicamus
Paderbornæ die 22. Septemb. An. 1677.

F. Bernardus Marle S. T.L.

F. Henricus Vehoff S. T. L.

CENSURA ORDINARII.

LIbellus cui titulus Epitome Tri-
bunalis Sacramentalis R̄mi. P.
Petri Marchantij, cum, plurimorum
Doctorum Theologorum, SS. The-
ologiæ Lectorum & meo judicio ni-
hil fidei aut bonis moribus contra-
rium contineat: Sed rara industria
magnum in parvo Marchantium,
quasi in Speculo, doctrinamq; om-
nibus Christianis, maxime tamen a-
nimarum Curatoribus ac Confessa-
rijs utilem & necessariam exhibeat,
meretur ut publici Juris fiat, & omni
Statui deserviat. Dabam in Aula &
Residentia Celmi. Paderbornensis
die 25. Mensis Novembris. 1677.

*Laurentius à Drift O. S. B. SS.
Theologiae Lector, Celmi. & R̄mi.
Principis & Episc. Paderb. ac
Coadjut. Monaster. in Ecclesiast.
Consiliar. in Spiritual. Commiss.
Generalis & Librorum Censor
Ordinarius.*

I N D E X
ARTICVLORVM.
TRACTATVS I.

De Hierarch. Ecclesiast.

TITVLVS PRIMVS.

De Ecclesiæ Militantis summo

Capite illius potestate ac
obligatione.

Articulus I. De Ecclesia Militante, illiusq;
proprietatibus

Pag. I.

Art. 2. De Primatu Petri & illius potesta-
te ut Vicarij Christi

6

Art. 3. De Successore Petri in Vicariatu
Christi

II

Art. 4. De Potestate Pontificum, in conden-
dis legibus illarumq; obligatione

14

Art. 5. De potestate Pontificis in ferendis
Censuris & primum Excommunicat.

18

Art. 6. De suspensione interdicto & irregu-
laritate

23

A 7

Art. 7.

I N D E X.

- Art. 7. De Potestate Pontificis in Erogandis
indulgentijs* pag. 30
*Art. 8. De obligationibus & peccatis Sum-
morum Pontificum* 36

TITULUS SECUNDUS.

- Art. Vnicus de Concilijs Generalibus* 38

TITVLVS TERTIVS.

De Statu Episcopali.

- Art. 1. Quæ qualitates in Episcopo requi-
rantur* 40
*Art. 2. De primo officio Episcopi, quod est
oves pascere* 45
*Art. 3. De secundo officio Episcopi, quod est
oves custodire* 51
*Art. 4. De tertio officio Episcopi, quod est
oves regere* 54
Art. 5. De Potestate Episcoporum 56

TITVLVS QVARTVS.

- Art. Vnicus, de Archidiaconis & Officiali-
bus* 58

TI-

I N D E X.

TITVLVS QVINTVS.

De Canonicis et illorum obli-
gatione.

- Art. 1. *Quid dicendi sint Canonici & illorum obligatione* pag. 61.
Art. 2. *Quo jure teneantur Canonici ad horas in Choro persolvendas* 65
Art. 3. *De actibus quibus censeatur Canonicus satisfacere officio Chori* 68
Art. 4. *De integritate Horarum Canonicarum* 71
Art. 5. *De significatione particulae (studiose) in Horarum recitatione* 73
Art. 6. *De devotione in Horarum recitatione servanda* 76

TITVLVS SEXTVS.

De Parochis et illorum obli-
gatione.

- Art. 1. *Quid sit Parochus quæve ejus obligationes* 82
Art. 2. *Ad quid teneatur Parochus in Sacramentorum administratione* 84
Art. 3.

I N D E X.

Ars. 3. De peccatis Parochorum 87

TITVLVS SEPTIMVS.

De Confessariis et Confessione.

Art. 1. De Tribunali Sacramentali visibili 88

Art. 2. De Confessarij Jurisdictione 91

Art. 3. De qualitate & scientia Confessarij 96

Art. 4. A quo & qualiter approbatio Confessarij fieri debeat 100

Art. 5. De actibus Confessarij in Tribunalii penitentia 102

Art. 6. De peccato prout est materia Confessionis 105

Art. 7. De gravitate peccatorum quam Confessarius debet discernere 109

Art. 8. De primo actu penitentis qui est Contritus 112

Art. 9. De secundo actu penitentis qui est confessio 116

Art. 10. De tertio actu penitentis qui est satisfactio 123

Art. 11.

I X N D E X.

- Art. 11. Denatura & qualitate Conscientiae 127
Art. 12. De Absolutione Sacramentalis 137

TITVLVS OCTAVVS.

De Presbyteris illorum obligacione & peccatis.

- Art. 1. Quid sit presbyteratus quæve ejus materia & forma 139
Art. 2. Quanta sit dignitas ordinis Presbyterij 142
Art. 3. Que nam sint obligationes Sacerdotum quatenus Sacerdotes sunt 144
Art. 4. De peccatis Sacerdotum ut Sacerdotes sunt 148

TITVLVS NONVS.

De Diaconis illorum obligacione & peccatis.

- Art. 1. De materia forma & officijs Diaconatus 150
Art. 2. De peccatis Diaconorum 152

TL.

I N D E X.
TITVLVS DECIMVS.

De Subdiaconis.

- Art. 1. De materia forma & obligationibus Subdiaconatus* 154

TITVLVS VNDECIMVS.

*De Beneficiatis, Beneficiis
ac Simonia.*

- Art. 1. Quid & quotplex sit Beneficium* 157
*Art. 2. An aliquis plura Beneficia simul
obtinere possit* 160
*Art. 3. De peccatis in Beneficiorum adep-
tione* 162
Art. 4. De Simonia 165

TITVLVS XII.

- Art. Unicus de quatuor ordinibus mino-
ribus* 169

TITVLVS XIII.

De Clericatus Natura.

- Art. Unicus, quis dicatur Clericus* 172

IT

TI

INDE X.

TITVLVS XIV.

De obligatione hominis Christiani.

Art. 1. Ad quid obligetur homo ex natura sua	174
Art. 2. de hominis baptizati obligatione	177
Art. 3. Quam obligationem inducat professio fidei in Baptismo	181
Art. 4. Anteuenatur homo Christianis vigore professionis fidei vitare infideles	184
Art. 5. De obligatione Christiani ad eliciendum actum spei & peccatis ipso oppositis	187
Art. 6. De obligatione hominis ad dilectionem Dei & peccatis ipso oppositis	192
Art. 7. De obligatione hominis ad dilectionem proximi & peccatis ipso oppositis	194
Art. 8. De obligatione hominis ad actus a cultu Religionis procedentes	197
Art. 9. De obligatione ad Sacrificium Missae	204
Art. 10. De obligatione observationum sacrarum & jejuniij	210

TRA-

I N D E X.

TRACTATVS II.

De Statu Religioso.

TITVLVS PRIMVS.

*Denatura et perfectione status
Religiosi.*

Art. 1. De perfectione ad quam Religiosus status ex natura sua tendit	215
Art. 2. An perfectio ad quam Religiosi tendunt sit major ea ad quam ceteri Christiani tendere debent	218
Art. 3. De voto in genere	221
Art. 4. De voto paupertatis	226
Art. 5. De peccatis contra votum pau- pertatis	228
Art. 6. De voto obedientiae	230
Art. 7. De peccatis contra votum obedi- entiae.	234
Art. 8. De voto Castitatis	236

TI-

-ART-

I X N E D C E M X.

T I T V L V S I I.

*De Noviciatu et Novitiorum
Professione.*

<i>Art. 1. De Noviciatu</i>	240
<i>Art. 2. De Novitiorum professione</i>	246

T I T V L V S I I I.

*De Superioribus ac Prælatis
Religiosorum.*

<i>Art. 1. Qui & quales fuerint Superiores
Religionum à principio</i>	250
<i>Art. 2. Quotuplices sint superiores & quam
potestatem vi officij habeant</i>	253
<i>Art. 3. De obligationibus Prælatorum</i>	255
<i>Art. 4. De peccatis Prælatorum</i>	258

T I T V L V S. I V.

*De Regimine Monialium et ea-
rum Clasura.*

<i>Art. 1. De potestate Abbatissæ in suas sub-
ditas</i>	262
<i>Art. 2. De Clasura Monialium</i>	267

TRA-

I N D E X.

TRACTATUS III.

De statu Politico & Civili.

T I T V L V S I.

*De Regum et Principum Pote-
state.*

Art. 1. De natura status politici	271
Art. 2. De Regum ac Principum pote-
state	276
Art. 3. De obligatione Regum ac cuius-
libet potestatis Civilis, circa Religio-
nem veram	280
Art. 4. De obligatione potestatis Civilis
ad protegendas immunitates Ecclesia-
sticas	282
Art. 5. De potestate seculari in extractio-
ne Reorum configentium ad loca sa-
cra	286
Art. 6. De obligationibus potestatis Ci-
vili ad rationem honesti	289
Art. 7. De obligatione potestatis Civilis
ad justitiae ac juris leges	290
Art. 8.	

I N D E X.

<i>Art. 8. De obligationibus mutuis inter Re-</i>	
<i>ges veros & populum</i>	293
<i>Art. 9. An subditi in conscientia tenean-</i>	
<i>tur vectigalia ac gabellas solvere</i>	296
<i>Art. 10. De peccatis Regum, Principum</i>	
<i>ac potestatis secularis contra has obli-</i>	
<i>gationes</i>	300

T I T V L V S I I.

De Consiliariis.

<i>Art. 1. De qualitatibus Consiliariorū</i>	304
<i>Art. 2. De obligationibus Consiliario-</i>	
<i>rum</i>	306
<i>Art. 3. De peccatis Consiliariorum</i>	308

T I T V L V S I I I.

De Nobilibus.

<i>Art. 1. De vera Nobilitate</i>	310
<i>Art. 2. De Obligatione Nobilium</i>	313

T I T V L V S I V.

De Magistratibus ac Officia-

rijs.

Art. 1.

I N D E X.

Art. 1. De qualitatibus Praefectorum ac
Magistratum	315
Art. 2. De peccatis Praefectorum seu Ma-
gistratum	318

T I T V L V S V.

De Judicibus.

Art. 1. De qualitatibus Judicum	321
Art. 2. De obligationibus Judicum	322
Art. 3. De peccatis Judicum	324

T I T V L V S . V I .

De Denuntiatoribus.

Art. 1. Quid & quotuplex sit denun-
tiatio	326
Art. 2. De peccatis Denuntiatorum	328

T I T V L V S V I I .

De Accusatoribus.

Art. 1. De Accusatoris obligatione	329
Art. 2. De peccatis Accusatoris	330

TI-

I N D E X.

T I T V L V S V I I I .

De Reo.

- Art. *Vnicus de Reo ejus obligatione & peccatis* 330

T I T V L V S I X .

De Testibus.

- Art. *Vnicus de Testium qualitatibus ac peccatis* 331

T I T V L V S X .

De Advocatis.

- Art. 1. *De Advocatorum obligatione* 333

- Art. 2. *De Advocatis pauperum* 334

- Art. 3. *De peccatis Advocatorum* 336

T I T V L V S X I .

De Procuratoribus.

- Art. *Vnicus, De procuratorum obligatione & peccatis* 337

I N D E X.

T I T V L V S X I I.

*De salario et munerum recep-
tione.*

*Art. Unicus, Quid sit salaryum & que
munera recipi possint* 339

T I T V L V S X I I I.

De Scribis.

*Art. Unicus, de scribarum obligatione
& peccatis* 341

T I T V L V S X I V.

De Notariis.

*Art. Unicus, de Notariorum obligatione
& peccatis* 343

T I T V L V S X V.

De Matrimonio et Conjugatis.

*Art. 1. Quae fuerit Matrimonij prima
institutio* 345

Art. 2.

I N D E X.

Art. 2. De contractu Matrimoniali & ejus valore	349
Art. 3. De impedimentis contractum Matrimoniale dirimentibus	352
Art. 4. De impedimentis Matrimonium impudentibus	369
Art. 5. De dispensationibus in impedimentis Matrimonium dirimentibus	373
Art. 6. De finibus & bonis Matrimonij	380
Art. 7. De obligationibus Conjugum defuturo	383
Art. 8. De obligationibus Matrimonium concomitantibus	385
Art. 9. De obligationibus Matrimonium consequentibus	385
Art. 10. De Mariti personalibus obligationibus respectu uxoris	389
Art. 11. De obligationibus uxoris ad matrimonium	391
Art. 12. De peccatis Conjugum defuturo	392
Art. 13. De peccatis Matrimonium concomitantibus	394

I N D E X.

- Art. 14. De peccatis Matrimonium con-
sequentibus 395
Art. 15. De peccatis personalibus Ma-
riti 398
Art. 16. De peccatis personalibus
uxoris 399

T I T V L V S X V I .

De statu Viduarum.

- Art. 1. De peccatis Viduarum quæ ad se-
cundum Matrimonium adspirant 400
Art. 2. De peccatis Viduarum quæ voto
se ad cælibatum obligarunt 402

T I T V L V S X V I I .

De obligatione filiorum erga pa- rentes.

- Art. 1. De obligatione amoris filiorum er-
ga parentes, & peccatis eorum 403
Art. 2. De obedientia filiorum erga pa-
rentes 406
Art. 3.

I N D E X.

- Art. 3. De reverentia filiorum ad parentes 409

T I T V L V S X V I I I.

De Tutoribus.

- Art. 1. Qui dicantur Tutores & quinam esse possint 409
Art. 2. De obligationibus Tutorum 411
Art. 3. De peccatis Tutorum 413

T I T V L V S X I X.

De Mercatura et peccatis ac injustitijs in illa committi solitis.

- Art. 1. Quid & quotuplex sit mercatura 414
Art. 2. De permutatione pecuniarum sive cambio 418
Art. 3. De usura 421
Art. 4. De elocatione 423
Art. 5. De Censibus 425
Art. 6. De Restitutione 427
Art. 7. De Detractione 430

I N D E X.

T I T V L V S X X.

De Agricultura.

- Art. 1. *De Agricultura obligationibus* 432
Art. 2. *De peccatis Agricolarum* 434

T I T V L V S X X I.

De pastoribus Gregum.

- Art. 1. *De obligatione pastorum Animantium* 437
Art. 2. *De peccatis Pastorum* 438

T I T V L V S X X I I.

- Art. Unicus *De Molitorum obligatione & peccatis* 440

T I T V L V S X X I I I.

- Art. Unicus, *De peccatis Pistorum* 441

T I T V L V S X X I V.

- Art. Unicus, *De peccatis Lanionum* 442

TI-

I N D E X.

T I T V L V S X X V.

Art. Unicus, de peccatis Coquorum 443

T I T V L V S X X V I.

Art. Unicus, de Cauponibus 444

T I T V L V S X X V I I.

Art. Unicus, de peccatis Textorum &

Lanificum 445

T I T V L V S X X V I I I.

Art. Unicus, de peccatis Sartorum 447

T I T V L V S X X I X.

Art. Unicus, de peccatis Sutorum 448

T I T V L V S X X X.

*De Medicis et personis Medi-
cinae deservientibus.*

Art. 1. De Medicorum obligatione 449

Art. 2. De Chirurgis 451

a 4 Art 3.

I N D E X.

Art. 3. De Pharmacopæis	452
Art. 4. De Obstetricibus	453
Art. 5. De salario Medicorum	454
Art. 6. De peccatis Medicorum	455

T I T V L V S X X X I.

De Militia.

Art. 1. Quid sit Militia	458
Art. 2. Depotestate Militum circa per- sonas & bona hostium	460
Art. 3. De obligationibus Regum erga Militiam & Milites	462
Art. 4. De obligationibus Ducum, ac Militia Officialium	465
Art. 5. De peccatis Regum, Ducum aliorumq; Militia Officialium	466
Art. 6. De obligationibus Militum	469
Art. 7. De peccatis Militum	470

T I T V L V S X X X I I.

De Duello.

Articulus Unicus, Quid sit Duellum & an licitum	472
	T I.

I X N E D I E X.

T I T V L V S X X X I I I .

*De vitijs carnistam Militibus
quam cuiusvis conditionis homi-
nibus communibus.*

Art. 1. <i>De fornicatione simplici</i>	474
Art. 2. <i>De Stupro</i>	475
Art. 3. <i>De Raptu</i>	476
Art. 4. <i>De Incestu</i>	477
Art. 5. <i>De Sacrilegio</i>	479
Art. 6. <i>De peccatis contra naturam</i>	481
Art. 7. <i>De osculis & amplexibus</i>	482
Art. 8. <i>De tactibus</i>	483

O I T N D E X.
TRACTATVS IV.
De statu Morientium.

T I T V L V S VNICVS.

*De obligationibus hominis
Morientis.*

Art. 1. *De diversitate Morientium* 485

Art. 2. *De obligationibus hominis Mo-
rientis* 487

Art. 3. *De dispositione imminentis via
in Morientibus* 489

Art. 4. *De eligenda sepulcra* 493

Art. 5. *De necessarijs homini Morienti
pro via* 497

*Opib[us] asdeq[ue] p[ro]f[essione] s[ecundu]m p[re]ceptu[m] PRA-
eceptu[m]*

PRÆFATIO

AD
LECTOREM.

Quanto benevole Lector, Sanctissimæ Matris Ecclesiæ fructu, Celeberrimum Tribunal Sacramentale, Gloriosæ Memoriæ Patris Petri Marchantij, Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, quodam Definitoris Generalis, ac per Provincias Germano Belgicas Commissarij, prodierit in lucem, altera ab auctore aucta, probat Editio,
& do-

P R A E F A T I O
& doctissimorum Virorum,
de fundamentali ejus do-
ctrina, indicat sententia. Hu-
jus tam Eximij, omniumque
semper favore ac affectu ce-
lebrati operis; ad Confessio-
rum & pænitentium, o-
mniumq; mortalium com-
modiorem usum, tantiq; que
patris perennem gloriam,
quâ scilicet magis fulgeat
post funera virtus: epitomen
succincte ac summatim,
sententiæ tamen & stylo ipsi-
us tenacissime inherendo,
concinnare studui: ut sicut
ventus per tubæ angustias

pref-

AD LECTOREM.
pressus, foras erumpens, gra-
tissimo sono campum adim-
plet, ita tanto Patri debita
Laudum Encomia, per com-
pendiosa hujus Epitomis cō-
tentia transeuntia, in animis
mortaliū, suavissimo sono
resonent, Gloria enim si que
huic opusculo tribui posset,
ita in gloriam Auctoris, ut
mihi ne minimum præter
laborem vendicem, redun-
det necesse est. Agnosco qui-
dem cum Ecclesiaste, huic li-
bello nihil inesse novi, neq;
me dicere posse hoc recens
est: Si tamē intentionis meā
sco.

P R A E F A T I O

scopum curiosius inquisie-
ris, laborem quoque non re-
spues, sed conscientiarum
directioni utilissimum judi-
cabis. Speculum enim toti-
us vitæ humanæ, juxta o-
mnes omnium hominum
status, oculis viventium
subjicit, nam in quatuor
Tractatus, nimirum; de sta-
tu Ecclesiastico, Monastico,
Politico & defunctorum di-
stributa, statui cuilibet, obli-
gationes & peccata facili sty-
lo & grata brevitate clarissi-
me demonstrat, Quis vero,
hujus mei laboris fructus
spe-

AD LECTOREM.

sperandus, tu lector benevo-
le Sanctuarij trutina ponde-
rans, dijudica, & exiguohoc
opusculo fruere, meque tuis
Deo optimo maximo suf-
fragijs commenda.

¶ I. ¶

TRACTATVS I.

De Hierarchia Ecclesiastica,
& Statibus, Officijs, Gradibus, Ministerijs,
ad eam pertinentibus.

TITVLVS PRIMVS.

*De Ecclesiæ Militantis Summo Capite
illius Potestate ac Obligatione.*

ARTICULUS PRIMUS.

*De Ecclesia Militante, illiusque
proprietatibus.*

I.

Ecclæsia Militans generaliter sumpta, est Convocatio seu Cætus fidelium, ex Divina institutione, signis sensibilibus, ordine debito Christo capiti cohærens ad vitam æternam medijs ordinatis capeſſendam. Ita Marschant in Tribunali Sacramentali Tom. 3. pag. 4. Descriptio hæc complectitur universalem Ecclesiam, pro ut ab Adam per justū Abel & Seth descendit, usque in finem sæculorum duratura. Ex Seth enim filio Adæ ve-

B

nitur

nitur ad Enoch, ab Enoch ad Noë, ex Noë ad Abraham, ab Abraham descenditur ad David, à David ad Mariam , ex Maria de Spiritu sancto nascitur Christus. Priores ergo omnes quotquot fidem habuerunt unius Dei, quam Salvator prædicavit, jure Christiani dicendi sunt: ab initio enim Salvator venturus promissus , unde in Apoc. 13.v.8.dicitur: *Agnus qui occisus est à constitutione mundi.* dicitur: (*Christo Capiti co-hærens*) omnes enim ab Adam fideles, quotquot fuerunt vel erunt, Christo vel venturo vel nato tanquam Capiti adhæserunt, & ad Christum velut membra corporis cooperatori vocati sunt.

2. Ecclesia militans sub lege gratiæ, est cœtus universalis hominum baptizatorum, una fidei professione & Sacramentis sensibilibus Christo capiti adhærentium, & sub Vicarij Christi & legitimorum pastorum ordinato regimine Militantium ita Marſc.
Tom.3. pag.6.

Dicitur (*hominum Baptizatorum*) baptismus enim est janua Ecclesiæ , & per ipsum incipit homo Christo incorporari,

ut in eo vivat. Per hanc particulam excluduntur omnes nō baptizati, ut Judæi, Gentiles, Pagani, Turcæ, & alij infideles. Per particulam (*una fidei professione*) excluduntur hæretici, qui errore pertinaci ab unitate veræ & universalis fidei se separarunt, quamvis ratione baptismi aliquo modo ad ipsam pertineant. Dicitur (*& Sacramentis sensibilibus*) istis enim tanquam symbolis distinctivis, & signis visibilibus gratiæ, Ecclesia visibilis Novi Testamenti insignita est. Dicitur (*Christo Capiti adhærentium*) quia ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius: ad Ephes. I. dicitur (*Sub Vicarij Christi & legitimorum Pastorum ordinato regimine militantium*) per hanc particulam excluduntur Schismati ci, qui etsi in fidei unitate videantur Ecclesiæ adhærere, quia tamen Christi Vicarium non agnoscunt, consequenter se à corpore Christi, quod est Ecclesia separant, & tunicam inconsutilem scindunt.

3. Ecclesiæ hic descriptæ proprietates fide Credendæ sunt quatuor; nimirum, quod sit una, Sancta, Catholica & Aposto lica.

4 Tractatus Primus,

4. Unitas Ecclesiæ in tribus consistit.
1. In unitate Capitis perpetuo in corpus
totum & membra influentis. 2. In mem-
brorum singulari connexione & Harmo-
nia consonante. 3. In eo quod in unum
& eundem finem omnia membra conspi-
rent. Nec præjudicat huic unitati divisio
Cæmoniarum, Legum seu constitutio-
nuin, quæ apud diversas nationes usurpan-
tur, quia in doctrina Essentiali fidei, Sacra-
mentorum & Morum, Ecclesiæ quantum-
cunque dispersæ, divisionem non admit-
tunt. Nulla etiam extra Ecclesiæ unita-
tem salus supereft. ita: S. August. vel po-
tius Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 39.
*Omni enim homini qui Ecclesia non tenet u-
nitatem, neq; Baptismus, neq; Eleemosyna,
neq; mors pro Christi nomine suscepta profi-
cere poterit ad salutem.*

5. Sancta est: I. quia Ecclesia & Cætus,
fidelium sunt Deo per Baptismum conse-
crata, quod autem Deo dicatum est san-
ctum nuncupatur, Levit. 27. & Deut. 14.
*Populus sanctus es Domino DEO tuo,
et te elegit, ut sis ei in populum peculia-*

De Hierarchy Ecclesiastica.

5

rem. 2. Vocatur *santa*, quia velut corpus & sponsa sancto Sanctorum inseparabili-
tur est conjuncta. 3. Vocatur *Sancta*, quia
in illa sola datur remissio peccatorum, sive
per Baptismum, per quem omnes fideles
sanctificantur, sive per poenitentiam, per
quam peccatores ad sanitatem revertun-
tur. 4. Dicitur *Sancta*: à fine ad quem fi-
deles sunt vocati, qui est facere fideles san-
ctos. Juxta illud ad Ephes.imo v.4. Ut es-
semus sancti & immaculati in conspectu ejus
in Charitate.

6. *Catholica* ab hoc dicitur, quia quam-
vis unica sit, & in morali sua entitate indi-
visibilis, nilominus ex conditione sua uni-
versalis est. 1. Quia per universum Or-
bem successive diffusa est: Mar. Ultimo:
euntes in mundum universum prædicate
Evangelium omni Creaturæ. 2. Universa-
litas ejus desumi potest ab universalitate
temporum: illa enim pro ut incepit ab
Adam sive Abel justo omnes ætates mun-
di percurrit: quæ autem est Novi Testa-
menti usque ad Consummationem sæculi
quidem in terris conservanda est, æterni-

B 3 tati

tati utique adscripta in cœlis. 3. Dicitur *Catholica*: quia universæ naturæ humanæ sanandæ, congrua in se continet remedia Sacramentorum aliorumq; auxiliorum.

7. Nomen *Apostolica Ecclesiæ* justissime attributum est. 1. Quia supra Petro & Apostolis Ecclesia fundata est. Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* 2. Quia per illos initia est prædicatio Evangelij. 3. Quia tota dispositio, dispensatio, administratio, Ecclesiæ Apostolis commendata fuit.

Articulus Secundus.

De Primatu Petri & illius Potestate ut Vicarij Christi.

1. **P**rimatus Petri, est dignitas primaria, seu primarij post Christum, & supra Christum fundamenti, à patre æterno per filium & Spiritum Sanctum Petro collata, Matth. 16.v.18. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Notandum vero quod tunc quidem Primatum per confessionem fidei obti-

obtinuerit , non tamen primatus honorem, qui sibi post Christi ascensionem reservabatur , quia tunc nec Sacerdos, nec Episcopus consecratus erat , hunc enim Ordinem in ultima Cœna suscepit, ut plenam jurisdictionem post resurrectionem acciperet.

2. Primatus S. Petri tres sunt proprietates, nimirum : singularitas, universalitas, stabilitas in concussa. Singularitas Primatus in hoc consistit, quod uni soli Petro inter Apostolos hæc dignitas sit Concessa, Matth. 16. *Etego dico tibi, qui artus Petrus, & super hanc Petram, &c.* ubi verba, tibi, tu , Petrus , hanc Petram. Singularitatem tum personæ, tum primatus indicant. Primatus Universalitas patet ex eo : quod totius Ecclesiæ ædificationem in se complectatur, ita ut nullus sit in Ecclesia sive Apostolus , sive Propheta , Rex & Sacerdos, plebeus & nobilis, qui in hoc fundamento non subsistat, qui autem se extra hoc fundamentum Petri agnoscit, extra Ecclesiam se esse agnoscat necesse est. Primatus stabilitas inconcussa in duabus consistit.

Nimirum : in Ecclesiæ usq; ad finem mundi duratione, & doctrinæ fidei infallibilitate. Id indicant verba Christi super hanc Petram: id est super rupem, quæ quati potest, concuti non potest. Infallibilitas vero doctrinæ fidei significatur per hæc verba, & portæ inferi non præ valebunt adversus eam, quid portæ inferi? utique infidelitas, sive Pagana sit, sive Judaica, sive Hæretica, sive Schismatica perfidia : sicut enim porta salutis est fides ; ita porta damnationis est infidelitas.

3. Potestas collata à Christo Petro ut Vicario suo est potestas spiritualis Ministerialis, suprema & universalis ad regendam in omnibus necessariis Ecclesiam Dei , ad Fideliū animarum salutem. Marsch. Tom.3. pag.55. Dicitur (*Spirituallis*) ad excludendam temporalem meram: sicut enim Christus, etsi esset Rex Regum, abdicavit à se omnem usum potestatis terrenæ Joan. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo:* ita & à Vicario suo Petro. Dicitur (*ad excludendam temporalem meram*) aliqua enim temporalis potestas , Petro com-

De Hierarchy Ecclesiastica. 9

competit in nonnulla temporalia , quatenus spirituali directioni sunt commissa. Talia sunt : Decimæ , bona Ecclesiis à fidelibus attributa , beneficiorum fructus , pensiones , præstimonia , spolia Clericorum , Xenodochiorum , Hospitalium , deposita sacra Viduarum , Egenorum , Pupillorum , pia legata &c. Nolo vero hic dicere de potestate & gladio temporali , maximisque Dominijs , quibus Imperatores summos Pontifices decorarunt : in his enim Petro Petri successores non succedunt , sed postius Imperatoribus & Regibus qui ea S. Petro ac Ecclesiæ consecrarunt . dicitur (*Potestas Ministerial.*) quia in virtute primi agentis Christi non tantum exercetur , sed etiam in sola virtute Christi , vim & effectum habet : ergo Ministerialis ponitur , ut excludatur , potestas Auctoritativa & primaria Dei . Dicitur (*suprema*) quia superiorem in terris non habet . Dicitur (*universalis*) à personis subjectis , à locis , à tempore , à virtute . Potestas enim hæc respicit omnes fideles , ut in Ecclesia existentes , infideles , ut adducendos , omnia de-

mum tempora transgreditur quia usque in finem mundi durabit.

4. Non tamen extenditur potestas Petri, ad ea quæ lex Divina naturalis, aut lex Divina positiva constituit, ut aliquid contra statuat: potest vero legem divinam cum Concilio interpretari, aut ubi est substatutum aliquid humanum dispensare, non tamen tollere aut mutare.

5. Extenditur autem officium Petri sicut & potestas potissimum ad tria, nimirū: ad Ecclesiæ & animarum conservationem, directionem, protectionem. Ad Ecclesiæ conservationem: tradit Christus Petro, doctrinæ infallibilitatem, scripturam veram ab Apocripha secernendi: Articulos fidei necdum Manifestos declarandi: Controversias de fide sopiendi: Insuper quasi Regiam auctoritatem Ministros Ecclesiasticos constituendi, Concilia convocandi: demum Sacerdotij Sanctitatem: ad Sacra- menta administranda, Sacerdotes ordinandos, officia & sacros ritus instituendos. Ad Ecclesiæ directionem accepit Potesta tem legislatoris: officij enim ejus est leges ferre,

ferre, Canones condere, Constitutiones & Decreta disponere. Dedit etiam sollicitudinem Pastoris: quâ curam animarum gerere, animas verbo Dei pascere, illas requirere & ad ovile reportare, infirmis mederi tenetur. Denique accepit charitatem Patris, qua prodigos & peccatores recipit, indulgentias distribuit. Ad Ecclesiae autem protectionem accepit Petrus judicis æquitatem: ut de criminibus juste judicet: Regiam benignitatem; quæ est parcere subjectis: Regium gladium; ad debellandos superbos, per Censuras & poenas spirituales.

Articulus Tertius.

De successore Petri in Vicariatu Christi.

I. **P**rimatus Petri non fuit personalis, sed in successione usque ad finem mundi derivatur. Fundamentum enim durat ædificij, quamdiu durat ædificium: ut corpus visibile unum permaneat, permaneat & caput necesse est: sed fundatum super quod Ecclesia visibilis fundata

Tractatus Primus,

est, est Petrus, & Petri primatus, & ipse constitutus est caput Corporis Visibilis; ergo quamdiu ædificium Ecclesiæ, quamdiu Regnum Christi & cælorum (quod præsentis temporis Ecclesia, teste Gregorio, dicitur) quamdiu Corpus Visibile in terris manet, tamdiu Petrus perseverat: non perseverat autem in persona sua singulari, ergo in successoribus suis.

2. Petri itaque Successor in Vicariatu Christi est Romanus Pontifex, quia ille in Vicariatu succedit, qui in Cathedram, quam pro universali Ecclesia Petrus fundavit, tenuit, & in cuius administratione mortuus est, succedit: ergo Pontifex in Vicariatu succedit. Sed cum hæc successio historiæ & traditioni innitatur, plura de hac hic non tractabimus, inveniet tamen lector breve Chronicon in Marschantic Tract 3. pag 59.

3. Romanus Pontifex sicut in officio, sic in primatu, potestate, & eminentiis, quæ Petro à Christo collata fuerunt succedit. id probat Can. 39. Concilij Nicœn. ubi sic: *Veneramur secundum scripturas & Canonum*

nonum definitionem, sanctissimum Romanæ Ecclesiæ Episcopum, primum & maximum omnium Episcoporum: ut autem cunctis distinctionis sua nationibus imperat Patriarcha & leges indicit, & ut à principio Petrus Christi Vicarius, Religioni, Ecclesijs, ceterisq; rebus ad Christum pertinentibus praefectus, principium Christianorum, Provinciarum, & omnium gentium dominus & Rector erat: ita ille, cuius principatus Romæ est, Petro similis & auctoritate pari, Patriarcharum omnium Dominatum & principatum obtinet: huic sanctioni si quis repugnare & obstatere ausus fuerit, totius Synodi Decreto Anathemati subjiciatur.

4. Romanus Pontifex, potestate à Christo mediante Petro (cui succedit) sibi collata, potest quidquid ordinate pertinet ad Ecclesiæ bonum & animarum salutem. Dicitur (ordinate) nam non potest Papa peccata mortalia remittere, aut gratiam conferre positivè: nec etiam impium in peccatis manentem justificare aut impenitentem absolvere: cætera quæ his non obstant Papa potest.

5. Demum S. Sedes Romana sicut nec in fide, sic nec in moribus aut justitia, sciens & volens errat, quamvis ex accidenti & indirecte aliquando contingat, in mandatis & decretis morum, declinare à vero & justo reali. Dicitur (*ex accidenti & indirecte*) certum enim est ex recto & per se errorem in suis Decretis non passurum, fit autem, ut justum & verum apparens, irrepat humano errore, unde fit consequenter, ut à justo & vero Reali declinetur, certum vero est similia mandata dolo, fraude vel falsis informationibus extorqueri.

Articulus Quartus.

De potestate Pontificum in condendis legibus illarumq[ue] obligatione.

I. **Q**uadruplex in Monarcha Ecclesia & proportione servata in Episcopis, Præpositis, & in Ecclesia legitime in Spiritu S. congregata reperitur potestas: prima est mere Divina: ut est potestas condendi leges Credendorum, sive declarandi articulos fidei, essentialia sacrificij incru-

in cruenti & Sacramentorum, quæ dependet ab assistentia infallibili Spiritus S. juxta quam in rebus fidei definiendis, summus Pontifex & Ecclesia in Spiritu S. congregata errare non potest. 2. Est potestas humano divina, quæ in homine quidem humano modo residet leges tamen divinas respicit. 3. Est potestas Canonica spiritualis. Talis est potestas Papæ in legibus ferendis circa Beneficia, pensiones dignitates. 4. Est potestas Ecclesiastica politica: quæ de nonnullis, quæ civitatem & externam quandam disciplinam politicam concernunt, juxta diversos status in Ecclesia disponit.

2. Ecclesia in ijs quæ pertinent ad spirituale animarum regimen, potest leges condere, quæ in foro Dei & conscientia obligant ad culpam. Patet ex textu Matth. 18. v. 18. *Amen dico vobis, quæcunq; alligaveritis super terram erunt ligata & in cælo, & quæcunq; solveritis super terram, erunt soluta & in cælo:* In quibus verbis potestas leges ferendi, & de animarum regimine sub Deo disponendi, amplissima facultas

tas continetur, sive ad misericordem absolutionem à peccatis, sive ad vim coactivam & vindicativam quæ significatur mystice per vincula.

3. Quandocunque materia legis vel præcepti Ecclesiastici est gravis ex conformitate ad legem divinam naturalem vel positivam: sive illa gravitas attendatur intrinsece, sive extrinsece ex aliqua circumstantia, lex censetur obligare ad peccatum mortale. Quia lex Divina est mensura cæterarum legum, sicut igitur, ubi materia gravis est, censetur obligare lex Divina ad peccatum mortale, ita ob conformitatem, juxta gravitatem materiæ, obligatio legis Ecclesiasticæ erit æstimanda.

4. Quando vero lex Ecclesiastica verbis apertis, vel & quivalentibus, vel sub poenitentia, quæ non nisi pro peccato mortali imponuntur, tradita est, censetur obligare ad peccatum mortale. Talia sunt quando apertere præcipitur sub mortali culpa: sub intermissione maledictionis æternæ: per S. obedientiam: Seu in virtute Spiritu S. Item districtè præcipimus: item: sub poena ex-

na excommunicationis latæ sententiæ. Si vero constet omnino de levitate materia, censetur lex Ecclesiastica vel ad solum veniale peccatum obligare, vel ad nullum, sed solum ad paenam, si lege sit adjuncta.

5. Juxta varios respectus varie distinguuntur obligationes legis. Alia est obligatio ad culpam, quæ & reatus culpæ dicitur: alia est obligatio ad paenam quæ reatus paenæ nuncupatur: alia est obligatio ad culpam mortalem, in qua homo Dei inimicus constituitur, & mortem spiritualem in animæ incurrit; alia est obligatio ad culpam venialem, per quam charitatis fervor in modico remittitur. Alia est obligatio ad paenam æternam, quæ consequitur peccatum mortale: alia: ad paenam temporalem, quæ consequitur peccatum veniale; vocatur autem temporalis, quia in tempore finitur, sive in hac vita satisfiat, sive in purgatorio: alia est obligatio ad paenam corporalem, quæ in corpore paenitentis exercetur: alia ad paenam spiritualem, quæ in animæ potentijs expletur.

6. Forum seu judicium causarum aliud
est

est divinum, quod à Deo, vel per se, vel per judices divinâ potestate præditos exerceatur: aliud forum humanum, quod per hominem potestate humana, juxta leges humanas fieri consuevit. Aliud forum est invisibile, sive inscrutabile, in quo Deus secundum secreta decreta & causas suæ sapientiæ, pœnas tum temporales tum æternas hominibus immittit. Aliud est forum Sacramentale, quod in propria conscientia exercetur: aliud denique est forum finale universale, in quo visibiliter omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit.

Articulus Quintus.

De potestate Pontificis in ferendis censuris & primum Excommunicatione.

1. **P**otestas excommunicandi est in Ecclesia Dei militante, & radicaliter residet in Summo pontifice: quia illi soli claves promissæ & datæ sunt. Deinde potestatem excommunicandi vi officij habent Episcopi, ArchiEpiscopi, Patriarchæ, pri-

89 VI . 8

primates in subditos: item Concilia Generalia auctoritate Papæ, & Provincialia auctoritate ArchiEpiscopi congregata, quibus additur Capitulum sede vacante, & Vicarius Capituli, ad formam Concilij Tridentis eff. 24. cap. 16. De reform. denique Legati Pontificis in terris suæ legationis, Generales & Provinciales Ordinum, nec non Abbates: quia hi omnes potestatem quasi Episcopalem habent. De Guardianis & prioribus aliqui affirmare videntur, alij negant ijs potestatem ex communicandi, hi enim potestatem coetivam valde restrictam habent. Unde si excommunicent, vel ut declaratores, vel ut subdelegati excommunicant.

2. Subditus verò in quem Excommunicatione ferri potest, omnis ille censendus est, qui de Excommunicantis territorio, vel quasi territorio existit, aut Excommunicantis jurisdictioni, obedientiâ, voto, vel alio titulo subjacet. Dicitur (*vel quasi territorio*) ob Romanum pontificem cuius potestas territorio nullo continetur, sed in universum orbem extenditur.

3. Non

3. Non potest ferri excommunicatio pro peccatis quantumvis gravibus, mere internis; sed requiritur quod sit peccatum externum, & quidem ex gravioribus, ita quod in gravem Ecclesiæ & Ecclesiasticæ disciplinæ jacturam cedat, habeatque aliquam contumaciam formalem vel interpretativam, sive implicitam concurretem.

4. Excommunicatio à jure est perpetua, duratq; etiam legatore mortuo: Excommunicatio vero ab homine, tantum durat vivente judice; eo enim mortuo exspirat. Differentiam addit S. Bonaventur. in 4. dist. 18. part. 2. quæst. 3. dicens: Quod excommunicatio à jure sit præservativa, ut nimirum ejus timore homines à peccatis caueant: Excommunicatio vero ab homine fit curativa ut excommunicatus ad mentem redeat & sanetur.

5. Excommunicatio in foro Dei non separat à communione universalissima charitatis, ejusque spiritualibus fructibus: quia hæc communio iudicio Dei reservata est; Ille enim scit solus quis odio vel amore dignus sit, & qui secundum justitiam præsentem

sentem vel finalem sint ipsius: sed justa & valida excommunicatio Ecclesiastica, privat hominem communicatione communium suffragiorum, missarum, sive sacrorum Ecclesie exercitiorum, ita ut non gaudeat illis excommunicatus, neque in vita, neque post mortem, donec sit legitimè absolutus: non tamen privatur precibus privatis. Insuper non privat Excommunicatio communione fidelium ex jure naturæ proveniente; sed consortio civili amicitiaæ specialis, & Ecclesiastico & Religioso. Quod verò Excommunicatus tradatur Sathanæ, non positivè sed tantum permisivè intelligendum est: nam tali modo ista traditio est permissiva, ut simul sit restrictiva in Dæmone, ex Dei misericordi juicio, ne animæ Excommunicati noceat.

6. Præter poenæ in Definitione Excommunicationis contentas, excommunicatus alias incurrit per accidens, si se actibus sibi prohibitis ingerat. 1. Novum peccatum mortale incurrit si se divinis ingerat. 2. Sacerdos celebrans vel sacramenta ministrans irregularitatem incurrit.

3. Si

3. Si sit notorius percussor Clerici, ab aetibus externæ jurisdictionis removetur, & actus ab illo facti nulli judicantur. 4. Ecclesiastica sepultura privatur, si in excommunicatione decedat. 5. Si per annum in excommunicatione insorduerit, contra eum tanquam de heresi suspectum procedi potest. 6. Beneficio Ecclesiastico & illius proventibus privari potest. Causæ vero excusantes ab Excommunicatione : sunt in justitia, invaliditas, innocentia, impotentia, ignorantia, metus, necessitas. Si una harum intercurrat, excommunicatione non habet effectum.

7. Potissimæ autem excommunicatio-
nes à jure reservatæ sunt sequentes. 1. Ex-
communicationes in Bulla Cœnæ Domini
ni reservatæ. 2. Excommunicatio con-
tra percussores clericorum. 3. Contra
Simoniacos in Beneficijs ac ordinibus si-
ve suscipiendis sive administrandis.
4. Contra Duellistas eorumque Consul-
tores. 5. Contra milites, ingredientes
Monasteria Monachorum aut Monialium.
6. Contra prædicantes, ficta miracula, &

nova

nova ac falsa vaticinia , aliae specialem statum Clericorum, Religiosorum, prælatorum concernunt : quos quilibet pro suo statu investigare debet. Notandum finaliter quod peccet qui extra casus ab Ecclesia permisso, cum Excommunicato publice denunciato communicat, & ex communicationem minorem incurrat , quæ privat hominem usu Sacramentorum.

Articulus Sextus.

De suspensione, ineerdicto & irregulatate.

1. **S**uspensio est Censura Ecclesiastica, propter delictum à jure vel ab homine legitimè lata, privans ad tempus Clericum usu sive exercitio officij vel beneficij. Suspenditur vero Clericus quadrupliciter , vel ab usu seu exercitio ordinis vel jurisdictionis, vel Ministerij seu officij aut denique beneficij: fertur autem dupliciter 1. In vindictam alicujus peccati, ut Clericus ab eo avertatur: 2. In contumaciam, ut aliquis ad obedientiam reducatur.

2. Sen-

2. Sententia suspensionis, ut sit valida? quatuor requiruntur. 1. Ut feratur ab habente potestatem in eum qui suspenditur, 2. Ut fiat in scriptis; suspensio enim sine scripto lata nulla est. 3. Ut fiat monitionibus prævijs. 4. Ut super vero & probato crimine aut contumacia feratur. Debet autem validè suspensus, sub peccato mortali abstinere ab ijs actibus, exercitijs, Ministerijs, operationibus, quibus per suspensionem privatus est, & pro toto tempore quo suspensus est. Absolvitur vero à suspensione dupliciter. 1. Cessatione, ut si ad certum tempus suspensus fuit, evoluto tempore, suspensio cessat, & actibus restitutus censemur. 2. Absolutione: ut quando est lata suspensio in perpetuum: tunc enim absolutione opus est; quæ obtineri debet ab eo, qui illam tulit, vel ejus superiori, vel eorum delegato.

3. Interdictum est censura Ecclesiastica, quâ ob delictum, vel in loco quædam divina celebrari, vel personæ ijs interesse, vel ea suscipere prohibentur. Dicitur (*ob delictum*) quod supponitur factum in præterito,

terito, estque ordinariè peccatum aliquod ex gravioribus: ut violatio publicæ potestatis, jurium vel immunitatis Ecclesiasticæ, inobedientia contumax, scandalosa rebellio & id genus alia. Est vero interdictum duplex, nimirum: locale, quando locus interdicitur & non personæ, ut si Capella, Cæmiterium interdicantur, ita ut in istis nec divina celebrari, nec sacramenta administrari, nec sepultura sacra fieri possit. Deinde personale, quando persone interdicuntur. Additur & mixtū, quando & loca & persone simul interdicuntur. Dividitur denuo in generale: quando aliqua totalis communitas interdicitur. Deinde in speciale, quando pars tantum alicujus loci aut communitas interdicitur. Demum in individuum sive singulare: quod personam aliquam vel plures disparatas in singulari tamen nominatas afficit.

4. Divina tempore interdicti prohibita ad tria capita reducuntur: nimirum ad divina officia, Sacramentorum administrationem & susceptionem, ac sepulturam Ecclesiasticam. Divina officia quibus in-

C terdicti

terdicti prohibentur interesse, sunt missarum celebratio, solemnis decantatio septem horarum Canonicarum, processiones solemnnes, Laudes & Cantica publica, & id genus, quæ communis sensu, inter diuinæ officia communia referuntur. Sacramenta quæ prohibentur, sunt Eucharistia extra rationem Viatici, extrema Unctio, Ordo, Matrimonium cum pompa. Ecclesiastica sepultura tempore interdicti prohibita, intelligitur tantum, quo ad locum sacrum interdictum, vel quo ad personas interdictas: Hinc qui aliquem sepelit in loco interdicto, absque speciali privilegio, mortaliter peccat & incurrit excommunicationem. Suspenditur vero interdictum universaliter, in Die Natalis Domini, Die Resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis B. M. V. à primis Vesperis usque ad Completorium Dierum prædictorum. Quod & pro Festo Corporis Christi, & tota octava concessit Martinus Quintus Pontifex Maximus. Similia privilegia habent Regulares in festis Sanctorum sui Ordinis.

1316197

5. Irre-

3. Irregularitas est pena Ecclesiastica, à Summo Capite Ecclesiae, per sententiam vel Canonem irrogata, quā quis ab Ecclesiasticorum ordinum susceptione vel eorum usu impeditur. Triplex vero irregularitatis causa recenseri potest, nimirum ex defectu, ex indecentia, ex delicto. Defectus ob quos incurritur sunt. 1. Defectus animi: ut quia aliquis est amens, furiosus, arreptitus, seu à dæmone possessus, ignarus eorum quæ ad Ordinem requiruntur. 2. Defectus Corporis: ut quia in aliquo sensu vel membro, impediente Ordinis usum defectum patitur, ut Sacerdos sinistri oculi visu carens, & qui præcipuis digitis est mutilus. Itē qui morbo caduco laborat. Item aliqui addunt hermophroditos. 3. Defectus natalium, ut in spurijs illegitimis ex adulterio natis. Huc aliqui etiam referunt defectum libertatis: mancipium enim sine consensu Domini Ordinari non potest. 4. Defectus ætatis: si enim quis ante ætatem requisitam ad Ordines maiores promoteatur, ob irregularitatem ex defectu ætatis, irregularitatem

C 2 delicti

delicti incurrit. 5. Defectus Sacramenti Baptismi.

6. Irregularitas contrahitur ex indecentia. 1. Ex Bigamia, aut matrimonio contracto cum vidua, cum ejecta, cum meretrice & similibus. 2. Indecentia nascitur ex cooperatione reali aut morali, ad hominis occisionem aut mutilationem, in iustitiæ publicæ administratione. Dicitur (*ex cooperatione reali vel morali*) realem habent Lictores, Tortores & alij iustitiæ satellites in causa mortis, moralem habet judex, qui sententiam profert, scriba qui dictat & scribit, & advocatus contra Reum & Assessores, si sequatur mors. Notandum vero quod qui indirectè & remotè tantum videntur cooperari, irregularitatem non contrahant. Unde frivolum quod aliqui fingunt, Clericum presentem, dum sententia datur vel supplicium infertur, contraherre irregularitatem, neque enim adest ibi tanquam cooperans aut concurrens ad mortem, sed ut audiens tantum vel spectans, & quamvis in fine. 3. Decretalium statutum sit his verbis: *Sententiam sanguis*

niſ nullus Clericus dicit aut proferat, aut ubi exercetur interficit. Nulla tamen irregularitatis pæna infertur, niſi ubi morāliter ad judicium cooperatur. Sic etiam non involvitur irregularitatis pænâ Sacerdos, qui dicit Reo ad mortem tendenti, ut greslum acceleret, scalam ascendat, qui monet Lictorem ut expedit, ne crudeliter reus in nimia mora patiatur: quia ista non concurrunt, ne quidem remotissimè ad mortem, sed vel indifferentia sunt, vel charitatem potius, aut lenitatem suadent. Clericus etiam denuntians Reum quem scit morte multandum, secutâ morte non fit irregularis, maximè si protestatus est, senolle mortem ejus vel mutilationem: quia verè non cooperatur morti. 4. Indecentia irregularitatem inducit, ratione infamiae publicæ juris vel facti. Demum contrahitur ex delicto.
1. Ex iteratione Baptismi. 2. Ex ordine illegitimè & contra canones suscepto, vel in Excommunicatione aut suspensione ministrato. 3. Ex delicto Hæresis vel

C 3 Apo-

Apostasiæ notoriæ. 4. Ex homicidio voluntario.

7. Nullus tamen Judex, Magister vel Doctor, in dubio debet aliquem judicare irregularēm. Item: quando quis in foro externo, non est infamatus de actu aliquo vel defectu, cui irregularitas jure decreta est, & in foro conscientiæ & animæ dubitat de actu vel defectu, debet reputare se non esse irregularēm : melior enim est conditio possidentis.

Articulus Septimus.

De potestate Pontificis in Erogandis indulgentijs.

i. **N**omen (indulgentia:) quod celebre est in Ecclesia Dei desumitur ex Isai: 61. *Ad annuntiandum mansuetum misit me ut mederer, contritis corde & prædicarem captivis indulgentiam.* Est vero indulgentia : Remissio juridica & justa pœnæ temporalis, in judicio Dei peccatis actualibus debitæ, præstitâ sufficienti ac condignâ solutione ex Ecclesiæ thesauro.

2. Da-

2. Datur in Ecclesia thesaurus universalis meritorum Christi, ex quo omnis gratia, gloria, sanctitas, justitia, peccatorum remissio, procedit, & in omnes fidèles distribuitur. vocatur Thesaurus ex similitudine dictionis: sicut enim Thesaurus dicitur asservatio abundantis pecuniae, in beneplacitum Domini ac futuras necessitates: sic merita Christi, in acceptatione patris velut recondita asservantur. Nihil enim sibi primò promeruit Christus, cui ex vi unionis Hypostaticæ tanquam filio omnia debebantur: Sed quidquid cogitavit, fecit, passus est, fecit ut nobis meretur justificationem, medelam, mercedem, satisfactionem & impetrandi Virtutem. Et hæc in acceptatione patris æterni affervata, in necessitates fidelium maximè electorum, distribuuntur. Dicitur: (*peccatorum remissio*) Christus enim per Sanguinem suum, non modo meritus est nobis gratiam & gloriam, sed etiam pro pænis, peccatis nostris debitibus satisfecit: non enim perfectè redemptor esset, qui solâ delectâ culpâ, & pænâ æternâ in temporalem

commutatâ, pro pænis residuis patri æterno pretium non dedisset. Ipse certè qui emisit vinctos de lacu, pretium integrum pro omni pæna & culpa solvit.

3. B. V. Maria, ab omni peccato tam originali quam actuali immunis, multa passa fuit, multaq; opera satisfactoria fecit, quæ si bi in virtute satisfactionis prodesse non potuerunt, cuin in ea omnis satisfactionis materia deesset, & pari modo, proportione servatâ, dicendum est de Sanctis. Ha verò satisfactiones B. V. M. & omnium Sanctorum in ipsis, in qualitate satisfactionis non remuneratae, in alijs juxta Dei providentiam remanent remunerandæ, & in Ecclesiæ Thesauro censentur reponi. Ratio est: quia nullum opus Viatoris in charitate factum, etiā in qualitate satisfactorij, apud Deum irremuneratum manet: ergo satisfactiones B. Virg. & Sanctorum, qui satisfactione non indigent, irremuneratae manere non possunt, subsumo. Sed in B. Virgine & Sanctis, non indigentibus in qualitate satisfactionis, non remunerantur: ergo in alio remunerari debent, & remanent in

in acceptatione divina , ut in Ecclesiæ filijs remunerentur , & in eos distribuantur.

4. Non sit remissio culpæ aut pænæ absque satisfactione justitiæ; quæ ex nobis pertenda non est , sed ex sanguine Christi pro nobis effusi , tam in se , quam in membris suis (*id est Sanctis*) in quibus patitur. Et quamvis omnis justificatio nostra , & redemptio , ex parte nostra sit gratuita , ex parte tamen Christi , rigorosa justitiæ est.

5. Distributio Thesauri indulgentiarum sive satisfactionum Christi , B. Virginis & Sanctorum , data est Petro & Successoribus. Explicitè enim is petræ , & fundamenti nomine honoratur : explicitè contra inferni portas munitur : explicitè claves regni cælorum ei promittuntur : explicitè quodcunque vinculum impediens à regno cælorum ejus potestati subjicitur Matth.16. Ratio etiam est: quia Petro per claves collata est potestas in filijs Ecclesiæ viatoribus , solvendi omne vinculum , quod retardat à regno cælorum: sed debitum pænæ cuiusvis , est vinculum retardans :

ergo Petro data, est potestas absolvendi ab hujusmodi vinculo. Subsumo: sed hæc absolutio à pæna post peccatum dimissum remanente, non sit nisi per Thesaurum Ecclesiæ & indulgentias: ergo :

6. Siimus Pontifex potest dare indulgentias vivis, in favorem animarum de Functorum sive ut illis per viam communicationis, sive suffragij applicentur. Ratio est: quia dare indulgentias vivis, in favorem animarum defunctorum applicandas, nil est aliud quam opera vivorum, ditare satisfactionibus Christi & sanctorum, ex Thesauro Ecclesiæ in solutionem pænarum, quas animæ in purgatorio pati debent, Deo offerenda: atqui opera vivorum Pontifex in hunc finem ex Thesauro Ecclesiæ sic ditare potest: ergo indulgentias vivis, defunctis per præfata opera communicandas, Pontifex largiri potest.

7. Ex parte vero donantis indulgentiam, ut ea sortiatur effectum, duo requiruntur primò, auctoritas quam habet solus Pontifex pro universali Ecclesia, & Episcopus

scopus tantum modificatam pro suis Diæcesanis. Deinde causa: ut in necessitatibus Ecclesiæ: in peccatorum levamen: ad excitandam in populis & personis pœnitentiam & devotionem ad Deum, ac fidelitatem ad Ecclesiam donetur.

8. In eo vero qui vult lucrari indulgencias? tria requiruntur primum est: ut sit in statu gratiæ: quia largitio indulgentiarum est actus misericordiæ Dei, qui cum in solas pœnas feratur supponit jam culpam remissam, & hominem reconciliatum: non tamen requiritur, ut quis toto tempore sit in statu gratiæ quo opera ad indulgentiam requisita exercet, sed sufficit quod in complemento operum sit in statu gratiæ, & durante exercitio operum habeat saltem voluntatem aversam à peccato. Secundum quod requiritur est: ut faciat opera requisita ab indulgentiæ largitore: quia sunt conditio sine qua non potest indulgentia Lucrefieri. Tertium est: ut omnes circumstantiæ loci, temporis, signi, pro ut à concedente expressa sunt, punctualiter observentur.

9. Porro indulgentia plenaria dicitur, quando tota pæna in judicio Dei debita remittitur. Plenior, quando potestas absolvendi à casibus reservatis & censuris superadditur. Plenissima, quando dispensationes in votis & hujusmodi vinculis communicantur. Sciendum tamen quod per largitionem indulgentiarum, formaliter & per se, nunquā culpa, sive reatus culpæ, aut pænæ æternæ remittatur; sed tantum pæna temporalis peccatis jam remissis debita. Plura de indulgentijs inveniet lector in ipso auctore Tom. 3. fol. 106.

Articulus Octavus.

De obligationibus & peccatis summorum Pontificum.

I. **O**bligationes summorum Pontificum, ex primatu, potestate & officijs, pro rei natura & circumstantijs nascuntur: nam teste S. Gregor. Hom. 9. in Evangelia: Cum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum, tanto ergo esse humilior atque ad serviendum Deo promptior

ptior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatoriē conspicit in reddenda ratione &c. rationem enim villicationis requiret Deus, requiret & debitum. Quid summus Villicus, quid servorum Princeps, quid totius Ecclesiae Oeconomus debeat: nolo primæ Sedis, quæ à nemine judicatur judicium præsumere; sed remitto ad ea cum auctore, quæ S. Bernard. libris quinque de consideratione ad Eugenium Papam scripsit. Qualitates verò requisitæ, patent ex imagine Filij Dei, cuius subscriptio desumpta est ex Iсаiа 9. v. 6. & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis, hæc quidem nomina sunt Christo propria, pontifici vero participatione ad imitationem concessa, ut designatio hæc monstrabit:

Admi-

In primatus dignitate, quâ præfet
In potestatis universalitate, quâ
In universali Regimine, quod
Doctrinæ infallibilitate, quâ
Consiliarius
Prudenter sagacitate, quâ

{Sanctitati præfulum
integritati judicium
fidelitati operariorum
Sacra ordinat
leges præscribit
justitiam administrat
Sollicitudo regit
labor adjuvat
Clementia confirmat
Infideles convertit
fideles illuminat
Omnes confirmat
præteritis
præsentibus
futuris

Confiliarius $\left\{ \begin{array}{l} \text{Judicij integritate, qua} \\ \text{acceptiones personarum tollit} \end{array} \right\}$

Peccatorum Remissione, quam $\left\{ \begin{array}{l} \text{Vera Contritio} \\ \text{plena Confessio} \\ \text{penalis satisfactio} \end{array} \right\}$ conciliat

Deus $\left\{ \begin{array}{l} \text{Votorum sive vincolorū dispensatione, ubi causa} \\ \text{Justa} \\ \text{necessaria} \\ \text{exigit} \\ \text{utilis} \end{array} \right\}$ conciliat

Indulgentiarum largitione, quam $\left\{ \begin{array}{l} \text{Pietas} \\ \text{Charitas} \\ \text{Humanainfirmitas} \end{array} \right\}$ consulit

Fortis $\left\{ \begin{array}{l} \text{In mandatorum observantia pro incipientibus} \\ \text{Virtutū & bonorū operū exercitio proficiens} \\ \text{Sublimum gustu pro perfectis} \end{array} \right\}$ fortificat

{ Malis propulsione

{ Hereticos extirpando
pravos mores emendando

Fortis

{ Mundo

{ Adversorum tolerantia factus

{ Angelis

{ Specaculum

{ Hominibus

{ Fide

{ Infideles Christo acquirendo

{ Spe

{ Charitate

Pater

futuri

{ Fortes adjuvando

{ Oppressos sublevando

{ Afflictos consolando

{ Vivorum suffragijs

{ Sanctorum auxilijs

{ Omnes calo inferendo

{ Communi communione

250

Princeps pacis } In Ecclesia Catholica }
In palatijs }
Causidicos litium fautores proscribendo
Clerum } à contentionebus & æmula-
Religiosos } plebem tionibus expurgando
Reges & principes conciliando
Controversias iudicio & au&toritate com-
ponendo
Obedientia populi ad principes fovendo

Hoc est speculum beatissimi Patris summi Pontificis : in hoc Filij Dei Vicarius constitutus est : ex hoc justificabitur vel condemnabitur, qui personam Christi gerit, & in ipsis Cathedra sedet, secundum quod ei conformis vel difformis apparabit.

TITVLVS SECUNDVS.

Articulus Primus.

De Concilijs generalibus.

I. **H**ic agendum esset de S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, hi enim Cardinales dicti, quia tota Ecclesiastica potestas, universæ Ecclesiæ dispositio, his velut cardinibus sustinetur : ex his enim concilia Apostolica constituuntur, ex his judices causarum Pontifex sibi sumit, ad hos pertinet electio summi Pontificis, De his inquam agendum eslet, sed cum in ordine cum Episcopis, si Episcopi cum presbyteris, si presbyteri cum Diaconis, si Diaconi concurrant sub eadem Doctrina, eorum

eorum officia tractanda erunt, & hic tan-
tum de concilijs ponitur doctrina con-
sequens.

2. Concilium quantumvis Oecomeni-
cum & generale, est inferius Papâ. Hoc
fateri debent, qui Papam Ecclesiæ caput
vere fatentur, nisi monstrum sibi fingere
velint, corpore supra caput prominente:
cum enim Concilium Corpus Ecclesiæ
repræsentet, corporis rationem non exce-
dit, tamen sine capite mutilum erit. Nec
dictis obstant appellations à Papa ad fu-
ture Concilium, aut quod Papa inter-
dum permiserit Concilij suorum factorum
judicium. Præterquam enim quod illæ
condemnatæ sint, non probant concilium
esse supra Papam: non enim potest tale
Concilium, absque consensu Papæ con-
gregari.

3. Nunquam etiam licuit Concilio tan-
quam superiori, Pontificem Romanum
aut ejus acta dijudicare. Hoc agnovit Syl-
vester I. in Generali Ecclesiæ Synodo. cap.
Nemo. Nemo (inquit) judicabit primam
sedem, justitiam temperare desiderantem:

negat

neq; enim ab Auguſto , neq; ab omni Clero,
neque à Regib; , neque à populo judec; ju-
dicabitur.

4. Nullus insuper Legitimus Pontifex
Romanus, iure à Concilio Generali fuit
unquam depositus. Quod autem nonnulli
in Schismate & alijs casibus deprehensi
sint illegitimi, & à Sede amoti, illa non fuit
depositio, sed declaratio illegitimæ intru-
sionis. Etiam si daretur Papa Hæreticus,
& ob incorrigibilem Hæresin amoveretur
à Concilio: illa proprie depositio non es-
set à Concilio procedens, sed Papa Hære-
ticus se pertinaciter manifestans, declara-
retur rescissus hoc ipso ab Ecclesia ut
emortuum caput.

TITVLVS TERTIVS.

De Statu Episcopali.

Articulus Primus.

*Quæ qualitates in Episcopo requi-
rantur.*

I. **D**ignitas Episcopalis quæ suprema
est in terris sub Summo Pontifi-

ce Petri successore, quatuor habet gradus, nimirum: Patriarchas, ArchiEpiscopos, Metropolitanos, Episcopos, qui gradus tantum extrinsece, respectu facto ad Ecclesias, & personas, quibus præsident, distinguuntur. Est vero Episcopatus Sacramentum, in quo per sensibilia signa, gratia & potestas spiritualis ex opere operato confertur, singulariter ad sacerdotes consecrandos, baptizatos confirmandos, & alia ad regimen animarum sibi subditarum perficienda. An verò Ordo Episcopalis characterem separatum à sacerdotali imprimat, & an duplex Ordo assignandus sit, ad concertationes scholasticas remittitur.

2. Septendecim vero qualitates, tum 1. ad Timot. 3. tum ad Tit. 1. referuntur, quæ omnes obligant ad mortale, nisi parvitas materiæ, aut supplementum aliquod excellens virtutis, aut causa gravis excusat. Nō tamen omnes jure divino obligant, sed quædam ex ijs jure divino naturali, quædam jure Apostolico, quædam jure Ecclesiastico positivo: obligatio verò hæc indicatur ab Apostolo per verbum (*oportet enim*

nim

nim) quod causalitatem & necessitatem dicit, & quod dicit necessitatem, in materia gravi ad salutem pertinente, & quia valet precepto, & ad peccatum mortale obligat. Qualitates vero ab Apostolo specificatas sequentibus examinabimus numeris.

3. Irreprehensibilem esse nihil aliud est, quam non habere vitium vel crimen alijs notum, quod sit objectum justae reprehensionis. Hæc vero irreprehensibilitas requiritur in Episcopo, non tantum ex jure divino naturali, sive ex natura ipsius status, sed etiam quovis jure positivo. Ita exponit S. Chrysost. in i. ad Timoth. Homil. 10. *Eum quippe (inquit) qui regendos alios suscipit, tanta decet gloria virtutis excellere, ut instar solis ceteros veluti stellarum igniculos, in suo fulgore obscuret.* Debet habere hujusmodi vitam immaculatam, ut omnes in illum & ejus vitam veluti in exemplar excellens intueantur.

4. Unius uxoris vir apud Paulum dicitur, qui Bigamus non est. Id præclare Epiphan. Hæresi 59. *Non suscipit (inquit) S. Dei prædicatio post Christi ad-*

ven-

uentum eos, qui mortua uxore secundis nuptijs conjuncti sunt, propter excellentem Sacerdotij dignitatem. Castitas vero & pudicitia, angelicam puritatem, tam animi quam corporis, contra corporis concupiscentias, voluptates venereas, & quaslibet immoderatas, in Episcopis requirit. Sobrium esse & non vinolentum: omnem cibi potusque intemperantiam & excessum prohibet.

5. Tria in Episcopo ad regimen populi, ex vi status requiruntur. Nimirum: Doctrina, prudentia & doctrinæ exercitium, tam in exhortando, quam in convincendo & redarguendo: non tamen tenetur ad distinctionem eloquentem, sicut coram auditorum cœtu fieri solet: sed sufficit, si doctrinaliter credenda, agenda, cavenda, intimare possit, & ignorantes docere, ac rebellles convincere, & si quid difficultatis, dubij, vel doctrinæ periculosa occurrat, sciat resolvere, & malum sua doctrina impedire.

6. Ornatum esse dicit duō, alterum, ut intra terminos honestatis, in exteriori homi-

homine, vanitatem, levitatem, sacerdotalitatem, superfluitatem Episcopus fugiat: alterum ut quæ honesta sunt, ex superstitione & contemptu non relinquat.

7. Illa verba non iracundum, non percussorem, non superbum, non litigiosum, sed modestum, benignum, exponit S. Ambros. lib. de Dignit. Sacerdotali cap. 4. *Marius* (dicens) improbas non habeat, & suspicionibus pravis minime percutiat conscientias aliorum, sed magis ab aliis illatas injurias patientur ferat, & mentis modestiam cunctis tranquillam ostendat.

8. Nomine cupidi: omnis avaritia & concupiscentia oculorum, omnisque nimius temporalium bonorum amor ab Episcopo propulsatur. Nomen vero justi: requirit in Episcopo. 1. Justitiam distributivam: qua beneficia, gradus, dignitates, in personas bene meritas distribuat. 2. Commutativam: qua in temporalibus bonis, sive acquirendis, sive possidendis, sive administrandis, & in contractibus juste se habeat 3. Judicalem: ut in judicijs & causis quæ coram se, vel officiali suo deduci debent, æquitatem & discretionem servet.

9. Ille autem domui suæ bene præpositus dicitur, qui domesticos suos in timore Dei, mandatorum observantia, moribus bonis instruit, & talis esse debet dominus Episcopi. Hæc enim est magistra publicæ disciplinæ, quid in ea agitur putant omnes sibi licere. Nomine hospitalitatis, omnis justa in pauperes ac indigentes liberalitas continetur. Quamvis speciali titulo teneatur Episcopus providere peregrinis ac pauperibus, si aliter per fundationes non sit provisum, unde suppetente substantia graviter peccat, si non provideat, ad hoc enim dotata est Ecclesia Cathedralis, ut Episcopus primo sibi, deinde Ecclesiæ & ministris, de reliquo peregrinis & pauperibus provideat.

Articulus Secundus.

De primo officio Episcopi, quod est, oves pascere.

I. **E**piscopi ex vi suæ consecrationis sunt in statu perfectionis dilectionis Dei & proximi exercendæ. Quia ex vi status & D con-

consecrationis tenentur ad supremos actus dilectionis, qui sunt, se & omnem suam operam & laborem denique vitam profundere pro salute ovium sibi commissarum, propter Deum & Dei amorem. Non sunt tamen Episcopi formaliter in statu perfectionis religiosæ, quia non tenentur ad paupertatem Evangelicam, cum possint etiam bona temporalia possidere, & licet obedientiam promittant S. Sedi Apostolicæ: illa tantum submissionis est, intra certos terminos conclusa, non vero totalis abnegatio propriæ voluntatis. Dicitur (*non sunt formaliter in statu perfectionis Religiosæ*) sunt tamen eminenti& & in esse perfecto, nam actus ad quos obligantur Episcopi ex vi status, continent eminentem omnem perfectionem Religiosam in executione. Eminentius enim est, se & sua in pauperibus Deo impendere, quam bonis temporalibus renuntiare.

2. Episcopus ex natura Episcopatus tenetur sub peccato mortali providere, ut per se, vel per idoneos ministros plebs instruatur in necessarijs ad salutem. Ratio

de-

desuinitur ex verbis Apostoli Actor. 20.
Attendite uobis, & universo gregi in quo
vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Eccle-
siam Dei, quam acquisivit sanguine suo. & di-
cit Dominus Ezech. 34. Ecce ego ipse super
Pastores requiram gregem meum de manu
eorum. Si itaque necessariorum scientia de-
ficiat ex negligentia pastoris in aliquo in-
dividuo, perditio ejus in pastorem redit,
& ab illo anima exigetur.

3. Multiplicata vero Ecclesia, & locis in
Parochias distinctis, etsi Episcopi per se
non teneantur conferre Sacra menta Bapti-
smi, pænitentiaz, Eucharistiaz, extremæ Un-
ctionis, tenentur tamen tantam vigilatiæ
adhibere, ut parochi & ministri, hæc Sacra-
menta maxime necessaria administrent, ut
si vel negligentiam pastorum tolerent, vel
inidoneos instituant, alienis peccatis gra-
ventur. Gravissime id pōderat S. Chrysost.
in acta: Nihil: (inquit) dico præterea: si vel
unus ianum decebat non iniciatus (id est)
non baptizatus, nonne totam ipsius (id est
Episcopi) subvertit salutem.

4. Administratio vero Sacramentorum

D 2

con-

Confirmationis & Ordinis per se pertinet ad Episcopale officium, nam etsi confirmationis Sacramentum non sit de necessitate salutis, tenetur tamen Episcopus illud oportune ministrare ritibus & dispositionibus necessarijs, tam ex parte ministrantis, quam eorum quibus ministratur. Est vero confirmatio Sacramentum novæ legis à Christo institutum, quo homo baptizatus, chrismate in fronte in modum crucis, cum certa verborum forma à Ministro idoneo ungitur, gratiam conferens & characterem imprimens, ad fidem Christi profitendam. Et dicitur Sacramentum hoc baptizato necessarium, non necessitate absoluta salutis, sed ut quis in persecuzione, & gravi tentatione persistere infide & charitate possit. Illius materia remota est Chrisma & unctio proxima. Forma vero sunt verba: signo te signo crucis, & confirmo te Chrsimale salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Amen.

§. Episcopus non tantum tenetur ad doctrinam necessariam, aut Sacramentorum administrationem, sed etiam ad consilia

filia bona, afflitorum consolationem, infirmorum levamen, orationem pro omnibus, omnium sollicitudinem: & universaliter ad omnia quæ pastor ovibus, paterfamilias filijs, dispensator domesticis, Minister in Ministerio, Architectus in ædificio, agricola in plantis spiritualiter agere debent.

6. Tenetur Episcopus ubi est assignata portio pauperibus ex bonis Ecclesiæ, aut ubi in sua Diæcesi sunt factæ fundationes aliquæ piæ, pro necessitatibus pauperum & infirmorum, triplicem circa illa curam adhibere sub mortali peccato. 1. Ut legitime administrentur & distribuantur.

2. Ut integræ conserventur. 3. Ut quæ perierunt recuperentur. Ratio est: quia ipse horum primarius dispensator, & velut paterfamilias est, & quasi in personam & officium ipsius sunt deposita. Heu quam grave jugum non tantum super ijs qui bona pauperum administrant, sed multo magis super Episcopis & Parochis qui ijs intendere debent: videmus enim bona illa paulatim deperire, parvum ex illis fructum

D 3 pau-

pauperibus provenire, & ijs administrato-
res & eorum familias ditari. Quæ sunt
peccata in cœlum clamantia sub oppressio-
ne pauperum contenta.

7. Non obstante divisione bonorum
Ecclesiasticorum facta, & portione pau-
peribus assignata, tenentur Episcopi & Be-
neficiati, quod supereft decenti & con-
gruæ conservationi personæ & status, pau-
peribus, & fabricæ distribuere ex justitia
& si non faciant, non tantum juxta quanti-
tatem & qualitatem profusionis peccatum
mortale committunt, sed etiam ad restitu-
tionem tenentur. Nam omnia bona quæ
Ecclesiæ oblata, sunt Deo primum oblata,
& in quatuor partes divisa: ad sustentatio-
nem nimirum Episcoporum, Cleri, ere-
ctionem fabricarum, opitulationem pau-
perum & ad Dei peculium pertinent non
obstante ista divisione, ita ut Episcopi &
Beneficiati, non tam ista possideant, quam
deposita habeant, non enim ex hac divi-
sione bona ista naturam mutarunt, quin
semper Dei sint, & patrimonium Christi
in Ecclesiæ necessitates & pauperum, tan-
quam

quam in finem præcisum oblatæ & asser-
vatæ, cum igitur bona ista ad hos simplici-
ter fines tam ex parte Dei & Christi cui
offeruntur, quam ex offerentium volunta-
te & Ecclesiæ decretis destinata sint, illa ali-
ter expendere, ex parte quidem offerenti-
um & Ecclesiæ acceptantis, furtum est: ex
eo vero quod Deo & Christo sunt oblata,
sacrilegium est. Dixi (*mortale peccatum
committunt*) habita scil. ratione materiæ
& gravitatis rei retentæ: dixi (*ex justitia*)
vere enim quod Episcopus dissipat extra
terminos decentis status, suum non est,
sed Ecclesiæ & Christi: dixi (*tenantur ad
restitutionem*) supposita enim in justitia in-
effusione eorum quæ superfluunt, necessa-
rio infertur ex natura rei restitutio faci-
enda.

Articulus Tertius.

*De secundo Officio Episcopi, quod est
oves custodire.*

I. **C**ustodia ovium Tribus exercitijs
boni Pastoris absolvitur, nimi-
rum:
D 4

rum: arcendo Lupos & fures, Lupi autem sunt, Diabolus tentans, Hæreticus gra-
fans, Tyrannus persequens: deinde erran-
tes oves ad caulam reducendo: demum
ponendo animam pro ovibus. Ad pri-
mum quod attinet, tenetur Episcopus ad
arcendum lupum diabolum providere, ne
vitia præfertim publica regnent, & ne pri-
vata in corruptionem populi se ingerant,
maxime peccata carnis adulteria, stupra,
fornicationes, impudicitiae graves, specia-
liter contra naturam, ut sodomiæ. Deinde
attendendum ne justitia opprimatur, ini-
qui proinoveantur, & ad usuras publicas,
libertates populi, Magnatum nefanda du-
ella. Ad arcendum vero lupum Hæreti-
cum, vigilancia opus est & fortitudine, ad
illos investigandos, conventicula dissipan-
da, autores & cooperatores propulsan-
dos, populum instruendum. Ad Lupum
Tyrannum; confortatione, consolatione,
consilio, pijs operibus, orationibus grex
conservari magis debet, quam externo
moliunine. Ex hoc Episcopi officio resul-
tant obligationes sequentes.

Prima

De Hierarchy Ecclesiastica.

33

Prima est: Quando Episcopi, vel eorum qui curam animarum habent negligentia, dissimulatione vel pusillanimitate, sive quovis debiti Ministerij defectu, aliquod vitium Hæresis, vel corrupti mores in populum irrepunt, omnia quæ in populo illo fiunt & impediri poterant, in condemnationem Episcopi vel curam animarum habentis devoluuntur. Patet ex verbis Scripturæ: ipsi enim pervigilare tenentur tanquam rationem reddituri pro animabus.

Secunda: Tenetur Episcopus ex vi officij, animas errantes omni sollicitudine rationabili requirere.

Tertia: Tenetur Episcopus incommoditates corporales subire etiamsi illis debilitetur & dies suos abbreviet, in ijs quæ ad Regimen salutare populi spectant. Id constat ex natura officij Episcopalis, Episcoporum enim est pro salute populi consummari.

Quarta: Tenetur Episcopus ubi salus plurimorum vel populi periclitatur expondere vitam, si ad salutem populi censeatur

Dicitur quidem nece-

necessaria, non tamen pro singulis ovibus,
nec pro singulorum locorum populo.

Quinta: Quando subest periculum ja-
cturæ gravis, salutis spiritualis gregis, ex
absentia Episcopi & pastorum, nullatenus
eis licet fugere. Unde non licet Episcopo
tempore persecutionis Hæreticorum, Bel-
li, Pestis fugere, nisi de necessarijs Mini-
stris, alijsve obsequijs & auxilijs subditis si-
provism.

Articulus Quartus.

*De tertio officio Episcopi, quod est ova-
regere.*

Regimen Episcopi in tribus maximis
consistit nimis, ut ovibus adsit, ut
vultum pecoris agnoscat, ut delinquentem
corrigat, unde ad sequentia obligatur.

Primo: Jure tam divino naturali quam
humano tenentur Episcopi in sua Diœce-
si aut Ecclesia residere. Ita Concil. Trid.
sess. 24. de Reform. cap. I.

Secundo: Obligatur ut agnoscat vultum
pecoris sui, quæ agnitione potissimum in eo
verfa-

De Hierarchy Ecclesiastica.

ff

versatur, ut sciat qualiter grex sibi commissus se habeat, in fide, Doctrina fana, sacramentorum cultu, Sacramentorum susceptione, & moribus Christianis. Modus vero quo id fieri potest, tribus partibus constat. 1. Visitatione pastorum: ut agnoscat qualiter se habeat quo ad propriam personam in vita Clericali, studio, conversatione, in sacramentorum usu & administratione, officijs divinis, circa domesticam familiam & populum. 2. Visitatione Ecclesiarum: qua attendere tenetur, ut Ecclesiae structura, Ornatus supplex bene examinentur, ut immunitatis Ecclesiae, fundationum, mensae pauperum stricta ratio habeatur, ut & dictui & alij Ministri rite suis munijs satisfaciant. 3. Visitatione Magistratus & populi: ut sciat qualiter se gerat in fide & obedientia ad S. Romanam Ecclesiam, in justitiae administratione, an mores corrupti, graves inimicitiae, lasciviae in populo regnent.

Tertio: Obligatur ad correctionem paternam, quæ sit per monitiones, increpationes, objurgationes, & impositionem

D 6 alicu-

Tractatus Primus,
alicuj⁹ emendæ salutaris pro futuro. Cor-
rectio vero judicialis non potest adhiberi
in visitatione, ut visitatio est : quia ut adhi-
beatur, requiritur ut substantia juris opor-
tune servetur, quod in visitatione fieri non
potest, interdum vero potest ex visitatio-
ne judicium formari, & consequenter ju-
ridica correctio sequi, maxime si reus in
gravi & flagranti criminis sit deprehensus,
nunquam tamen ad correctionem juridi-
cam procedendum, quamdiu correctioni
paternæ seu fraternæ locus datur, & pecca-
tum publicum non est.

Articulus Quintus.

De potestate Episcoporum.

I. **P**otestas Episcopalis, respectu gre-
gis sibi commissi, talis & tanta est
proportionate, qualis & quanta potestas
Summi Pontificis, salva supremitate, uni-
versalitate, & independentia : quia sicut
Pontifex judex est fidei & controversiarum
in universali Ecclesia, ita Episcopus inqui-
sitor & judex est fidei & controversiarum

in sua Diæcesi. In hoc solum est distinctio,
quod certitudo fidei à prima sede emanet,
in Episcopo autem ejus conservatio &
propagatio resideat. Item sicut Papa Ma-
gistratum Ecclesiae universalis instituit, ita
Episcopus in sua Diæcesi Pastores & Mi-
nistros instituit. Item sicut Papa in univer-
sali Ecclesia clavum potestate utitur in ab-
solutionibus peccatorum, dispensationi-
bus à votis, ab impedimentis, à pænis, à
vinculis, juxta exigentiam salutis subdito-
rum: ita Episcopus circa suæ Diæcessis, ni-
si ei desuper potestas restricta fuerit. Item
sicut Papa peccantes censuris cohibet, ex-
communicando, suspendendo, deponen-
do, degradando, ita & proportionate Epi-
scopus.

2. Ab omnibus etiam casibus & censu-
ris, quæ formaliter Papæ reservatae non
sunt, potest Episcopus absolvere, sicut & in
pænis similiter non reservatis dispensare.

3. Deinum in omnibus votis, vinculis
& impedimentis, ex justa causa potest Epi-
scopus dispensare, nisi similiter de eorum
reservatione constet. In dubio vero, an sint

Summo Pontifici reservata, supposita iusta causa potest Episcopus absolvere & dispensare, nam in dubijs melior est conditio possidentis potest tamen in casibus, paenitentia, votis, impedimentis, Summo Pontifici reservatis in foro conscientiae Episcopus absolvere & dispensare, quando animae salus pericitatur, nec datur moralis accessus ad S. Sedem.

TITVLVS QVARTVS.

Articulus Unicus.

De Archidiaconis & Officialibus.

I. **A**rchidiaconi officium antiquitus in sequentibus consistebat, quæ recenset Innocent. III. lib. 1. Decretal. Tit. 23. cap. 7. Archidiaconus secundum statuta B. Isidori imperat Subdiaconis & Levitis, Paraciarum sollicitudo & eorum ordinatio ab ipsum pertinet, & audiire debet iuris singularum, omnem sollicitudinem tam in Clericis, quam in Ecclesiis eorum impendendo cum super his sit redditurus rationem in districto

stricti examinis judicio: Item in Epistola Clement. Papæ: *Oculus Episcopi Archidiaconus appellatur; ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit corrigat, quæ omnia sunt antiqui juris: moderno tempore attendenda est consuetudo cujusque Ecclesiæ circa dignitatem, Officium, Ministerium, & gradum Archidiaconi, in quo requiruntur qualitates sequentes: 1. Ætas 25. annorum. 2. Gradus quod scilicet in Clericali Ordine fit versatus. 3. Doctrina ad suum munus necessaria, ut nimis sint Doctores sive Magistri S. Theologiæ, aut Licentiatæ in jure. 4. Ut morum integritate commendentur.*

2. Obligationes vero Archidiaconorum mensurandæ sunt, ex Officijs ac Ministerijs quæ ijs committuntur, ut sincere & juste illa exerceant: quod maxime in visitationibus Ecclesiarum & superintendencia super vita, conversatione & Ministerijs Clericorum attendendum est. Porro S. Concilia multum urserunt, ut Archidiaconi ab omni avaritiæ nota exempti essent, & ne munera in visitationibus acciperent,

perent, vel peccata Clericorum in multa pecunaria punirent sibi assignanda.

3. Ex dictis colliguntur peccata Archidiaconorum. 1. Ignorantia eorum quæ ad debite exequendum officium pertinent, saepe mortalis est: sive ratione periculi, cui se & animas commissas exponit, sive ratione peccatorum ex sua ignorantia emergentium. 2. Negligentia maxime in ijs quæ visitationes, correctiones, informationes, & disciplinæ Ecclesiasticæ conservationem concernunt. 3. Si odio aut aversione unum deprimat, alium amore & favore soveat, vel ultra meritum promovericuret. 4. Si correctionem fraternalm, vel monitionem paternam prius non praemittat, sed statim eorum, maxime quibus non afficitur, peccata publica faciat. 5. Si munera, pecunias, à Parochis, Sacerdotibus aut Ecclesijs etiam voluntarie oblata accipiat. 6. Si ob peccata in multam vel dissimulationem in munera vel pecuniam recipiat.

4. Officialis vulgari vocabulo dicitur qui Tribunal Episcopi subit, estque Ordinarii.

narius Episcopi judex idem Tribunal cum Episcopo faciens. Debet vero esse Officialis persona Ecclesiastica, juris Canonici Divini & naturalis perita, vita integritate spectabilis, pacis & justitiae tenax, ab omni munere aliena. Cum autem materia de Officialibus materiæ judicum subordinatur plura hic de ea non tractantur, solum dicitur illud S. Bernardi; ergo illas quas necesse erit ad te intrare causas, diligenter velim sed breviter decidere, frustraneas & venatorias dilationes præscindere assuecas, causa viduae intret ad te, causa pauperis & ejus qui non habet quod det.

TITVLVS QVINTVS.

De Canonicis & illorum Obligatione.

Articulus Primus.

Qui dicendi sint Canonici, & illorum Obligatione.

I. **C**anonicus est Clericus qui Canonicam in Ecclesia collegiata vel Cathedrali actu possidet: Dicitur qui Canonicam

niam idest Beneficium Regulatum juxta præscriptionem Canonum possidet. Canon enim regula est, & Canonici dicti sunt ex eo quod ab Episcopis Clericis in divinis officijs servientibus certum vestigal penderetur, quod Canon dicebatur, sed quia præstationes suas ob multa incommoda non poterant accipere, quarta pars bonorum Ecclesiæ generaliter illis in communi cessit & ceperunt sub certis regulis & uno superiore in communi vivere, unde & à quadam regulari secundum Canones vitâ dicti sunt Canonici: & si apud Ecclesias Cathedrales habitabant vocabantur Canonici Cathedrales, sive minus Collegiales.

2. Obligationes vero Canonicorum tribus membris absolvî possunt, nimirum persolutione Horarum Canonicarum, & Divinorum officiorum in choro, vita Clericali, legitimo usu bonorum Ecclesiasticorum: quid vero persolutio horarum requirat sequentibus numeris docebimus.

3. Horæ Canonicæ dicuntur officia quædam divina, quæ Psalmis, Hymnis,

S. Scrip-

S. Scripturæ verbis, ac Sanctorum Doctrina, publico ritu constructa per singulorum dierum horas regulariter in septem horas distribuuntur, nimirum : Matutinum, laudes, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas & completorium.

4. Nullum datur præceptum divinum speciale recitandi Horas Canonicas, præter universale illud naturale divinum Orandi. Datur vero præceptum Ecclesiasticum certas personas obligans ad legendas horas canonicas prout ab Ecclesia Catholica institutæ sunt. Quod patet ex Concil. Lateran. cap. Dolentes (ubi sic) haec igitur & similia sub pena suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiae, ut Divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebretur & de vote.

5. Ad Horas simpliciter legendas abstracthendo à Choro vel privata lectione tenentur sub peccato mortali Sacerdotes, majoribus Ordinibus iniciati, Beneficiati, Religiosi, & Moniales, quibus ex Regulæ suæ præcepto hoc onus impositum est. De-

mum

mum qui aliquo speciali titulo voti aut pa-
eti se ad hoc obligarunt.

6. Qui solo Ordinum titulo aut Bene-
ficiorum, quæ nullum servitium Chori si-
ve Ecclesiæ habent annexum, aut solo præ-
cepto vel voto à Choro abstrahente obli-
gantur ad Horas, censentur ad privatam
tantum lectionem obligari, nullus enim
extra terminos tituli obligari potest.

7. Datur interdum obligatio tantum
realis publice cantandi horas Canonicas,
& alia officia celebrandi in Ecclesia, Tem-
plo seu Capella, quæ personalis non est,
sed generaliter tantum obligationem in-
ducit, ut horæ tempore opportuno can-
tentur à quibuscumque id fiat. Talis obli-
gatio obligat præfectos & Rectores Ec-
clesiarum, ut dicta officia debite fieri pro-
curent.

8. Datur etiam obligatio personalis
Horas Canonicas publice persolvendi, ita
ut non sufficiat, si officium in Ecclesia so-
lemniter per quemcunque fiat, sed perso-
naliter, qui hanc obligationem subeunt, il-
lud in Choro persolvere teneantur. Ita

Con-

De Hierarchy Ecclesiastica. 65

Concil. Trident. sess. 24. de Reform. cap. 12.
ubi sic ait: omnes divina per se, & non per
substitutos compellantur obire officia, atque
in Choro ad psallendum in instituto Hymnis &
Canticis Dei nomen reverentur, distincte de-
voteq; laudare.

Articulus Secundus.

Quo jure teneantur Canonici ad Horas
in Choro persolvendas.

I. **C**anonici tenentur ad chorum, sive
ad Horas Canonicas in choro ju-
re naturæ & virtuali justitiæ contractu, in
fundatione, collatione, & acceptatione cō-
tento. Primo enim Canonicatus fundati
sunt, ut iij quibus conferrentur, officium
publicum in choro facerēt, nec aliter con-
ferri aut acceptari possunt, nisi sub illo o-
nere: hoc indicat Conc. Trid. sess. 24. de Re-
form. c. 12. (ubi sic decernit.) Obtinetibus in
ijsdem Cathedralibus aut Collegiatis præben-
das, non liceat, vigore cuiuslibet statuti aut
consuetudinis ultra tres menses ab ijsdem
Ecclesijs quolibet anno abesse, alioquin pri-

mo anno privetur quilibet dimidia parte
fructuum, quos ratione etiam præbenda ac
Residentia fecit suos: quod si iterum eadem
negligentia fuerit usus, privetur omnibus
fructibus quos eodem anno lucratus fuerit.
Hujus legis justitia non subsisteret, si ad
Chorum Canonici personaliter non ob-
ligarentur.

2. Infundatione vero Canonicatum duplex invenitur contractus: Primus ex
primi potest his verbis: Beneficium fun-
do, ut qui illud obtinuerit in Choro offi-
cium faciat. Et vigore hujus contractus
tenetur Canonicus ex justitia Choro in-
teresse, alias injustitiam committit: Secun-
dus est: qui terminatur ad Ecclesiam fun-
dationem acceptantem, & exprimitur his
verbis: fundationes tuæ administrationi
trado, ut officium per eos, qui eas obtine-
bunt fieri cures: virtute hujus contractus
Ecclesiæ Prælati & Capitulorum capita
tenantur providere, ut ipsi Canonicatus
obtinentes officio Chori intersint.

3. Porro obligatio Canonicorum ad Cho-
rum non est solum pænalis, sed etiam obli-

gat

gat ad culpam in foro conscientiæ, quia in contractu fundationis duo continentur: nimirum: ipsa substantia officij & decor Ecclesiæ, gravis vero injuria fit Ecclesiæ, si ob absentiam Beneficiatorum aut officium cesseret aut notabiliter deficiat, cui non satis facit Canonicus per pœnalem mulctā, illâ enim solum personaliter punitur, sed Ecclesiæ damnum non reparatur, & sic incurrit conscientiæ culpam.

4. Legitimæ causæ excusantes Canonicum à choro & consequēter à peccato, si choro non ad sit ad quatuor capita referuntur, quæ sunt: Necessitas, dispensatio, facultas, æquitas. Sub necessitate comprehenduntur infirmitas, incommoditas gravis, impedimenta moralia ratione quorum sine gravi suo vel aliorum detimento non possent Chori officio interesse. Sub dispensatione omnis dispensatio quæ à Summis Pontificibus emanat. Sub facultatibus comprehenduntur speciales licentiæ quæ ab Episcopis vel præfectis Capitulorum ex communī consensu, ex legitimis causis conceduntur. Sub æquitate continentur cau-

ſæ

sæ juris & justitiæ : ut cum aliquis non recipit fructus, vel cum titulus est litigiosus, item cum nec modo recipit, nec spes est, quod recipiet in futurum ; quod additur propter eos quorum bona ecclesiastica ad tempus aliquod ruina tempestatum vel bellorum consumpta sunt pro uno altero. ve anno , illi enim omnes tenentur etiam in tali consistentia, si detur locus tutus residentiæ, ad officium Chori, quia illæ ruinæ breves accidentia communia censerunt, nec ab officio excusant.

Articulus Tertius.

De actibus quibus censeatur Canonici satisfacere Officio Chori.

I. **T**Res potissimum hic actus considerari possunt. Primus est : assistentia sive præsentia in choro: Secundus est lectio horarum ibidem : Tertius est cantus communis in Choro. & vocatura assistentia Religiosa, quæ est hominis Dei hac sua præsentia, colentis, orantis, vel honorantis. Primus actus qui est materialis

assistentia impertinens est, nec per ipsum Canonicus obligationi Chori satisfacit; sed iij Canonici qui tempore officij fabulantur, libros legunt, egrediuntur Choro, Ecclesiæ vel pauperibus ad restitucionem fructuum quos inde perceperunt tenentur, quia legitime non interfuerunt. Idem dicendum est de morali seu pompatica assistentia, quia nec ista ad finem propter quem beneficium fundatum est, aliquid confert. Ad secundum vero actum quod attinet: nimirum: de privata lectio ne horarum in choro, attendendum est quod duplex sit lectio privata: alia est quæ privatim à Canonicis fit dum canitur divi num officium. Alia est lectio publica, quando quis etsi submissiori interdum vo ce legat, concurrit tamen cum choro & se illi accommodat.

2. Lectio horarum cum Choro, etiam si voce submissiori fiat satisfacit Obligationi Chori, modo sint alij sufficientes, qui altiori voce officiū faciant. Ratio est: quia qui sic recitat, vere ad officium divinum chori concurrit, per accidens autem est

E quod

quod vocem non elevet altiori tono. Ex quo patet non teneri Canonicos ad cantum præcise, sed sufficere recitationem aliquantulum elevatam, juxta suam complexionem & dispositionem naturæ.

3. Tria jura in obligatione Canonorum ad horas Canonicas concurrunt: Primum est jus divinum naturale universale, quo quilibet homo tenetur Deum aliquo cultu recognoscere: Secundum est mixtum: partim naturale partim Civile, juris naturalis est obligatio ratione contractus virtualis, quo datur beneficium propter officium, ita ut obtento Beneficio, ex contractu naturali teneatur illud obtinere: officio publico satisfacere, est autem huius aliquid juris Civilis admixtum, nimirum finis hujus contractus qui est spiritus Iesu Ecclesiæ rempublicam adunare & in cultu Dei promovere. Tertium est ius positivum Ecclesiasticum quo nimirum modus, tempus, officia, ceremoniæ, publica Ecclesiæ auctoritate determinantur.

Art.

Articulus Quartus.

De integritate Horarum Canonicarum.

1. **T**riplex integritas in horis Canonicis reperitur. 1. Materialis quæ constituitur Psalmis, Hymnis, Capitulis, antiphonis, Lectionibus. 2. Integritas formalis: quæ constituitur essentiali officij ritu, qui quidem ritus & forma in hoc consistunt, ut juxta tempora fiat officium De Dominica, feria, festo dupli, semiduplici, simplici. 3. Est integritas accidentalis, quæ consistit in cæremonijs quæ officio plane accidunt.

2. Integritas materialis sub peccato obligat. Quia officium componitur ex materialibus partibus, unde si partes materiales omittantur, officium divinum destruitur, hinc peccat mortaliter, qui partē notabilem omittit, pars autem notabilis censetur quælibet hora & in matutino quilibet nocturnus.

3. Integritas etiam formalis horarum Canonicarum sub peccato obligat. Quia

E 2 abs-

absque formalis integritate, horæ vere Canonicae non censentur, omnemque divini officij decorem & institutionis rationem amittunt, nam qui institutionem, qualitatem, modum, & ordinem partium immutat, totum alterare censendus est. Unde legere horas de festo loco feriæ & è contra est immutare officium unius diei in plane disparatum, & censetur mutatio notabilis ac consequenter peccatum mortale, si illa mutatio fiat voluntarie.

4. Integritas vero accidentalis, nisi alii quam apparentem indecentiam causet, non censetur sub peccato obligare, aut certe non nisi sub veniali. Explico: in officio privato omittere aliquas genuflexiones pro nihilo reputatur: in Choro tamen irreligiosum situm coram populo servare scandalum generaret.

5. Officium B. Virginis; defunctorum psalmos Graduales, pænitentiales, quæ in breviario certis temporibus prescribuntur, omittere: nullum est peccatum, ne quidem veniale si in privato officio omittantur, commendantur tamen ab Ecclesiis.

ut officia pietatis & utilitatis magnæ , & pro eorum lectione indulgentiæ conferuntur. Ubi vero est consuetudo quod in choro legantur, diebus præscriptis ibidem legi debent, obligatio autem hæc chorum afficit, non autem singulos de choro particulariter.

Articulus Quintus.

Designatione particulae (studiose) in Horarum recitatione.

1. **P**articula (studiose) imponit curam aliquam in horarum lectione & prohibet perfunctoriam tantum actionem in earum recitatione. Unde omnis incuria, negligentia, pefunctorietas, quæ causam dat gravi inordinationi, aut notabilibus defectibus in officio obligatorio est peccatum mortale: quia officium divinum, pro ut ab Ecclesia præcipitur est opus Dei, & in grave onus Ecclesiæ redundans, ut contractibus & fundationibus pijs ex debito justitiæ satisfieri procuret ergo illi quibus hoc onus de mandatum est, se-

ria diligentia isti satisfacere tenentur: subsumo: sed qui ex incuria, negligentia, perfunctorietate, gravem inordinationem causat, nullatenus in re tam gravi, ne quidem quo ad substantiam, oneri sibi imposito & obligationibus Ecclesiæ ac fundationum satis facit: ergo peccat mortaliter.

2. Dices substantia præcepti quatenus Ecclesiæ jurisdictioni subjicitur, consistit tantum in materiali recitatione psalmorum & aliorum ex quibus officium coalescit, ita ut qui illa vocaliter recitat, substantia præcepti pro ut Ecclesia imponit satis faciat. Resp. negando quod talis recitatio sufficiat, nam substantia præcepti de horis recitandis, non consistit tantum in externa recitatione verborum, sed in vero actu interno Deum colendi, pro ut actus ille externis actibus recitationis psalmorum forinsecus significatur: Ecclesia enim suo præcepto intendit ut satisfiat, & obligationi suæ communi colendi Deum nomine totius populi Christiani: & alteri obligationi, nimirum pijs fundationibus, & intentioni fundatorum: Sed non potest

satis-

satisfieri istis per solum actum externum
(quia actus externi, si non includant internos virtutis Religionis actus, signa fallacia
sunt & mortua, nec quidquam veri effe-
ctus habent) ergo suo precepto intendit
Ecclesia, ut personæ deputatae non tantum
externis sed etiam internis actibus (*a qui-
bus exierni dependent ut sint Religionis a-
ctus*) Deum colant & deprecentur. Sub-
stantia itaque precepti non satisficit, qui
actu interno horas non recitat.

3. Ecclesia potest obligare ad actus internos, & de facto obligat ad actus mere internos & mixtos, quandocumque est mera executrix legum divinarum: quia potestas
executiva in preceptis, agit in vi & virtute
potestatis principalis legislatoris, ergo ubi
Ecclesia est legum divinarum executrix,
in omnibus illis in vi & virtute potestatis
divinae operatur: Sed potestas divina ad
actus internos & mixtos etiam sub mortali
obligat, ergo & Ecclesia in mandatis, in
quibus potestatis divinae executrix est, ad
illos obligare potest & de facto juxtra ra-
tionem divini precepti obligat.

E 4

4. Unde

4. Unde Ecclesia sub præcepto in virtute S. obedientiæ statuens , ut clerici ad divinum officium obligati, illud studiose & devote legant, est in eis executrix & declaratrix legis Divinæ naturalis: ideo ad actus internos sub peccato mortali obligare potuit, & de facto obligavit : cum enim duo præcepta divina in Ecclesiæ præcepto contineantur, quorum primum est : co-lendi Deum aeterno interno externoque. Alterum satisfaciendi fundationibus ipsius, eadem vi obligationis remanente , quæ est juris divini naturalis: Ecclesia edito præcepto, jus divinum exequitur & declarat, mandans ijs qui sacris Ordinibus consecrantur , ut nomine universalis Ecclesiæ, pro eis velut spondente, horas Canonicas studiose & devote legant.

Articulus Sextus.

*De Devotione in Horarum recitatione
servanda.*

I. **T**riplex est devotio respectu horarum prima: externa & corporalis:
quæ

quæ situ, gestu, & compositione corporis exhibetur. Secunda est interna & spiritu-
alis, estq; interna cordis ad Deum affectio.
Mixta devotio dicitur : interna cordis ad
Deum affectio, quæ externæ etiam devo-
tioni est conjuncta. Præceptum verò de-
vote recitandi officium, devotionem in-
ternam simul cum externa præcipit, quæ
devotio requisita tribus actibus constitui-
tur. Nimirum: intentione, actione & at-
tentione, intentio vocatur actus volunta-
tis, quo quis vult religiosa actione De-
um colere. Actio est: ipsa actualis recita-
rio. Attentio est: actus quidam intellectus
reflectentis super actione quæ fit quatenus
per illam Deus colitur. Ita ut intentio sit
velut causa actionis, actio verò illius effe-
ctus, attentio autem tam actionem quam
intentionem concomitetur: intentio ve-
rò triplex est: Actualis, Habitualis, & Vir-
tualis. Actualis intentio est: actus ipse à
voluntate elicitus estque ipsum actuale-
velle. Intentio habitualis est: habitus qui-
dam in voluntate ex frequentibus actuali-
bus intentionibus remanens, inclinans ad

E s hora-

horarum recitationem, qualem etiam retinet semisomnis vel dormiens. Intentionis Virtualis est: quæ ex virtute actualis intentionis præhabitæ procedit, seu potius est virtus actualis intentionis in effectum influens, & causa religiosa recitationis horarum. Hæc denuo actualis & virtualis intentio duplex est: immediata scilicet & mediata: immediata dicitur: quæ pro objecto habet actionem ipsam materialiter spectatam, ut est intentionis recitandi tale officium: mediata est quæ pro objecto habet ipsum finem actionis, qui est Deum colere hoc actu.

2. Ut præcepto de recitatione horarum satisfiat requiritur: primo non solum intentionis actualis vel virtualis immediata actionis ipsius, sed etiam mediata finis. Quia talis requiritur intentionis, qualis est actus in quem intentionis tendere debet. Sed ut actus sit religiosus debet ad cultum formalem Dei ordinari, ergo intentionis hunc finem includere debet. Dicitur: (*requiriatur intentionis actualis vel virtualis*) ubi enim

actualis deest, virtualis sufficit, nullatenus
verò intentio habitualis, illa enim imper-
tinens est, quia nihil confert ad actum hu-
manum, ut humanus est.

Secundo requiritur ad satis faciendum
præcepto de divino officio persolvendo,
necessario ex parte actionis, integra & di-
stincta pronuntiatio eorum quæ pro divi-
no officio ab Ecclesia sunt ordinata.

3. Quicunque ad horas obligatus, trans-
currendo syncopando, aut aliqua ad divi-
num officium inpertinentia miscendo, in
re gravi actionem recitandi divini officij
in sua substantia, aut diminuit, aut pertur-
bat, peccat mortaliter. Ad hæc & similia
evitanda necessaria est specialis attentio
ad verba, ad sensum verborum, & ad finem
orationis intrinsecum, quæ attentio du-
plex est: alia essentialis: quæ nihil aliud est
quam reflectio mentis, qua primo adver-
to me legere divinum officium juxta insti-
tutionem Ecclesiæ. Secundo: qua adver-
to me colere & orare Deum isto actu præ-
senti, ita ut in hac reflectione duo sint re-
spectus alter ad actionem in substantia sua

materiali, alter ad finem actionis illius. **A**lia est attentio perfectionalis: qua attenditur ad sensum, mysterium vel affectum, qui in verbis horarum comprehenditur, & haec attentio non est de necessitate præcepti. Sed sufficit moralis & generalis attentio, quia scio me verba & verborum sententias proferre, et si singulariter super singulis verbis non reflectam.

Tertio: ad horas Canonicas legitime persolvendas sufficit attentio essentialis. **Q**uae est attentio ad totam actionem. Quia sine hac horæ Canonice non sunt vera oratio: Sed simulatio potius & fictio personæ, quæ per modum orantis se habet. Ipsaque recitatio absque hac attentione facta, est materialis tantum & inutilis verborum sonus.

Quarto: qui voluntarie distrahitur in recitatione horarum, ita ut nec ad recitationem ipsam, nec ad finem intrinsecum, qui est: ista recitatione Deum colere attendat, si materia sit gravis peccat mortali- ter, nec censetur satisfacere. Patet ex sententia S. Chrysost. hom. 29. ad populum Antio-

riochenum (ubis sic) quæ enim excusatio aut
venia dabatur nobis, si cum amico loquentes
adsumus animo, cum Deo vero colloquentes
animo in rebus indignis peregrinamur, pos-
setq; tam fæda ac turpis esse peregrinatio illa-
mentis, ut duplicitis lethalis culpe labem habe-
ret, unam v.g. cogitati optatiq; stupri vel ho-
micij, alteram in signis injuria qua divina
preces, Psalmi sacraq; scripture verba tunc
officiuntur.

4. Qui non potest certo affirmare se
voluntarie, & cum plena advertentia fuisse
distractum in officio vel in notabili ejus
parte, non tenetur ullatenus repetere: quia
in dubijs melior est cōditio possidentis. Ex
his colligitur quam male faciant confessa-
rij, qui suis pænitentibus, vel permittunt,
vel suadent diversas repetitiones, cum non
tantum scrupulosi à similibus repetitioni-
bus sint impediendi, sed etiā quando gra-
vem afflictionem aut turbationem cere-
bri, dolores capitis insomnia circa lectio-
nem horarum similes patiuntur, cum ijs in
lectione horarum sit dispensandum.

TITVLVS SEXTVS.

De Parochis & illorum obligatione.

Articulus Primus.

*Quid sit Parochus, quæve ejus obliga-
tiones.*

I. **C**uratus dicitur, qui beneficium cui cura animarū annexa est possidet; illius vero institutio stricte non est juris divini, quamvis officiū Parochi non admittetur, nisi per potestatem à jure divino originem trahentem, sed jure humano fuerunt ad Hierarchiam Ecclesiæ assumpti, potestate divini juris, in ipsis ab Episcopis ad mensuram regiminis influente. Et patet illorum institutio ex Dyonisio 1. Epist. ad Severum Episcop. apud Gratian. 13 q. 1. Ecclesiæ singulas (inquit) singulis Presbyteris dedimus, Parochias & Cemiteria eis divisi-
mus, unicuique ius proprium habere statui-
mus; ita videlicet, ut nullus alterius Paro-
chia terminos aut ius invadat, sed unusquis-
que suis terminis contentus sit, & taliter Ec-
clesiæ

De Hierarchy Ecclesiastica. 83

eclesiam sibi commissam custodiat ut ante tri-
bunal eterni judicis ex omnibus sibi commis-
sionem reddat, & non judicium, sed glo-
riam pro suis actibus percipiat. Qualitates
vero in Parocho requisitæ sunt sequentes:
ætas 25. annorum, sacerdotium vel actu
susceptum, vel intra annum à die acceptæ
possessionis Beneficij suscipiendum: Do-
ctrina suo ministerio proportionata: Vita
integra & exemplaris.

Officia vero & obligationes Parochi
sequentibus fere terminis comprehendun-
tur: instructione populi: prædicatione
Verbi Dei: administratione Sacramento-
rum, celebratiōne Missarum & divinorum
officiorum: cura singulari pauperum: resi-
dentialia.

2. Parochi tenentur, de omnibus ne-
cessarijs ad salutem, ita populum suum per
se vel per alios instruere, ut si defectu sci-
entiæ aut negligentia pastoris anima per-
eat, de manu Parochi illam requirat Deus.
Sunt autem duplia de quibus Parochi te-
nentur sub mortali informare plebem sibi
commissam; alia sunt universalia: ut Arti-
culi

culi fidei, præcepta Decalogi, usus dignus Sacraementorum, modus Deum colendi & orandi, peccata capitalia, opera misericordiæ, quæ non tantum debent proponi, ut ex memoria discantur, sed ut juxta cuiuslibet capacitatem intelligantur, ac eis in bene vivendo anima informetur, possitq; distinguere inter bonum & malum, alia sunt specialia uniuscujusque status: ut nuptis Matrimonij obligationes, innuptis Castimoniam, filijs obedientiam ad parentes, parentibus debitam curam prolium, obligationes servorum ad Dominos & Dominorum ad servos &c. non tamen tenetur habere Conciones oratorias juxta eloquentiæ modos, sed sufficit & utilius est, simpliciter, & sine phalerata eloquentia annuntiare quæ sunt ad salutem necessaria.

Articulus Secundus.

*Ad quid teneatur Parochus in Sacra-
mentorum Administracione.*

I. **N**on tractatur hic de Ministerio Sacramenti pænitentiæ, Matrimonij,

monij, Extremæ unctionis, de illis enim suis locis fiet mentio, sed solum de administratione Baptismi, ad cuius legitimam administrationem in parocho requiritur. Ut norit & vigilanter adhibeat ea quæ sacramento sunt essentialia, nimirum: aquam naturalem, sive sit sacri fontis Baptismatis aut alias Benedicta, sive in casu importuno non Benedicta. Et formam: ego te Baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. Et etiam ut intentionem actualem vel virtualem habeat conferendi Baptismum.

2. Aqua naturalis seu Elementaris est materia sufficiens & necessaria ad Baptismum: sicut & aqua alterata sive mixta, quamdiu non pervenit ad tantam mixtionem & alterationem ut naturam aquæ mutet. Unde excluditur omnis alia aqua quæ elementaris non est: ut Rosacea aut ex quolibet corpore arte extracta: hinc paratâ materiâ certâ, dubiam adhibere, sacrilegium est.

3. Applicatio vero Materiæ sive aquæ, quæ est materia proxima, debet fieri per im-

immersionem, aspersionem, vel infusio-
nem, ita ut fluere intelligatur & fluide ali-
quam partem corporis attingere: hoc in-
dicat verbum Baptizo quod saltem ordi-
nem ad aliquam intinctionem vel ablu-
tionem dicit. Hinc ubi probabilis tantum
aspersio facta est, & supervivat proles, de-
bet sub conditione rebaptizari, Baptismus
enim, cum sit sacramentum necessitatis,
debet esse certus.

4. Forma etiam debet integre pronun-
ciari: si tamen ob Balbutiem vel ignoran-
tiam aliqua particula omittatur, mutetur,
vel incongruitas contra latinitatem com-
mittatur, quæ substantialem sensum non
variet, Baptismus verus est.

5. Deinde obligatur parochus, ut ritus
ab Ecclesia institutos in solemini Baptismo
observet, & vigilet, ut infantes tempestive
baptizentur, & ut obstetrices fideles &
piæ, ac probæ vitæ in parochijs adhibeantur,
quæ essentiali ritum baptizandi soli-
de noverint, ut in necessitate rite baptizare
possint.

Arti-

Articulus Tertius.

De peccatis Parochorum.

Quamvis Parochos vitia plurima Clericis & Sacerdotibus communia concernant, singularia tamen eorum peccata in quatuor fere membra secari possunt. nimirum: in ignorantiam, negligentiam derelictionem ovium in necessitate, exemplum malum. Peccata ignorantiae sunt: si moraliter & accommodè non sciat quæ necessaria sunt ad officium suum, cum enim sit ex natura officij sui, Pastor, Doctor, Judex, Medicus, & Consiliarius, quoties ex ignorantia culpabili in re gravierat, sive in administratione Sacramentorum, sive in Doctrina, sive in judicio conscientiae, sive in consilijs ac remedijs adhibendis, peccat mortaliter, & versatur tam diu in continuo statu peccati, quamdiu debit is modis & medijs, per studium, lectiones, informationes doctorum virorum, tollere suam ignorantiam non laborat. Peccata negligentiae sunt: si in doctrina & admi-

administratione Sacramentorum & alijs
sit ita negligens, ut ex negligentia ejus
grave damnum animæ ipsi commissæ pati-
antur, damnum ipsi imputatur & mortaliter
peccat. Deinde peccant mortaliter,
qui ex timiditate sive defectu charitatis o-
ves suas tempore pestis & belli derelin-
quunt: item, qui ijs de necessarijs Sacra-
mentorum ministris non provident. Item
qui quovis tempore vel per absentiam, vel
defectu vigilantis curæ in causa sunt, ut pa-
rochiani absque Sacrementis & necessa-
rijs adminiculis moriantur. Peccata mali
exempli in materia de Clericis ostendentur.

TITVLVS SEPTIMVS.

De Confessarijs & Confessione.

Articulus Primus.

De Tribunali Sacramentali visibili.

I. **C**hristus Ecclesiæ Dei promisit alia
quando institutionem Tribunalis
in quo animæ vel à peccatis absolverentur
vel etiam eis ligatae remanerent, *Matt. 16.*

v.19.

De Hierarchia Ecclesiastica. 89

v. 19. *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis.*

2. Hoc vero Tribunal visibile designatis judicibus in Ecclesia visibili à Christo de facto institutum & erectum est, patet ex textu *Ioannis 20*. *Sicut misit me pater & ego mitto vos, hæc cum dixisset, insufflavit & dixit eis: accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Ubi duplex potestas quæ ad Tribunal hoc constitendum requiritur declaratur, nimis: jurisdictionis, & Ordinis. Prior potestas illis verbis. *Sicut misit me: missio enim quædam jurisdictionis commissio est: alia vero potestas istis verbis: accipite Spiritum S.* declaratur.

3. In Ecclesia Dei, ad Tribunal pro animabus in hac vita judicandis, in materia criminali peccatorum constituendum, sufficit potestas certis personis à Christo data, ad eorum peccata vel remittenda vel retinenda: sed talis potestas cum plena jurisdictione

dictione data est Apostolis Jois 20. ergo datur in Ecclesia hujusmodi tribunal & vocatur Sacramentale: quia cum ratione vera sacramenti à Christo institutum est: nimil ut tanquam signum visibile , grātiam invisibilem sanctificantem efficiens. Hujus vero Tribunalis fines primarij sunt: remittere & retinere peccata: Secundarij: instruere pānitentem , deterrere a malis, exhortari ad bona , ea denique agere , quæ & sacrum Doctorem , Pastorem & Medicum animarum decent.

4. Tribunal Sacramentale pānitentia est institutum à Christo, ut medium necessarium ad Remissionem peccati post Baptismum coimissi. Frustra enim hujusmodi tribunal institutum esset , si cuilibet liberum esset, vel illud subire vel omnino recedere ; nec retinendi potestas ulla esset apud judices , si alia via peccatores remissionem criminum obtinere possent, itaq; ad tribunal sacramentale recurrentum est, ubi vero reipsa subiri non potest obligat in voto saltem implicito.

5. Confessio autem Sacramentalis &

Tii.

De Hierarchia Ecclesiastica. 91

Tribunal p^{re}nitentia omnibus modis se-
cretum est, quia judicium hoc ad forum
Dei pertinet, s^{ed} Sacerdotibus tanquam
eius Vicarijs commissum, judicia autem
apud Deum circa homines in hac vita oc-
ulta sunt, ergo & apud Vicarios judices.
Insuper totum hoc Tribunal in sacro my-
sterio transigitur, mysteriorum autem
Dei natura est, ut abscondita sint &
occulta.

Articulus Secundus.

De Confessarij jurisdictione.

1. **O**Mnis & solus Sacerdos, jurisdi-
ctionem Sacramentalem habens
in p^{re}nitentem, est judex legitimus in p^{re}-
nitentia Tribunali, ex quo sequitur quod
laico vel non Sacerdoti non debeat fieri
confessio Sacramentalis, sed soli Sacerdoti
ad hoc approbato: de cuius potestate ac
jurisdictione hic quæritur.

2. Omnis autem jurisdictione sive ordi-
naria sive delegata, externo aliquo actu vel
habitu acquiritur extra Sacramentum: ae-
quiri-

quiritur enim vel per electionem ad ali.
quod officium vel beneficium ; aut per
concessionem aliquam externam verbo
vel scripto factam , vel per rationabilem
usurpationem : unde quod à Theologis
dicitur jurisdictione inchoative in Sacra-
mento Ordinis dari , id intelligendum est,
non tam de jurisdictione quam potestate
Ordinis, quæ ad effectum remissionis pec-
cati prærequisitur , & est jurisdictionis
hujus fundamentum.

3. Jurisdictionis divisiones sunt sequen-
tes: Ordinaria & delegata , universalis &
restricta, certa, probabilis , Dubia. Juris-
dictione Ordinaria dicitur quæ alicui com-
petit ex vi muneris officij & beneficij ad
quod assumitur, & hanc habent sequentes:
Papa, Episcopi, Parochi, insuper habentur
Ordinarij: Vicarij generales Papæ, Legati
de latere, supremus pænitentiarius, Vicarij
Generales Episcoporum & pænitentia-
rius Ecclesiæ Cathedralis, vicarij quoque
parochiales, ubi vicaria parochialis in of-
ficium sive beneficium est instituta. Item
ordinariorum nomine gaudent, qui in or-
dinibus

dinibus exemptis quasi Episcopalem jurisdictionem in suos subditos exercent.

4. Tribus vero modis subjectio ad habentem jurisdictionem Ordinariam in pænitentibus nascitur. 1. Ratione Domicilij aut quasi Domicilij, & sunt qui intra limites Parochiæ familiam & habitacionem habent vel saltem ubi majori ex parte anni habitant. 2. Juris dispositione ordinarium judicem nanciscuntur: iter agentes, peregrinantes & vagi qui possunt confiteri Parocho loci ad quem deveniunt, tempore quo Sacra menta velex obligatio ne vel devotione suscipere volunt, modo non fiat in fraudem. 3. Privilegio status Ordinarium nancisci censentur, qui alicui statui, familiæ, convictui uniuntur, cui ex privilegio competit, ut superior illius, ordinarij potestate in statum, familiam, convictum gaudeat. Sic qui militiæ ascribitur Sacellorum militum jurisdictioni subjicitur.

5. Jurisdictionis delegata dicitur, quæ in pænitentem acquiritur, non ex vi officij aut beneficij, sed ex commissione alicujus

F

qui

qui ordinariam potestatem habet. Tales sunt Confessarij sacerdotalium ex ordinibus mendicantium, & alij qui ab Episcopis ad audiendas confessiones exponuntur.

6. *Jurisdictio certa* est, quæ nititur certo titulo: talis est *jurisdictio Ordinariorū*. *Jurisdictio probabilis* est, quæ probabilitate vel fundamento nititur, talis est *jurisdictio curatorum quorum beneficia litigiosa*, vel qui per Simoniam beneficium obtinuit, quamdiu enim pro vero Parocho se bona fide tenet, tamdiu probabilem jurisdictionem obtinet.

7. *Jurisdictio dubia* est: quæ ob diversitatem rationum in aliquam partem animum practice non inclinat, sed illum anxium detinet: talis est *jurisdictio ejus qui vere dubitat de titulo, delegatione vel approbatione sua*.

8. *Jurisdictio restricta* est: quæ restringitur ad certū locum, tempus, certas personas, certos casus.

9. *Potestas reservandi peccata* residet in Summo Pontifice respectu totius Ecclesiæ, in Episcopis respectu Diæcesis suæ,

in Parocho respectu eorum quos prius ab Episcopis approbatos, specialiter pro suis ovibus delegat, quamvis hæc reservatio sit pænitus in usitata. Idem dicendum est: de alijs ordinariis Regularibus respectu eoru quos delegant. Potest insuper Summus Pontifex sibi reservare personas, eos à jurisdictione inferiorum Prælatorum eximendo. Non verò possunt id Episcopi. Potest tamen quilibet Ordinarius reservare sibi loca & tempora, respectu illorum qui immediate ab illo jurisdictionem delegatam suscipiunt.

10. Porro sola peccata mortalia prius non absoluta ac censurę reservari possunt, non tamen quodlibet peccatum mortale, sed solum atrociora & graviora crimina patet ex Decreto Clem. 8. An. 1602 ubi sic (ait) ne modum in reservando excedant, & tantum atrociorum criminum absolutionem sibi reservet, quorum reservatio ad Christianam disciplinam retinendā conferat, non autem in destructionem cedat, ne alioquin Sacramenti penitentiae ministrorum coarctata potestate, S. Matris Ecclesiæ menti contrarius effectus subsequatur. Arti-

Articulus Tertius.

De qualitate & scientia Confessarij.

I. **N**ulla bonitas vera & intrinseca (quæ consistit in statu gratiæ & charitatis), requiritur in Confessario ad valide administrandum Sacramentum pænitentiarum: sed solum bonitas extrinseca legalis, nimirum: ut non sit innodatus Censuris quæ ministro omnem jurisdictionem auferunt patet ex S. August. tractat. 5. super Joannem (ubi sic ait:) *Spiritualis Virtus Sacramenti, ut lux pura ab illuminandis excipitur, & per immundos transiens non inquinatur.*

2. Ad legitimam vero & licitam administrationem Sacramenti pænitentiarum, ex natura Ministerij requiritur status gratiæ. Quia ad hunc finem in Ordinatione gratia collata est, ut Ministerium sancte exercetur, ut patet Levit. 12. *Omnis homo qui accesserit ad ea quæ consecrata sunt &c. in quo est immunditia peribit coram Domino.* ex quo sequitur, quod qui in peccato mortali actu existens pænitentem audit & absolvit, mortaliter peccet.

3. Non

3. Non autem tenetur confessarius in peccato mortali existens præmittere confessionem aut perfectam contritionem, ut licite & sine mortali peccato administret Sacramentum pænitentiæ: quia nullum tale præceptum reperitur. Sed solum tenetur ad verum motū cordis, quo quantum in se est de peccato doleat, sitque totaliter aversus ab omni voluntate peccaminosa cum conversione ad Deum, & proposito oportune confitendi, quia hoc sufficit, ut dicatur se vere præparare ad gratiam & facere quod in se est juxta præsentem obligationem.

4. Confessarius qua judex est, sequentia scire tenetur. Primo: Rationem peccati mortalis & venialis in genere & distinguere inter bonum & malum. Secundo: Materiam & formam, cæremonias, obligationes & omnia quæ spectant ad debitum Ministerium. Tertio: Omnes casus communes, qui committi solent contra præcepta divina tam naturalia, quam positive, item contra præcepta Ecclesiastica, item contra statum illorum qui ipsi solen-

F 3 cont

confiteri. Quarto: Scire debet obligatio-
nes & onera quæ per ipsos casus commu-
niter contrahi solent, ut sunt, restitutiones
honoris, honorum, vitæ, satisfactiones, o-
bedientiæ, reconciliations &c. Quinto:
Scire tenetur censuras & pænas Ecclesia-
sticas, quæ in communib[us] casibus incur-
runtur. Sexto: Tenetur scire circumstan-
tias speciem peccatorum mutantes vel ag-
gravantes. Septimo: Scire debet casus, qui
communiter reservari solent.

Item confessarius quatenus medici per-
sonam gerit, debet scire communia pecca-
torum & temptationum remedia.

Item: Confessarius ut Doctor tenetur
scire comunes resolutiones casuum & ob-
ligationum, quæ ex peccatis communiter
nascuntur, quia consultus à pænitente ve-
ra respondere obligatur.

Item: Confessarius qua pastor supposi-
ta supradictorum scientia, charitatem ma-
xime habere debet, ut animæ pænitentis
provideat & infirmitates omnium portet.

5. Sacerdos omnino ignarus, etsi pec-
cet mortaliter, audiens confessiones, si ta-
men

men veram jurisdictionem habeat, & es-
sentialia Sacramenti servet : valide absolu-
vit. Non etiam tenetur omnia superius
narrata, ita scire, ut possit memoriter reci-
tare, sed sufficit illa in habitu & virtualiter,
ita scire, ut, quando à pænitente propo-
nuntur, de qualitate & gravitate actus pos-
sit dijudicare.

6. Pænitentis scientia potest supplere
ignorantiam Confessarij: potest enim pæ-
nitens aperire illi perfecte peccata & cir-
cumstantias, ita ut non sit opus alio exami-
ne vel judicio : non sufficit tamen ad sup-
plementum ignorantiae confessarij, quod
pænitens intelligat qualitatem peccatorū,
& eorum materiam & numerum explicet,
nisi explicet etiam qualitatem & gradum,
id est quod sit mortale vel veniale, aut in
materia gravi peccatum.

7. Tenetur etiam confessarius, quantū
potest, super singula peccata mortalia, non
tamen venialia quando à pænitente expli-
cantur se reflectere, quia peccata mortalia
sunt materia necessaria hujus judicij. Non
tamen tenetur Confessarius sic se refle-

etens, determinatū judicium ferre de gradu malitiæ actus, an sit determinate peccatum mortale, vel veniale, sed sufficit ut gravitatem & qualitatem malitiæ dijudiceret, ubi casus non est plane & aperte propositus; quia tale determinatum judicium, quo ad gradum peccati & malitiæ est omnino impossibile.

Articulus Quartus.

A quo & qualiter approbatio Confessarij fieri debeat.

I. **A**pprobatio est publicum & aucten-
ticum judicium factum scripto vel
verbo, aut alio signo ab habente potestate,
de idoneitate & sufficientia Sacerdotis ad
audiendas confessiones : & tamen actus
natura sua plane distinctus à collatione ju-
risdictionis, etsi simul ordinarie concur-
rant: quia collatio jurisdictionis præsup-
ponit approbationem sive judicium de i-
doneitate. Approbatio vero hæc fieride-
bet ab habente potestatem Episcopalem
vel quasi Episcopalem. Quia Concil. Tri-
dent.

dent. sess. 23. cap. 16. approbationem confessariorum, pro saecularibus etiam Sacerdotibus absolvendis restrinxit, ad Episcopos. Dicitur (*vel quasi Episcopalem*) propter regulares prelatos qui jurisdictionem quasi Episcopalē habent & ad eos examen & approbatio confessariorum pertinet pro regularibus sibi subditis. Approbatio autem hæc fit tribus modis, collatione beneficij parochialis, examine Episcoporum per se vel examinatores si necessarium judicetur: Demum per quosvis alios modos ex quibus idoneitas manifesta fieri potest. ita Concil. Trid. sess. 23. cap. 15.

2. Tenetur Episcopus eos qui parochiale beneficium obtinent si idoneos judicet approbare, vi enim officij sibi commissi jam jus habere noscuntur: Sacerdotibus autem saecularibus nullum pastorale beneficium habentibus, quamvis repertis idoneis potest Episcopus absque ulla causa denegare approbationem, quia hujusmodi approbatio respectu ipsorum est plane gratiosa, nec est qui conqueri justè possit & dicere cur ita facis: Porro Episco-

F s pite-

pi tenentur approbationem dare Regula-
ribus privilegiatis per examen idoneis re-
pertis, quia Regulares privilegiati privile-
gio summi Pontificis jus ad dictam appro-
bationem habent, supposita idoneitate per
Episcoporum examen.

3. Ad approbationem autem simplici-
ter & judicium idoneitatis confessariorū
juxta Concil. Trident. sufficit approbatio
facta ab Episcopo Confessarij: in ordine
vero ad confessiones audiendas & absolu-
tionem salvis privilegijs requiritur appro-
batio Episcopi pænitentis. Quia nemo le-
gitime absolvī potest nisi ab habente juris-
dictionem in ipsum, solus autem Ordina-
rius pænitentis potest talem jurisdictionem dare.

Articulus Quintus.

De actibus Confessarij in tribunali pænitentiae.

1. **T**Res sunt actus primarij Confessa-
riorum, nemirum Examen rei sive
pænitentis, judicium de gravitate sive levi-
tate

tate culparum: & absolutio sive conde-
mnatio: secundarij vero actus sunt: In-
structio pænitentis, medela peccatorum,
consilium in anxietate.

2. Tenetur vero Confessarius exami-
nare pænitentem, quando probabiliter
credit aut suspicatur, eum peccaminose o-
mittere aliquid, quod est necessarium ad
Sacramenti pænitentiæ validam admini-
strationē (*dicitur quando probabiliter cre-
dit aut suspicatur pænitentem omittere*) non
enim vexare debet examine indiscreto
personas alias honeste instructas, doctas,
& quę moraliter bene explicat peccata, ma-
xime si frequenter confiteantur. Probabi-
liter vero dicitur credere pænitentem al-
iquid omittere. 1. Si videatur ignorans vi-
cibiliter. 2. Si appareat nimia verecundia
in illo. 3. Si in materia gravi, nec nume-
rum nec circumstantias speciem mutantes
referat. 4. Si ita in confuso sua dicat ut
confessarius nullum determinatum judi-
cium de certo peccato facere possit. 5. Si
omnino nihil dicat nisi quod male fecerit.
Non tenetur vero nec potest absque pec-

F 6 cato

cato cónfessarius examinare pænitentem, si probabiliter prævideat ex isto examine grave aliquod peccatum oriundum v. G. quod ex isto examine pænitens accipiet incentivum ad peccatum, quod malitiam docebitur, &c. Hinc non tenetur Sacerdos pænitentem examinare discurrendo per omnia peccata, sed tantum per graviora & ea quæ attenta qualitate, statu, vocatione, conservatione, vel exercitijs personæ committi solent. Unde saepius tempus valde inutiliter terunt, qui ad singulas personas fere per omnia decalogi præcepta & per minutias observantias discurrunt.

3. Huc referri debet casus: quando ob angustiam temporis, multitudinem adventantium, imperitiam pænitentis, importunitatem recordationis, vel quia multo tempore non est confessus, vel quia invalide multis annis confessus est: non potest confessarius pænitentem examinare, nec convenit illum remittere, tunc potest de gravioribus aliquot peccatis illum examinare, & ad universalem contritionem affirmum propositum se examinandi & alio-

tempore redeundi excitare & sic illum absolvere.

4. Confessarius tenetur sub peccato instruere p̄nitentem , ubi apparet illi inesse ignorantia culpabilis, quę obicem poseret Sacramento. Insuper tenetur instruere illum de ijs quæ necessitate medijs necessaria sunt ad salutem , quatenus ad dispositionem ejus ad hoc Sacramentum hic & nunc requiruntur. Impertinenter vero & non sine peccato faciunt, qui in confessione tempus terunt instructionibus ad hoc Sacramentum non facientibus , nimis de exercitijs Spiritualibus , de moribus & directione filiarum Spiritualium. Quia hæc sunt contra puritatem hujus iudicij, in quo si aliqua doctrina requiratur, non alia requiritur quam in ordine ad absolutionem peccatorum.

Articulus Sextus.

*De peccato pro ut est Materia
Confessionis.*

1. **P**Ecatum definitur esse : dictum factum vel concupitum contra legem Dei

Dei æternam , estq; duplex, mortale & veniale: Mortale est: quod vita gratiæ animam privat & obligat ad pænam æternam. Veniale est: quod non meretur pænam æternam sed tantum temporalem. Non etiam potest peccatum mortale idem numero manens in genere moris , fieri peccatum veniale nec è contra , potest tamen id fieri ex mutatione circumstantiarum, neq; possunt peccata venialia quantumvis multiplicata fieri mortalia , quamvis venialium multiplicatio interdum ad mortale disponat.

2. Pro distinctione mortalium à venialibus observandum , quod si gravitas peccati non constet ex terminis præceptorū, vel scriptura, vel traditione Ecclesiæ , vel sententijs Doctorum: quod tunc maturo judicio expendenda sit, ex triplici capite: Primo. Si in gravem Dei cultus injuriam. Secundo, Si in grave detrimentum salutis propriæ. Tertio. Si in gravem injuriam justitiæ vel charitatis proximi cedat. Peccatum autem ut sit verum peccatum debet esse voluntarium,

3. Pec-

3. Peccatum vero voluntarium dicitur illud quod prævia sufficienti cognitione & deliberatione à voluntate libere operante elicetur, imperatur vel permittitur sive cui voluntas libere consentit. Ut autem sic voluntarium censeatur, requiritur. 1. Cognitionis sufficiens, non tantum actus vel omissionis, qua actus vel omissio est: sed qua peccaminosa & illicita est, sive qua malitiam annexam habet. 2. Requiritur deliberatio: quæ nihil aliud est quam judicium rationis de faciendo vel non faciendo. 3. Quod sit actus voluntatis: cuius actus vel dicuntur eliciti: & sunt qui ab ipsa voluntate immediate procedunt, ut sunt velle, nolle, amare: odire, tristari. Vel dicuntur imperati: & sunt quæ ex imperio positivo voluntatis ab alijs potentibus exercentur. 4. Requiritur ut voluntas libere operetur nimis ut ab intrinseco metu, coactione, aut ab extrinseco impedimento libertas operandi non impediatur.

3. Porro omnis actus voluntatis deliberatus, sive elicitus, sive imperatus, sive positivus & expressus, sive interpretativus,

in materia gravi est sufficiens ad peccatum mortale. Idem dicendum de actu voluntatis suspensivo, quando ex præcepto in materia gravi voluntas tenetur exire in actum, & de actu voluntatis permissivo, quando quis potest & debet malum in materia gravi impedire & tamen permittit.

4. In motibus sensualitatis diversi periuntur motus: Prim⁹ est motus naturalis: & est ille, quem naturalium qualitatum dispositio gignit: ut fames, sitis. 2. Motus sensitivus qui ex apprehensione imaginativa appetitum sensitivum sequitur & iste competit sensualitati pro ut per rationem est dirigibilis. 3. Est motus rationalis, qui à ratione procedit: ut sunt deliberatio in intellectu, delectatio vel consensus à voluntate elicitus aut imperatus. Denuo dividitur motus in primo primos & secundo primos, motus primo primi dicuntur, qui omnem rationis usum præveniunt. Motus secundo primi sunt: qui rationis quidem aliquem usum consequuntur, judicium tamen deliberatum rationis antecedunt. Ex his motibus pure naturales & primo primi

nul-

nullum peccatum sunt; quia hujusmodi non sunt in nostra potestate, sed soli motus rationales plenam advertentiam & deliberationem consequentes, peccata mortalia esse possunt, quia soli illi motus pleno Dominio voluntatis subjiciuntur.

5. In sola delectatione voluntaria absque ordine ad actum malum, quando post sufficientem advertentiam & deliberationem rationis, voluntas consentit formaliter vel interpretative, in aliquam delectationem internam, de re quacunque illicita in materia gravi, et si nullatenus contentiat in actum, imo positive dissentiat quantumcumque parvo tempore illa delectatio daret peccat mortaliter.

Articulus Septimus.

Degravitate peccatorum quam Confessarius debet discernere.

I. **G**ravitas & malitia peccatorum mortalium desumenda est ex triplici capite. Namrum: ab objecto, ab intentione, à circumstantijs.

4.A-

2. Actus per se ex natura sua mali, graviora peccata existimari debent, quam quæ ex solo præcepto legis sunt mali: quia naturalem quandam deformitatem continet, quæ ab objecto per se bono deflectit; & hoc, actus ex solo præcepto legis malitiam habentes, non faciunt.

3. Inter actus per se malos gravitas dependenda est: ex ratione nobilioris boni & majoris deformitatis, sive recessus abiatio: quia gravius peccatum est odium Dei quam injuria quæ in proximum redundat: inter actus vero malos tantum, quia prohibiti sunt, attendenda est gravitas materiæ legum quæ mandatis substernitur.

4. Nulla quantumvis bona intentio potest reddere actum per se malum, bonum aut licitum, nec è contra.

5. Omne opus quantumvis bonum, si ex mala intentione proveniat, peccatum est juxta malum finem intentum mortale vel veniale: nam actus humanus, non desumendus est ab intentione operis, quæ naturaliter in finem tendit, sed ab intentione libera operantis, qua voluntarie dirigitur.

Hinc

Hinc evidenti periculo peccandi se expōnere, etiam quavis intentione bona, peccatum mortale est.

6. **G**ravitas quæ operi peccaminoso advenit ex ratione circumstantiarum mutantium speciem confitenda est. Quia de non peccato, aut saltem veniali, facit frequenter mortale.

7. **G**ravitas superveniens aetui peccaminoso ex circumstantia mera tantum aggravante vel diminuente intra eandem speciem, in confessione exponēda non est. Quia vix variat judicium & in singulis vix expendi potest, maxime si mera circumstantia sit & substantiam operis nullo modo attingat. Circumstantiæ vero mixtæ aggravantes intra eandem speciem in duobus casibus in confessione sunt explicandæ. 1. Quando sunt pars notabilis sive objecti illius operis, ut in furto quantitas notabilis. 2. Quando circumstantia mixta, singularem deformitatem numericam, sive virtuale peccatum mortale, operi superaddit intra eandem speciem. V.G. si quis incendens domum viginti personas in illa

con-

conclusas velit interimere, non sufficit di-
cere incendi domum cum interemptione
personarum quæ inclusæ erant; sed addere
debet si sciat quot interemptæ sint.

Articulus Octavus.

*De primo actu pænitentis qui est
Contritio.*

1. **C**ontritio perfecta est summus ani-
mi dolor, & detestatio peccati
commisi, propter Deum summe dilectum,
cum firmo proposito non peccandi de cæ-
tero, dicitur, (*Summus animi dolor*) quod
intellige de summo non intensive nec sen-
sibiliter, sed appretiative sive æstimativè,
ex eo quod qui conteritur æstimet pecca-
tum summum malum illudq; condemnat
super omnia alia mala. Dicitur (*propter*
Deum summe dilectum) quia motivum
perfectæ contritionis est Deus, super o-
mnia infinite diligendus, adeoque detesta-
tio peccati est in hoc summa, quod sit of-
fensa facta contra Deum summe dilectum,
ita ut contritione perfecta dilectio Dei sit
motus

motus animi peccatum commissum summe detestantis.

2. Contritio imperfecta quæ attritio dicitur: est dolor animi propter Deum, qui ex consideratione turpitudinis peccati vel gehennæ & pñnarum metu concipiatur, voluntatem peccandi excludens cum spe veniæ. Ita Concil. Trident. ex cuius doctrina sic extenditur: attritio est actus supernaturalis hominis, quo detestatur peccatum contra Deum aut legem Dei commissum, non ex motivo dilectionis Dei super omnia, sed ex alio supernaturali, excludens omnem voluntatem peccandi cum spe veniæ & proposito firmo de cætero non peccandi. Dicitur (*actus supernaturalis*) quia nullus actus naturalis qua naturalis est, ad gratiam etiam dispositive concurrere potest. Unde ad hoc sacramentum inutilis est, omnis detestatio peccati ex causis pure naturalibus originem ducens. Dicitur (*quo detestatur peccatum contra Deum commissum*) debet enim actus detestacionis cadere in peccatum, quatenus est Dei offensivum. Dicitur (non ex motivo dilectionis

ctionis Dei) in hoc enim distinguitur à contritione perfecta. Dicitur (*sed ex alio motivo supernaturali*) quod ex fidei supernaturalis apprehensione movet, ut apprehensio judiciorum Dei, pænarum inferni, exclusionis à regno, potestatis dæmonis, hæc ex Scriptura & fide, supernaturali lumine cognoscuntur, & sic apprehensa movent voluntatem.

3. Non tamen dolor de peccatis in Contritione sive attritione requirit aliquam sensibilitatem, sive vehementiam & durationem, nam non est necesse ut dolor ille se ad corporeos sensus extendat, & peractus sensibiles manifestetur, utpote per cordis sensibilem motum, lachrymas, suspīcia, singultus, quia hæc frequenter in nostra potestate non sunt, sed sufficit si verus sit dolor ad contritionem vel attritionem requisitus: cuius nulla requiritur intensio, vehementia, vel duratio: quia ut supponitur verus est dolor in substantia ad essentiam actus requisita. Intensio vero & duratio sunt perfectiones accidentales.

4. Nec in contritione vel attritione dolor

ur à
alio
er-
re-
rni,
nis,
lu-
no-
on-
iam
ara-
ille
ra-
per
su-
no-
erus
hem
sio,
oni-
sen-
du-
do-
lor

for de peccato exerceri debet , super singula peccata in individuo , sufficit enim si pœnitens studeat peccata omnia mortalia quantum potest mente recolligere , ac eorum gravitatem specificam aliquo modo apprehendere , ac demum illa collective & in genere detestetur , ut Dei offensas in specie sua graves , idque auctu Magis universali , ne se nimis per singulares auctus discruciet . Non etiam necesse est ut contritio de peccatis formaliter duret tempore Confessionis & absolutionis sed sufficit ut virtualiter permanere censeatur , unde non est necessarium ut accedens ad confessionem novum dolorem excitet , si ante excitarit , dummodo contrarium auctu non exercuerit .

5. Firmum propositum de cætero non peccandi consistit in auctu voluntatis , absolute cum Dei gratia proponentis deinceps non peccare mortaliter . Ad hoc propositū pertinet , quod velit satisfacere omnibus obligationibus . Ad quas sub peccato mortali tenetur , ut ad restitutiones faciendas , pœnitentias ad implendas , & alia quæ vel ex na-

ex natura peccatorum, vel ex iusta impositione confessarij oriuntur. Non tamen tenetur vigore hujus propositi vitare occasiones remoras, sed solum pericula propinqua peccati mortalis. Nec tenetur credere se in peccata mortalia non relapsum, potest enim stare in eodem pænitente firmum propositum de præcavendo etiam singulari peccato mortali, cum existimatione quod de facto in illud relabetur, quia firmum propositum innititur præsenti voluntati, qua à tali peccato aversus est: existimatio autem quod iterum peccabit, innititur experientiæ suæ fragilitati: quæ duo sunt compatibilia, versantur enim circadi versa objecta, unum circa præsens objectum voluntatis, alterum circa fragilitatem & incentiva occasionum.

Articulus Nonus.

*De secundo actu pænitentis qui est
Confessio.*

s. **C**onfessio Sacramentalis nihil aliud est quam legitima manifestatio peccatorum à pænitente coram Sacerdote sen-

te sensibilibus signis secreto facta, in ordine ad obtainendam eorum remissionem per sententiam absolutionis. Cujus vestigia inveniuntur. *Num 5. v. 6.* (ubi ait:) *vir sive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quae solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini confitebuntur peccatum suum.* Quod de externa aliqua confessione inteligit Petrus Galatinus: lib. 10. cap. 3. Probandus ex testimonij Rabbinorum, confessionem externam fuisse apud Judæos antiquitus observatam. Verum post legis novæ promulgationem, confessio sensibilibus signis Sacerdoti de mortalibus peccatis facta, fuit semper necessaria, demandata & usurpata, in re vel in voto ad remissionem peccatorum.

2. Confessio oris in Ecclesia usurpata ita obligat, ut non liceat absq; peccato mortali aliter confiteri, nisi causâ aliquâ justâ id postulante. Id indicat Concil. Florent. dum materiam Sacramenti dicit esse confessionem oris, quia certius exprimit pænitentis statum, & de contritione peccato-

G rum

rum testificatur. Dicitur (*nisi justa causa id postulante*) causa autem justa reputabitur, quæ vel necessitate, vel pænitentis utilitate inducitur: ut in muto, aut qui idioma non novit quod Confessarius calleat, item cum Sacerdos est surdus, ita ut pænitens non possit nisi cum periculo infamia confiteri, item ob infirmitatem periculosam, in his & similibus causis juxta rationem necessitatis vel utilitatis, tum signis tum nutibus, tum Scriptura, confessio legitime fieri potest. Signis vero & nutibus præferenda est scriptura, & qui scripto cōfitetur debet esse præsens & aliquo signo demonstrare, hanc scripturam ordinari ad confessionem dolorosam suorum peccatorum. Si vero nutibus vel signis fiat, talibus uti debet ex quibus confessarius peccata cognoscere possit. Quare si mutus est sub conditione (*si sis dispositus*) non debet tamen fieri confessio per interprete quando idioma est ignotum, nisi urgente rationabili causa, id est, vel in articulo mortis, vel quando confessio multum esset e re salu-

salutis, & tunc fieri debet per interpretem præsentem, ille enim tenetur dare testimonium actuum præsentium pænitentis & hoc non potest nisi actu sit præsens.

3. Porro qui in infirmitate vel phrenesin lapsus obmutuit, si talis signa certa, certi alicujus peccati ostendat, seque desiderare confessionem innuat, absolute absolvendus est: item si taliter obmutescens, antequam Sacerdos adveniat coram aliquo vel aliquibus, signa doloris & postulatæ confessionis ostendat, & ipsi de hoc testimonium reddant, absolvendus est, quia testes signorum manifestorum subeunt locum. Item: si pænitens privetur omni operazione sensuum, ut nullum appareat signum vel nutus, quo etiam dubie apprehendere possit confessarius, ipsum de peccatis pænitere, sub conditione absolvendus est: potest enim fieri, ut intus de peccatis doleat alia que signa edat sacerdoti incognita, ut suspiria, gemitus, aspirationes, &c.

4. Conditiones ad Sacramentalem confessionem requiritæ sunt tres: nimirum: ut sit Dolorosa, vera, & integra, Dolorosa dicatur

citur quæ cum accusatione & dolore de peccatis sit, sub qua comprehenduntur conditiones ab alijs relatæ, quod sit Humilis, libera, discreta, verecunda, lachrymabilis, fortis, accusans, & sit parere parata. Vera confessio dicitur: quæ nihil falsitatis vel simulationis annexum habet. Integra est: quæ de omnibus peccatis mortalibus & eorum circumstantijs fit.

5. Quis scienter committit falsitatem in materia gravi confessionis peccat mortaliter, & confessionem invalidam reddit. Itē qui deliberate aliquod peccatum confiteatur quod non fecit. Item: qui quod novit esse dubium, confitetur ut certum. Item: qui plura peccata mortalia etiā intra eamdem speciem confitetur quam commisit, et si tantum unum superadderet, similiter peccaret mortaliter.

6. Integritas Confessionis est duplex: alia materialis, alia formalis. Materialis est: quæ comprehendit omnia peccata mortalia necdum legitime confessa. Formalis est: quæ quamvis non comprehendat omnia peccata mortalia necdum confessa,

com-

comprehendit tamen ea, quæ hic & nunc, juxta præsentes circumstantias tenetur aut potest pœnitens confiteri, duplex autem attendi potest species peccatorum ad integratatem spectans: alia est physica, quæ singulis actibus inest, & hæc non est necessariò confitenda, quia entitates illæ quatenus physicæ, per se peccata non sunt V. G. si quis cum muliere quadam commisit adulterium. Plures concurrunt actus, utpote: egressus est domo, introivit per fenestram, mulierem respexit, tetigit, incitavit, isti actus specie physica distinguuntur & ad confessionis integratatem sunt impertinentes, quia unam moralem speciem malitiae contrahunt in ipso actu adulterij positam, alia est species moralis: quæ inesse aetui vel omissioni consideratur, quatenus deformitatem habet in genere moris, & hæc species sunt explicanda in confessione ut integra fiat V. G. qui mulierem non suā cognovit, debet cōfiteri an soluta, marita, Religiosa, consanguinea fuerit. Tandem requiritur ad integratatem Confessionis, ut omnia peccata mortalia quo ad

Tractatus Primus,
numerum explicitur, si pænitens eorum
recordari possit.

7. Confessarius cum rusticis qui nul-
lam numeri peccatorum curam gerunt, u-
bi certum numerum habere non potest,
requirat verisimilem, si vero nec illum ha-
bere possit, inducat pænitentes ut simpli-
citer aperiant statum, modum vivendi,
consuetudines, inclinationes, ut ex ipsis
prudenter colligat malitias quibus hujus-
modi gravantur, & judicium sibi de ejus
qualitate formet, eumq; ad contritionem
de omnibus disponat.

8. Sigillum Confessionis, non solum
jure naturali sed etiam divino ex institutio-
ne Christi ita hunc Sacramento annexum
est, ut nec Ecclesia tota, minus Sacerdos
aut pænitens, in eo dispensare possit. Qua-
re peccatum commissum contra sigillum
confessionis, non est tantum peccatum con-
tra iustitiam & charitatem de conservan-
dafa fama proximi: sed etiam est Sacrilegium
ob profanationem sigilli sacri. Quo præ-
supposito non potest confessarius absque
peccato sacrilegij, uti scientia accepta in
confes-

confessione, etiam de licentia pænitentis, insuper non potest confessarius imponere pænitenti, ut quæ dixit in confessione foris extra sacramentum dicat, vel superiori reveret, nisi persona quæ confitetur, sub peccato mortali teneretur malum imminens quovis modo avertere, nec possit alio, quam monendo superiorem, tunc potest Confessarius imponere pænitenti ut moneat superiorem, etiamsi necessè fuerit complices manifestare.

Articulus Decimus.

*De tertio actu pænitentis qui est
satisfactio.*

I. **S**atisfactio Sacramentalis est opus bonum pænale à confessario impositum, ad pænæ temporalis, peccatis confessis debitæ, solutionem, quamvis enim peccata mortalia quo ad culpam remittantur per absolutionem, remainet tamen aliqua pæna temporalis in judicio Dei solvenda, ad cujus solutionem necessarium est aliquid opus pænale, quod triplex est. Nimirum: Oratio, jejunium & Eleemo-

syna, ad quæ cætera reducuntur. Sub oratione comprehenduntur omnes actus Religiosi fidei, spei, amoris in Deum, actus laudis, gratiarum actionis, genuflectiones, adorationes, visitationes. Sub jejunio: omnes austertates corporales, cilicia, humicubationes, disciplinæ, peregrinationes continentur. Sub Eleemosyna omnia opera misericordiæ spiritualia & corporalia.

2. Non verò tenetur Confessarius imponere pænitenti satisfactionem pænis peccatorum æqualem, vel aliquo modo proportionatam, quia pænæ debitæ quæ solvendæ manent in foro Dei pro peccatis, nobis sunt absolute incognitæ, proinde proportionatas pænas imponere non possunt, quamvis in veteri Ecclesia pro peccatis externis pænitentiæ fuerint taxatae.

3. Qualitas autem & quantitas pænitentiæ injungendæ, est plane in arbitrio Confessarij constituta. Cui permittitur de illa disponere quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pænitentiū facultate. Quare pænitentia.

I. Debet esse misericors juxta Conc. Trid.

seſſ.

ſeff. 4. cap. 8. pænitentia sacramentum non est forum iræ, ſed tantum ad piam aliquam vindictam peccatorum. 2. Debet eſſe ſalutaris: & fieri per bonas admonitiones, ut peccatori gravitatem culpæ inculcat, & oſtendat quod pæna peccatis confeſſis debitæ, varijs modis ſolvantur. Niſi nrum: pænis & caſtigationibus voluntarie ſuceptis, flagellis diuinis patienter toleratis, & alijs operibus in gratia factis. 3. Debet eſſe accommoda: quia conſideranda eſt in pænitente, animi promptitudo, inclinatio, fragilitas, occupationes, ne exponatur periculo non faciendi. Quo enim fructu hominē, cui nimium eſt, una m aut alteram orationem dominicam recitare, onerabo multis Rosarijs, psalmorum recitationibus, &c. qua prudentiā hominem avarum, qui vix ſibi benefacit, ad largitionem Eleemosynarum obligabo, ſane in hiſ multā prudentiā opus eſt, & attendenda eſt magis animi dispositio, quam facti ſubstantia. 4. Debet eſſe medicinalis: ut aliquo modo ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum referatur.

G 5

Ex

Ex dictis infero i. confessarios non debere inquietari cum magnis peccatoribus alias ad subcundas graves pænas indispositis. Sufficit enim si illos faciant intelligere gravitatem peccatorum suorum, & necessitatem satisfaciendi in hoc seculo vel futuro, & possunt leviores pænitentias injungere, committendo illos judicio & misericordiæ divinæ. ita sensit S. Chrysost. Hom. 43. ad Cap. 23. Matthæi (ubi sic ait:) *Sunt etiam nunc Sacerdotes qui grave pondus venientibus ad penitentiam imponunt. Si enim fascem super humeros adolescentium, quam non potest bajulare posueris, necesse habet ut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: Sic & homini cui grave pondus penitentia imponis, necesse est, ut aut penitentiam rejiciat, aut suscipiens, dum complere non potest, scandalizatus amplius peccet, deinde et si erramus modicam penitentiam imponentes: nonne melius est propter misericordiam dare rationem quam propter crudelitatem: ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax, si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerius.*

sterus. Et si Deus ad unicum verum cordis contriti gemitum peccata nefandissima remittit etiam quo ad pñnam, quid fatigamus nos onerando gravibus pñnitentijs peccatores.

Infero 2. Confessarios debere declarare onera quæ ex peccatis nascuntur, ut sunt restitutions bonorum in furtis, famæ in detractationibus, injuriarum in adulterijs, fugam necessariam in recidivis, reconciliationem cum inimicis, hoc enim modo peccatores gravitatem peccatorum agnoscunt.

Infero 3. Quod sit attendendum ad modos pñnitentiarum, dantur enim leves quæ maxime castigant. V. G. in eo, qui frequenter in idem peccatum incidit, si huic injungatur ut quoties cadit, aliquoties salutationem angelicam tanto tempore, ut per mensem recitet, ex simili freno peccatores reducuntur in memoriam sui lapsus, & timorati efficiuntur.

Articulus Undecimus.

De natura & qualitate Conscientie.

Ad conscientiæ actum formandum
G 6 con-

concurrunt. Primo Synderesis ; seu habitus principiorum , qui in genere docet bonum faciendum & malum reprobandum, non determinando objectum bonum vel malum. 2. Rationis deliberatio, an id de quo faciendo consultatur sit bonum vel malum. 3. Lex naturalis ; naturaliter dicitans quid sit bonum vel malum. Item habitus fidei supernaturalis, multa enim sunt quorum bonitas vel malitia sciri non potest, nisi ex fidei nostrae principijs, item lex Dei positiva , leges humanæ ad peccatum obligantes, Scientia particularis diversis studijs acquisita. Ex his conscientiae judicium formatur per modum conclusionis nimirum : hoc sequendum vel fugiendum esse. Conscientia vero stricte accepta in rigore nihil aliud est quam actus intellectus practice judicantis, aliquid in singulari faciendum vel fugiendum , laude vel pœna dignum, ex eo quod facultas ratioinativa, ex nonnullis principijs illud cum aliqua credulitate proponit ut bonum vel malum. Dicitur (actus) ut distinguatur à Synderesi, lege, vel lumine naturali, alijsq; habitis.

habitibus, conscientia enim procedit ab illis habitibus, sicut effectus à suis causis.

2. Conscientia sic descripta quintuplex est: 1. Vocatur recta sive infallibilis, quæ ex principijs infallibili^b formatur. 2. est: Cōscientia erronea: quæ ex principijs erro-neis procedit: 3. Est probabilis: quæ ex probabilitatib^{um} principijs formatur. 4. Est Conscientia dubia: quæ ex princi-piis practice dubijs procedit. 5. Est con-scientia sorupulosa: quæ ex futilibus moti-vis absque fundamento rationabili forma-tur. His superadditur conscientia Hypo-chondriaca, quæ ex humore melancholico potius, quam ex principijs intellectūs procedit.

3. Actus autem conscientiæ sic expli-cantur, vel enim conscientia respicit bo-num aut malū ut factum, aut ut est in fieri, aut ut faciendum est. Respiciens itaque bonum ut factum, hos actus habet; apprō-bare, testificari, complacere, si respiciat bonum ut modo fit, ejus actus sunt incli-nare, incitare, confortare. Respiciens bo-num ut faciendum, sequentes effectus ha-

bet, approbat, consulit, excitat, suadet. Rur-
sus igitur respiciens malum ut præteritum
hos sortitur actus; remordet, reprehendit,
accusat, convincit, condemnat. Si respiciat
malum ut in præsenti fit, ejus actus sunt:
reprehendere recalcitrare, obmurmurare,
si denique respiciat malum ut in futuro fa-
ciendum, ejus actus sunt: retrahere, ter-
rere, ligare.

*Praxis Confessarij circa pænitentem con-
scientia erronea laborantem.*

Primo omnes actus præteritos ex bona
fide & conscientia erronea invincibili
provenientes (quamcumvis vel ex natura
sua, vel ex præcepto, aut circumstantia ca-
dente sub conscientia erronea vincibili
malos) debet confessarius in foro consci-
entiæ judicare non fuisse peccata, tenetur
tamen pænitentem de errore informare,
nisi probabiliter prævideat majus malum
& animæ periculum grave, utpote: conti-
nuationem ac multiplicationem peccati
subsecuturā V.G. Joannes duxit in uxorem
consanguineam uxoris defunctæ in gradu
diri-

dirimente , sciens quidem se non posse propriam consanguineam ducere: credens tamen sibi non prohibitum ducere consanguineam uxoris : interim agnoscit illam ut suam , proles ex illa suscipit : deprehendit Confessarius errorem , & agnoscit si ex officio illum informet , illum uxorem putativam non derelicturum , scandala multa oriunda , tunc magis tenetur dissimulare quia ex duobus malis minus eligendum est . 2. Quo ad actus & omissiones futuras cum necdum aut incipiunt , aut esse habent extra suam causam , si advertat Confessarius pænitentem laborare conscientia erronea invincibili respectu illorum , tenetur Confessarius ipsum informare de errore , quamvis prævideat illum non acquieturū sed peccaturum . 3. In materia quæ vel peccatum non est , vel mortale non est , si confessarius deprehendat dictante conscientia erronea quacunque , pænitentem credere peccatum esse quod non est , teneatur ipsum informare de errore .

Praxis

*Praxis Confessarij & pænitentis circa
conscientiam dubiam.*

Primo juxta rationē materiæ & obligatiōnis de qua quis dubius operatur, est judicandum de peccato mortali vel veniali. Secundo: Quando cunque dubium est de honestate vel malitia actionis in se, nemo potest absque peccato operari, nisi conscientiam dubiam deposituerit, sed tenetur absolute omittere. 3. Quando dubium est juris vel præcepti, si dubitetur de lege an sit lex talis data vel non, stante dūbio potest quis absque peccato libere operari. Item qui dubius est de sensu sive interpretatione legis, potest non obstante dubio operari, secundum favorabiliorem sibi partem, dubitans autem an in casu aliquo occurrente lex obliget, tenetur stante dūbio abstinere à transgressione legis, nisi ratione probabili dubium prius deponat. 4. Duobus præceptis contrarijs occurrentibus & eodem tempore obligantibus, si non possit utriusque satisfacere: & ita dubius hæreat, ut sive unum omittat, sive faciat,

appre-

apprehendat in utroque periculum pec-
candi , si dubium deponere non potest
manente dubio absque peccato potest al-
terutrum eligere. 5. Quando quis est cer-
tus se peccatum commisisse , dubitat autē
an sit mortale vel veniale, tenetur confite-
ri , item dubitans an actus quem commit-
tit, vel omittit sit peccatum mortale, pec-
cat mortaliter, & tenetur non tanquam du-
biū, sed tanquam certum confiteri.

*Praxis Confessarij & penitentis circa
Conscientiam & sententiam pro-
babilem.*

Primò quicunque in sequenda opinio-
ne probabili vult securus esse : necessè
est, ut de probabilitate rei per opinionem
propositæ , judicium humano & morali
modo sibi formeret, & in operatione sua cer-
titudinem moralem habeat absque practi-
ca formidine oppositi. 2. Opinio proba-
bilis posterior actu, non potest actum pre-
teritum reddere bonum, si alias dum fieret
malus fuerit, sive ex opinione, sive ex dubi-
tatione, sive ex culpabili negligentia. 3. O-
mnis

miss opinio quæ substantiam divini præcepti, sive naturalis, sive positivi alterat, ut blasphemia ableganda est ab humano corde, ubi vero est necessitas operandi, deficiente sententia practice certa, licet adhibere quamcunque etiam speculative, tantum probabilem. 4. Nunquam licet absq; peccato uti probabili opinione relictæ sententia certa, si illius usus in nostra sit potestate. 5. Omnis opinio, ut sit vere probabilis debet conformari principijs & præceptis charitatis Dei & proximi, in substantia, fine & ordine. 6. Confessarius tenetur se conformare quo ad judicium sacramentale opinioni pænitentis, si vere probabilis sit, etiam contra propriam opinionem, nam quandocumque sequitur ex aliqua opinione gravamen operanti vel alicui tertio, præferri semper potest altera opinio, & aliquando consultius est, sequi illam qua à grayamine absolvitur, relictæ illa quæ gravamen inducit. 7. Inter opiniones vere probabiles per se non tenetur homo sequi tutiorem,

Præ-
sium

Praxis Confessarij circa scrupulosum.

Primo sollicite debet statum scrupulosi penetrare, ut sciat distinguere inter timoratum & vere scrupulosum, qui distinguitur per hoc, quod timorati timor fundetur in præceptorum Dei perfectione & veritate, ita ut amore Dei otiosum verbū & otiosam cogitationem fugiat sciens puritati divinę legis id repugnare, è contra scrupulosus sequitur quēlibet ventū imaginationis suæ. 2. Attendendū est an scrupuli non oriantur ex culpa & peccato, quia qui scrupulosus videtur sape dat causam scrupulis ex pigritia, incuria salutis, divagatione affectata mentis, & talis non ut scrupulosus, sed ut peccator tractandus est. Ex signis autem his adverteret Confessarius an vere sit scrupulosus; si nimirum notet in homine timorem Dei & peccati antecedentem, item si dum est extra scrupulum videat eum salutis suæ curiosum. Demum si notet tristitiam oriri ex mera apprehensione mali. 3. Considerandæ origines scrupulorum, an ex ignorantia ins-

vinci-

vincibili, vel aliquo errore, vel ex debilitate ingenij aut melancholia. 4. Non credit Confessarius scrupuloso quamvis ille putet se sua enucleate pandere, sed debet rem ipsam in perturbato animo expendere, & ex re ipsa, non ex scrupuloso narracione judicium ferre. 5. Debet esse Confessarius resolutus in sua responsione, si enim agatur de peccatis praeteritis absolute resolvat, si scrupulos esse deprehendat, non esse peccatum, nec permittat ulla tenus illū similia confiteri. 6. Cogere eum debet ut contra scrupulum agat, quamdiu enim scrupulus manet, ob incertas suas rationculas tamdiu peccatum non est. Quare potest contra hujusmodi vacillationes frontem confirmare & agere, quod non modo sufficit ad vitandum peccatum, sed etiam meritorium est. 7. Advertendum ne in fatuitatem scrupulosus dilabatur, idcirco jejunia & austertates prohibeat etiam in diebus obligationis, si vel modicum videat nocere, fervores temperet, cibos consulat, nec timeat Confessarius interdum in praceptis Ecclesiæ vel regulæ dispensare, si ex ho-

horum observatione videat illum periclitari. 8. Ne scrupulus scrupulo superinducatur, à multis discursibus cum scrupulosis abstinentiam est.

Articulus Duodecimus.

De Absolutione Sacramentali.

I. **A**bsolutio à peccatis, necessariò necessitate Sacramenti, verbo oris debet exprimi, ita Conc. Trid sess. 14. c. 3 docet præterea S Synodus Sacramenti penitentiaformam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: ego te absolvo: Etsi vero hæc verba, ego te absolvo, essentialiter sufficient, ex institutione tamen Ecclesiæ & communi usu addenda sunt verba à peccatis tuis. Sensus vero adæquatus formæ sacramentalis est; potestate judiciali mihi commissa, tibi remitto peccata per hoc Sacramentum, quod per se mediante gratiâ quam efficit, remissivum peccati est, hæc enim omnia virtute continentur in his verbis absolvō te.

2. Non etiam est repetenda absolutio ob majorem numerum ejusdem peccati post

post absolutionem à pænitente, superadditum, si modicū tantum excedat, & in priori moraliter contineatur, aut ob circumstantiam quæ speciem non mutat, aut propter venialia tantum. Sed ob peccata speciem mutantia, aut mixtas circumstantias quæ malitiam peccati graviter immutant repetenda est peccatorum absolutio, quia illa novam materiam novæ Confessionis suppeditant.

3. Confessarius potest denegare absolutionem quando ex notitia in confessione habita, certo advertit, indispositionem aliquam in peccatore quæ opponitur fini Sacramenti, quia tenetur sacrilegiū impedire. Indispositiones vero sunt sequentes, defect⁹ patens in cōfessionis formalī integritatē, in attritione, in proposito emendā, restitutionib⁹, reparatiōnib⁹ scandalorū reconciliationē cum inimicis, occasiōnibus proximis fugiendis, obedientia ad satisfactionem congruam suscipiendam, recidiva continua non interpolata, quadam etiam in persona deprehensa fatuitate, vel quia nullum reale peccatum in singulari proponit.

4. Ex quibus infero Confessarium peccare si neget absolutionem pénitenti ob solam dubiam ejus indispositionem. Itēm: Confessarius externam notitiam habens de peccatis pénitentis, quam pénitens negat, ubi illum sufficienter examinaverit debet hoc remittere ipsius conscientiæ & tanquam nesciens procedere ad absolutionem.

5. Peccatori autem non potest imponi pénitentia publica ex vi hujus Tribunalis qua Sacramentum est, si per illam contra pénitentem possit prætendi suspicio alicuius peccati etiam in genere, quia hoc tribunal ex natura sua debet esse secretum.

TITVLVS OCTAVUS.

*De Presbyteris illorum obligatione
& peccatis.*

Articulus Primus.

*Quid sit Presbyteratus quæve ejus
materia & forma.*

I. **P**resbyteratus ordo sic adæquate describi potest: quod sit Sacramentum quo

quo viro baptizato ab Episcopo ordinante confertur gratia & potestas, ad conficiendum & offerendum in vero sacrificio corpus & sanguinem Christi, & absolvendum fideles à peccatis. Dicitur (*Sacramentum*) Ordo enim Sacerdotalis inter septem novæ legis Sacraenta annumeratur. Dicitur (*viro baptizato*) cùm enim baptismus sit janua Sacramentorum non poterit ordo non baptizatis administrari. Dicitur (*viro*) quia sexus fæmineus ordinis incapax est.

2. Duæ sunt formæ partiales sacerdotalem ordinationem perficientes. Prior est, accipe potestateim offerre Sacrificium Deo, missasq; celebrare tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini Amen. Posterior: accipe Spiritum sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Quia cùm in ordinatione Sacerdotis, duæ conferuntur potestates, nimirum in Corpus Christi verum & mysticum, ideo diversis signis formalibus, & diverso tempore dari debuerunt idque exemplo Christi, qui in ultime

ultima cæna, consecrans Sacerdotes illis potestatem dedit in corpus suum verum: post resurrectionem vero in corpus suum mysticum, dicendo accipite Spiritum S.

3. Sola manuum impositione absque porrectione patenæ cum pane & calicis cum vino, multo tempore in Ecclesia Sacerdote's consecrati sunt ita S. Bonavent. in 4. Dist. 24 p. 2. A. 1. q. 4. ubi totam materiā presbyteratus constituit in impositione manuum: Porrectionem vero patenæ cum pane, & calicis cum vino, ab Ecclesia posterioris superadditam, tanquam signum expressius & velut partem materiæ integrali. Unde porrectio patenæ cum pane, & calicis cum vino, non est pars essentialis Ordinationis Sacerdotis, sed tantum pars integralis. Quia Sacramentum Ordinationis, non potest absque sua essentiali materia subsistere: Sed absque porrectione patenæ & calicis cum vino subsistit, à tempore primitivæ Ecclesiæ usque ad tempora Stephani Papæ, imo & in Ecclesia græca, usque modo subsistit, ergo non est de essentia, sed tantum pars integralis, non pot-

H

est

Tractatus Primus,
est autem omitti in ordinatione absque
peccato mortali.

Articulus Secundus.

Quanta sit dignitas Ordinis presbyterij.

EX quatuor potissimum capitibus Sacerdotis dignitas estimanda est. 1. A Sacerdotis auctore. 2. A persona cuius vicariam potestatem gerit. 3. A potestate & ministerijs in ordine ad sacrificium. 4. A potestate ac Ministerijs ad populum Dei, quę sic declarantur, (à Sacerdotij auctore) qui fuit Christus, filius Dei, verbum incarnatum. Qui Sacerdotium in ultima cena instituit, cum corpus suum & sanguinem sub specie panis & vini, patri aeterno offerens, Apostolos Sacerdotes consecravit, quantum vero id Sacerdotio dignitatis praestet, expendit *S. Dyonis. Areopag. L. Eccles. Hier. cap. 1.* *Vt enim* (inquit) *qui Sacerdotium dixit, sacrorum ordinem uno vocabulo signavit ordinem: ita qui Sacerdotem seu Pontificem dicit, augustiorem prorsus quam divinum insinuat virum: (& subdit) hujus profecto Sacrae functionis initium est fons*

vita,

vita, bonitatis essentia, unicarum omnium
causa beatissima trinitas.

A persona cuius Vicariam potestatem
gerit quia Sacerdos Christi domini suc-
cessor non est, sed vicarius, ejus personam
ministerialiter gerens, imo actione & ipsis
verbis Christi Sacrificium perficiens, unde
S. Chrysost. Hom. 60. in Matthaeum. Verum
(inquit) *& tu laice cum Sacerdotem videris*
offerentem ne ut Sacerdotem esse putas hoc
facientem, sed Christi manum invisibiliter
extensam.

A potestate in ordine ad Sacrificium,
Sacerdoti summa accrescit dignitas, quam
agnoscens merito exclamat: *S. August. lib.*
de Eccles. Dogm. O Sacerdos Dei si altitudi-
nem cæli contemplaris altior es: si pulchritu-
dinem solis, luna, & stellarum, pulchrior es: si
discretionem angelorum discretior es: si o-
mnia Dominorum sublimitatem subli-
miores: solo tantum creatore inferior existis.

A potestate & Ministerijs ad populum
Dei, quæ consilit in solutione vel reten-
tione peccatorum tanta oritur dignitas ut
S. Chrysost. lib. 3. de Sacerdotio illos præferat

Angelis & Archangelis: qui terram (inquit) incolunt atq[ue] in ea versantur, ijs commissum est, ut ea quæ in cœlis sunt dispensent: ijs datum est ut potestatem habeant, quam Deus optimus neq[ue] angelis neq[ue] Archangelis datam esse voluit.

Articulus Tertius.

Quænam sint obligationes Sacerdotum quatenus Sacerdotes sunt.

1. **O**bligatio est: Quod sit rite Ordinatus, quia Christus solos Sacerdotes tanquam Apostolorum in Sacerdotio successores, hujus sacrificij ministros instituit, eisq[ue] præcepit per hæc verba: hoc facite in meam commemorationem.

2. Ut Sacerdos impotentia ad essentia-
lia Sacrificij peragenda non laboret: unde
mutus, vel ita Balbus, ut formam verbo-
rum sacrificij pronunciare nequeat, mis-
sam celebrare non potest: item: verba
consecrationis ignorans, aut legere non
valens, vel materiam sacrificij moraliter
distinguere nesciens, à celebrando repel-
litur.

3. Ut

3. Ut voluntatem habeat conficiendi corpus & sanguinem Christi , adhibendo essentialia ad valide sacrificandum.

4. Ut sit absque peccato mortali : non tamen tenetur habere de hoc certitudinem evidentem, sed sufficit quod habeat aliquam certitudinem moralem : quâ facta morali diligentia , non appareat sibi conscientius alicujus peccati mortalis , hæc vero certitudo moralis, non excludit levem suspicionem vel formidinem de opposito : si vero Sacerdos urgente necessitate absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur. Id est quando absq; incommoditate , imo quando cum devotione & fructu poterit.

5. Ut sacerdos non sit impeditus censura vel pæna canonica , si enim sacerdos excommunicatus vel suspensus celebret missam, præter peccatum mortale quod committit fit irregularis.

6. Ut ab sit à Sacerdote omnis immunditia vel indecentia gravis & scandalosa corporis. Hinc pollutio nocturna vel diurna , voluntarie procurata ac per veram

H 3 pæni-

pænitentiam non eluta , impedit à celebra-
tione, non tamen pollutio inculpabilis, nec
etiam culpabilis , si per confessionem pec-
catum sibi remissum confidit.

7. Ut sit jejonus : Prærequisitur enim
jejunium naturale, ita ut nihil in stomachū
intraverit post medium nostrum actū vitali,
per modum cibi vel potus , aut medica-
menti ante celebrationem missæ. Hoc pre-
ceptum ex instinctu Spiritus S. processisse
(quamvis Christus non jejonus, post esum
Agni Paschalis corpus suum Apostolis tra-
diderit) testatur S. August. Epist. II. ad Ja-
nuarium. Placuit (inquit) Spiritui Sancto,
ut in honorem tanti Sacramenti , prius in os
Christiani corpus Dominicum intraret ,
quam exteri cibi. Non tamen qui os abluēs
aliquot guttas aquæ deglutiret, censeretur
jejunium solvisse , tum quia actus vitalis
non est , sed per modum salivæ decurrit:
tum quia non sumitur per modum cibi vel
potus aut medicamenti activi, idem cense-
tur dicendum de eo qui globum, plumbe-
um deglutiret, ad sedandam colicam, dolo-
res & contorsiones iliorum.

8. Ut

8. Ut habeat intentionem formalem vel virtualem, non tamen sufficit virtualis intentio generalis, ad particulares actus consecrationis hujus panis, hujus vini, nisi etiam virtualiter ad hanc materiam determinetur.

9. Quando stipendium missarum est usu sufficiens, & constat de intentione Obligatoria ejus qui stipendium dedit, celebrans tenetur illi applicare titulo justitiae totum fructum satisfactorium missæ, juxta portionem quæ communiter applicatur.

10. Quod habeat scientiam & experientiam rituum essentialium, integratum, & accidentalium & attendat ne ullos horum ex contemptu vel negligētia omittat.

11. Ut non celebret in Ecclesia polluta, pollutionem vero illam inducit, injuriosa & gravis effusio sanguinis aut occisio hominis in Ecclesia. Item peccaminosa & carnalis humani seminis effusio voluntarie excitata, quocunque actu fiat, ut concubitu, excitatione per tactus & oscula: Item cum Excommunicatus, paganus, & infidelis non baptizatus in ea sepelitur.

Articulus Quartus.

De peccatis Sacerdotum ut Sacerdotes sunt.

1. **S**acrilegium commitunt qui non ordinati Sacerdotes missas celebrant.
2. Peccant mortaliter qui tanta ignorantia vel errore laborant ut formas essentiales consecrationis non norint , aut ex contemptu,negligentia,vel mentis evagatione illas adhibere non curant.
3. Peccant mortaliter qui cum præsenectute vel alia de causa ita oculis calligant ut rite legere & ad materias Sacramentorum adverterere non possint nihilominus celebrant.
4. Peccant mortaliter qui non dantoperam ut virtualem saltem intentionem habeant in celebratione missæ,& ij nefandissime qui ex malitia intentionem habere nolunt.
5. Qui celebrant in statu peccati mortalis non præmissa confessione,vel contritione,saltem existimata.
6. Qui non jejuni celebrare presumunt.

7. Sa-

7. Sacerdos ignorans partem aliquam essentialiem missæ, si ad celebrationem accedat peccatum mortale committit: Si autem illam partem omittat sacrilegij crimen incurrit, quia de facto mutilum facit sacrificium.

8. Qui omittit aliquam notabilem partem Ceremoniarum integrantium Sacrificij celebrationem ab Ecclesia institutam, peccat mortaliter, censura autem pars notabilis, si quis Epistolam totam cum Graduali & alleluja omitteret vel oblationem aut aliquam portionem canonis.

9. Qui accidentalem Cæremoniam, ut genuflectiones, girationem aut elevationem manus ignorat aut omittit, secluso scandalovenialiter tantum peccat.

10. Peccant Sacerdotes: qui non tantum negligunt sacras cæremonias, sed Histrionum more pro libitu, gestus & modos sibi fingunt, vel ab alijs effictos efformant.

11. Peccant qui novos ritus introducunt ex quibus indebiti cultus, aut falsi, vel superstitionis in Missa inducuntur, dum di-

versa signa aut orationes Sacerdotes im-
miscent, reliqua peccata habent cum Cle-
ricis & alijs communia de quibus suis locis
dicemus.

TITVLVS NONVS. *De Diaconis illorum obligatio- ne & peccatis.*

Articulus Primus.

De materia forma & officijs Diaconatus.

1. **D**Uplex in Pontificali exprimitur
signum, quo Episcopus uti solet
in ordinatione Diaconi: prius est, quod fit
impositione dexteræ manus super Caput
Ordinandi, cum hac verborum forma: ac-
cipe Spiritum S. & robur ad resistendum
Diabolo ac temptationibus ejus in nomine
Domini: posterius est: traditio libri Evan-
geliorum, cum hac verborum forma: ac-
cipe potestatem legendi Evangelium in
Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro de-
functis, in nomine Domini: Amen.

2. Utraque vero hæc actio tam impo-
sitionis manus quam traditionis libri Evā-

6137

CH

gelio-

geliorum, pertinet ad materiam essentialem & adæquatam Ordinationis Diaconi, et si traditio libri Evangeliorum non fuerit semper in isto individuo & singulari signo expressa, Christus enim in institutione Sacramenti Ordinis, materiam illius ita instituit, ut eam in singulari non determinaverit, relinquens determinationem Ecclesiæ suæ, quæ successivis temporibus illam magis determinavit, ut nimirum per impositionem manuum conferatur gratia ad sacra Ministeria: per traditionem vero libri Evangeliorum, gratia ad legendum ac explicandum, imo de mandato Sacerdotis prædicandum Evangelium.

3. Officia Diaconi sunt sequentia. 1. Sacerdoti celebranti singularibus ministerijs assistere. 2. Evangelium in missa legere il ludq; ex commissione Sacerdotis populo annuntiare. 3. Sanguinis poculum credentibus distribuere cum in primitiva Ecclesia sub utraque specie fideles communica- bant. 4. Baptizare: quod tamen ita com- petit Diacono, ut non nisi ex commissione Pastoris aut Sacerdotis, etiam casu urgen-

H 6 te,

te, possit absque peccato mortali solemniter Baptizare. 5. Cathechumenos instruere in fidei rudimentis. 6. Temporalibus Ecclesiarum bonis ac Eleemosynarum distributionibus invigilare. 7. Populum in Sacris cætibus certis signis ad Deum movere. 8. Invigilare infirmis & peregrinis.

Articulus Secundus.

De peccatis Diaconorum.

Obligationes Diaconorum desumuntur ex 1.ad Timoth. 3. & sunt sequentes: obligantur ad castitatem, sobrietatem, scientiam mysteriorum fidei, puritatem conscientiæ in Ministerio, bonam famam, fidelitatem, & integritatem ab omni avaritiæ studio ex quibus deducuntur sequentia peccata.

1. Peccat qui Bigamus est & se in Diaconum Ordinari permittit, ante Dispensationem mortaliter & irregularitatem novam ex delicto incurrit.

2. Omne peccatum mortale, cogitatione verbo, & opere à Diacono post Ordinationem commissum contra castita-

tcn

tem Sacrilegium est. Item scurrilitates levitates, & insolentię nonnullæ, in materia carnis à Diacono excitatæ, et si forte in se peccata mortalia non essent, ratione tamen Ordinis ob scandalum datum , mortalia fieri possent.

3. Peccata quæ Ministerium spectant & ex intemperantia oriuntur sunt, in indispositione, ineptitudo mentis & corporis , irreverentia in sacris mysterijs, quæ contingit ex nimio potu nocturno diurnove , & commessionibus.

4. Peccata quæ respiciunt aliorum offendam, sunt scandalum pusillorum, exempla mala, contemptus personarum Ecclesiasticarum.

5. Diaconus qui culpabiliter ignorat Dogmata fidei & necessaria ad suum Ministerium, sive spectent ad substantiam officij sui, sive ad principales cæremonias quoties ministrat peccat moraliter.

6. Diaconus exercens actum Ordinis sui in peccato mortali peccat mortaliter.

H 7 T I

TITVLVS DECIMVS.

De Subdiaconis.

Articulus Primus.

*De materia forma & obligationibus
Subdiaconatus.*

1. Ræcisa materia Subdiaconatus est: Porrectio calicis vacui cum patena vacua, porrigente ea Episcopo & Ordinando illa tangente. Ita communiter antiqua concilia Patres, & Theologi. Materia vero secundaria, porrectio Urceolorum, Manutergij, &c. concomitantem actum Subdiaconi designat, qui est porrigere urceolos, ad vinum & aquam infundendam calici, porrectio vero libri Epistolarum, insinuat potestatem posteriorem Subdiaconatu, & ex consuetudine Ecclesiæ illi adjuncta est, pertinebat enim olim ad Diaconum legere Epistolam. Forma vero præcisa, sunt verba Episcopi in porrectione calicis vacui & patenæ vacuæ: videte cuius Ministerium vobis tradatur.

2. Sunt etiam tres Subdiaconorum obligatio-

ligationes, quarum transgressio in materia gravi est peccatum mortale. 1. Continen-
tia ex voto proveniens, unde peccata in-
continentiae, sive in cogitationibus ac de-
lectionibus morosis, sive in verbis ob-
scenis, sive in tactibus consistant, ad Sacri-
legij culpas pertinent.

2. Est puritas mentis & corporis in Mini-
sterio: puritas mentis in hoc consistit, ut
nimirum ab omni affectu actuali ad mor-
tale peccatum, tempore Ministerij sint a-
versi, cum aliqua conversione ad Deum.
Puritas enim corporis requiritur, ut nimi-
rum cum munditia corporali sacra vasa
tangant & altari deserviant, unde non ex-
cusandi à peccato mortali, qui pleni fodi-
bus Crapulæ, Luxuriæ, se sacriss ingerunt.

3. Est lectio Horarum Canonicarum: de
qua & de peccatis illam obligationem con-
cernentibus videnda sunt quæ diximus de
Canonicis.

3. Initiatim majoribus Ordinibus ad cæ-
libatum perpetuo servandum non tenen-
tur jure divino, sed præceptum de con-
tinētia servanda ab ijs qui in majoribus or-
dinibus

dinibus constituti , pro diversitate nationum, temporum , eventuum , & aliarum circumstantiarum varie immutatum fuit, & in eo quidem nonnunquam dispensatum, alias etiam præceptum rigerosius impositum: & demum præcepto de continentia , votum solemne castitatis in ipsa ordinatione implicite emittendum, ex instituto Ecclesiæ est annexum , ut quæstio omnis evitaretur, & omnes se illi voluntarie astringerent. Et ex inde continentia Ordinibus sacris annexa obligat ordinatum, sub ratione veri & realis voti solemnis castitatis et si impliciti. Dicitur (*sub ratione voti veri & realis*) ad excludendum nullum præceptum Ecclesiæ , aut conditionem ordini annexam : hæc enim continentia modo perpetua est, ex libera voluntate Ordinandi proveniens, famulatui perpetuo Dei in sacris Ministerijs, non ut conditio, sed ut qualitas absoluta, statim constituens, annexa. Ab hujus tamen voti obligatione , excusat ignorantia quæcunque facti , sive ordinationis , ignorantia enim facti tollit omnem libertatem ; ignorantia vero

200 ab

vero

vero voti annexi Ordini sacro, si sit invincibilis, in foro Conscientiae excusat ab obligatione voti: non tamen in foro externo: item metus gravis cadens in constantem virum injuste incussum, excusat ab obligatione voti, item qui dolo vel fraude ad maiores Ordines inductus est, ita ut fraus & dolus, libertatem veram ad votum requisitam sustulerint, ad votum continentiae non tenetur.

TITVLVS VNDECIMVS.

De Beneficiatis, Beneficiis ac Simonia.

Articulus Primus,

Quid & quoniam sit Beneficium.

I. **B**eneficium est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis; propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiae constitutum. Dicitur (*jus perpetuum*) ut excludatur vicaria temporalis aut deservitura Beneficij ad beneplacitum Episcopi. Dicitur (*perecipiendus fructus*) bona enim immobilia Ecclesie

siæ in jus beneficiorum non cedunt, nec ab illis alienari propria auctoritate possunt. Dicitur (*propter aliquod officium spirituale*) ut est, cura animarum, missæ celebatio, horarum Canonicarum recitatio. Dicitur (*auctoritate Ecclesiae constitutum*) si enim laica Auctoritate constituatur, & auctoritas Ecclesiastica legitime non interveniat, Beneficium non erit.

2. Beneficium tale Ecclesiasticum prout in natura sua consideratur duplex est. Nimirum: simplex & duplex. Simplicia beneficia dicuntur: quæ præter obligacionem ad Horas Canonicas & divina Officia, nullam aliam curam ex vi beneficij annexam habent, ut sunt: Canonicatus, Capellaniæ, Sacella, Altaria. Duplicita beneficia sunt: quæ ad Horas Canonicas & divina officia obligant, & ex vi beneficij curam animarum, vel etiam dignitatem annexam habent. Ut sunt: Episcopatus, Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Pastoratus.

3. Similia vero Beneficia septem fere modis acquiri possunt: Patronorum praesenta-

sentatione, legitimorum superiorum institutione, Electione, postulatione, collatione, resignatione, permutatione. Præsentatio nihil aliud est: quam oblatio personæ per illum cui jus patronatus competit, facta ei ad quem institutio pertinet. Jus vero patronatus, est jus præsentandi personam idoneam ad beneficium Ecclesiasticum vacans. Institutio: est concessio Beneficij, legitime præsentato à patrono, ab Episcopo sive de ejus auctoritate, vel alio ad hoc potestatem habente facta. Electio: est alicujus personæ ad Ecclesiam pastore destitutam Canonice facta provisio, & hęc maxime contingit in prælaturis & dignitatibus. Collatio: est concessio beneficij vacantis liberaliter ab auctoritate habente facta. Resignatio: est libera Beneficij seu juris in Beneficio dimissio, coram superiore legitime facta, ut alteri absolute concedatur, quæ autem conditiones ad resignationem legitimam requirantur, de hoc vide Canonistas. Permutatio, est mutua & reciproca resignatio Beneficiorum, inter personas capaces libere & legitime facta,

facta, interveniente auctoritate Ordinarij,
ac consensu personarum interesse haben-
tium.

Articulus Secundus.

*An aliquis plura Beneficia simul obtine-
re possit.*

1. **R**egulariter nemo potest possidere
aut obtainere legitime duo Benefi-
cia, quorum unum sufficit ad congruam
sustentationem. Quia contradicit sibi fun-
dationum, privat Ecclesiam numero Mi-
nistrorum, defraudat voluntatem testato-
rum, spoliat vivos ac defunctos, pluralitate
precum & suffragiorum.

2. Nec ulli suffragatur Dispensatio et-
iam pontificalia ad possidendum plura simul
beneficia , nisi ex causis subsequentibus
vere procedat. 1. Ob congruam & decen-
tem suo statui ac Ministerio sustentatio-
nem. 2. Quando unum beneficium depen-
det ab altero sive alteri est unitum. 3. Ob
raritatem personarum Ecclesiasticarum,
ita ut necessitas postulet ut unus plurium
Ecclesiarum etiam curatarum accipiat cu-
ram.

ram. 4. Quando beneficium dignitati alieni est conjunctum, ut Canonicatus pastorum. 5. Magna & gravis utilitas Ecclesiae, ut cum filiis Regum & Principum Beneficia conferuntur, ut Ecclesiae conserventur, Hæreses propulsentur. Ex his causis dispensat Ecclesia & aliter concessæ dispensationes, subreptitiæ habendæ sunt, nec in foro conscientiæ sunt tutæ, quantumvis summi pontificis auctoritatem præse ferant.

3. A Beneficijs Ecclesiasticis ob triples causas homines excluduntur. 1. Ob omnimodam incapacitatem. 2. Ob inidoneitatem. 3. Quia indigni sunt, incapaces in Ecclesia Dei censetur jure naturali, mulieres sive sexus fæmineus, Hermophroditi prævalente sexu fæmineo, mutilati aliquo membro ad Beneficij executionem necessario, amentes &c. jure Canonico: hermophroditi prævalente sexu virili, Matrimonio juncti, non Clerici, Hæretici, actu excommunicati, irregulares, defectū natalium patientes, qui tamen ad simplicia beneficii dispensante Episcopo promoveri possunt, non tamen ad curata vel digni-

tas.

tates. Inidonei sunt : qui ijs qualitatibus carent, quæ ad eorum Ministerium necessariæ sunt ; ætas, scientia, mores, &c. Indigni dicuntur : qui etsi beneficij capaces sint, & ad illa aliquam idoneitatem habeat, illam tamen eminentiam in qualitatibus non habent, quæ in perfecte beneficium administrante requiritur V.G. Joannes vir ætate maturus moribus probatus, doctrina sufficiente prædictus, si infamia infecti generis aut delictorum juventutis laborat, ob defectum talem censetur indignus, & consequenter censentur indigni, qui qualitatibus requisitis carent quæ referuntur decem : 1. Thorus legitimus. 2. Clericatus vel Ordo. 3. Ætas requisita. 4. Cælibatus. 5. Immunitas à Censuris & pænis. 6. Probitas vitæ. 7. Scientia debita. 8. Carentia vitij corporei. 9. Intentio Ecclesiasticum statum retinendi, 10. Carentia prioris Beneficij incompatibilis.

Articulus Tertius.

De peccatis in Beneficiorum adeptione.

1. **P**eccant mortaliter in Beneficiorum adeptione, & nec beneficium, nec

fructus faciunt suos, ac in conscientia tenentur illa dimittere, qui necessaria aliqua qualitate, jure naturali vel Canonico requisita carent.

2. Qui legitimo Thoro nati non sunt nisi prius fuerit cum eis dispensatum.

3. Qui primam tonsuram non habent, aut non habent Ordinem ad Beneficium requisitum.

4. Qui etatem requisitam non habent, juxta rationem Beneficij: ad simplex enim requiritur ætas 14. annorum, ad dignitates autem & alia quæ curam animarum habent 25. annorum, ad dignitates vero personatus absque cura animarum 22. annorum ad Episcopatuim 30. annorum.

5. Qui Matrimonio juncti sunt, aut adepto Beneficio junguntur, beneficium acquirentes vel in Matrimonio retinentes peccant mortaliter & reddere tenentur.

6. Qui cum sint Hæretici, Excommunicati, irregulares, beneficijs se intrudunt.

7. Qui cum sint vitæ dissolutæ, infamis. Permittunt se ad beneficia promoveri.

8. Qui absq; debita scientia beneficium sunt adepti.

9. Qui

9. Qui cum corporeo vitio sint inhabiles, permittunt se ad beneficia promoveri.

10. Qui veram intentionem beneficia Ecclesiastica retinendi non habent, sed illa ex proposito acquirunt, donec uxorem divitem inveniant vel alius eis stat⁹ occurrat.

11. Qui beneficium acquirit incompatibile retento primo.

12. Peccant mortaliter collatores, praesentatores, institutores, qui scienter indignis beneficia conferunt aut eos praesentant vel instituunt.

13. Peccant mortaliter qui beneficiarent mala fide & injuste, et si titulo aliquo colorato, improbabili tamen & ficto.

14. Peccant mortaliter qui in re gravi obligationes beneficij transgrediuntur.

15. Qui horas canonicas non legunt,

16. Qui in loco beneficij ad residentiam obligantis non resident.

17. Qui obligati ad missas, illas persolvi non procurant.

18. Peccant mortaliter qui in adeptione Beneficij peccaverunt, & forte paenas & censuras incurserunt, si statim ubi patet

vix

via sibi non procurent absolutionem vel dispensationem.

Articulus Quartus.

De Simonia.

1. **S**imoniam antiqui sic definierunt,
quod sit studiosa voluntas vendendi
vel emendi spiritualia vel spiritualibus an-
nexa , pretio vel quasi pretio temporali.
Dicitur (studiosa voluntas) quæ est vo-
luntas absoluta acquirendi sibi aliquod
spirituale vel quasi spirituale , cum inten-
tione adhibendi media emptionis vel ven-
ditionis , aut similis contractus illiciti , ut
defacto acquirat. Signa vero istius volun-
tatis sunt , 1. Si deliberate ruminet & co-
netur invenire media illicita ad finem , 2. si
etiam remota quedam adhibeat. 3. Si ge-
neralibus nutibus , signis , verbis , aliquas
tertias personas ad emptionem vel vendi-
tionem sollicitet. Sub terminis (veden-
di vel emendi) comprehenditur , omnis
contractus non gratuitus , sive sit permu-
tatio , sive locatio , sive cambium , sive reci-
proca exhibitio rei temporalis pro spiri-
tuali,

tuali , quocunque tandem nomine vocatur , modo pactum saltem implicitum , directum sive indirectum intercedat.

2. Res quasi spiritualis dicitur : quæ et si in se corporea sit & sensibilis , spiritualem habet effectum . Annexum vero spirituali dicitur , quod quamvis ex se temporale sit , ratione tamen rei spiritualis cui conjunctum est , Spiritualis rationem obtinet : Sic beneficium etsi in perceptione bonorum temporalium materialiter consistat , quia tamen Clerico datur propter Ministerium spirituale : Spiritualis rei rationem inducit . Pretium temporale vel quasi pretium dicitur : pecunia , vel quidquid pecunia æstimari solet , & in pretium ac contractum deduci , sive pretium illud sit à manu , à lingua , vel ab obsequio .

3. Ex quo sequitur primo : quod quocunque aliquis præstat rem aliquam temporalem vel quæ pretio aliquo temporali æstimari potest : sive à manu , sive à lingua , sive ab obsequio , cum obligatione vel quasi obligatione , ut ei spirituale aliquid , velut ex pacto implicito vel explicatore

to rependatur. Simonia est : & qui similibus circumstantiis pretium vel quasi pretium temporale , pro re spirituali vel quasi spirituali, sive spirituali annexa recipit, Simoniam committit & pœnas juris incurrit.

4. Secundo iniquitas actus Simoniaci fundatur in irreverentia & impia tractatione rei sacræ, ex eo quod res spiritualis ordinis, pecunia & re temporali æstimetur, & profanis contractibus subjiciatur. Hanc rationem expressit Petrus Actor. 8. v. 20. Pecunia (inquit) tua tecum sit in perditio- nem quoniam donum Dei existimasti pe- cunia possideri.

5. Tertio non licet dare vel recipere aliquid temporale pro beneficio, quantumvis donatione gratuita , si sit donatio reciproca vel relativa, quia tales donationes diminuunt per se rationem gratuitati , & includunt quoddam pactum virtuale saltem retributionis.

6. Pœnas Simoniæ in Ordinum collatione vel susceptione incurrit: 1. Conferens Simoniace: & hic est excommunica-

I 2 tus;

tus; item suspensus à collatione cuiusvis ordinis ac primæ tonsuræ, suspenditur etiam ab executione omnium Pontificalium, Demum interdictitur illi ingressus Ecclesiæ: & si suspensionem vel interdictum transgressus fuerit, iterum suspenditur ab administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione fructuum suorum. 2. Qui ordinem aliquem Simoniace suscipit: & talis est excommunicatus: Et ab executione ordinum suspenditur per decennium, cum pena carceris per annum.

7. Pænas Simoniæ in beneficiis incurruunt: Primo Collatores, Patroni, Institutores, Electores, Nominatores, qui quovis modo Simoniace aliquem ad Beneficia Ecclesiastica promovent, & sunt excommunicati, item qui procurant, quærunt, consentiunt, sive etiam scienter permittunt, se ad aliquid beneficium promoveri Simoniace, præter hoc quod excommunicati sint, collatio sive provisio est nulla, nec ullum jus tribuit; sive ad beneficium sive ad fructus. Deinde qui Simoniace promovetur, inhabilis sit ad idem Beneficium obti-

obtinendum, & parentes, amici, & omnes
qui cooperantur, ut beneficium Simonia-
ce impetraretur, incurruunt Excomunica-
tionem: Plura de hac materia inveniet le-
ctor in Tribunali Maschan. Tom. 3. f. 236.

TITVLVS XII.

De quatuor ordinibus Minoribus.

1. **O**stiariatus est ordo per quem po-
testas Clerico datur dignos in Ec-
clesiam admittendi, indignos arcendi, sa-
cras ædes & supellectilem conservandi: il-
lius materia remota, sunt claves, proxima
vero, earum traditio. Et forma: sic age
quasi Deo rationem redditurus, quod ve-
ro ad aperienda vel claudenda ostia &
campanas pulsandas ducuntur, symbolum
est eorum quæ ad officium spectant, & ad
ceremonias accidentales potius pertinent,
quam ad primariam materiam vel formam.

2. Lectoratus est ordo in cuius colla-
tione potestas Spiritualis ordinato tribui-
tur, ad legendum populo publice vetus &
novum Testamentum: illius materia pro-
xima est traditio codicis, in quo lectiones

I 3 utrius-

utriusque Scripturæ continentur. Forma autem: accipite & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter & utiliter impleturis, partem cum ijs qui verbum Dei bene ministrarunt ab initio.

Exorcistarum ordo dicitur: in cuius collatione potestas spiritualis ad Dæmones abigendos, eorumq; opera dissolenda, signo sacramentali ordinando traditur. Porro materia proxima hujus ordinis est: traditio libri Exorcismorum: forma vero: accipe & commenda memoriæ, & habet potestatem imponendi manus super energumenum, sive Baptizatum sive Cathochumenum. Exorcista vero aut aliis quilibet qui consultur, non facile credat aut judicet personam maxime mulierem obfessam, sed det multum temporis, diuque deliberet adhibita oratione & sacrificijs. Et quamvis horrenda accident, quantum fieri potest non ostendat foris se moveri, sed sedato spiritu ac corporis actione procedat. Neque procedat cito ad Exorcismos, sed prius probet Exorzizandum per confessionem peccatorum, orationem, jejunia,

junia , & austertates , adhibeat sacra amuleta ut partem corporalis , reliquias sacras , & attendat quid ex iis sequatur , si autem credat exorcismos adhibēdos , non adhibeat alios , quam qui ab Ecclesia sunt approbati . Insuper ijs quæ energumeni dicunt , vel non credat , vel suspendat judicium , nec facile aliis referat , nisi prudentibus quorum consilium exspectat .

4. Acolytorum ordo est : potestas spiritualis per signum Sacramentale clero collata , ad sacra luminaria accendenda & præparandam sacrificij materiam , hujus ordinis materia proxima juxta duplex Ministerium , duplex est : Porrectio candelabri cum candela extincta , & urceolorum vacuorum , deinde sicut materia hujus ordinis duplex , ita & forma : in porrectione candelabri utitur Episcopus hac forma : accipe Ceroferarium cum Cereo , ut scias te ad accendenda luminaria mancipari : in porrectione vero Urceolorum sequens forma usurpatur : accipe urceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini .

TITVLVS XIII.

De clericatus Natura.

Articulus Vnicus.

Quis dicatur Clericus.

1. Clericus propriè dicitur, qui signaculo tonsurę, ab Ecclesia instituto insignitus, in sortem Dei est designatus, ad officia, Ministeria, gradus & ordines assumendos. Tonsura vero est levis detonsio capitis ab Episcopo cæremonijs Ecclesiasticis facta, qua masculus Tyrocinio Ministeriorum Dei iniciatur. Significat autem tonsura Clericalis, puritatem vitæ & abjectionem rerum sæcularium. Famultij vero Dei & devoti animi ac mortificationis Christi Jesu symbolum est: Ritus Tonsuræ ut modo confertur consistit in quinque partita capillorum, detonsione, nimínam: in vertice, in occipite, in concipite & superaurem utramque, per modum utique crucis cuius mortificationem assumit.

2. Ex parte suscipientis primam tonsuram:

ram: Quinque potissimum conditiones requiruntur. 1. Ut Sacramentum confirmationis receperit. 2. Ut fidei rudimenta norit. 3. Ut legere & scribere sciat. 4. Ut non suscipiat judicis sacerdotalis fugiendi causa. 5. Ut genus hoc vitæ eligat & Deo fidelem cultum præstet: nam qui de obligatione sua sufficienter instructus, absque vero animo Clericatus tonsuram suscipit, juxta qualitatem obligationis peccat mortaliter, & à Clericatus privilegiis & ulterioribus promotionibus, manente animo averso, tenetur abstinere.

3. Privilegia Clericorum sunt potissimum quatuor. 1. Immunitas ab omni externa violentia, ut habetur, cap. si quis suadente Diabolo, vocaturque privilegium Canonis, 2. Privilegium fori, ratione cuius à judice sacerdiali eximuntur & coram illo conveniri non possint. 3. Exemptio à Gabellis principum sacerdularium. 4. Capacitas ad beneficia Ecclesiastica, & his privilegijs omnes Clerici à prima tonsura suscepta gaudent, si observent conditiones à Canonibus & specialiter à Concil. Trid.

I 5 requi-

requisitas. Nimirum : ut aut beneficium Ecclesiasticum habeant, aut clericalem habitum & tonsuram deferentes, Altari Ecclesiae ex mandato Episcopi deserviant, vel in seminario Clericorum aut aliqua schola vel universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad suscipiendos maiores ordines versentur.

4. Clericus vero primæ tonsuræ ad nihil tenetur simpliciter, quia Clericatu potest renuntiare, unde omnia præcepta quæ in sacris Canonibus leguntur data Clericis intelligi debent, de ijs qui Clericalem statum in privilegijs profiteri volunt.

TITVLVS XIV.

De Obligatione hominis Christiani.

Articulus Primus,

Ad quid obligetur homo ex natura sua.

1. **H**omo ex natura sua obligatur ad Deum tanquam ad ultimum suum finem naturalem (quamvis supernaturali virtute) acquirendum. Ratio est: quia De creavit

creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit eum: ad imaginem autem Dei creari, est creari æternæ Beatitudinis capacem, & ad æternam beatitudinem quæ De⁹ est aspirantem, ita S. August: lib. de Nat. bon. cap. 7. ubi sic ait: *In rebus à Deo factis tantum bonum est natura rationalis, ne nullum sit bonum quo beatæ sit, nisi Deus.* Ex quo infert: Deum hoc ipso quo creavit hominem ad imaginem suam, non potuisse creare nisi capacem æternæ Beatitudinis, nec potuisse homini sic creato, etiam considerato statu puræ naturæ, alium præfigere finem nisi se ipsum, quia hoc est proprium imaginis Dei, tantæ capacitatis esse, ut ente creato satiari non possit. Hinc à patribus Deus nominatus animæ centrū.

2. Obligatur ad omnes leges divinas
qua divinæ sunt ex natura sua sub peccato
mortali vel veniali. Quia, sive præceptū sive
prohibitionem includant, regulam ali-
quam primæ veritatis continent cum obli-
gatione: omnis autem obliquitas, quate-
nus à prima veritate recedit, in materia
præcepti, est peccatum: principia vero

primæ veritatis per modum præceptis sub obligatione indicta, legem faciunt divinam vel æternam.

3. Porro lex Divina est: quæ à Deo vel Dei auctoritate indicitur, dirigens per se hominem ad beatitudinem sub obligacione debit spiritualis, & pænae in foro Dei. Dividitur vero primo: in Divinam æternam: quæ est ipsemet Deus: & Divinam temporalem: quæ à Deo in tempore indita vel posita est. Secundo dividitur in Divinam Naturalem: quæ à Deo humana rationi est indita, regulans actiones ejus in ordine ad Beatitudinem æternam, & ex Dei voluntate obligans hominem ad sui sequelam in foro Dei, sub debito reatus à transgressor incurrendi. In positivam: quæ à Deo præter legem naturalem homini ponitur, in ordine ad finem supernaturalem, per inspirationem, verbum, scripturam, vel traditionem. Lex vero Divina naturalis, subdividitur in sacram, moralem, & politicam, sacra est: quam Deus homini à principio indidit ad cultum Dei: Moralis est: quæ hominem in moribus dirigit pro

ut ad

tit ad æternam Beatitudinem est creatus. Politica est: quæ hominem ut est animal sociale dirigit, quatenus societas illa ordinatur ad charitatem & Deum.

Articulus Secundus.

De hominis Baptizati obligatione.

I. **H**omo ex vi Baptismi ad tria obligatur, quæ in Baptismo triplici pacto Deo & Christo promisit. Ita censuerunt communiter patres & Concilia, dum pacta illa titulo juramenti exprimunt: Pactum primum est: quo Baptizandus abrenunciat Sathanæ & omnibus operibus ac pompis ejus. Secundum est: quo profiteatur, se credere fidei articulos. Tertium in illis virtute contentum est: quo profitetur vitam Christianam, per bona opera juxta mandata Christi & Ecclesiæ observare, harum promissionum me minuit *Orig. hom. 12.* in *Num.* recordetur unusquisque fidelium, cum primum venit ad aquas Baptismi, quibus ibi tunc usus sit verbis, & quid denuntia verit Diabolo, non se usurum pompis ejus, neque operibus, neque omnino servitijs ejus ac voluptatibus pariturum.

2. Vi-

2. Vigore vero hujus ab renuntiationis Sathanæ, etiam nullo alio præcepto interveniente, omnis homo Baptizatus tenetur vitare diabolum & quidquid Diaboli est, in omni superstitione, observantia vana, Magia, incantationibus, beneficijs, remedij superstitiosis, & in omni quod aliquo modo ad Dæmonem spectat, quia est simpliciter & absolute contra pactum in Baptismo initum.

3. Ex dictis patet quid dicendum sit de laribus, lemurib⁹, lamijs, seu dæmonijs domesticis, & de eorum servitijs, etiam in utilitatem domesticam. Constat enim ad propagationem veræ fidei, virtute Crucis mundo excessisse, & si qui modo reperiantur, id tepidæ fidei, infidelitati, Hæresi, & Atheismo imputandum est, uti autem illorum Ministerijs, quovis modo peccatum mortale est.

4. Per opera vero Diaboli, intelliguntur opera carnis, quæ sunt Homicidia, fornicationes, adulteria, & his similia, quæ prius Diabolico instinctu, cogitatione mentis quam opere perpetrantur. Sunt quo-

quoque alia quæ singulari opere Diaboli complentur, talia sunt: quæ cum incubis, & succubis Dæmonibus multi committunt: talia sunt: horribiles immunditiae, quæ nullam de se carnis delectationem habent, ab ipsis tamen luxuriosis Diabolica malitia committuntur: nec minora sunt, ad quæ Melacholica quædam ingenia impelluntur, quæ visiones, extases, revelationes, diabolica arte configunt, & hæc omnia sunt opera diaboli & gravissima peccata mortalia.

5. Pompa Diaboli hæc est, quæ & pompa mundi: id est: Ambitio, Arrogantia, vana gloria, & cuiuslibet rei superfluitas in humanis usibus, item ad pompam Diaboli spectant: Theatra, circenses, dierum observatio, præfigia & omina, huc etiam referenda quæ de superbia & vanitate hominum referunt scripturæ, in compositione & gesticulationibus corporis, in luxu vestium & ornatus curiositate, in nuditatibus membrorum, & capillaturæ dispositione, in supellestilis superflua multiplicazione, in multitudine equorum, in conviviorum

viorum lascivia, & aefesciorum superbia,
& quamvis multa ex his interdum innocue
fieri possint, certum tamen est, illa ordina-
rie esse vel incentiva peccati, vel fomenta
concupiscentiae, vel impedimenta salutis.

6. Quando forma vestimenti est exci-
tativa in alio libidinis, talibus vestibus uti,
est ex natura sua peccatum mortale, tentat
enim per illa Sathanas & ad libidinem in-
ducit, id vero censetur fieri, quando nuditas
aliqua magna apparet, ut in ijs quæ pe-
ctus apertum gerunt, etiam mammillis ex
parte discoopertis, item quando non est
plena nuditas, apparentior tamen caro
redditur, delicatulo & transparente lino.
Idem dicendum de viris, qui ita strictas
vestes gerunt, ut partes verecundæ, si non
omnino discoopertæ, Secundum tamen
aliquam apparentiam pandantur, dicitur:
(ex natura sua peccatum mortale). potest
enim fieri veniale ex parvitate materiae,
quamvis de ornatu fucato, picturis & pig-
mentis cutis & capillorum, vix quidquam
fingi possit, quod ad diaboli pompam non
pertinet, talis enim qui fucis faciem suam
deco-

decolorat, De imaginem quæ in facie eluet, sacrilego ausu permutare censetur.

Articulus Tertius.

Quam Obligationem inducat professio fidei in Baptismo.

1. Professio fidei in Baptismo facta, obligat ad fidem Christi in omnibus, tam expressis in sacra scriptura, quam traditis à matre Ecclesia, juxta uniuscujusque capacitatem descendam & confitendam, ac cum vitæ periculo conservandam, sub gravissimo peccato mortali infidelitatis, sive per Apostosiam, sive per Schismam, sive per Hæresim vel per Politicisimum, sive per contemptum, dubium, vel supinam ignorantiam oriatur, ita Christus Marc. 16.
qui crediderit & Baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.
Singulariter tamen Christianus obligatur; insigniuntur enim omnes Baptizati spirituali charactere, ut obligationis fidei & operum, notam perpetuam deferant, quæ nulla potentia vel libertate aboleatur.

2. Omnes etiam fideles adulti jure di-
vino

vino tenentur sub peccato mortali, præcipua fidei nostræ mysteria, & ea quæ ad salutem spectare dignoscuntur, scire. Non tamen tenetur quis illa memoriter recitare, aut Doctrinaliter explicare, sed sufficit substantiam illorum tenere, aut de ijs agentem intelligere: non enim necesse est ut in sanctissima Trinitate, emanationes Divinas & modos procedendi concipiatur: sed sufficit eis unum Deum concipere, & tres personas sub nominibus Patris, & filij, & Spiritus sancti. Et quidem Patrem sub titulo creatoris. Filium sub titulo Dei hominis nati ex virgine Maria, passi, mortui, sepulti. Spiritum sanctum, sub titulo Iesu qui nos justificat, sanctificat, vivificat.

3. Demum in omni adulto ratione contente requiritur non modo ex præcepto sed etiam necessitate medijs, aliquis actus interior fidei ad salutem, & talem actum fidei tenetur sub peccato mortali, aliquo tempore in vita sua elicere, circa articulos Fidei, quos ei ignorare non licet, talis autem actus est: assensus certus etsi obscurus, quo homo divino lumine illustratus assentitur

titur primæ veritati, & omnibus quæ à prima veritate revelantur, & obligantur omnes adulti, ubi eis explicite articuli fidei sufficienter sunt propositi, sub peccato mortali illis per actum exercitum assentiri & credere. Si vero semel in vita sua non elicat, speciali peccato incredulitatis condemnatur. Nec possunt Confessarij pænitentes ignaros & defectuosos in actu credendi absolvere, nisi ab ijs exigant efficax propositum, actum credendi eliciendi & Articulos fidei addiscendi, confessarius aliter talem absolvens peccat mortaliter.

4. Pro simplicium autem solatio Ecclesia instituit signum Sanctæ Crucis, ut per illud articulorum nostræ fidei professionem quilibet Christianus dietim facere posset, nam cum homo se signat, & fronti manum imprimat dices, in nomine Patris, fatetur se agnoscere patrem ut caput & fontem totius Divinitatis. Cum manum demittit infra pectus, dicens & filij: filium Dei agnoscit qui pro nobis in uterum virginis descendit. Cum manum reducit à sinistra ad dexteram dicens, & Spiritus S.
agno-

agnoscit tertiam personam , virtute cuius transferimur à sinistra damnationis ad dexteram gratiæ filiorum Dæi. In figura autem crucis qua hoc signum formatur, agnoscit Mysteria passionis & mortis Domini : & ita hoc signo instruētus Christianus quantumvis simplex , actum credendi & debitam fidei professionem sufficienter exercere censendus est.

Articulus Quartus.

Anteneatur homo Christianus vigore professionis fidei vitare infideles.

1. **N**on licet Fideli communicare cum infideli in re quacunque Religionis, nec inire connubia ; ideoque quicunque vel corum ritibus , vel doctrinis ad Religionem spectantibus, communicaverit, vel Matrimonium contraxerit , peccat mortaliter, nisi levitas materię ipsum excusat. Quamvis conversari cum infidelibus, in actionibus civilibus emptionis & venditionis , cessante periculo perversionis, non sit peccatum. Patet ex 2. Cor. 6. v. 6. *qua pars fidi cum infideli , & quis consen-*

sus

sus templo Dei cum idolis. Deut. 7.v.3. Neque sociabis cum eis conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum ne sequatur me.

2. Omnis etiam conversatio cum iudeis, quae inducit vel modicum periculi, siue in Fide, sive in Observantia praceptorum, sive in moribus Christianis. Sub peccato mortali vitanda est, sive sit in commercijs, sive in alijs communicationibus. Idque ob periculum, quod licet alias leve vel modicum esset, semper tamen grave est in conversatione cum iudeis, ob eorum perversitatem, perfidiam, & radicatum odium nominis Christiani, quo fit ut si in uno non noceant, in alio id faciant: etsi forte non sit periculum Fidei, erit periculum transgressionis praceptorum, in usuris, injusticijs, superstitionibus, Magijs, Carnalitatibus, quibus gens illa perfida abundant. Licet etiam cum iudeis aliqua mercatura permissa sit, nullatenus tamen permissa est mercatura sacræ supellestilis Ecclesie, ideoque sicut iudeis prohibitum est emere

emere sacram supellectilem, sic prohibi-
tum est sub peccato mortali aliquid de sa-
cra supellectile ipsis vendere. Deinde
non licet viro Christiano Matrimonium
inire cum judæa, etiam sub spe conversio-
nis, nec econtra, quia sacrilegium est &
Matrimonium nullum esset.

3. Jure divino naturali prohibitum est
sub peccato mortali, Catholico commu-
nicare cum Hæretico in ritibus, signis,
modis, hæreticis specialibus, & omnis con-
versatio, ex qua imminet periculum alicu-
jus pravæ Doctrinæ addiscendæ, infectio-
nis, dubitationis, subversionis, tam in ma-
teria fidei quam morum. Quia jure Di-
vino naturali, tenetur quis vitare pericula
peccati, & perversio[n]is in via salutis.

4. Ex his videant in quæ pericula se
præcipitent, qui commertijs cum Hæreti-
cis inescati, eorum mores & modos imbi-
bunt, & si non omnino pervertantur, mul-
tas tamen propositiones Hæreticas tan-
quam probabiles sibi imprimunt, tepidi
Christiani fiunt, tandem ad statum quen-
dam politicum imo Atheisnum viam sibi
ster-

210713

sternunt. Videant qui proles suas ad partes hæreticorum educandas transmittunt, prætextu studiorum, mercaturæ, &c. quod pauci incorrupti redeant.

5. Ex his sequitur quod Fautores, Receptores, Defensores, Hæreticorum in causa Hæresis, jure Divino naturali peccent mortaliter, jure autem Ecclesiastico incurvant Excommunicationem in Bulla cœna Domini expressam, tales enim censentur consentire Hæretico in causa Hæresis, & eorum erroribus favere.

Articulus Quintus.

*De obligatione Christiani ad eliciendum
actum spei & peccatis ipsi oppositis.*

I. **S**PES est virtus supernaturalis Theologica, qua voluntas fertur in Deum quatenus est Beatitudo nostra, & promissionibus Divinis, per auxilia & media ordinata obtainenda, respiciens pro objecto primario Deum, ut est Beatitudo nostra: Secundario vero: promissiones Divinas & media à Deo ordinata ad Beatitudinem consequendam. Continet autem plura in

sc

se præcepta partialia ad peccatum mortale ex natura sua obligantia. Præceptum enim spei, partim est affirmativum: duo continens sub se præcepta, primum quo præcipit cuilibet Adulto actum spei elicere. Secundum est fugere positive ea quæ Beatiudini repugnant, estque fuga illa effectus timoris filialis, quo quis ex affectu filiali, continet se ab omni peccato: quia peccatum deo displicet. Partim etiam præceptū spei est negativum: duo etiam continens præcepta, alterum prohibens desperationem de salute æterna consequenda: alterum prohibens præsumptionem de Beatiudine.

2. Præceptum vero affirmativum eliciendi actum spei, obligat sub peccato mortali: 1. Quotiescumque homo gravitate desparationis affigitur. 2. Quando tenetur per actum contritionis vel attritionis justificari: quia actus spei formaliter vel virtualiter, in contritione vel attritione includitur, debent enim illa junctam habere spem veniae. 3. Toties tenetur quis virtualiter vel formaliter elicere actum

a&ctum Timoris domini sub peccato mortali : quoties imminet periculum proximum peccandi. Quia quoties imminet periculum proximum peccandi, toties teneatur homo cavere peccatum, non cavet autem nisi aliquo timore sit perculsus, timor enim ex natura sua, est mali fuga.

3. Desperatio est abjectio voluntaria omnis spei consequendi Beatitudinem, vel media sufficientia ad illam: estq; ex natura sua peccatum mortale gravissimum: & si sit ex dissidentia misericordiae Dei, est peccatum contra Spiritum Sanctum. Quia contradicit Bonitati & Misericordiae, quae Spiritui Sancto specialiter appropriantur. Qui vero desperat ex eo quod arbitretur Deum illum salvare non posse aut nolle, aut positive illum absque peccatorum prævisione reprobasse, aut peccata irremissibilia esse, aut suam malitiam Dei gratia vinci non posse; præter peccatum mortale desperationis, crimen Hæreses incurrit. Omnes enim illæ propositiones, sunt Hæreticæ & contra fidem. Qui vero ex gravi laborum & tribulationum impatientia, ac desperatione

tione divini auxilij, mortem sibi optat & infert, peccat desperationis peccato mortali, quæ non tantum peccatum mortale est: Sed etiam multorum peccatorum radix & causa: fit enim, quod qui desperat de misericordia Dei, se tradat omnibus peccatis absque ullo fræno, hinc in furtis, latrociniis, libidines, horribiles, Homicidia, peccatores devoluuntur, & ut plurimum sibilaqueo, aut aliis modis vitam adimunt. Talis vero desperatio, qua desperat de propria virtute, ex consideratione sue infirmitatis, peccatorum frequentis lapsus, si divinæ misericordiæ spem non excludat: peccatum non est: Sed frequenter est melioris vitæ incentivum. Fit enim ut homo de se & omnibus viribus suis desperans, in solam Dei Misericordiam animum convertat, cum spe in unum Deum, qui illum salvare potest. Et hæc est vera Christiani hominis spes & sanctissima virtus, quæ hominem salvat.

4. Magna etiam est distinctio inter tentationes Dæmonis & tædia vitæ, tristitia, desolationes extremas, quæ quibus-

dam

dam accidunt ex atra Bili & humore Melancholico prædominante , unde causantur funestæ imaginationes, quibus sibi mortem inferre proponunt, & etiam aliquando inferunt: tædia enim illa sunt quædam Maniæ & species amentiæ, & effectus illi ex perturbatione judicij procedunt, unde tales juvandi sunt arte medica, industria & præventione : & si quandoq; mortem sibi inferant, non desperationi, sed Maniæ, actus ille imputandus est, nisi aliud aliunde constet.

5. Præsumptio pro ut spei opponitur est actus voluntatis proponentis, ad Beatitudinem, peccatorum remissionem, aut alia dona supernaturalia pervenire, absque medijs, ad illa obtainenda à Deo constitutis. Ex quo sequitur; quod quicunq; Adulterus presumit, se absque ulla meritis & propria cooperatione ad Beatitudinem pervenire posse, præsumptionis peccato, mortaliter peccet & Hæreticus sit. Deinde qui credit tantam esse Dei misericordiam, ut quantumcunque peccet, aut in peccato perseveret, modo fidem Catholicam retineat,

neat, tamdiu remissionem peccatorum, virtute suæ fidei recepturum, & infallibiliter salvandum: præsumptionis Divinæ misericordiæ & Hæresis crimen simul incurrit: qui vero auxilium, misericordiam, gratiam vel effectum quemcunq; à Deo certo exspectat medijs inordinatis, exclusis & contemptis medijs Ordinatis, peccat mortaliter & Deum tentare cognoscitur. Demum præsumptio de divina misericordia, quatenus aufert rigorem divinæ justitiae, vel claudit viam ad gratiam, vel peccato habenas laxat, est peccatum in Spir. S.

Articulus Sextus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem Dei & peccatis ipsi oppositis.

1. **D**atur præceptum Charitatis, obligans hominem sub peccato mortali ad amandum Deum, cuius totalis substantia est: ut actus Dilectionis Dei excludat omnem actum contrarium, vero amori Dei: id est ut nihil supra Deum, nihil æqualiter Deo diligatur, sed voluntas feratur in Deum ut supremum bonum, cui nul-

e 21

lum

Ium æquale est. Tribus vero temporibus tenetur homo talem actum dilectionis sub peccato mortali elicere: Primo in initio morali usus rationis, id est quando immediate modo incipit esse capax offendendi Deum mortaliter. Secundo in Articulo vel periculo mortis. Tertio, toties obligatur elicere actū amoris Dei super omnia, quoties tenetur conteri, aut vincere gravem temptationem; aut quando tale opus exercendum est: quod actum amoris Dei super omnia requirit, ut sunt opera ardua quæ sine amore Dei impleri vix possunt.

2. Ex his colligitur quadrupliciter hominem dici diligere Deum. 1. Formaliter: cum actum formalem dilectionis Dei elicet. 2. Virtualiter: quando actus & opera sua in Deum ut finem ultimum dirigit. 3. Interpretative: quando mandata Dei & opera ijs correspondentia exercet. 4. Negative: quia nihil facit quod Deum offendere possit.

3. Omnis autem actus odij vel pravæ affectionis in Deum & Christum, sive in corde interius, sive verbis vel signis mani-

K 3 feste-

festetur exterius: item omnis Blasphemia, execratio, maledictio, pro ut ex affectu pravo in Deum procedunt, sunt peccata mortalia contra præceptum Dilectionis Dei. Amori enim Dei, è diametro opponitur odium dei, & Blasphemia.

Articulus Septimus.

De obligatione Hominis ad Dilectionem proximi & peccatis oppositis.

I. *Dilectionis proximi præceptum fundatur in verbis Christi, diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Hic autem finis charitatis in omni dilectione meritoria servari debet, ut homo deum propter se ipsum, se autem & proximum propter deum diligat. Et quamvis nullum sit præceptum de amore sui ipsius, tamen est ut mensura dilectionis proximi, quam mensuram indicant illa axiomata naturæ à principio insita; quod tibi non vis fieri alteri ne feceris: & omnia quæcunq; vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hoc autem præceptum partim est negativum, partim affirmativum: negativum est quatenus prohibet

hibet odium & omne nocumentum proximi. Affirmativum est quatenus præcipit formalem dilectionem, quæ in tribus consistit. 1. Nec malum velle, nec malum inferre proximo : 2. Beneuelle & benefacere illi : 3. Quantum in nobis est omne nocumentum ab illo propulsare.

2. Quicunque odio proximum ita prosequitur, ut ei malum velit, optando vel gaudendo quando evenit, aut directe inferendo, in re gravi peccat mortaliter hoc patet ex I. Jois 3. *Qui odit fratrem suum homicida est, & scitis quoniam omnis Homicida non habet vitam æternam in se manente.* Licet tamen interdum optare alicui malum, ex solo affectu justitiæ, in odium non hominis sed peccati ipsius : sed hoc cum cautela fieri debet, ne sub titulo pietatis, animo male affectu, impietati habenas laxet.

3. Omnis homo tenetur benefacere proximo, & in casu necessitatis debitæ circumstantiaræ non benefacere, in materia gravi, peccatum mortale est, nam verbum diliges, non modo effectum, sed cum affectu effectum requirit. Necessitas autem

vera est: quando homo subsidio alieno indiget, ad vitam sive spiritualem, sive corporalem, sive moralem & civilem, per quam intelligitur fama & honor conservandam.

4. Inimico etiam in inimicitia perseveranti, tenetur quis ex corde injuriam remittere, deponendo omnem rancorem, ita ut nec liceat ipsi in bonis spiritualibus malevolle: nec in temporalibus detrimentum optare. Patet Matth. 5. *Diligite inimicos vestros & benefacite his qui oderunt vos.* Non tenetur tamen illi remittere actionem injuriarum, sed potest dimisso omni rancore justam satisfactionem, secundum jura & juris modos exigere.

5. Tenetur quilibet quantumvis inimico signa communia Charitatis exhibere, nisi illa in grave nocumentum. Sui ipsius, inimici, vel tertiarę personę cederent. Hac signa sunt: salutantem salutare, loquenti respondere, vendere merces postulanti: particularia sunt: colloquium familiare, auxilium speciale, munera oblatio: quæ non semper obligamus præstare inimico, quamvis interdum ratione gravis necessitas

tatis aliquod horum inimico exhibere tem-
temur.

6. Quicunque proximi etiam inimici
injustum malum non impedit, quando abs-
que gravi detimento effective impedire
potest, in re gravi mortaliter peccat. Quia
*Eccles. 17. v. 12. Deus mandavit illis unicui-
que de proximo suo.*

Articulus Octavus.

*De obligatione Hominis ad actus, à cultu
Religionis procedentes.*

1. **C**ultus pro ut procedit à virtute Re-
ligionis duplex est: Nimis: in-
terior tantum, & interior & exterior simul.
Cultus interior tantum est: qui nullis ex-
terioribus signis manifestatur, tales actus
sunt omnes affectus interni, qui ad colen-
dum Deum referuntur. Cultus interior &
exterior simul est: qui non tantum inter-
nis, sed etiam exterris signis ostenditur: ut
sunt sacrificia, orationes, genuflectiones;
tres vero potissimum actus virtutis Reli-
gionis assignantur, suntque: *Oratio: Sacri-
ficium, sacræ observationes.*

K 5

2. Ora-

2. Oratio autem proprie dicta est: actus virtutis Religionis quo homo deo se subjectum agnoscens, ei pro bono aliquo impetrando fit supplex. Ratio hujus patet in **Oratione dominica**, in qua cum dicitur Pater noster: Reverentia ad Deum exprimitur, in eo enim quod patrem nominamus, Deum principium nostri & omnis boni auctorem agnoscimus: dum dicimus dimitte nobis debita nostra: petimus supplices curationem morborum animæ, & liberari à malo & damnatione externa.

3. Oratio vero non tantum est homini utilis, sed etiam generaliter adultis necessaria ad salutem. Quia absque dei gratia, temptationum victoria, dono perseverantie, nemo salvari potest. Sed absque oratione illa à deo impetrari non possunt, ergo oratio est necessaria ad salutem.

4. Datur etiam præceptum divinum naturale adultis, orandi deum pro salute & salutaribus donis obtainendis, sub peccato mortali hominem obligans. Quia præcepto divino naturali, tenetur adultus procurare salutem medijs necessarijs, sed ora-

tio

tio est medium ad salutem necessarium, ergo: Sciendum tamen quod nullus modus Orationis sub præceptum cadat, sed sola orationis substantia, neque ullum tempus determinatum est, quo quis omittens orare, censeatur peccare mortaliter. Quamvis aliquo tempore obligetur.

5. Quicunque vero cultum soli Deo debitum Creaturæ veræ vel fictæ exhibet, si-
ve metu, adulazione, aut alio simili motivo
id faciat. Peccat mortali peccato. Idolola-
tria, tales fuerunt omnes qui statuis, simu-
lachris, etiam hominibus, divinos honores
decreverunt. Item: qui astra, plantas, ani-
malia, dæmones, angelos pro Dijs habue-
runt: dicitur (*qui cultu soli Deo debito*) tri-
plex enim cultus est, nimirum: Cultus La-
tria: qui soli Deo exhibetur propter infi-
nitam ejus excellentiam. Dulia: qui sanctis
& Beatis exhibetur propter participatiæ
supernaturalem aliquam excellentiam à
Deo, quæ in illis est: HyperDulia: qui ex-
hibetur B. Virgini propter supereminen-
tem quandam excellentiam gratiarum &
gloriæ, quibus super alios sanctos enituit.

K 6

Qui-

6. Quicunque verbo, facto, gestu, scripto, vel quocunq; signo aliquem effectum exspectat, qui nullam sequelam vel à natura, vel à Dei ordinatione, immediata vel mediata habet, censetur tali signo, cultum vel honorem aut signum amicitiæ, Dæmoni exhibere, cum expresso vel tacito pacto, & mortaliter peccat. Id passim Scripturæ docent dum Divinos, Ariolos, Pythones, Magos, incantatores, condemnant. Hic vero cultus qui hujusmodi signis Dæmoni exhibetur, superstitione vocatur, cuius cultus genera, ad quatuor membra reduci possunt, nimirum ad : Divinatoriam, vanam observantiam, Magiam, Maleficium.

7. Superstitione Divinatoria est : qua quis inutilibus medijs futura contingentia libera, vel res per se occultas, vult cognoscere, & tales Divinatores sunt diversi : ut Aruspices, Arioli, Præstigiatores, Sortilegi, Geomantes, Hydromantes, Aeromantes, Astrologi, Judiciarij. Insuper divinatoria superstitione damnantur : qui signis, cribri versionibus, observationibus, tentant divinare fures, latrones, sagas, item

qui

qui ex signis manuum, bonam aut malam fortunam prædicere: sive ex constellationibus nativitatis, vitæ hominis successum indicare præsumunt, & hæc omnia ex suo genere peccata mortalia sunt.

8. Vana observantia dicitur: quæ ex signis inutilibus ad effectus speratos, nihilo minus illos infallibiliter expectat. Porro variæ sunt vanæ observantiæ species, nimis rur: Ars notoria: per quam, per preces, jejunia, profana & amatoria pocula, & alia signa ac ritus, certo scientiæ alicujus infusio, præter naturæ cursum expectatur, vel observantia sanitatum: dum verbis, signis, scripturis, cæremonijs, & similibus incauti homines, sanitatis conservationem, recuperationem, vulnerum sanitatem, protectionem ab hostibus præstolantur. Quamvis non negetur naturalia remedia posse illis opitulari, ratione virtutum & qualitatum, quæ in lapidibus, Herbis & alijs causis naturalibus continentur: sed caute attendendum est, an nullum signum inutile sit admixtum. Denique etiam observantia futurorum eventuum: dum si

quis levo pede è strato surgat, egredienti
lepus occurrat, picam super Domum pi-
etitatem audiat, sibi augurium malum
præsagit, hinc qui utitur verbo, signo, scri-
pto, vel re aut qualibet actione, quantum-
vis sacra, effectum infallibiliter exspectas,
de quo non constat quod habeat sequelam
ex rerum natura, vel certa ordinatione Di-
vina, aut publica & constanti institutione
vel Approbatione Ecclesiæ, peccat mor-
taliter peccato superstitionis.

9. Magia est ratio quædam operandi
mira ope Dæmonis, vel pacto tacito vel
explicito cum eo inito. Dicitur (*ope Dæ-
monis*) ad excludendam Magiam natura-
lem vel artificalem, qua occultis naturæ
proprietatibus vel artis industria mira fuit.

10. Maleficium est: ratio quædam a-
gendi, proveniens ex pacto tacito vel ex-
presso cum Dæmone inito: quo positis
certis signis, alicui potestate Dæmonis no-
cumentum infertur. Porro Maleficium
duplex est. Nimirum: Veneficium, quod
est signum quo mediante Dæmon homi-
nibus vel in eorum rebus, vel in eorum
perso-

personis nocet: quia ut plurimum Dæmon hominem aliquo veneno inficit; quamvis etiam alijs modis noceat, ut cum inducit, sterilitates, tempestates, pruinas, grandines, quibus terræ nascentia vel consumuntur vel impediuntur. Alterum est maleficium amatorium: quo dæmon mutationem in affectibus causat, ut pote ad excessivos affectus carnales, vel etiam ad capita lia odia inducenda, Filtris, poculis amatorijs, figuris, characteribus.

II. Multa vero peccata, Maleficos, magos, vel cum Dæmonibus pacientes sequuntur. 1. Cultus Dæmonum. 2. Pactum & societas cum dæmone. 3. Blasphemiae, quibus communiter pacta confirmantur. 4. Abjuratio Dei & sanctorum execratio. 5. Sacrilegia & abusus rerum sacrarum. 6. Infidatio in partum fæminarum, ut infantes absq; Baptismo decedant, quorum officiulis, ad varia beneficia utuntur. 7. Traditionis sui in Dæmonis potestate. 8. Omne nocumentum possibile proximorum in vita, prolibus, bonis. 9. Nefarij concubitus contra naturam cum Dæmone. 10. Hæresis & infidelitas.

Arti-

Articulus Nonus.

De Obligatione ad sacrificium Missæ.

1. **M**issa est verum & unicum novæ le-

gis sacrificium, in quo à Sacerdote
legitime ordinato, corpus & sanguis Do-
mini nostri Jesu Christi, sub speciebus pa-
nis & vini ex ejus institutione, pro salute
vivorum & defunctorum, Deo offertur,
immolatur, & sumitur, ita Concil. Trident.
sess. 22. & superfluum est ejus verba huc at-
texere, cum clare ibidem exprimantur, sed
inquirendum, quando & quomodo popu-
lus ad hunc actum Religionis obligetur.

2. Omnes fideles Adulti cuiuscunque
conditionis sint, in Dominica, salvo legi-
timo impeditamento, tenentur sub peccato
mortali missam audire. Ita Concil. Agath.

€. 37. *Missas die Dominico secularibus to-
tas audire speciali ordine precipimus, ita ut
ante Benedictionem sacerdotis egredi popu-
lus non presumat: quod si fecerint ab Episco-
po publice confundantur. Estque hoc man-
datum receptum usu universalis Ecclesiaz
absque aliqua contradictione.*

3. Tria

3. Triavero requiruntur ut quis satisfaciat præcepto audiendi missam in Dominica. Nimirum : assistentia moralis & Religiosa: attentio: & integritas. Assistentia moralis dicitur: qua humano & morali actu cerisetur aliquis præsens esse sacrificio missæ, ad quam requiritur præsentia corporalis, quod missam audiens sit intra Ecclesiam, vel in proximo loco, ex quo iudicatur posse videre, audire, vel aliquo sensu advertere, quæ Sacerdos agit, nisi infirmitate potentiarum impediatur, assistentia autem Religiosa plus dicit: Nimirum ut quis per modum Orantis , seu ad Deum colendum ibi assistat , non autem tantum materialiter , propter honestum tantum confortium, curiositatem, pompam externam , aut civile aut politicum aliquod Ministerium; tales enim præcepto audiendi missam in Dominica vel festo non satisfaciunt.

4. Requiritur etiam attentio, sub qua & intentionem comprehendo , ut nimirum qui missam audit, intentionem saltem virtualem habeat illam audiendi, seu Deum per

per assitentiam illam colendi ; non requiritur tamen necessario, intentio satisfaciendi præcepto, modo quis positive contraria voluntatem vel intentionem non habeat : Porro attentio in Missæ audizione requisita, triplex est: 1. Ad res sacras : 2. Ad mysteria quæ reb⁹ illis significantur. 3. Generaliter ad Deum colendum & orandum, & prima quidein bona est, secunda melior, tertia communior & magis humanæ dispositioni accommoda.

5. Requiritur ad satisfaciendum præcepto huic, integritas ut quis integrum missam audiat.

6. Satis facit autem præcepto, qui horas obligatorias aliasve preces ex obligatione legit tempore Missæ , quia duæ hæ intentiones & attentiones, sibi nullo modo opponuntur. Cum enim sufficiat utrumq; attentio ad Deum & ad Divinæ, in unam attentionem ex natura actionis utrumq; Religiose coalescunt. Deinde: licet tempore Missæ examinare conscientiam, & per hoc præcepto satisfit, modo feratur in Deum & Dei cultum. Qui autem magna parte missæ

missæ occupatur in enarrando pectata sua
in Confessione, ut commode ad sacrificiū
attendere nequeat, non satis facit præcepto
audiendi missam, quia attentio necessaria
& actus ipse missam audiendi, tam dispara-
tam actionem moraliter non compatitur.
Posset tamen persona quæ commoditatem
vix haberet alias confitendi, sub missa ob-
ligatoria confiteri, non quia per hoc satis-
facit præcepto, sed quia ratione congruæ
necessitatis confessionis, excusatur ab au-
dienda missa, propter opus majoris necel-
litatis & utilitatis.

7. Porro ab auditione Missæ homines
excusantur i. Impotentia. 2. Titulo charita-
tis. 3. Officij. 4. Consuetudinis. Impotentia
quæ excusat est triplex: Corporalis, Spi-
ritualis, Moralis, per corporalem excusan-
tur, qui gravi morbo decumbunt, carceri-
bus, detinentur, mare navigant, vel qui ha-
bitant in locis ubi Sacerdotes non sunt, vel
qui ex præcepto domi manere coguntur.
Per potentiam spiritualem excusantur:
qui sunt Excommunicati vel interdicto
subjacent. Si per illos non stet quo minus

ab

ab illis censuris liberentur. Per impotentiam
moralem excusantur : Qui non possunt
absq; gravi jactura alicujus boni corpora-
lis vel spiritualis , item qui non possunt ob-
periculum vitæ , quia hostis insidiæ in via
timentur , vel quia pestis in communipopu-
lo grassatur , item ob periculum sanita-
tis: si timeatur recidiva aut convalescentia
tardior, unde etiam mulieres gravidæ par-
tui vicinæ, si timeatur fætui incommodum
grave, excusantur. Item ob periculum di-
minutionis honoris, quando personæ no-
biles non possunt in habitu, suo statui con-
venienti comparere, item : qui domi rema-
nent ad advertendos fures, & alia inconve-
nientia præcavenda.

Titulo Charitatis excusantur , qui de-
bent servire infirmis graviter laborantib⁹,
similiter qui ad extingendum incendium,
vel ad damna proximi avertenda , aut circa
aliqua opera misericordiæ occupantur. I-
tem fæmina, quæ ut alienum peccatum vi-
tet, aut viri zelo typiam, domi se continet:
præferendum est enim præceptum juris
naturalis Charitatis , præcepto positivo
Ecclesiæ.

Titu-

Titulo Officij excusantur: Milites tempore missæ in Excubijs stationes suas habentes, Pastores publici animalium, Cursores, matres & nutrices paryulorum à quibus nequeunt separari, item famuli à Dominis tempore Missæ occupati, item laborantes in officinis fusorijs.

Titulo Consuetudinis excusantur: in aliquibus locis mulieres nobiles, quæ ad aliquot Hebdomadas tempore luctus domi manere solent, item: Mulieres tempore purificationis.

8. Quamvis nullas preces, orationes, ritus, Ecclesia ordinaverit pro ijs qui excusantur à missa, remanet tamen penes illos obligatio realis & communis Deum aliquo cultu religioso, in Dominica vel festo Colendi. Sicut docuit Scotus in 3. Dist. 9. q. unica dum dixit observationem hujus præcepti non consistere in sola negatione operum servilium, sed in actu positivo in sanctificando, id est magnificando Deum, & Concil. Rothomag. c. 5. (ubi sic) admonere debent Sacerdotes. Plebes sibi subditas, ut Bubulcos atq[ue] porcarios vel alios pastores,
qui

qui in agris assidue commorantur, & ideo
more pecudum vivunt, in Dominicis & aliis
festis diebus saltem ad missam faciant vel
permittant venire, nam & hos Christus pre-
tioso suo sanguine redemit: quod si neglexe-
rint, pro animabus eorum rationem sered-
dituros sciant. Quod notent Domini & He-
ri quorum intereat providere, ne absque
vera necessitate famuli à Missa absint.

Articulus Decimus.

De Obligatione observationum sacra-
rum & jenij.

I. **T**riplex Ritus in sacramentorum
Ministerio reperitur: alij sunt es-
sentiales, qui ad essentiam Sacramenti spe-
stant, ut sunt: Materiam, formam, inten-
tionem, institutionem, singularem Mini-
stri concernentes, & talem ritum in Sacra-
mentis omittere, est sacrilegium & pec-
catum mortale. Alij Ritus dicuntur actio-
nem Ministerij integrare, & sunt ab Eccle-
sia ad actionis solemnitatem instituti, &
talem aliquem notabilem ritum, extra ca-
sum necessitatis vel magnæ congruitatis
omit-

omittere peccatum mortale est: alij dicuntur ritus mere accidentales, quia nec ad essentiam, nec ad actionem per se pertinent, & talem ritum vel cæremoniam omittere ad summum peccatum veniale est, & hæc de ritibus sufficient, quia vero ad observations sacras reducitur jejuniū Ecclesie, de illo hic breviter tractabimus.

2. Jejunium ut in Ecclesia Romana modo indicitur est Religiosa observantia, abstinentiæ à cibo & qualitate certa ciborum, designato tempore, ad Deum colendum, & ad mortificationem carnis propter Deum ab Ecclesia ordinata. Dicitur (*observantia Religiosa*) Primo ut distinguatur contra jejunium nature, quo is qui non habet quod comedat, abstinet, vel quo ex aliqua causa naturali cibum aut potum refugit; Secundo: ut judicetur verum genus jejunij Ecclesiastici, quod ad observantias sacras pertinet, & à virtute Religionis ordinatur in cultum Dei, & per hoc distinguitur ab actu virtutis temperantiæ. Dicitur (*abstinentia à cibo*) hoc enim jejunio Ecclesiæ essentiale est, ita ut qui à cibo non abstinet,

abstinet, et si à vitijs & alijs abstinentis, spiri-
tualiter jejunare dicatur, proprie dictum
tamen jejuniū non servat.

3. Non dixi (*à potu*) quia potus absti-
nentia simpliciter ab Ecclesia non est indi-
cta, cōtra tamen illos qui potu se nutriunt,
aut in potu lascivijunt diebus jejuniorum,
hoc dicitur: Si non frangunt (ut vulgo di-
citur) jejuniū, illud submergunt: dicitur
(*& qualitate certa ciborum*) Ecclesiæ e-
nim mandato carnes prohibentur. Dicitur
(*designato tempore*) triplex autem tempus
designatur: Nimirum dies in quo jejunare
oportet. Hora in qua sumenda est refe-
tio. Tempus quo jejuniū incipit & fi-
nitur. Per hoc intelligitur, quod à media
nocte diem jejunij præcedentem jejunare
incipias, & ad medium noctem diem illum
sequentem producas. Ex dictis sequitur.
Quod comedere carnes in diebus jejunio-
rum & in quadragesima absque dispenса-
tione, vel causa excusante, peccatum mor-
tale sit.

4. Licet ex indulgentia matris Ecclesiæ
aliquid cibi vesperi in diebus jejuniorum
sumere,

sumere, non tantum ut dicūt, ne potus no-
ceat, sed etiam ad naturæ conservationem:
& non est in collatiuncula vespertina de
qualitate cibi altercandum, perinde enim
est quo cibo illa fiat, modo non excedatur,
& cibus abstinentiæ jejuniæ sit accommo-
dus. In ratione vero quantitatis cibi, qui-
libet sit ingenuus Arbiter & sincerus ju-
dex sui actus, ad pondus sanctuarij, hoc est
timoris dei, & candidæ non scrupulosæ
conscientiæ, & ut Regulam dem certio-
rem, cum Ecclesia indulgeat collatiuncu-
lam, sume tantum quantum sentis tibi
commodo necessarium, ut jejunans tuis
functionibus Ordinarijs satisfacias absq;
gravi incommodo: ut privationis somni,
operis & exercitij cui vacare soles.

5. Causæ à jejunio excusantes ad qua-
tuor capita reduci possunt, quæ sunt ætas,
infirmitas, paupertas, labor: per ætatem
excusantur in duabus extremis hominis
ætatibus constituti, nimirum: qui in puer-
itia simul cum adolescentiæ parte, usque
ad annum 21. degunt; quia illud est tem-
pus accretionis corporis humani. Deinde

L

qui

qui in senectute vivunt, quæ reputatur à sexagesimo anno usque ad finem vitæ: quia senectus se ipsa morbus, & natura deficiens corroboranda est. Ob infirmitatem excusantur: Prægnantes & nutrientes, quæ communiter censentur, sine detrimento sanitatis vel prolis non posse jejunare, judicium vero morbi, infirmitatis, debilitatis judicio medicorum & prudentis Confessarij relinquitur. Attendenda est etiam, non tantum infirmitas præsens sed etiam imminens. Paupertate excusantur, qui non habent victus sufficientiam sed mendicare, & pro ut occurrit sumere debent, & vix unquam plenam refectionem sumunt. Laboris causa excusantur, generaliter omnes operibus sive corporalibus sive spiritualibus vacantes, quorum operum labor talis est, ut opus fieri aut labor tolerari non possit, si quis jejunet.

TRA

TRACTATVS II.

De Statu Religioso.

TITVLVS PRIMVS.

*De Natura et perfectione Sta-
tus Religiosi.*

ARTICULUS PRIMUS.

*De perfectione ad quam Religiosus
Status ex natura sua tendit.*

I.

Religio est Status quorundam Christianorum, ad evangelicam perfectionem tendentium, per tria vota, Paupertatis, Obedientiae & Castitatis, perfecta sui traditione, & legitima acceptatione firmata, & sub modo vivendi, ab Ecclesia approbato. Dicitur (*status*) ob immobilitatem propositivoto perpetuo firmati. Dicitur (*ad perfectio-
nem Evangelicam tendentium*) propter Evangelica consilia, quæ etsi à Christo sint omnibus proposita, non tamen ab omnibus & singulis observanda: dicente Chri-

L 2

sto

stode castitate : Non omnes capiunt verbum hoc , sed qui potest capere capiat : Unde non tanquam præcepta : sed tanquam consilia & media perfectionis sunt proposita, opportuna tendentibus ad perfectionem. Aliud etiam dicit Evangelica vita, & aliud Evangelica perfectio : Evangelica enim vita dicitur : quæ amplectitur præcepta in Evangelio contenta, & prescriptiones universales, omnibus Christum sequentibus in Evangelio communiter datas. Evangelica autem perfectio dicitur, quæ se extendit etiam ad ea quæ sunt consilij tantum. Dicitur (*per tria vota*) his enim tribus votis distinguuntur Religiosi à cæteris Christianis : etsi enim cæteris Christianis isti sub consilio proponantur ad perfectioni exercitium : Religiosi illa sibi vendicant sub voto, seq; illis ita astringunt, ut ab eorum observantia, absque peccato Apostoli recedere nequeant. Dicitur (*perfecti traditione & legitima acceptione firmata*) ad distinguendum statum Religiosi, & vota , à particulari singularium personarum devotione, hæ enim personæ no-

se perfecte tradunt, nec vota acceptatione legitima confirmantur.

2. Perfectio hominis viatoris in ordine ad finem ultimum consistit in charitate, ita ut juxta progressum in gradibus charitatis, homo censeatur magis aut minus perfectus: unde & charitas in scripturis ponitur velut principium, medium, finis, ac velut scopus totius vitae hominis ad ultimum finem tendentis: ad Ephes. i. v. 4. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in Charitate.* Et cap. 3. *in charitate radicati & fundati, &c.* Est itaque charitas, fundamentum, incrementum, ædificatio, & complementum totius hominis Christiani. Ut patet ad Coloss. 3. *Super omnia autem hæc charitatem habete quæ est vinculum perfectionis.*

3. Juxta diversos respectus diversi modi reperiuntur in perfectione intra habitudinem Charitatis; juxta quos quinque perfectionis genera referuntur, cum quinque diversis obligationibus, à S. Bonav. in 3. Dist. 30. q. 3. Prima (inquit) est: perfectio

L 3 suffi-

sufficientia, quæ consistit in adimpleione
præceptorum, de hac Matth. 5. v. 48. *Estote
perfecti sicut & pater uester cœlestis perfectus
est:* 2. *Est perfectio Religionis: quæ con-
sistit in observantia Consiliorum,* de hac
Matth. 19. *Si vis perfectus esse vade & ven-
de omnia quæ habes.* 3. *Est perfectio præla-
tionis quæ consistit in Regimine subdito-
rum.* 4. *Est perfectio operationis: quæ cō-
sistit in ostensione exemplorum.* 5. *Est per-
fectio tranquillitatis, quæ consistit in con-
sumatione difficillimorum & optimorum.*

4. *Perfectio ad quam Religiosus status
ex natura sua tendit est sincerus Dei A-
mor super omnia, quatenus via mandato-
rum Dei, & consiliorum Evangelicorum,
voto & observatione acquiritur, ita S. Tho-
mas opus: 18 & sequentibus & Doctores
sancti communiter.*

Articulus Secundus.

*An perfectio ad quam Religiosi tendunt,
sit major, ea ad quam cœteri Christiani
tendere debent.*

1. **P**otest quidem interdum aliquis Chri-
stianus in sæculo remanens, ad perfe-

etiorum amoris gradum pertingere, quam Religiosus votis ad strictus, hæc enim perfectio à Deo dirigente varijs donis, promovente ineffabili sua providentia provenit, qui cui vult, & quomodo vult, dona sua distribuit, non habita ratione status, vel personæ, nec est qui dicere audeat cur sic facis.

2. Perfectio vero charitatis, ad quam Religiosi ex vi status & professionis suæ tenderent tenentur, excedit multis gradibus perfectionem omnibus Christianis communem. Nimirum: Efficacia mediorum, excellentia operationum, puritate & unitate finis. Efficacia mediorum in tribus votis consistit, Paupertatis, Obedientiæ, & Castitatis: cum enim qui in sæculari vita degunt, tribus maxime aciebus impellantur, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, ac superbia vitæ, sub triplici hoste: Carne, mundo, & Diabolo, qui Rex est super omnes filios superbiæ, quibus homo vix & ne vix quidem, nisi singularissima gratia resistere potest: Religiosus tribus votis se obligans, ab eis velut imminutus

evadit: à concupiscentia quidem oculorum & mundo, paupertate: quæ omnia relinquit, à concupiscentia carnis & carne: castitate: à superbia vitæ & Diabolo: propriæ voluntatis abrenuntiatione, sub obedientiæ jugo.

3. Excellentia operationum: in perfectissima sui consecratione in obsequium Dei, attenditur. Religiosus enim se totum in Holocaustum offert, & quidem holocaustum medullatum, quippe qui mundū, carnem & seipsum, in altari crucis consumit, ita S. Gregor. *Hom. 20. in Ezechiem circa finem*, (ubi sic ait) *Cum quis aliquid Deo vovet & aliquid non vovet, sacrificium est: cum vero omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit, omnipotenti Deo vorerit, Holocaustum est.*

4. Puritas & unitas finis in hoc consistit: quod soli Deo adhaereant, & velut in illum ut scopum omnes colliment; quod paucis verbis Christus confirmat: *Si quis (inquit) vult post me venire, abneget semet ipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Ad hoc enim collimat sui abnegatio per*

per perfectam renuntiationem: Bajulatio crucis per utriusq; hominis mortificationem, sequela Christi per purissimum amorem, ut cum Paulo Religiosus dicere possit: ad Galat. 2. v. 20. *Christo confixus sum cruci, vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus.*

Articulus Tertius.

De Voto in genere.

1. **V**otum est promissio valida facta Deo, dicitq; voluntatem firmam se obligandi; ut autem votum sit validum, & in conscientia obliget, requiruntur quinque conditiones. 1. Ut sit deliberatum: id est ut fiat cum plena animadversione rei quæ agitur, quia votum est lex & servitus voluntaria. 2. Ut sit liberum: id est, non metu vel dolo injusto extortum, & aliunde error vel ignorantia voluntariorum non tollat, quia votum metu injurioso extortum est invalidum: metus vero rationabiliter incussum, vel ex naturalibus causis ortus, votum non invalidat. Ut cum quis vovet in morbo gravi, naufragio, mortis,

L 5

peri-

periculo , vota ista valida sunt. 3. Ut fiat cum intentione se obligandi. 4. Ut votum sit de re possibili & Deo grata : nam quando opus malum, vel est materia voti , vel pertinet vel conjungitur executioni operis, sive rei illius quam quis vovet , votum irritum est & nullum : peccatq; mortaliter qui sic vovet. 5. Ut vovens se possit obligare : nam qui alteri perfecte in omnibus, vel saltem quo ad materiam voti subjectus est, vovere non potest. Hinc vota particularia Religiosorum , à superiore irritari possunt , excepto voto ingrediendi Religionem arctiorem , quod ratione perfectionis. Semper est in potestate Religiosi. Sic etiam Maritus potest omnia vota uxoris irritare, quæ ipsi, prolibus, vel rei familiari incommoda videntur. Uxor etiam illa viri vota irritare potest , quæ debito & juri Matrimoniali , grave incommodum præstant.

2. Vota vero omnia tam solemnia quam simplicia, in Conscientia obligant duplice titulo : Nimirum fidelitatis & Religionis. Quia vota essentialiter sunt promissiones, omnis

omnis autem promissio acceptata, jure fidelitatis promittentem obligat, ergo & vota titulo fidelitatis obligant. Ratio posterioris tituli est, quia omne opus bonum Deo concupatum, ad ejus cultum & reverentiam, Religionis virtutem induit, sed vota sunt obligationes quædam factæ Deo, ad ejus cultum, ergo titulo Religionis obligant. Qualitas vero obligationis voti interpretanda primum venit, ex intentione voventis, deinde ex materia voti, qui autem remanet dubius de ijs quæ ex parte voventis essentialiter requiruntur ad votum, non obligatur voto, sed ab obligatione ejus, etiam manente dubio, liber est.

3. Obligatio voti cessat quinq; fere modis: nimirum: cessatione materiae, cessatione conditionis aut circumstantiæ, irritatione, commutatione, dispensatione. Cessat vero votum ratione cessationis materię, quando materia quæ prius erat legitima, fit postea illegitima, aut definit esse in se, vel si fiat impossibilis, vel majoris boni impedimenta. Secundo cessat votum cessante conditio-

aut circumstantia cessat, aut ita immutatur,
ut intentionem voventis omnino alterare
censeatur. 3. Cessat votum ratione irri-
tationis quādo invalide factum est. 4. Cef-
sat per commutationem , quando ob ha-
bente auctoritatem commutatur , omnis
autem qui potest in voto dispensare, potest
& illud commutare , sive potestas sit ordi-
naria, sive delegata: qui autem habet pote-
statem commutandi , debet illa immutare
in æquale vel fere æquale , aut saltem quod
adeo notabiliter minus non sit, non tamen
requiritur quod causa commutationis tan-
ta sit quanta dispensationis. 5. Cessat vo-
tum per dispensationem, quæ est condona-
tio obligationis totalis voti , facta ab ha-
bente potestatem, idq; ratione justa ac ra-
tionabili postulante. Potestatem vero ha-
bet in ordine ad totam Ecclesiam summus
Pontifex respectu omnium votorum. Epi-
scopi respectu suorum subditorum , in o-
mnibus votis summo Pontifici non reser-
vatis. Item prælati majores Religionum
respectu suorum Religiosorum. Item:
Confessarij mendicantium & qui cum illis
parti-

participant, habent potestatem delegatam dispensandi, in omnibus votis in quibus dispensare possunt Episcopi. Justæ vero causæ dispensationis sunt sequentes. 1. Utilitas Ecclesiæ. 2. Honor Dei. 3. Utilitas gravis voventis. 4. Fragilitas ejus admodum periculosa. 5. Levitas ac animi perturbatio in vovendo.

Peccata quæ in votis committuntur.

1. Quicunq; ficte Deo vovet non habens voluntatem votum adimplendi, peccat mortaliter.

2. Quicunque ob malum finem votum Deo emittit, peccat mortaliter.

3. Omne votum de materia mala sive de peccato etiam veniali, est mortale peccatum.

4. Votum de re impossibili, sub ratione impossibilitatis apprehensa est peccatum mortale, quia rem impossibilem Deo promittere est Deum irridere.

5. Omnis transgressio voti ad mortale peccatum obligantis, sive fiat per commissiōnem sive per omissionem, est peccatum mortale.

Articulus Quartus.

De voto Paupertatis.

1. Paupertas Religiosa propriè non dicit indigētiam sive rerum inopiam, probatur Actor. 4. Multitudinis credentialem erat cor unum & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et ut ostenderet indigentiam non esse de essentia paupertatis, subdit: *Neg̃ enim quisquam egens erat inter illos.*

2. Paupertas Religiosa est voluntaria abdicatio omnis possessionis, Dominij, & cuiuscunque juris Civilis & Politici, sive actualis sive possibilis, ac etiam usus proprij, ad rem quamcunq; temporalem, propter Deum & Christi, sequelam. Dicitur (*abdicatio voluntaria*) quæ enim absque vero consenatu voluntatis fit, vere Religiosa non est, sed pure mundana & necessitatis. Dicitur (*omnis possessionis, Dominij, & cuiuscunq; juris Civilis, etiam usus proprij*) hæc enim omnia in paupertate Religiosa requiruntur: omnis enim proprietas à sta-

tu Re-

tu Religioso exulare debet , juxta illud
Innocentij 3. in cap. cum ad Monast. de statu
Monast. Abdicatio proprietatis, sicut & cu-
stodia castitatis, adeo est annexa Regula mo-
nachali, ut contra eam nec summus Pontifex
possit licentiam indulgere. Dicitur (juris
Civilis & Politici) non enim Religiosus
abdicare potest usum juris naturalis sive
Divini , quo quilibet vivens debet uti, re-
qualibet necessaria ad conservationem sui
esse. Dicitur (actualis vel possibilis) ut Re-
ligiosus non tantum abdicet à se Dominiū
vel jus in bona, quæ actu possidet, sed et-
iam omnem spem juris Civilis, in omnia
quæ cum tempore quovis modo acqui-
rere posset.

3. Paupertas vero Religiosa duplex est:
alia in particulari dumtaxat obligans, quæ
ita abdicat omne jus civile & politicum, ab
omnibus singularibus personis per pro-
fessionem Religiosam, ut tamen admittat
Dominia , possessiones , & proprietatem
bonorum temporalium in communi. Alia
est paupertas Religiosa in particulari &
communi: quæ omne jus civile ad bona
tem-

temporalia ita abdicat, ut nec conventui in communi, nec particularibus personis, etiam superioribus competere possit. Et hæc est altissima paupertas, quam voent omnes qui sub regula S. Francisci militant.
Exceptis PP. Conventualibus.

4. Quatuor denique terminis concluditur paupertas Religiosa in particulari:
 1. Ut rebus tanquam non suis. 2. Ut de voluntate rationabili superiorum. 3. Ut juxta modos in Regula vel constitutionibus cujuscunq; Religionis expressas. 4. Ut in intra limites honestatis & modestiæ.

Articulus Quintus.

De peccatis contra votum Paupertatis.

1. **P**eccant mortaliter: juxta rationem gravitatis materiæ, qui ante Professionem, sibi pecunias, census, redditus, praestationes, & similia quovis nomine nuncupentur reservant, & quamdiu in illis perseverant, sunt in statu damnationis, illa enim reservatio est directe contra votum paupertatis, & qui sic reservat convincuntur in actione sacra & religiosa votorum, mentiri Deo & Spiritui S.

2. No-

2. Novitius qui sibi aliquid retinuit, ut possessive de re illa disponere, uti, gaudere, absque dependentia superiorum intendat, professionem emittens, peccat mortaliter.

3. Peccant mortaliter, qui hæredes vel hæreditatem onerant, aliquo simili peculio, suæ personæ tanquam domino, sive usu fructuario, sive alio jure, ad propriam & independentem dispositionem, vel usu, felicito.

4. Qui legata simili reservatione sibi facta, ita in se assumunt, ut non aliter dari, vel solvi sustineant, imo impedian ne solvantur, nisi juxta eorum voluntatem, quamdiu in tali voluntate & statu perseverant, in peccato mortali existunt.

5. Peccant mortaliter fratres, qui permittunt sibi legata quædam annua à parentibus relinqui, suo arbitrio & rogatu disponenda, pro suis vel conventuum necessitatibus.

6. Quidquid sapit Dominium, proprietatem, usum fructuum, dispositionem, sive administrationem liberam, in quacunque remobilisive immobili, sive per modum redi-

reditus, proventus, pensionis, independentis dispositionis, alicui regulari singulariter adveniat, absque proprietatis vitio illi convenire non potest, est autem proprietas, in re moraliter reputata notabili & gravi, peccatum mortale.

Articulus Sextus.

De voto Obedientie.

I. **O**bedientia religiosa est actus virtutis Religionis, quo adultus suo juri & voluntati, sponte & voluntarie, quantum potest propter Deum, perpetuo renuntiat, se ipsum in aliqua religione approbata, legitimis superioribus tradens, ad ei imperandum, de eo disponendum, sive eo utendum, intra terminos liciti, & regulæ Religionis, quam profitetur; Dicitur (*actus virtutis Religionis*) non enim inter virtutes morales absque injuria recenseri potest, quæ pro objecto habet Dei solemnem cultum, actus enim ejus proprii sunt, obediens homini propter Deum, sive Dei locum tenenti. Unde B. Laurentius Justinianus: *L. de ligno vita tract. de Obedientia,*

dientia, definit obedientiam Religiosam, quod
sit spontaneum & rationale propriæ volun-
tatis Sacrificium. Dicitur (quod adultus)
ut nimirum; & ad adultam ætatem perve-
nerit, & suæ voluntatis ac libertatis com-
posit. Dicitur (Sponte) ut nimirum vo-
tum obedientię non ex necessitate aut coa-
ctione procedat. Dicitur (perpetuo) quia
obedientia Religiosa perpetua est, sicut &
status perpetuus, qui sola morte comple-
tur, ejus exemplo, qui factus est pro nobis
patri obediens usque ad mortem.

Dicitur (suo juri & voluntati renuntiat) in hoc enim vis obedientię consistit, ut nec
contra certam voluntatem superioris, pro-
priam allegare quis possit in exteriori di-
spositione, nec jure aliquo post professio-
nem, religionis juri contraniti. Dicitur
(quantum potest) non enim potest omni
juri & voluntati homo renuntiare, jus e-
nim divinum naturale semper in Religioso
illibatum manere debet.

Dicitur (in aliqua religione approbata) obediencia enim extra Religionem ap-
probata, ob event⁹ malos & periculosos
prohi-

prohibita, non spectat ad statum Religiosum. Dicitur (*legitimis superioribus tradens*) soli enim illi tradi potest voluntatis & juris proprij dispositio qui hominem acceptare potest & Religioni incorporare.

Dicitur (*ad ei imperandum, & de eo disponendum, sive eo utendum*) hæc enim tria sunt, quæ potest superior Religionis in Religiosum subditum exercere, mandare per obedientiam: disponere de persona in officiis Religionis, eo uti in oneribus & exercitijs, & subditus tenetur obedire.

Dicitur (*intra terminos liciti & Regulae Religionis quam profitetur*) professio enim contractus est quidam sanctus & immaculatus, qui nec potest ad illicita trahi, nec illicita pati: est & ordinatus, ut profitens nec ultra suæ Regulæ onera gravetur, nec inordinate vexetur.

2. Obedientia Religiosa non extenditur ad ea, quæ supra Regulam simpliciter sunt, nec ad ea quæ ad Regulæ vel status observantiam non pertinent, in ijsque Religiosus prælato præcipienti, obedire non tenetur. Patet ex illo S. Bernardi *Lib. de pra-*

præcept. & dispens. c. 8. Nihil inquit me prohibeat prælatus horum quæ promisi, nec plus exigat quam promisi, vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.

3. Quæ vero Christiano homini ad observantiam mandatorum Dei, vitationem periculorum peccati, passionum mortificationem, vel remedium, pænitentiam, & satisfactionem imponi ex causa possunt, illa etiam legitime à superioribus, subditis suis Religiosis, præcipi per Obedientiam possunt, etsi videantur à Regula aliena esse, sicut etiam quæ ad justitiam & peccatorum vindictam pertinent, etsi Regulæ observantiam excedant. Quia sicut in omni Republica, justitia requiritur, ad corrigenda mala, imo ad cogendum ad bona. Ita in congregationibus Religiosis, ad conservationem status necessaria sunt, & consequenter si non Regulæ, censentur tamen statui & congregationi annexa, & potestati superiorum commissa.

4. Meritorium etiam est subdito religioso, obedire superiori in omnibus, absq; ulla

ulla reflectione , judicio vel discussione, quando nulla apparet ratio vel suspicio illiciti,in obedientiæ actu. Quia ubi nulla ratio illiciti apparet, sanctum & laudabile est religiosis, voluntatē suam, voluntati superioris , cui eā cōsignavit, cōformare: in hoc enim abnegatio propriæ volūtatis cōsittit.

5. Omnis vero superior regularis, sive vir, sive fæmina, juxta materiam suæ potestati substratam, præcipere potest mandato obedientiæ , obligante ad peccatum mortale , quia hæc obedientia est materia voti, & voto Religioso alligata , ac consequenter ejus transgressio, in materia gravi est peccatum mortale , unde superior vir, vel fæmina regularis, dans mandatum obedientiæ , in ordine ad servandam regulam, si velit potest ad peccatum mortale obligare, & si indicet se obligare , subditus vel subdita tenetur obedire.

Articulus Septimus.

De peccatis contra votum Obedientie.

i. **N**on facere sive non adimplere voluntarie, quod à superiore per præceptum

ceptum rigerose de mandatum vel prohibitum est, in materia gravi, ad regularem observantiam aliquo modo pertinente, peccatum est mortale.

2. Refragari, resistere, obmurmurare, contra obedientiam superiorum contumaciter, peccatum mortale est, eo gravius quo rebellio est gravior & magis scandalosa.

3. Contemptus superioris, in omni precepto & mandato, ex genere suo peccatum mortale est, etiam in materia levi. Quia in superioris persona contemnitur Deus, cuius superior personam gerit.

4. Gravissimo peccato inobedientiae peccat, qui contra superiorem, ob mandatum obedientiae, sive correptionem insurgit, & verbis, minis, improperijs, obedire renuit. Et haec quidem sunt peccata explicitae inobedientiae, multae autem sunt inobedientiae implicitae, in quibus etsi formaliter & exterius obedientiae formali non resistatur, subdit tamen dolis, tergiversationibus, & contradictionibus tantum agunt, ut vel non audeant superiores illis aliquid in jungere, vel si injunxerint, teneantur revocare, & tales quoque peccant graviter.

Arti-

Articulus Octavus.

De voto Castitatis.

I. **C**astitas Religiosa est; renuntiatio
Comnis delectationis voluntaria libi-
dinosæ, etiam licitæ, propter Deum, so-
lemni voto in perpetuum in religione ap-
probata confirmata. Dicitur (*Renun-
tio*) etsi enim castitas, interdum actus po-
sitivos concomitantes habeat, ipsa tamen
castitas, formaliter consistit, in quadam ne-
gatione & renuntiatione cujuscunq; libi-
dinis. Dicitur (*libidinosæ*) ut excludantur
delectationes partis sensitivæ, quæ adve-
neream delectationem non tendunt, sed
mere naturales sunt, & appetitum sensiti-
vum non excedunt. Dicitur (*etiam licite*)
ut excludatur omnis delectatio venerea,
quæ inter conjuges, procos, & despensa-
tos post sponsalia censetur licita.

Castitas Religiosa his prærogativis præ-
cellit omnem castitatem, quæ Deo in Reli-
gione approbata, consecrata non est.

i. Excellentia virtutis Religionis: per
votum enim castitatis Religiosæ, homo
corpus

corpus & carnem suam Deo in holocausti hostiam immolat: corpus suum templum Deo immutabili consecratione dedicat: & paulo teste ad Galat. 5. Carnem suam cum yitijs & concupiscentijs crucifigit.

2. Immutabilitate: quia nullo superveniente meliori bono mutatur, & dissolubilitatem nescit; dispensationem, manente statu Religioso, non admittit.

3. Puritate: castitas enim conjugalis admittit delectationes ordinatas conjugij, castitas virginalis & vidualis voto solemniter firmata, potest ad nuptias congruis medijs aspirare, castitas vero religiosa omnem nævum excludit, & angelicam puritatem requirit: nullam in cogitatione, verbo, opere, vel modicam oblationem venereum, etiam sub quovis licito titulo, in Religioso admittit. Et hanc puritatem ex sui natura vovet omnis approbata Religio, dum non tantum objecta removet, sed etiam incentiva quæcunque arcet, temperantiam præcipiens, abstinentiam & jejunia colens, mortificationem censibus imperans, à mundanis conversationibus abstrahens.

M

2. Per

2. Per se & in ratione simplicis obligationis præcepti castitatis, non obligatur religiosus ad plura ex vi sui voti, quam ad ea, ad quæ præceptum castitatis obligato-mnes Christianos, et si altioris Ordinis obligatio ex vi voti voventem consequatur. Omnis enim Christianus juxta declaratio-nem Christi Matth. 5. non tantum tenetur vitare actus fornicationis, adulterij, &c. Sed etiam omnem in cogitatione, verbo, opere, veneream & voluntariam delecta-tionem, imo & omne periculum quod ex sensibus externis, imaginatione &c. immi-net: ad plura autem non tenetur religiosus ex vi voti nisi ut sit, Apostolo i. ad Corinth. 7. attestante: sanctus corpore & spiritu. Id est ab immunditijs corporalibus & spiri-tualibus liber.

3. Graviori tamen peccato offendit reli-giosus, quovis actu, cogitatione, vel verbo libidinoso, contra votum castitatis pec-cans, quam quilibet cælebs vel conjugatus, contra præcepta castitatis. Quia quod in cælibe est simplex fornicatio, vel etiam in conjugato adulterium, quodque in alijs spe-

speciebus peccatorum carnis, est vel sodomya, stuprum, vel incestus, in Religioso est Sacrilegium : tum ob votum quod Deo per virtutem Religionis nuncupatur, tum quod Corpus & animus Deo per votum castitatis immolatus, profanetur.

4. Extrinsecus etiam ratione scandali, multa in materia castitatis Religiosis sunt interdicta, quæ in alijs vitia non reputantur, si quæ inter sacerdetales conversatio, cum fæminis censetur honesta & urbana, inter Religiosos interdum censetur scandalosa, & verbum scurrile, quod inter sacerdetales in jocum interpretari solet, in Religioso reputatur impudicum, unde est illud S. Bern. lib. 2. de confid. ad Eugen Pontif. c. 13. *Communi axiомate ubiqꝫ usurpatum : Nuge quæ in ore secularium sunt nuge, in ore Sacerdotum sunt Blasphemia.*

5. Ex his quilibet colligere poterit, quanta puritate debeat Religiosus conversari, et si enim mente & corpore sit castissimus; potest tamen signis, verbis, moribus, gestibus immorigeris, vel in alijs libidine in excitare, vel videntes scandalizare.

M 2

Nec

Nec se putet excusari puritate castitatis,
quam mente & corpore possidet, cum enim
status Religiosus sit puritatis & casti-
tatis exemplar, etiam in verborum & to-
tius externi hominis compositione, seita
castum exhibere tenetur.

TITVLVS SECUNDVS,

*De Noviciatu et Novitio-
rum Professione.*

Articulus Primus.

De Noviciatu.

I. **N**Oviciatus est probatio Religionis,
alicui ad certum tempus, ab haben-
te potestatem, sub certis legibus concessa,
in ordine ad professionem Religiosam,
juxta liberam postulationem Novitij pro-
bantis, & consensum ac acceptationem
eorum, quorum est, ad professionem ad-
mittere. Noviciatus enim ordinatus est,
tum ut quis Religionis onera probet, tum
ut à Religione probetur ad certum tem-
pus, nam non potest esse probatio perpe-

tua,

tua, neque excedere tempus ab Ecclesia
constitutum.

2. Leges vero Novitiatus quinq; sunt,
1. Ut ætate debitæ inchoetur. 2. Ut perso-
na aliquam inhabilitatē substantialem non
habeat. 3. Ut certo loco fiat. 4. Ut in ha-
bitu Religioso perficiatur. 5. Ut per an-
num continuum duret.

3. Ætas pubertatis requiritur, in per-
sona novitatum, in vera Religione incho-
ante, quæ quidem ætas in masculo requirit
quatuordecim annos completos, in fæmi-
na duodecim. Patet ex Concil. Trident.
sess. 25. de Regular. cap. 17. *Vt puella quæ ha-
bitum regularem suscipere voluerit, major
duodecim annis sit, nec ante eum suscipiat.*
Quia qui annos pubertatis non est ingressus,
*congrue non potest experiri austeriorates Re-
ligionis, imo nec essentialium votorum obser-
vantiam, specialiter castitatis, cui justificatio-
nes adversas nondum pati potest.* Præter-
quam quod deliberatio perfecta status in
minori ætate vix haberi possit: unde & vo-
ta impuberum per parentes valide irritan-
tur. Hinc securius est, non admittere ul-

Ium ad probationis annum , nisi sit annus ille , qui in completam ad professionem aetatem , nimirum decimum sextum annum completum, terminatur.

4. Omnis habilitas quæ requiritur in persona, ut legitime profiteatur , illa proportionaliter requiritur, ut annum probationis subeat , etsi non eadem certitudine vel obligatione. Quia qui legitime annum probationis init , illum sic subire & inire censetur , ut presupponatur habere qualitates & habilitates requisitas , cum quibus possit profiteri, si ita libuerit, quicquam certas inhabilitates haberet ad professionem , frustra probare intenderet , aut probari permitteretur.

5. Sanctum etiam & laudabile est, conventus aliquos designatos ad institutionem Novitiorum , & Novitiatum à communi conversatione professorum separatum habere, regularis est forma. Quia ita melius probantur , docentur , ac mortificantur. Nec quod illos offendat videre possunt. Quare omnis Novitiatus debet

de

de necessitate transigi in aliquo conventu, nisi dispensatio singularis Sedis interveniat, quia probatio novitij non tantum est passiva, sed etiam activa, idest, qua se ipsum probet, & qua à Religione probetur, hoc vero extra conventum fieri nequit, hinc non admittenda opinio eorum, qui ex proprio genio affirmant, aliquo saltem tempore noviciatum posse extra Monasteria servari.

6. Novitus debet necessario probari in habitu pro novitijs de terminato, & in qualibet Religione consueto, hoc probant omnia decreta Conciliorum ac Pontificum, quæ dum de noviciatu loquuntur, illum semper computant à die suscepti habitus, supponendo in ingressu ad noviciatum, singularem habitum, Religioso similem, & ab habitu professorum aliquo signo distinctum, semper novitijs concedi.

6. Annus Noviciatus debet esse integer & completus, hoc constat ex Concil. Trident. sess. 25. de Regularibus cap. 15. *In qua-
cunq; Religione tam virorum quam mulie-
rum, professio non fiat ante decimum sextum*

annum completum, nec qui minore tempore quam per annum post suscep^tum habitum in probatione steterit, ad professionem admittitur, professio autem antefacta sit nulla. Ad annum vero completum sequentia requiruntur.

1. Computus integer à die legitime suscep^ti habitus, usque ad diem anniversariam, quæ quo ad numerum dierum annum compleat, quod antem ex Privilegio Pij quinti, Novitijs Monialium si habeant aetatem legitimam, liceat in articulo mortis, non completo anno Novitiatus professio nem emittere, intelligendum est tantum pro solatio animæ id fuisse concessum, ad finem lucrandi indulgentias, & fruendi privilegijs spiritualibus, quæ professis sunt data, non autem ad obligationem aliquam futuram si convalescant, non enim tunc sic professæ obligantur ad vota vel Regulam, sed si Religioni incorporari velint, debent reliquum tempus probationis absolvere, & professionem denuo emittere, unde sequitur si novitia sic professa, ante annum completum moriatur, Monasterium (a-

lias

alias capax) non succedere in bonis, nihil enim operatur ista professio, in externo aut conscientiae foro, sed tantum ad animae consolationem in bulla expressam ordinatur.

2. Requiritur pro professione valida annus continuus & non interpolatus. Interpolatio vero est duplex, alia necessitatis, aut superveniens à casu, ut cum novitus tempore probationis in infirmitatem gravem incidit, qua pluribus mensibus decubit, item violenter à Monasterio ab hostibus extrahitur & aliquo tempore detinetur, sicut etiam si à superiore probationis gratia emittatur, talis interpolatio non censetur per se, anni Novitiatus probationem discontinueare. Alia est mere voluntatis & nostrae dispositionis, ut si superior accipiat novitium in socium & ad ejus nos vel cognatos excurrat, vel ipsum emitat ad opera aliqua minus necessaria, quamvis utilia, talis si notabili aliquo tempore absit, vel saepius brevis absentia repeatatur, non facit annum continuum probationis, sed tenetur illum resumere, alias invalide profitetur, nisi ratio facti aut bre-

vitas temporis in moralibus excusat, in omnibus vero casibus etiam necessitatis in evitabilis, si prudentum iudicio non videatur Novitus sufficienter probatus, potest differri professio, & probatio extendi ad aliquot menses.

Articulus Secundus.

De Novitiorum professione.

I. Professio Religiosa sic describi potest: quod sit traditio voluntaria sui ipsius à persona idonea & capace, Deo & Religioni approbatæ facta, per emissionem trium votorum essentialium, secundum Regulam approbatam, à legitimis superioribus nomine Religionis & Ecclesie acceptata. Dicitur (*Traditio sui ipsius*) per hoc distinguitur à voto simplici quod consistit in sola promissione, cum intentione se obligandi, Deo facta: votum vero solemne, in executiva sui traditione, ad promissorum adimpletionem. Dicitur (*voluntaria*) nam omnis professio metu gravi etiam reverentiali, injuste incusso facta, nulla est. Dicitur (*sui ipsius*,) tradit enim

nim qui profitetur se ipsum, & velut à se, se ipsum abdicat, & in aliud transfert. Dicitur (*religioni approbatæ facta*) nam professio in quacunque congregatione non approbata facta, non est professio Religiosa, sed ad simplicia vota reduci debet.

2. Sex vero præcipua reperiuntur impedimenta professionem dirimentia, si ante ejus emissionem in profitente fuisse reperiantur. 1. Defectus ætatis, professio enim ante decimum sextum annum completum, ex Concil. Trident. est nulla & invalida. 2. Defectus veri consensus & libertatis. 3. Conditio servi aut mancipij: talis enim absque domini manumissione, sicut Religioni se obligare non potest, sic nec à Religione recipi, & consequenter nec valide profiteri. 4. Matrimonium consummatum: et si enim professio Matrimonium ratum annullet, non tamen si consummatum est, quia qui consummat actu matrimonii, jam actu possessionem suæ sponsæ, & ipsa sponsi accepit. 5. Obligatio ad ratiocinia publica, sive debitum ingentis æris alieni, pro ut in decreto Sixti V. quod incipit:

M 6

Cum

Cum de omnibus: dato Romæ An. 1587.
continetur, ubi & criminosi, & ex incestuo-
so vel sacrilego concubitu illegitimi, ad
Religionem inhabiles declarantur, & eo-
rum professio irrita decernitur. 6. Est
morbus contagiosus, ut lepra, morbus gal-
licus, morbus etiam caducus, idque in Re-
ligionibus ubi desuper à Pontificibus sta-
tutum concessum.

3. Varia etiam juxta cujuslibet Reli-
gionis leges, statuuntur impedimenta, quæ
quamvis professionem non cassent aut di-
ximant, non tamen sine culpa & penitie
recipientibus ac receptis impositis, professio
ab illis, qui talibus præpediuntur, emitti-
tur, quadruplicis autē generis reperiuntur.

2. A Natalibus: ut si recipiendi ex libidi-
noso, adulterino, incestuoso, aut alias ille-
gitimo thoro nati sunt, quorum receptio-
nem religiones passim repudiant, quia qui
ex hujusmodi thoro nati sunt, aliquam se-
cum maculam portant.

2. Ratione infecti generis à professione
repellendi sunt: qui à Mauris, Judæis, Hæ-
reticis proxime descendunt. Similiter qui

à pa-

à parentibus criminosis , publice infamatis , infamia facti vel juris , imo communis suspicionis , progeniti sunt. Item qui à vilibus personis , ut tortoribus & huiusmodi prodierunt.

3. Nonnulli ob excessum nimium ætatis etiam à religione vetantur recipi , quia etsi essentialia servare possint , in omnibus tamen alijs ratione etatis dispensandi forent.

Posset tamen tanta ædificatio ex alicujus personæ receptione nasci , ut defectum & onus , quod ex tali receptione obveniret , omnino compensaret , & sic in simili casu posset dispensari.

4. A complexione sive corporis constitutione : ut si novitus sit infirmus , claudus , Monoculus , Gibbosus , aut deformitate notabili affectus . Notandum vero quod recipientes huiusmodi impedimentis laborantes peccent mortaliter , quia religionem injuste gravant , & illam opprobrijs hominum exponunt , novitij vero qui ante professionem huiusmodi impedimenta occultaverunt , possunt interdum à Religione cui sunt mentiti expelli .

TITVLVS TERTIVS.
De Superioribus ac prælatis Religiosorum.

Articulus Primus.

Qui & quales fuerint superiores Regionum à Principio.

I. **Q**uo ad jurisdictionem spiritualem Regiminis animarum, omnes Religiosi à principio non habuerunt alias superiores quam Episcopos, vel eorum delegatione presbyteros, quibus in omnibus subjiciebantur, etiam quo ad Regulares observantias, & in quorum manibus professionem emittebant. Præter Episcopos vero vel Sacerdotes, Monachorum Regmini in spiritualibus præfectos, semper Religiosi habuerunt immediatos superiores ex Religiosis assumptos, qui in eos potestatem gubernativam & paternam, sive domesticam exercebant, & observantijs Regularibus invigilabant. Successu autem temporis, Monachis ad Clericatum & Ordines

dines sacros assumptis , superiores Religiosi, ex Ordinibus sacris ac sacerdotio assumpti, utramq; potestatem tam gubernativam quam pastoralem, jurisdictionis spiritualis obtinuerunt, & in solos monachos regimen translatum est, sub Episcoporum tamen cura & jurisdictione.

2. Potestas Episcoporum in Religiosos ante omnem exemptionem , à jure divino & Ecclesiastico proveniens, extenditur ad omnia, ad quæ Religiosi ex vi status vel regulæ obligantur , ut omnia debito ordine & modo, & juxta disciplinæ Religiolæ regulas, observentur. Quia Episcopo ex ratione officij sui competit, potestas & jurisdiction , quæ est necessaria ad totius sui gregis salutem, sed potestas coactiva & directiva in ijs quæ sunt Status & Regulæ, est necessaria in regimine religiosorum , qui (seclusa exemptione) sunt de grege ejus, ad salutem illorum, ergo illa competit Episcopo ex vi status & officij sui.

3. Episcoporum vero potestas moderna in regulares non exemptos, consistit in visitationibus, correctionib⁹, exhortationibus,

nibus, & in omni ordinata providentia, ut
observantia regularis in omnibus ser-
tur, ut exprimit Conc. Trident. sess. 25. c.l.
de Regularibus ut omnes regulares tam
viri quam mulieres, ad regulæ, quam pro-
fessi sunt, prescriptum, vitam instituant, at-
que imprimis quæ ad suæ professionis per-
fectionem, ut obedientiæ, paupertatis, &
castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus Regu-
læ & Ordinis peculiaria vota & præcepta,
ad eorum respective essentiam nec non ad
communem vitam, victuum & vestitum
conservanda pertinentia, fideliter obser-
vent. Quæ cura non solis superioribus Re-
gularibus, sed maxime Episcopis respectu
non exemptorum demandatur, ut constat
ex Cap. 22. ubi subdit: *Et quia S. Synodus*
desiderat ut omnia & singula supradicta
quamprimum executioni demandetur: præ-
cipit omnibus Episcopis in Monasterijs sibi
subjectis, & in omnibus alijs ipsis in superio-
ribus Decretis specialiter commissis, atq[ue] o-
mniibus Abbatibus, & generalibus, & alijs
superioribus Ordinum supradictorum, ut
statim prædicta exequantur, & si quid exe-
cutionis

cutioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam, Concilia Provincialia, suppleat & coerceant. Porro nihil hic specificatur de exemptionibus quia de ijs sufficienter actum in Baculo Pastorali Reverend. Patr. Marfchantij.

Articulus Secundus.

Quotuplices sint superiores & quam potestatem vi officij habeant.

1. **S**uperiores Religionum juxta tripli-
cem respectum, triplices assignantur, alij enim sunt Generales, qui uni Ordini generaliter praesunt; alij provinciales, qui uni Provinciae sive pluribus Monasterijs, velut in Diocesim coactis: alij conventuales sive locales, qui uni tantum conventui Monasterio vel loco immediate praeficiuntur. Et hi quidem omnes diversa nomina, juxta diversas Religiones sortiuntur: alij enim Praepositi: alij Magistri: alij Ministri: alij Correctores: alij Custodes: Guardiani: Piores: Rectores nuncupantur: quibus omnibus praesidet Papa, tanquam Ordinum omnium Generalissimus.

2. Ge-

2. Generales Ordinum & Provinciales, potestatem jurisdictionis Spiritualis in Religiosos obtinent, similem Episcopis. Generales quidem, ad instar Patriarcharum sive Metropolitanorum. Provinciales autem ad instar Episcoporum simpliciter. Quia eo ipso quo exemptis Ordinibus præficiuntur, totum regimen quod incumbebat Episcopis, in illos relabitur, ac consequenter potestas jurisdictionis, jure Divino huic regimini correspondens, & vigore hujus jurisdictionis, proportiona- liter potest. Generalis & Provincialis in Ordine suo respectu Regularium sibi subditorum, quidquid potest Episcopus in sua Diæcesi, nisi eorum potestas à summo Pontifice sit restricta.

3. Prælati Locales sive Conventuales, ex vi officij potestatem jurisdictionis sor- tiuntur, quæ necessaria est gregi ad spiri- tuale ac temporale Regimen, patet ex na- tura Officij, et si enim veri prælati sint, & ordinariam potestatem in subditos ha- beant, non tamen excedunt potestatem Archipresbyterorum, sed sicut Minora Archi-

Archipresbyteris conceduntur, Episcopis autem majora reservantur, sic & prælatis localibus, qui & minores prælati ad distinctionem nuncupantur. Porro Consulendæ sunt leges & constitutiones cuiuslibet religionis in particulari, ut de corum potestate singulariter constet.

Articulus Tertius.

De Obligationibus Prælatorum.

1. **O**bligatur quilibet Prælatus, per se vel per idoneos substitutos, instruere & curare instrui suos subditos, in necessarijs ad salutem. Nimirum : in fidei & legis Christianæ, tam Divinæ quam Ecclesiasticæ præceptis : in votorum essentiarium Regularium, juxta suos gradus, disciplina.

2. Obligatur : ut provideat per se vel per alios idoneos, de sacrorum & sacramentorum congrua & legitima administratione, utque subditi debita dispositio- ne, & opportuno tempore illa recipiant. Unde si aliqui ante ingressum Religionis, confirmationis sacramento forte insigniti

non

non sint, tenetur superior id sciens, provi-
dere ut ab Episcopo confirmetur.

3. Tenetur superior providere de con-
fessarijs doctis & idoneis, qui judices Do-
ctores, Consiliarij, & Medici pænitenti-
bus esse possint, eo magis, quod in statu
Religionis plura consilia, ad conscientia-
rum & exercitiorum directionem requi-
rauntur, ob majores satanæ dolos & ver-
sutias, quibus tendentes ad perfectionem
impugnat.

4. Tenetur superior assignare oppor-
tuna tempora, tam pro confessione, quam
pro sacra comunione, aut missæ sacrificio.

5. Providere debent superiores de tem-
pore orationis, maxime internæ & ejus di-
rectione, sine qua Status Religionis vix
conservari potest.

6. Obligatur superior providere ut of-
ficia divina congrue celebrentur, Cere-
moniæ sacræ serventur & explicitur.

7. Obligantur ex vi officij providere
superiores, ut de victu, vestitu, medicinis,
& necessitatibus hujus vitæ, frugaliter sit
subditis provisum, nec spiritualia subsidia
anima-

animabus denegare possunt , quod docet
S. Bern. serm. 23. super Cantica : Audiant
haec Prælati qui sibi commissis semper volunt
esse formidini utilitati raro , erudimini qui
judicatis terram , discite subditorum matres
vos esse debere , non dominos , studete magis a-
mari quam metui , & si interdum severitate
opus est , paterna sit , non tyrannica : matres
fovendo , patres corripiendo vos exhibeatis ,
suspendite verbera , producite ubera , pectora
laetepinguecant .

8. Obligatur ut regat prudenti vigilan-
tia , ut præsens videat , qualiter communis
disciplina in Conventu servetur , in officijs
divinis , exercitijs spiritualibus , operibus
communitatis , in Ecclesia , in Dormitorij ,
in refectorio , in Officinis , quas debet fre-
quenter visitare , & opportune de ijs , quæ
in illius absentia fiunt , inquirere .

9. Debet advertere ad singulos subdi-
tos , qualiter se habeant in exercitijs priva-
tis , orationis , virtutum , studiorum , lectio-
nis , ut nimirum otium pulvinar diaboli tol-
lat , unde saepius visitandæ sunt cellæ & su-
per privatis conversationibus & adhæren-
tijs

tijs inquirendum , vigilantia autem debet esse opportuna, ut scilicet non semper importune instet , sed interdum dissimulet, det tempus & locum libertati spiritus , ut non videatur exactor & satelles. Demum sit quieta,sine tumultu aut vexatione.

Articulus Quartus.

De peccatis Prælatorum.

1. **P**eccant mortaliter superiores qui ex-
terno regimini intenti, de instructio-
ne suorum in rebus ad salutem necessarijs
non sunt solliciti , & vix unquam de rebus
salutis cum illis loquuntur , & si capitula
celebrant, in illis de temporalibus agitur,
aut ut plurimum sermones illorum inve-
ctivi sunt.

2. Peccant mortaliter & omnia pecca-
ta in eos relabuntur, qui ignaros superio-
res , scienter eligunt , instituunt , vel con-
firmant.

3. Peccant mortaliter qui cum per se
ippos non possint aut nolint, non curant
per alios, subditos instrui in necessarijs.

4. Gravissime peccant superiores, qui

ne

ne subditi ad Reformationes & arctiores
Observantias aspirent, eos sub titulo hu-
militatis, à studio & lectura librorum, de
statu suo tractantium arcent, aut illos alijs
distrabunt.

5. Peccant mortaliter superiores, qui
confessarios Idiotas, imprudentes, & vere
indignos, in suis conventibus instituunt,
inde enim plurima in subditos nascuntur
mala, & conscientiarum ac animorum in-
quietudines.

6. Peccant mortaliter, qui subditos ad
sibi confitendum, extra rationem casuum
reservatorum cogunt, & qui notitia ex
confessionibus sacramentalibus, sive ante
sive in superioratu habita, utuntur in ex-
terno regimine, hinc optime sibi consu-
lunt superiores, si sint faciles & non rige-
rosi, in danda licentia pro absolutione à
casibus reservatis.

7. In statu damnationis vivunt, qui ex
sua negligentia aut avaritia, subditis non
provident de victu, amictu, & necessarijs
sufficientibus, ad honestam & Religiosam
vitam, sunt enim causa multarum proprie-
tatum,

tatum, & quod sibi quisque quærat, illegitimi etiam medijs foris, quod non potest habere in monasterio.

8. Peccant qui subditis infirmis non compatiuntur, & de personis idoneis, ut infirmorum curam habeant, & necessaria obsequia impendant, non disponunt; minus pharmaca aut cibos congruos illis ministrari procurant, & qui infirmis duri & improperiosi sunt, sub prætextu quod morbum simulent, quibus sufficiat illa terribilis sententia Matth. 25. *infirmus fui & non me visitastis, (consolatione scilicet subficio, & adjutorio necessario) item maledicti in ignem aeternum.*

9. Peccant mortaliter superiores, qui spiritualiter afflictos contemnunt, illis rigidos se ostendunt, ut saepe vel in desperationem abeant, vel in tantam animi desolationem, ut si pejora eis non eveniant, maxore tabescant.

10. Peccant etiam secundum circumstantias mortaliter, qui Apostatas permittant vagari impune, quia eorum inquietudines ferre nolunt.

II. Qui

11. Qui Apostatas redeuntes abjiciunt,
aut dure recipiunt, in pænis excedunt, nul-
lum spirituale solatium impertiunt, & se
implacabiles reddunt.

12. Peccant qui nunquam vel raro com-
munibus exercitijs adsunt, & si præsentes
sint, perfunctorie assistunt, nunquam vel
raro officinas visitant, nunquam de suo-
rum subditorum conversatione inquirūt,
& qui tanquam suspiciosi prave omnia in-
terpretantes, delatores & adulatores fo-
vent, & vigilantiam in hoc consistere cre-
dunt, si omnia suspecta habeant, & hæc est
peccatorum multorum parens, & religio-
num perturbatrix.

13. Peccant mortaliter, si peccata gra-
via subditorum, sibi privata notitia cogni-
ta publicent, est enim vere subditum in-
famare.

14. Peccant qui scientia sua occulta &
de occultis abutentes, ad inquisitiones il-
legitimas progreduuntur, & occasionem
quærunt ut peccata illa publice arguere
possint,

N TIT V

TITVLVS QVARTVS.
*De Regimine Monialium et
 earum Clausura.*

Articulus Primus,

De potestate Abbatissæ in suas subditas.

I. **A**bbatissa sive præfectora Monialium, nec veræ Prælaturæ, nec veræ jurisdictionis Spiritualis, est capax. Quia fæmina est tonsuræ Clericalis (quæ est fundatum potestatis cujuscunque vere spiritualis) incapax , nec obstat concessio, qua conceditur Abbatissis, jus conferendi beneficia , & Clericos ad illa instituendi, suspendendi à Beneficio, & à missarum celebratione , hæc enim potestas est mere executorialis & Ministerialis , nullam in Abbatissa exequente jurisdictionem spiritualem requirens : collatio enim beneficij nihil est aliud, quam nuda electio & denominatio personæ, facta ab Abbatissa, ad quam Episcopus censetur per jurisdictionem spiritualem in se residentem , beneficium conferre, & ita cū proportione de alijs.

2. Po-

2. Potestas Abbatissæ sive præfectæ in
Moniales subditas, est tantum dominativa,
similis domesticæ & gubernativæ , quam
habet materfamilias in soboles , aut cum
Capitulo suo similis politicæ, quam habet
magistratus in cives. Quia majoris pote-
statis non est capax , & alias , sicut hæc ad
regimen status Religiosi est omnino ne-
cessaria , sic etiam in fæmina sufficiens est :
quam potestate in habuerunt, qui intra sta-
tum laicalem, antiquitus Monasterijs præ-
fecti fuerunt. Hæc vero potestas his vere
terminis continetur: ut Abbatissa sive præ-
fecta Monialium , præcipere & corrigere
possit subditas , in omnibus quæ pertinent
ad domesticam gubernationem , & com-
munem conventus pacem, ita ut disciplina
Regularis absque scandalis observetur.

3. Supposita Regulæ & Status sive ordinis Approbatione per Ecclesiam, potestas Dominativa in Abbatissis sive præfctis consurgit, ex professione Regulæ, seu voto obedientiæ, quia approbato ordine, censentur approbari Rectores & Rectrices, secundum Ordinis illius morem insti-

tutæ: & consequenter qui obedientiam secundum Regulam vovet, censetur illam vovere omnibus, qui ex præscripto Regule hujusmodi mandare possunt: ita ut potestas illa consurgere censeatur, tum ex institutione sive electione personæ secundum Regulam approbatam, tum ex voto obedientiæ ac professione personæ, quæ se hujusmodi Regimini subjecit.

4. Receptio ad professionem, quatenus est auctorativa acceptatio personæ ad Religionem, non potest competere mulieri, & consequenter nec Abbatissæ aut Monialium præfectæ. Quia est vere actus spiritualis jurisdictionis, pertinens ad potestatem Clavium.

5. Actus quo Abbatissa sive præfecta Monialium recipit vota & professionem Novitarum, est actus mere Ministerialis, & externa quadam declaratio, qua testificatur publice Novitiam, juxta voluntariam professionem acceptari nomine Ecclesiaz, & legitimorum prælatorum, in eaque omnes conditiones ab Ecclesia Requisitas, esse ad impletas. Quia in illo casu censenda est

est Abbatissa procuratrix, & Prælatorum legitimorum Ministra, quorum nomine actu publico, professionem acceptatam declarat. Unde communiter vel Prælatus vel Sacerdos nomine Prælatorum adest, qui professioni assistat.

6. Nulla Abbatissa aut Monialium præfecta potest aliquod præceptum vere spirituale suis monalibus imponere. Quia ejus potestas Dominativa quam in Moniales habet, pure temporalis est, domestica scilicet & civilis.

7. Præcepta vero præfectorum Monialium possunt interdum obligare ad peccatum mortale. Quia potestas illarum est omnino similis potestati Domesticæ matrum familias, & potestati Civili Magistratum: Sed præcepta Matrum familias, possunt interdum obligare filios ad peccatum mortale; ergo & præcepta præfectorum Monialium.

8. Abbatissa sive præfecta Monialium, non habet ex vi officij auctoritatem dispensandi cum aliqua Moniali, in Regulæ præceptis, jejunij, legibus Ecclesiasticis,

N 3

quia

quia dispensare est actus prælaturæ & bæculi Pastoralis; fæmina vero nec vere prælaturæ nec baculi Pastoralis est capax.

9. Abbatissa potest irritare vota suarum Monialium, quæ sine licentia ejus aut superioris sunt emissa: quia in hoc non est Minoris potestatis, quam materfamilias, quæ impuberum vota irritat.

10. Abbatissa ex vi officij habet libera-ram administrationem bonorum Mona-sterij, si aliqua lege vel præcepto legitimo non arctetur. Quia est vere superior, cui omnis superioritatis auctoritas competit, quæ officio congruit, & fæmineo sexui non repugnat.

11. Potestas vero Abbatissæ in bonorum temporalium administratione, non est ita libera & independens, quin teneatur clarum reddere computum, & rationem administrationis, superioribus prælati, sive visitatoribus, ubi fuerit legiti-me requisita.

Articu-

Articulus Secundus.

De Clausura Monialium.

I. **Q**uod turpe semper in omni gente
estimatum sit mulieres extra domum vagari, aut frequentius exire, non
tantum Judæus, Græcus, aut Romanus,
sed & Barbarus probat, solo lumine natu-
rali illustris; honestatis vero muliebris de-
cuss, Clausura & domus custodia semper
fuit, quare temerarium & Hæresi proxim-
um est, libertatem egrediendi, extra
claustra, sacræ monialium clausuræ ante-
ponere, aut sub titulo carceris perpetui, à
sacra Clausura virgines deterrere.

2. Est modo in Ecclesia præceptum de
clausura perfecta, ab omnibus Monialibus
observanda: prob. ex cap. periculoſo de sta-
tu Regul. in 6. ubi Bonifac. VIII. Periculoſo
(inquit) & delectabili quarundam Monia-
lium statui providere cupientes, præsentि,
constitutione perpetuo valitura sancimus:
universas & singulas moniales præsentes atq;
futuras, cujuscunq; Religionis sint, sub per-
petua in suis Monasterijs debere manere

N 4

clau-

clausura: ita quod nulli earum sit vel esse
valeat, quacunq^z ratione vel causa, Mona-
steria ipsa deinceps egrediendi facultas, nul-
liq^z nec etiam honestæ persona ad eas ingre-
sus pateat.

3. Pontifex potest Monialibus impo-
nere præceptum de observanda clausura
perpetua, easque obligare in conscientia
& compellere ad illam servandam: quia
summi Pontifices plures id fecerunt, ap-
probante tota Ecclesia in Spiritu Sancto
congregata: ergo id facere potuerunt.
In hac enim materia argumentum à facto
ad posse concludit. Notandum vero Pa-
pam posse dupliciter præcipere observan-
tiā Clauſuræ. 1. Sub ratione simplicis
præcepti absque ulla emissione voti, ita ut
non observantes, peccent quidem contra
præceptum superioris, non tamen contra
votum. 2. Sub ratione voti ita ut præci-
piat Monialibus, non tantum servare clau-
suram perpetuam, sed etiam obliget illas
ad votum emittendum. Rursus præce-
ptum illud quo mandat Pontifex Clauſu-
ram voveri. Dupliciter fieri potest, nimi-
rum:

rum: positive & absolute , compellendo
scilicet ut votum explicite emittant: & ne-
gative : annullando omnes profesiones
quæ absque tali voto explicito fient à
Monialibus.

5. Episcopi etiam habent ordinariam
ac illimitatam potestatem, introducendi
& conservandi **Clausuram**, in omnibus
Monasterijs Monialium non exemptis.
Patet ex verbis Concilij, quibus præcipit
Episcopis , sub interminatione maledi-
ctionis æternæ, ut in omnibus monasterijs
Clausuram sancti monialium, ubi violata
fuerit, diligenter restituant, ubi inviolata
eam conservent. Habent etiam potesta-
tem Ordinariam in moniales non exein-
ptas , ut earum personas ad **Clausuram**
compellant , quia Clausura monasterio-
rum , non indicitur nisi ratione persona-
rum: unde qualem potestatem habet Epi-
scopus ad Monasterij **Clausuram**, eandem
censetur & majorem habere , in personas
quæ **Clausuram** servare debent. Dicitur
(majorem) quia etsi Episcopus interdum
Clausuram perfectam murorum, crates, &

N 5

alia

270 Tract. Secundus, De Statu Religioso.
alia hujusmodi ad Clausuram pertinentia,
ob aliquas rationes exequi non possit: po-
test tamen omnino præcipere, etiam cen-
suris adhibitis, ne Moniales domum ex-
cant, nec ad certa loca sæculares admittant.

6. Episcopi insuper omnimodam po-
testatem habent, quamvis delegatam, pro-
curandi Clausuram in quibuslibet Mona-
sterijs exemptis Monialium. Patet ex eo-
dem contextu Tridentini supra, procura-
tionem vero illam in Episcopis respectu
Monialium exemptarum, quæ superiores
Regulares habent, intelligunt Doctores
in Casibus, in quibus superiores moniti
deficerent, vel de violata, aut non debite
custodita Clausura, quæremoniæ deferre-
rentur: alias censent Episcopum non pos-
se se immiscere. Quia delegata potestas,
est tantum suppletiva ordinariæ in casu de-
fectus. Positò igitur quod Clausura inte-
merata servetur, & de ipsius abusu non
sint quærimoniæ: præceptum datum Epi-
scopis, cessare censendum est.

TRA.

TRACTATVS III.

De Statu Politico & Civili.

TITVLVS PRIMVS.

De Regum et Principum Potestate.

ARTICULUS PRIMUS,

De Natura Status Politici.

I.

Status Politicus civilis sic recte definitur, quod sit congregatio sive cætus multitudinis personarum, certo ordine & regimine, ad invicem se habentium, juris consensu, & utilitatis communione sociata. Nam politia subjective, in congregacione multitudinis solum reperitur: & status Politicus pro substrato materiali, habet regendam multitudinem, unde & Aristot. lib. 3. politico: Politiam ordinem quendam incolentium Civitatem, in dominatione & subjectione consistentem, definit. Dicitur (certo Or-

N 6 dine)

dine) in hoc enim consistit formalitas politiæ, ex eo enim quod personæ ad invicem sibi aut dominantur, aut subjiciantur, politicum cætum constituere dicuntur. Dicitur (*juris consensu & utilitatis communione*) hæc enim duo Politiam firmant. Legum quidem concordia stabilitatem donans: Communio autem utilitatis ad eundem finem multitudinem determinans: ut totius multitudinis sit velut cor unum & anima una, ac in bonum commune omnes conspirent.

2. Ex varia vero Principantium seu regentium ratione, triplex status Politicus assignari solet, nimirum: Monarchicus, Aristocraticus & Democraticus. Monarchicus dicitur: qui ab uno regitur, ut à Rege vel Imperatore. Aristocraticus: qui à paucis optimatibus indivisibiliter se habentibus, ut à Senatu vel Consulibus regitur. Democraticus: qui à plurimis, id est ab universo populo sive multitudine, nomine universorum administratur. Ehi omnes status in hoc quidem conveniunt quod bonum commune populi, per leges ordinat.

ordinatas, & præfectos bonos respiciant, sed in hoc differunt, quod primus ab uno, secundus à pluribus, tertius à multitudine administretur. Optima autem politia est: quæ ad Monarcham & unum reducitur, cuius sit consilia discernere, decreta dare, justitiam administrare, populi bonum prosequi, ita quidem, ut quamvis Aristocratis quædam & Democratia imminisceatur, ad unum tamen principium velut Monadem reducantur, cuius judicio, sollicitudine, sapientia, justitia, quod optimum est eligatur.

3. Omnis vera, Honesta, & justa politia, juxta essentialia sua, à Deo & Dei ordinatione originem dicit, ad essentiam enim Politiae tria potissimum requiruntur: Potestas directiva: Societas multitudinis: & ordo parium dispariumque ad invicem convenientium, per modum superioris & inferioris, digni vel minus digni: atqui hæc tria à Deo singulariter procedunt: ergo & politia quæ ex ipsis coalescit. Minorem probat Apostol. ad Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ au-*

tem sunt à Deo ordinata sunt, itaq; quiresistit potestati, Dei Ordinationi resistit. Dicitur (*vera, honesta, & justa,*) ad excludendas Antipolitias, quæ sunt tantum Synagogæ impiorum & Ecclesia Malignantium, in quibus fucus & mendacium pro veritate, vitium pro virtute, iniq;itas pro justitia venditantur, de quibus S. Gregor. lib. 10. cap. 16. in Cap. 12. Job. à qua Antipolitia politici hujus sæculi nominati sunt, qui potius Athei, Deum, divinam providentiam, justitiam, judiciumq; abnegantes, in omnem effrænis genij temeritatem & libidinem efferuntur, à secta machiavellista dicti.

4. Tribus vero personarum generibus, tanquam partibus integrantibus, Politia consurgit, nimirum: Rectoribus, plebe, milite, ita docet S. Thom: opusc. 20. de Regim. Princip. lib. 4. cap. 25. Ex Hypodomo & Romulo. Porro sub Rectoribus, omnes qui ad Regimen concurrunt, ut: Senatus, Consiliarij, Sapientes, juris periti, qui velut confessores Regum & Rectorum sunt. Sub Plede: Omnes Agricolæ, Opifices, Artifices,

fices, & quicunque ad communem bonum laborant, sub Milite, omnes qui defensioni populi & Patriæ, ex officio & stipendio vacant, comprehenduntur.

5. Quadruplices insuper reperiuntur Politiae Civilis moderatores sive Rectores, nimirum: Reges, Imperatores, Principes, Magistratus. Reges dicuntur: qui una, universali, suprema, & independente potestate, populum sive populos, continent & gubernant, in commune multitudinis bonum. Imperatores in Natura regimini, similes sunt regibus, in hoc tantum à regibus distincti, quod universalius Dominium, ad plura se extendens contineant. Unde S. Thom. opusc. 20. lib. 3. de Regim. Princip. cap. 12. docet nomen Imperatoris fastuose traxisse originem, quasi omnium Dominus, non quod regibus propriæ dominetur, sed quod aliquas prærogatiæ habeat.

6. Principes dicuntur: qui sub Imperatoribus & Regibus imperant, & hi in duplice differentia sunt: alij enim sunt principes supremi & independentes respectu

subdi-

subditorum, in hoc tamen à Regibus distincti, quod Regum voluntate sint constituti, unde interdum Regum Feudatarij sunt, vel alia Regalia Regibus & Imperatoribus pendent. Alij sunt Principes, Regibus ac Imperatoribus subiecti, & ab illis dependentes: ut sunt Comites, Duces, Baronies, quorum Regimen mere Civile est.

7. Magistratus sunt: qui Electione vel nominatione ad tempus præficiuntur populis: unde eorum Dominium à Regali differt: 1. Quod sit temporale, & à populo certo modo dependens. 2. Quod mere politicum sit, & politicis populi legibus definitum. 3. Quod sit mercede conductum, accipiunt enim salarium à populo.

Articulus Secundus.

De Regum ac Principum Potestate.

1. **P**otestas eorum qui populis præsunt dupliciter consideranda est. Nimirum: Originative: prout in se ipsa considerata, ab aliquo principium seu originem dicit. Deinde Derivative: prout in personas singulares, certo quodam modo derivata est, & velut in illis residet.

2.

2. Potestas vero Legitima regum & eorum qui populis præsident, originative à solo Deo est, à quo omnis potestas in cælo & in terra nominatur. Patet Proverb. 8.
Meum est consilium & aequitas mea est prudenteria & fortitudo, per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt, per me Principes imperant & potentes discernunt justitiam. Idem declarat Hugo de S. Victore in Lib. 1. sui Comment. in D. Dionysij cœlestem Hierarchiam cap. 2. *Ipse (ait) rerum omnium conditor Deus, cuius ineffabilis Majestas potens erat sola gubernare quod sola creaverat: voluit in rerum à se creatarum gubernatione cooperatores habere, non ut illorum ipse Ministerio juvaretur: sed ut ipsi potestatis ipsius consortio sublimes efficerentur, Dominus ergo solus & Princeps omnium, Dominationes & Principatus sub se, & secundum se, esse instituit, in ministerio perficiendo, quod universitatis ordo deposcebat, ut opera ejus complerentur, per ordines & dispositiones.*

3. Omnis itaque potestas regia, sive cuiusvis præfecturæ, à Divina providentia

tia provenit, sive quia illam indigno obvenire permittit, sive etiam quia positive in peccati pñnam, vel populi vindictam, potestatem illam indigno subiecto dimittit. Patet Job. 34. *Qui regnare facit hominem Hypocritam propter peccata populi.* Et Eccl. 20. *Regnum à gente in gentem transferetur propter injusticias & injurias, & tumultus, & diversos dolos.*

4. Quatuor etiam modis legitima potestas, tam Regia quam Magistratus & prefectorum, personis ordinarie advenire solet: Nimirum: *Divina ordinatione*: Superioris potestatis designatione; paterna successione: electione multitudinis, patet quod ex divina Ordinatione 1. Reg. 16. Moyses & Aaron ille ut princeps populi, hic ut Sacerdos, à Deo sunt constituti. De designatione per potestatem superiorum legitur Exod. 18. ubi Moyses ex consilio Jethro saceri sui constituit Principes populi, Tribunos, Centuriones, quinquagenarios, & Decanos qui judicabant populum omni tempore. De paterna autem successione constat, in Salamone & Regibus

bus Juda, pro ut promiserat Deus David
Psal. 131. *Juravit Dominus David verita-*
tem & non frustrabitur eum: defructu ven-
tustui ponam super sedem tuam. De ele-
ctione etiam multitudinis locus apertus
est 1. Macch. 9. ubi electus est Jonathas à
multitudine in principem & ducem populi.

5. Potestas Regum quatuor potissimum
terminis clauditur. Nimis: Religione:
Honestate: Justitia, fidelitate: Religione
quidem: ut observent & provideant, de ijs
quaꝝ spectant ad Deum, & ejus cultum &
honorem: Honestate ut virtutem colant:
Justitia: ut tam respectu sui, quam aliorum
legibus divinis maxime & naturalibus se
coaptent: fidelitate: ut populum servent
& conservent.

6. Leges etiam humanæ quatenus le-
gibus divinis tam positivis quam naturali-
bus subserviunt, obligant ad culpam in fo-
ro Dei & conscientia, quia hoc titulo sem-
per aliquid de lege divina participant, vir-
tute cuius homo in foro conscientiæ, reatu
culpæ mulctatur. Alias proprium est hu-
manæ legi, quatenus humana est, obligare
ad

Articulus Tertius.

*De Obligatione Regum ac cuiuslibet Po-
testatis Civilis circa Religionem
veram.*

1. **A**ntiquitus frequenter potestas re-
gia cum Sacerdotali in eadem per-
sona unita, idemq; homo Rex & Sacerdos
fuit. Sic enim de Melchisedech. Constat
ad Hebr. 7. v. 1. quod & rex Salem & Sacer-
dos Dei summi fuerit. Job de se dicit cap.
29 v. 25. *Cumq; Sederem quasi rex circum-
stante exercitu, eram tamen mereorium con-
solator.* Quod fuerit etiam Sacerdos ex
Cap. i. constat, ubi describitur offerens sa-
crificia pro filijs suis eosque sanctificans,
ex quo inferendum potestatem Regiam &
Sacerdotalem, et si fine partiali distinguan-
tur, incompatibiles tamen non esse, imo
eidem Reipublicæ semper necessarias
fuisse, sive in unam personam, sive in diver-
sas convenient. Hinc.

2. Moderno tempore regia vel quævis
secu-

sæcularis potestas ita religionis veræ terminis conscribitur, ut nil illi liceat contra fidem, religionem & Ecclesiasticam libertatem, attentare. Hæc clare indicantur Deut. 17. ubi loquens de rege futuro: Postquam (inquit) sederit in solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum leget quod illud omnibus diebus vita suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & Cæmonias ejus, quæ in lege præcepta sunt. Ex quibus constat Reges non tantum obligari ad mandata Dei, sed etiam ad omnia quæ sunt Religionis. Unde & David. 3. Reg. 2. monet Salomonem filium suum: Ego (inquit) ingredior viam universæ terræ: Confortare & esto vir, & observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in vijs ejus, ut custodias Cæmonias ejus, & præcepta ejus, & iudicia & testimonia.

3. Regiæ insuper & sæculari potestati, ratione sibi commissæ potestatis circa Religionem incumbit, Religionem cum vera fide conservare, in se & ditionibus suis, & quan-

quantum in se est, illa promovere : Ecclesiā cum omnibus bonis, iuribus & privilegijs defendere, Ecclesiæ proceres & Ministros protegere. Hoc tum ex Scripturatum ex Patribus ac Concilijs historijsque clarum est: & patet ex S. August. lib. 5. de Civitate Dei, cap. 24. Neq; enim nos Christiani quosdam Imperatores ideo fælices dicimus, quia veldintius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Republicæ domuerunt: sed fælices eos dicimus, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum, majestati ejus famulam faciant. Si Deum timeant, diligent, colant.

Articulus Quartus.

De obligatione Potestatis Civilis ad protegendas immunitates Ecclesiasticas.

I. **Q**uamvis Principatus Ecclesiasticus & politicus in Regimine disparate, nimirum Spirituali & Politico, respectivam æqualitatem habere videantur, tanquam duo ejusdem corporis capita, quorum alterum influit esse & operari Spirituale:

tuale: alterum esse & operari morale: intra terminos naturæ rationalis, nihilominus caput politicum, subjacet capiti Ecclesiastico, quia caput Politicum, ut Imperator, Rex, aut Princeps Catholicus, eo ipso quo baptizatus est, vi Baptismi Catholicæ fidei adhærere debet, juramento enim se illi adstrinxit, præter quod Imperatores & Reges singularem protectionem suscep- runt, & juramento se ad defendendā Eccle- siam, & Ecclesiæ bona, Ministros ac Im- munitates, obligarunt. Variæ autem sunt Ecclesiæ exemptiones, privilegia, & im- munitates, quibus à Potestate Civili, sive jure divino, sive humano, Ecclesia & Ec- clesiastici sunt exempti, & quidem immu- nitas sive exemptio alia versatur, circa res & bona Ecclesiæ, alia circa loca, & templo, alia circa personas, quibus defendendis potestas Regia sive sæcularis obligatur.

2. Tenetur itaque potestas sæcularis, sive Regia, sive alia quæcunq; non tantum servare sed etiam defendere: omnes im- munitates, privilegia, exemptiones, non tantum circa res & bona temporalia, Ec- clesiæ

clesiæ sive Ecclesiasticorum, sed etiam quæ loca & personas contingunt. Quia tum jure divino tum etiam Civili, hæc exemptio confirmata est. Unde in lege naturæ, Joseph accipiens in Ægypto quintam partem frugum pro Rege, exceptam solam declaravit terram Sacerdotalem, quasi lege divina naturali liberam ab isto onere, & in lege Moysi liberi servabantur Levitæ omnes, ab officijs & oneribus populi, quia divino cultui dedicati, ex bonis Deo datis vivebant. Et jure moderno Ecclesiastico, in Bulla Cænæ Domini fulminatur Excommunicatio in imponentes vestigalia, pedagia, Gabellas Ecclesiasticorum bonis.

3. Bona vero Ecclesiastica tripliciter distinguntur: alia enim sunt, quæ donationibus & oblationibus, fundationibus Pijs Regum ac Principum, sive quorumcunque Christi fidelium, Ecclesiæ jam incorporata sunt, & à Civili jure (*ut loquuntur*) amortizata, & hæc proprie dicuntur bona Ecclesiæ. Alia sunt quæ ad Ecclesiasticos quidem pertinent, sed Ecclesiæ incorpa-

corporata non sunt, nec à Civilitatis jure & oneribus liberata. Alia denique sunt: quæ usu in familia Ecclesiasticorum, quotidie pro alimentis & aliis consumuntur, & hæc non subjacent oneribus Civilibus. Bona autem Patrimonialia , & quæ Civilibus contractibus ab Ecclesiasticis acquiruntur, non sunt libera ex natura sua ab oneribus Civilibus. Quia etsi ab Ecclesiasticis possideantur, Ecclesiæ tamen vere incorporata non sunt, nec naturam Civilium bonorum exuerunt, unde cum onere Civi- li ad Ecclesiasticos transire censentur.

4. Possunt etiam in casu necessitatis vel magnæ utilitatis, vel calamitatis singularis, totam Regionem vel provinciam concer- nentis, imponi Talliæ, angariæ, vectigalia, bonis Ecclesiasticis, de facultate summi Pontificis, dummodo non fiat in fraudem, & exactiones & onera non sint ex iis, quæ in jure etiam Civilis ordida habentur. Quia ipsi sunt pars Reipublicæ, & in communione necessitate gravi, eorum bona & personæ æquali periculo exponi censentur, unde cum in grave necessitate sua & proximi, li-

O

ccat

ceat sacra vasa frangere & vendere , multo
magis licebit bona Ecclesiastica,in tali ne-
cessitate gravare & onerare ad solutionem
justæ & rationabilis contributionis.

5. Notandum tamen, si de facultate sum-
mi pontificis & consensu Episcoporum ac
Cleri impositæ sint gabellæ Ecclesiasticis
bonis, illarum exactio debet fieri per per-
sonas Ecclesiasticas, ab Episcopo sive Cle-
ro deputatas , & non per sacerdulares. Qui
sicut Ecclesiasticis sunt exempti à foro civili
& illius ministris in cæteris , sic & magis in
exactione gabellarum.

Articulus Quintus.

*De potestate seculari in Extractione
Reorum confugientium ad loca Sacra.*

I. **N**ullus reus potestate seculari ab
Ecclesia extrahi potest, nisi qui de
sequentibus criminibus sunt convicti.
I. Latrocinium publicum & viarum ob-
sessio : Latrones enim publici , juxta de-
cretum Gregorij ab immunitate excludun-
tur. 2. Depopulatores agrorum sub qui-
bus incendiarij. 3. Qui homicidia & mu-
tilatio-

tilationes membrorum, in ipsis Ecclesijs
vel Cœmiterijs committere non veren-
tur. 4. Qui hominem proditorie occidit.
5. Assassini: id est qui accepta vel promissa
pecunia, ex pacto hominem occidunt.
6. Qui ratione Hærefoes, qua quis damna-
tus est, ad Ecclesiam sive asylum Ecclesia-
sticum refugit. 7. Qui crimen læsæ maje-
statis in personam ipsius principis com-
misit. Et si vere constet de crimine à Reo
ab immunitatis beneficio excepto perpe-
trato: non licet potestati sæculari reum è
loco sacro extrahere immediate, sed id de-
bet fieri per Ministrum Ecclesiasticum.
Hoc autem sic practicandum. Quando
reus ob specificata delicta ab immunitatis
Beneficio exclusus, ad Ecclesias vel loca
sacra vel monasteria fugit, inoneatur Epi-
scopus, vel aliquis Ecclesiasticus loco Epi-
scopi potestatem habens, qui requisitus
(si de delicto manifeste constet) per se vel
alium Ecclesiasticum cum superpellico
reum educat extra Ecclesiam, & curiæ sæ-
culari exponat. Si vero noluerit egredi,
tunc Ministri Curiæ sæcularis reverentia

Ecclesiæ debitæ memores, minori quo id fieri poterit tumultu, eum extrahi curent. In casu autem quo delictum est dubium, reus tradatur carcéri Ecclesiastico, donec de criminе plene constet, & tunc demum à judice Ecclesiastico tradatur curiæ sacerdotali, ut de eo disponat.

2. Ex quibus colligitur: Immunitatem & asylum concessum esse locis, non personis qui locis præsident, vel loca inhabitant: unde etsi Ecclesiæ vel monasterium, aut locus quilibet sacer non habitaretur de facto, nihilominus reus ad illa loca contumaciam libere est, nec ab eis ullatenus in delictis non reservatis extrahi potest, nec in prædictis delictis rector Ecclesiæ, aut quisvis alius superior, licentiam dare potest ut extrahatur reus. Unde pessime faciunt Civitatum gubernatores & alij præfecti, qui refugientibus reis ad Ecclesiæ & monasteria, potissimum Regularium, in ipsos regulares insurgunt, illos convitiis impetunt, monasteria pervadunt, & insolentias non nullas impudenter exercent, quasi Rectores Ecclesiarum aut monasteriorum præfeci-

o

fecti, in illa re aliquid conferre possent, cum, etsi suorum locorum defensio sit ipsis concredita, nullatenus tamen immunitas ad illorum personas pertineat, sed locum sequatur.

Articulus Sextus.

De Obligationibus Potestatis Civilis ad rationem honesti.

1. **H**onestum in hac materia nihil aliud est, quam quod rationi rectæ Consentaneum & conforme est, & ab hoc honesto sic dicto, derivatur honestas quam describit Gerson, *Tract. 12. super Magnificat, collat. 1. honoris statum, terminum boni, finem honoris*, eo, enim ipso quo actio humana rationi rectæ conformis est, aliquem gradum moralis bonitatis participat; sicq; vocatur terminus boni, & quia gradus bonitatis estimatione dignus est, & virtuti alicui affinis, honor illi debetur; tandem quia persona ob illam actionem honore digna est, honestas finis honoris nuncupatur.

2. Legibus itaque honesti, & honestati potestas

potestas Civilis sive Regia, sive inferior
qua cuncte ita continetur, ut si quid con-
tra presumat, pro qualitate excessus gra-
vissimis peccatis, se & subditos, leges ob-
servantes liget. Quia omnis potestas le-
gitima à Deo ordinata est, repugnat autem
divinæ Ordinationi, quidquid Directrici
rationis rectæ adversarium est, ratio enim
recta, participatio quædam est, divinæ &
æternæ rationis, quæ est mensura omnis re-
ctitudinis ac honestatis, à qua proinde in
legibus voluntarie deviare, sicut summæ
amentiæ est, sic & summæ prævaricatio-
nis: & ad hanc limam probandæ sunt pri-
mum leges potestatis Civilis, si enim quid
contineant in honesti, hoc ipso prohibita
sunt, nec licet illis obedire.

Articulus Septimus.

*De Obligatione Potestatis Civilis ad In-
stitutio ac Juris leges.*

1. **N**ihil Regibus licet agere contrajus
naturale vel divinum positivum, ad-
eoque legibus divinis, naturalibus & pos-
tivis, Reges & consequenter omnis pote-
stas

itas humana subjicitur. Quia Rex quantumvis super omnes eminens, creatura & homo est, & ut creatura subjicitur legibus Creatoris, ut homo naturæ rationalis dicetamini, & lumini vultus Dei signati super nos.

2. Reges etiam & quælibet potestas Civilis, subjicitur legibus juris gentium, in quantum à jure naturali Divino, derivatum est. Quia jus gentium immediate ex jure naturali procedit; estque determinativum juris naturalis, in ordine ad hominem, propter animal sociale est, & multiplicata iam humana natura in populos & nationes excrivit: Sequitur autem principia primaria legis naturæ, quæ sunt: honeste vivere, neminem laedere: unicuique quod suum est tribuere. Quæ Bases sunt & fundamenta omnis legis. Et hoc jus gentium multo tempore, cum leges speciales non essent index boni & recti fuit, & ab omnibus servabatur.

4. Reges insuper & omnis potestas Civilis catholica, obligatur legibus Ecclesiæ, quia hoc ipso, quo per fidem & Baptismum

mum Ecclesiæ Christi incorporati sunt,
obedientiam Ecclesiæ debent, nisi audire
velint sententiam à Christo promulgatam
Matth. 18. *Si Ecclesiam non audiris, sicuti
fiscus Ethnicus & Publicanus.*

4. Demum Reges & Principes supre-
mi, tenentur legibus fundamentalibus &
juratis Regni sive Reipublicæ obediens &
illas observare. Quod enim spectat ad
fundamentales leges regni, cum ex illis &
per illas regnum constitutum sit, qui acci-
pit vel in quem devolvitur regnum & re-
gimen Reipublicæ, censetur sub illis one-
ribus ac conditionibus accipere, aut in il-
lum devolvi, quibus regnum à principio
constitutum est, nisi communi consensu
populi aliquid fuerit immutatum. Jure
etiam divino, unusquisque tenetur ad id,
ad quod se intra limites recti & honesti ob-
ligavit juramento solemnni, sed hoc respe-
ctu legum fundamentalium regni, fece-
runt Reges & omnes de potestate sæculari,
ergo, unde bene Plinius in Paneg: ad Tra-
jan: Impera: in Rostris similibus (inquit) ipse
et legibus subjecisti ô Cæsar, quas nemo Prin-
cipi

cipi scripsit &c. (infra) ego nunc audio, nunc
primum disco: non est Princeps supra leges,
sed leges supra Principem, nimis ratione
juramenti, quo se legibus subjecit.

2. Hoc vero non obstante Reges va-
rijs rationibus supra leges esse dicuntur,
1. Quia tota potestas legum ijs à Deo con-
credita est, tanquam Dei in regimine po-
puli, vices tenentibus, nam, ut quidam ait,
Rex est similitudo sive Imago quædam di-
vinitatis in terris, dum id ipsum agit in li-
mitato Regno, quod Deus in universo.
2. Quia Regum est leges populo edicere,
in dubijs interpretari, illas temporibus ac
locis applicare, appositis pænis roborare.

Articulus Octavus.

De Obligationibus mutuis inter Reges
veros & populum.

1. **T**Res potissimum sunt obligationes
Regis ad populum. 1. Conservatio
populi per necessariorum providā submi-
nistracionem. 2. Directio illius per leges,
judicia, & incorruptæ justitiæ tam distri-
butiæ quam commutatiæ, sive etiam

O s præ-

præmiativæ & vindicativæ, administratio-
nem. 3. Defensio contra omnem adversæ
potestatis injuriam & infestationem , hi
sunt termini boni Civilis communis, qui-
bus finitur obligatio regia.

2. Tres pariter sunt correlativæ obli-
gationes populi ad Regem. 1. Regi con-
ferre omne subsidium , ad se & commune
bonum conservandum. 2. Omnem præ-
stare obedientiam,in ijs quæ ad Regni pa-
cem & bonum ab eo discernuntur , & quæ
divinis & Ecclesiasticis , ac regni legibus
non adversantur. 3. Omnem honorem &
obsequium Regiæ Majestati, jure gentium
& Regionis constitutum. Has utrimque
obligationes firmat communis fides , sive
fidelitas, quam jurat quidem Rex sive prin-
ceps, ubi regnum suscipit , & ad quam sub-
diti se obligant, dum per primores suos ipsi
Homagium præstant.

3. Rex sive Princeps deficientibus The-
sauris Regijs, ad subveniendum necessitati-
bus familiæ, Regni, Militiæ, stipendijs ju-
stis Ministrorum, jushabet subsidia necel-
faria, ex bonis civium ac subditorum exi-
gendi,

gendi , & subditos ad illa cogendi , inter terminos justitiae. Testante S. Paulo ad Rom. 13. v. 5. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram , sed etiam propter conscientiam, ideo enim & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servi- entes.* Dicitur (*intra terminos justitiae*) quidquid enim extra terminos justitiae à subditis exigitur, inique exigitur, ac præter peccata mortalia quæ committuntur, resti- tutionis onus remanet , vel Principi , vel Ministris , qui dissimulante Principe , exi- gunt, aut scienter recipiunt, sive Princeps sciat sive non.

4. Porro: Quinque requiruntur ut Rex Vectigalia, Gabellas , tributa nova impo- nere possit populo suo. 1. Causa iusta, im- minens, præsens, vel perseverans. 2. Insuf- ficientia opum seu reddituum Principis. 3. Qualitas & proportio vectigalis. 4. Ex- actio congrua & non crudelis. 5. Distribu- tio seu applicatio debita.

5. In ijs etiam necessitatibus , quæ ad particulares Civitates & provincias perte- nent, possunt Magistratus Civitatum , vel

O 6 status

Tractatus Tertius,
status Provinciæ imponere Gabellas &
Tallias de licentia regis, suppositis quinq;
supra dictis conditionibus.

Articulus Nonus.

*An subditi in Conscientia teneantur Ve-
tigalia ac Gabellas solvere.*

1. **A**ntiqua tributa, Gabellas, Vectigalia, assisas regibus & principib;
bus assignatas, tenentur subditi in consci-
entia ex justitia solvere, & illa defraudan-
tes in materia gravi, peccant mortaliter.
Quia illa censemur Regibus & Principi-
bus, in eorum possessionem, pro regni ad-
ministratione & status sui stabilimento
collata, unde in Hæreditariam posses-
sionem eorum transierunt. Ethoc modo in-
telligenda est Christi responsio Matth. 22,
reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.

2. Tenentur etiam subditi in consci-
entia nova Vectigalia sive Gabellas solvere,
si nimirum sint justæ, Servatis conditioni-
bus de quibus articulo præcedenti: Vide-
licet ut à potente imponere, pro verane-
cessitate, vel gravi utilitate publica sint im-
positæ.

positæ , qualitate & proportione debita servata, videlicet tam in impositionum ratione, quam in distributione eorum, quia illa revera sunt de jure subsidij, & ex justitia debentur, tum regi, tum regno, sive reipublicæ, ad ejus conservationem & administrationem. Aliud vero est, si sit justum dubium de justitia vel injustitia Gabellæ (de quo tamen in rebus publicis exercitati, & non privati judicare debent) tunc nullus in foro conscientiæ tenetur solvere, ita expresse Angelus *supra V. padagium N. 6.* adverte (ait) quod pedagia nostri temporis sint communiter illicita: unde nisi probent legitime imposta, debemus presumere injusta.

3. Adverte tamen leges Gabellarum non obligare in conscientia, ratione inobedientiæ aut transgressionis formaliter, sed tantum ratione damni quod infertur regi, ob non solutam aut defraudatam Gabellam: unde si quis alia via præstaret in subsidium regis, quantum gabella ab ipso solvenda requirit, & ista intentione faceret, non teneretur in Conscientia ad Gabellæ solutionem.

O 7 4. Re-

4. Reges & Principes nec non Magistratus , urgente publica necessitate , vel magna utilitate Regni, Provinciæ vel Civitatis, ijsdem conditionibus, quibus jus subsidij in Gabellis & Pecunijs postulandis habent, etiam jus subsidij in personas obtinent , ut ipsis necessaria , sive ad statum suum, sive ad publicum bonum conservandum, & ab injurijs defendendum , suppeditentur. Sæpe enim subsidium personarum , & que aut magis necessarium est Regi vel regno , quam subsidium pecuniarum tenentur enim societas humanæ Regnum & Civitatum, se & capita sua conservare, jure naturæ omnibus medijs , quæ ad sui conservationem opportuna videbuntur : Sæpe autem personæ publico bono necessariæ sunt , ad defendendas civitates, itinera secura conservanda , in inundationibus, aquarum & similibus ; in quibus casibus, ubi Rex vel Civitas indiget, jure subsidij, personæ peti possunt, & tenetur populus subministrare , maxime cum Rex vel Magistratus non possit illis ex publico æratio providere, & hoc juri naturæ conforme est.

5. Non

5. Non licet tamen Regibus & Princibus pro suo libitu personas subditorum, in suum servitium vel operas assumere, sed servandæ sunt leges publicæ necessitatis suæ, vel Regni, quibus Rex tenetur se accommodare. Quia subditi Regum non sunt servi, nec servituti eorum subjecti, sed tantum publicæ necessitati vel utilitati, ex condicto libere obsequentes, ex communione Homagio quo promittunt Regi, in salute Reipublice, una cum ipso procuranda, se totos in ejus potestate futuros, & imperata facturos. Unde ista servitutis non sunt, sed publicæ salutis & utilitatis.

6. Non possunt Reges sua libera voluntate, seu privato suo aut alterius commodo de bonis subditorum contra voluntatem eorum disponere: & si faciant, furtum & Rapinam committunt, tenenturq; ad restitutionem. Communi vero & publica necessitate urgente, licet Regibus, occupare, commutare, distrahere, destruere bona subditorum, ad populum & civitates conservandas. Id salvatur communi juris axiomatice. Quod in necessitate bonum publicum,

cum, sit præferendum privato, & mem-
brum secundum ne cancer in totum cor-
pus sœviat. Licet etiam Regibus delicta
subditorum plectere, confiscatione & spo-
liatione bonorum, illaq; bene meritis tra-
dere, aut de ijs disponere, intra terminos
justitiæ naturalis & Civilis.

Articulus Decimus.

*De Peccatis Regum, Principum ac Pot-
statis secularis contra has obligationes.*

1. **P**eccant Reges & Principes Catho-
lici mortaliter, qui libertatem con-
scientiæ (ut vocant) in suis Regnis & rebus
publicis permittunt, templa vel domos
pro suæ Hæreseos exercitiis, hæreticis aut
tradunt aut relinquunt, conventicula eo-
rum dissimulant, quando armis & potentia
sua impedire possunt.

2. Peccant mortaliter qui impune (si de-
bitæ super hoc moniti fuerint) permittunt
in suis ditionibus, libros Hæreticorum im-
primi, distrahi, legi, et si enim id curæ Epi-
scoporum sit, quia tamen legibus Eccle-
siasticorum coerceri nequeunt, à Civili &
armata

armata potestate puniri debent, ut Ecclesia & fideles à periculo liberentur.

3. Peccant mortaliter qui quidpiam contra Dei cultum, Religionis promotionem quovis modo aut inducunt aut induci permittunt.

4. Gravissimis peccatis se exponunt, qui confederati Hæreticis, eos in debellandis Catholicis armis adjuvant.

5. Qui contra libertatem rebus & bonis Ecclesiæ competentem, bona, decimas, & res Ecclesiæ, Monasteriorum, Hospitalium, surripiunt, dolose occupant, defraudent, vel distrahunt, aut ne recuperent pro posse impediunt peccant gravissime.

6. Peccant graviter qui pias donationes & legata Ecclesiis & Monasteriis legitime facta, nituntur revocare vel eorum effetum impedire.

7. Delinquunt mortaliter effractores Ecclesiarum & qui ex Ecclesiis bona refugarum auferunt vel vim aliquam inferunt.

8. Qui Gabellis Vectigaliis talliis extra casum necessitatis & absq; eorum consensu bona vel personas Ecclesiasticorum onerant.

9. Qui

9. Qui instrumenta chartas bona & libertates Ecclesiæ concernentes, detinent, abscondunt, lacerant, unde damna Ecclesiæ oriuntur.
10. Qui contra locorum sacrorum immunitatem, Reos extra Casus reservatos; ex eis extrahunt aut eis vim inferunt, vel quovis modo juri asyli violentiam faciunt.
11. Qui in Ecclesijs & locis Deo dicatis, judicia Civilia, concursus nundinas comedias profanas agunt.
12. Peccant gravissime qui Clericos persecutiunt, item qui Clericos convenienter tam judge sacerulari.
13. Peccant graviter qui Lupanaria publica inditionibus suis impune permittunt.
14. Peccant admittentes Histriones, Aiolos & Magos ut sua præstigia exerceant, & animas incautorum decipient.
15. Peccant mortaliter & tenentur ad restitutionem qui absque causa, novas Gabellas imponunt & ijs populum opprimunt.
16. Peccant & ad restitutionem obligantur qui Gabellas & alias assisas ob necessitates boni publici juste institutas, absque justa

justa causa in multos annos producunt ces-
santibus necessitatibus, & velut perpetuas
perennare volunt.

17. Peccant mortaliter & ad restitucionem
obligantur, qui Gabellas vel Vectigalia
pro causa necessitatis publicæ exacta, vel
in privatos usus, vel in largitiones prodi-
gas, aut in causas bono communi actu non
necessarias expendunt.

18. Peccant abutentes jure subsidij in per-
sonis, qui extra casum necessitatis Regiæ,
personis Angarias, & Parangarias impo-
nunt, Rusticos his fatigant, ad operas non
necessarias cogunt: & tenenturi ijs ad resti-
tucionem danni injuste illati, vel ad labo-
ris impensi mercedem.

19. Peccant mortaliter Ministri Regii, qui
sine gravi publica necessitate agros civium
occupat, illos devastant, domus destruunt,
& non minus peccant qui eas se destructu-
ros minantur, ut cives illas redimant.

20. Peccant gravissime qui sub prætextu
Regiæ necessitatis, cogunt pauperes do-
mos agros & exiguum suam hæreditatem
vendere.

TITV-

TITVLVS SECUNDVS.

De Consiliariis.

Articulus Primus,

De qualitatibus Consiliariorum.

1. **T**Res potissimum qualitates sunt in consiliariis requisitæ. Prima est Prudentia cum doctrina sufficienti & experientia conjuncta: quia hæc tria ad integratem veri consilii necessaria sunt. Etsi enim quis speculative doctissimus, si usum & praxin rei de qua judicandum est non habeat, toto cælo aberret necesse est. Similiter etsi doctrinam simul & experientiam habeat, si tamen rei, loci, temporis, personarum circumstantias, prudenter attendere nesciat, nec doctrina nec experientia illi prodesse possunt.

2. Fidelitas amore firmata: quæ quidem in Consiliariis Regum & Principum tria objecta habet: bonum Dei, bonum Regis, & bonum Regni. *Bonum Dei:* non enim potest quis esse fidelis Regi qui infidelis est Deo. *Bonum Regis in hac consistit:*

ut ejus personæ, statui, & felicitati in omnibus bene & fideliter consulant. Bonum Regni: ut rationem populi habeant, quatenus quiete sub Rege conservetur. Dicitur (*fidelitas amore firmata*) vix enim sine amore ejus cui consulitur, fidelitas stare potest. Ut bene S. Gregor. Lib. 1. Epist. 33. Nullus tibi fidelior esse potest ad Consilium quam qui non tua sed te diligit.

3. Est animi libertas & constantia in consulendo, si enim desit animi libertas, ut si timore aliquo displicentiæ aut perdendi favoris, non audeat veritatem eloqui, à consilio removendus est: nec minus ille qui in omnem ventum (ut non displiceat) sua consilia vertit & invertit, nulla Soliditate veritatis innixus. Unde bene dicit Senec. Lib. 6. de benef. cap. 30. Monstrabo tibi (inquit) cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit; ille qui verum dicat, nemo enim ex animi sententia suadet dissuadet qz, sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio quis blandissime fallat.

Arti-

Articulus Secundus.

De Obligationibus Consiliariorum,

1. **O**bligantur eam sibi scientiam & experientiam, studio & usu acquirere, quæ sufficiens sit ad bene consulendum; unde non tantum scire tenentur jurisprudentiam & Civilem codicem, Justinianiq; institutiones & juris Pandectas, sed & Theologorum consuetudine uti debent, cum omnium Legum justitia, justitiæ divinæ tanquam Basi innitatur. Debent etiam in Historijs tam profanis quam sacris exercitati esse; in illis enim varii eventus & eventuum causæ describuntur, & quod alij longa ætate experti sunt, ibi quasi usu & experientia probata ediscunt. Unde Eccl. 8. *Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in proverbij eorum conversare, ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus, & servire Magnatis sine querela.*

2. Obligantur: ut in consiliis bene attendant ad finem, sive rem ob quam fiunt Consilia: nam licet Consilium non sit tam de

de fine sive re , quæ consultatur (quippe quæ supponitur tanquam objectum) quam de electione mediorum ad finem : debent tamen Consiliarii primo attendere ad finem , ut nimirum sit honestus finis , & proinde sit bonum honestum & justum , quod in Regis & Regni sive rei publicæ utilitatem cedat , aut remotio alicujus mali , quod Regi regno aut rei publicæ alias immineat : non enim licet consilium dare ad finem malum . Attendant etiam ad media : neque enim inquis mediis uti licet , etiam contra inimicos ; illud enim Poetæ : *Dolus an virtus quis in hoste requiret* ; intelligendum est dedolo , qui respectu inferentis justus est , etsi is cui infertur decipiatur . Juste enim hostis in bello justo decipitur , dum medio , ipsis non præmeditato invaditur , quia aggressio per se justa est .

3. Obligantur ut ab omni passione vel proprii commodi , vel alieni favoris aut odii , vel cujuscunque concupiscibilis aut irascibilis impressionis sint liberi , ut consilia eorum procedant in judicio , justitia , & veritate . **Quia obligatio** quam habent publico

publico consilio regem aut rem publicam
juvandi , principium habet à juramento
quod hos comites requirit. In judicio au-
tem consulere dicuntur: qui non perfun-
ctorie, præcipitanter aut impudenter con-
sulunt. In justitia vero qui suis consiliis
nemini nocent aut nocere intendunt. De-
nique in veritate: qui ita ut in corde sen-
tiunt, & rem se habere vel media ad finem
concludere credunt , sua Consilia e-
nuntiant.

Articulus Tertius.

De Peccatis Consiliariorum.

1. **I**N statu peccati mortalis vivunt qui
de sua insufficientia consci , permit-
tunt se ad officium consiliarii assumi , gra-
vius qui ambiunt & viis indirectis se pro-
moveri curant: gravissime autem qui offi-
cia illa sibi emunt , nisi forte essent officia
mere titularia , quia periculis multorum
peccatorum se exponunt & in illis pericu-
lis vivunt.

2. In statu peccati mortalis vivunt , qui post
acquisitum officium , de sua incapacitate
consci ,

conscii, non curant studio, exercitationibus, cum viris doctis consuetudine se capaces reddere, ut aliquo saltem modo legitime officio satisfacere possint.

3. Peccant, & ad restitutionem tenentur damnorum sequentium, qui ob debitæ scientiæ defectum mala consilia præstant, unde peccata vel gravia damna oriuntur.

4. Peccant qui i scienter odio, pravo affectu, vel proprii aut alieni commodi gratia, prava consilia dant, imo in suam sententiam quam sciunt falsam, alios condescendere quovis modo procurant, & si tertio damnum aliquod inde sequatur tenentur ad restitutionem.

5. Peccant mortaliter qui proditorie vel quovis modo Consiliorum secreta aliis pandunt, & de damno tenentur.

6. Eadem ratione peccant qui sub prætextu boni vel libertatis Regiæ, bonum publicum populi, vel Reipublicę evertunt, sub ipsis frequenter Thesaurizantes. Quia qui populi & Reipublicæ bonum evertit, Regis bono adversarium se ostendit, & si-

P ve igno-

ve ignorantia sive malitia id faciat, totius
damni causa existit.

7. Peccant mortaliter qui in re gravis mo-
menti vel tacent, vel respectu aliquo hu-
mano fluctuant, vel adulazione & placendi
pruritu dicunt bonum malum & malum
bonum; aut ita adulterant sermones suos
ut æquivoce potius sua consilia proponant
quam resolutorie, ne displiceant, qui simi-
liter de damno tenentur.

8. Peccant qui in re gravis momenti per-
functorie & præcipitanter sua consilia
præstant, non attendentes aut rei impor-
tantiam, aut mediorum infirmitatem, unde
potius rem eventui futuro, immo & peri-
culo exponunt, quam vere suis consiliis
juvent.

TITVLVS TERTIVS.

De Nobilibus.

Articulus Primus.

De vera Nobilitate.

1. **N**obilitas à Doctoribus in quatuor
species dividitur. 1. Nobilitas su-
perna-

pernaturalis : quæ consistit in supernaturalibus Dei donis, & maxime gratia gratum faciente qua juxta S. Petrum 2. Petr. 1. *Efficimur divinae consortes naturæ, & quæ filij Dei renascimur.*

2. Nobilitas naturalis : quæ consistit in donis quibusdam naturalibus & virtutibus acquisitis , ex quibus homo redditur cæteris excellentior , & proinde aptus ut aliis præficiatur , sive ut multitudini imperet.

3. Nobilitas mixta : quæ partim ex studio virtutis, ac naturalibus donis, partim ex dignitate aliqua politica sive gradu provenit. Nimirum quia persona donis naturalibus & virtute praestans, nobili gradu in Republica donatur, ut cum ad magistratum , vel gradus aliquos quibus nobilitas assignata est, assumitur.

4. Nobilitas politica : quæ trahitur à majoribus virtute Claris, quibus ob præstantiam virtutum, dignitas aliqua præeminenſis designata fuit , sive populi concessione, sive Principum judicio , sive rerum magnarum bene gestarum Excellentia præ-

P 2 valente,

valente, his enim tribus fere modis nobilitas in Politicis & Civilibus primum acquisita est: & quia communiter filii Parentum indolis & virtutum Hæredes habentur, nobilitate generis filii à majoribus nobilibus nati nobiles habentur, & nobilitatem cum sanguine acquirunt. In hac vero nobilitate si virtute destituta sit, non multum gloriandum, quamvis pròdolor in mundo commune sit. Dicit enim S. Gregor. Orat. in laudem Hieron. Philos. in principio. Neq; nostrum est (ait) ac ne Philosophi quidem eam generis claritatem admirari, quæ à fabulis & sepulchris, supercilioq; jam pridem corrupto ac putrefacto manat: nec eam quæ sanguine ac diplomatis comparatur, quippe quam noctes afferrant, ac Regum ignobilium quoq; fortasse manus, Nobilitatem, velut quiddam aliud imperantium atq; decernentium: sed eam deum nobilitatem intelligo, quam pietas vi-
tae q; sanctimonia, assensusq; ad primarium illud bonum, ex quo originem traximus, insculpsit. Item S. Gregor. Orat: invent: in Maximum: circa medium: est triplex (inquit)

quit) generis consideratio: aliud enim superne Originem traxit: quo omnes per aque Nobiles sumus, quippe ad imaginem Dei Creati: aliud à carne proficiscitur: quo quidem haud scio an quisquam nobilis dici possit, cum id totum corruptione conficiatur: aliud à virtute vel vicio agnoscitur: de quarto vero genere quatenus nude politicum est, subjunxit; quartum illud nobilitatis genus quod in Principum diplomatibus edictisq; consistit, tum illo loco ac pretio habeo, cum pictam formæ Elegantiam laudandam dixero: Simiamque ob id revereri cæpero, quod Leo esse iussa sit.

Articulus Secundus.

De Obligatione Nobilium.

Duo quæ ad Regimen populi spectant in Nobilibus Vasallis distingueda sunt: unum est propria jurisdictio & Dominium in Provincias, sive dominia hæreditaria, sive quæ possident, & eorum subditos sive dominiorum Incolas. Alterum est dependentia quædam à Rege sive supremo Principe, quibus tanquam

P 3. eorum

2. Primo itaque ex Jurisdictione pro-
pria & Hereditaria in Provincias vel terras
suas & colonos obligantur, ad subdito-
rum, juxta leges Civiles Regimen, illorum
conservationem, & ab injuriis defensio-
nem. Hæc sunt communia omni dominio
despotico: Sicut enim Coloni & subditi
tenentur illis ad Reverentiam, fidelitatem,
& obsequium juxta Dominiorum leges:
ita ipsi correlative subditis ad supradicta
tenentur. Unde gravissime peccant Prin-
cipes & Nobiles, qui suos subditos alias li-
beros, sicut Mancipia regere, ad placitum
& arbitrium præsumunt, qui eos oppri-
munt, & quantum possunt ab injuriis de-
fendere non satagunt. Peccant & subditi,
qui eis honorem non deferunt, qui infide-
liter illis obsequuntur, & qui quovis modo
suis dominis infideles sunt.

3. Secundo Nobiles ex gradu & digni-
tate Nobilitatis obligantur Regibus ac
Principibus supremis ad Homagia, reco-
gnitiones, fidelitatem & onera quæ eis

com-

competunt. Unde vocati ad bella convenire & Principibus assistere debent, interdū cum certo comitatu: Extra Provincias vero & Regna, absq; Regum & Principum voluntate, quandoque non possunt alienæ militiæ deservire. Denique fidelitatem servare tenentur in omnibus, quæ vel Regum & Principum Personas, veletiam Regnum & Provincias concernunt, & hæc oīnnia non tantum in foro fori, sed etiam in foro conscientiæ & poli.

TITVLVS QVARTVS. *De Magistratib⁹ ac Officiariis.*

Articulus Primus.

De Qualitatibus Praefectorum ac Magistratum.

I. **Q**ualitates præfectorum & eorum qui ad Magistratus assumuntur, paucis comprehendit Consilium Jethro Soceri Moysi: *Exod. 18. Provide autem (ait) de omni plebe viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis. Tribu-*

*nos: In quibus verbis quatuor qualitates
indicantur. 1. Requiritur virilis potentia,
debent enim qui ad præfecturas assumun-
tur, viri esse firmi & prudentis judicii, in
quibus nil puerile, nil muliebre, nihil fa-
tuum, sed ab omni passione & phantastica
imaginatione, liber intellectus sit. Debet
etiam inesse virilis fortitudo, sive ad judi-
cia & decreta ferenda, sive ad eorum exe-
cutionem. Insuper debet pollere scientia
sufficienti & accommoda Regno, Provin-
ciæ, Civitati cui præficitur.*

*2. Requiritur in illis timor Dei, ut sciant
quicunque populis præficiuntur se agere
reim Dei, ideoque Deum præ oculis in Re-
gimine habere debere, illiusque primaria
intentio sit, quæ placita sunt Deo perfice-
re: & ut Dei judicia considerans, si non
amore, timore saltem Dei, à malo aver-
tatur.*

*3. Requiritur in præfectis, veritas: ut sci-
ant discernere, & de facto discernant, ve-
rum à falso, id est ut fictionibus & inenda-
ciis non illudantur, minus suis illudant, in
ipsis enim qui præfunt, debet residere ve-
ritas*

ritas in verbo, ut quidquid ex ore eorum procedit respectu subditorum, veritati legum innitatur. Deinde necessaria est veritas vitae: ut nimirum sciant discernere bonum à malo: illorum enim est malitiam dissipare, & bonum opere & exemplo stabilire. Veritas denique justitiae, individua Comes debet esse, omnium qui populo præficiuntur: ut nimirum discernant justum ab injusto, & sic unicuique quod suum est reddatur.

4. Requiritur in illis odium Avaritiæ: ut non tantum non sint avari, sed etiam avaritiam oderint: avaritia enim est principium omnis injustitiae, iniquitatis, dissimulacionis, licentiae in Regimine, quia omnia pecuniae obediunt. Et ubi aliquis præfectorum avaritiæ deditus est, seposito Dei timore & veritate atque justitia, in omnem ruit Licentiam, aut Pauperum oppressionem. Senserant hanc pestem antiqui, qui à præfectura removendos judicabant inopes & avaros. Nec ab hoc Consilio aberrat Tyberius Cæsar: qui vix induci poterat ut præsides mutaret, pro ratione affe-

P f

rens,

rens, se hoc modo parcere velle plebeculae, indicans quod præfides ad Provinciam ad modicum tempus missi, emungerent acrius populum, etiam usq; ad sanguinem, & tanto acrius dominarentur, quanto se breviori tempore dominaturos agnolcerent, solebatq; adferre paradigma alicujus vulnerati, qui in via jacens muscas vulnus depascentes non abigebat: quod cum aliquis transiens vidisset, officium vulnerato præstitisse ratus est si muscas abegisset, sicut & abegit: ad quem vulneratus, male (inquit) fecisti quia muscæ quas aī movisti, jam sanguine pleni erant, & me parcius molestabant, quæ autem supervenient acerbius pungent, pari modo de mutatione præfectorum philosophandum est.

Articulus Secundus.

De peccatis Præfectorum seu Magistrorum.

i. **I**N peccata mortalia se præcipitant, qui Magistratus & præfecturas ambiunt, emunt, vel se ad illos promoveri curant, consci i de sua in idoneitate: fit enim ut ob

ut ob negligentiam & ignorantiam s̄epius contra bonum patrię & Principum impingant, ab Adulatoribus & iis qui propria quærunt decipientur, injusticias committant, vitia regnare permittant, & corrigere omittant, & populum hostium & inimicorum crudelitati dimittant.

2. Peccant qui pusillanimes existentes, vel hominibus placere cupientes, favoribus amicorum, donis ac muneribus, adulatorum suasionibus, in omnem ventum vertuntur: vel timore indignationis aliquorum, à justo & recto tramite deviant. Quæ peccata existimari debent, juxta damna quæ vel Rex vel Patria vel personæ privatæ inde patiuntur.

3. Qui timorem Dei abjicientes, pro sua libidine effrænes, faciunt & permittunt omnia quæ lubent, nullo respectu ad leges naturales divinas vel positivas.

4. Peccant gravissime qui faciem mundanam ita induerunt, ut nec in verbo nec in opere veritatem servent, sed ut secundum S. Grego. *Ipsorum velut professio sit, cor Mashiuationibus tegere, & sensum verbis ve-*

P 6 lare,

*Tractatus Tertius ,
lare , & tantis aulæcismis in suo gubernio
utuntur, ut de hoc sæculo dici possit quod
Osee 4. Dicitur: Non est enim veritas, &
non est misericordia, & non est scientia Dei
in terra, maledictum & Mendacium, &c.
inundaverunt.*

5. Qui non contenti stipendiis & emolu-
mentis, officio, Magistratui, sive præfectu-
ræ constitutis, exigunt & extorquent mul-
tam pecuniam, angarias, operas, contribu-
tiones in omnibus rebus à subditis , quæ
omnia præter furtum & Rapinam rei alie-
næ, continent graves injusticias & oppres-
siones plebis.

De Prætoribus , Hoffmannis, Satrapis
hic aliquid specificandum fuisset, sed cum
sit eadem accommoda ratio de illis quæ de
præfectis, & non minora peccata commit-
tant, cum ipsi ut plurimum magis ignari,
exactionibus ac injustis multis se intrica-
re soleant, ipsis doctrina superior applica-
ri poterit.

TITV-

TITVLVS QVINTVS.

De Judicibus.

Articulus Primus.

De Qualitatibus Iudicium.

Judex proprie dicitur cui ex officio competit, quæ sunt juris & justitiæ auctoritative declarare, causis & litibus legum declaratione finem imponere: omnem injuriam contra fas & justitiam, tam à Republica quam à civibus & subditis, potestate ac justitiæ mediis propulsare: cuius dignitas in hoc elucet: quod non tantum Regis sed & locum Dei teneat, & velut Deus, hominibus justitiam administret. In quo quatuor potissimum requiruntur qualitates.

1. Scientia sapientiaq; experientiæ conjuncta, ut norit jus divinum naturale & civile proportionaliter ad causas, quæ in suo tribunali proponi solent, quomodo enim discernet de rei veritate vel juris equitate qui jus ignorat.

2. Requiritur rectitudo animi in alteram partem inflexibilis, quæ qualitas colligitur

ex illo Deut. 16. *Judices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, &c.* ut judicent populum justo iudicio, nec in alteram partem declinent.

3. Requiritur in Judice fortitudo & Justitiae zelus ut patet Eccles. 7. *Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperem iniqüitates, ne forte extimescas vultum potenter & ponas scandalum in equitate tua.*

4. Requiritur pietas & charitas ad proximum: ut nimirum causas habentes suscipiant & audiant, omnibus & quanimes sint, eorum lites promoveri oportune provident, erga Viduas, Orphanos, pupilos & miseris personas se patres ostendant.

Articulus Secundus.

De Obligationibus Iudicium.

1. **O**bligantur ad causarum ac litium diligentem investigationem. 2. Ut in causis dijudicandis, nec amore nec odio, nec timore aut cupiditate moveantur, sed ab omni passione liberi solam justitiae veræ rectitudinem in Deo respiciant. 3. Ut sine ullo respectu humano tam in disquisitione quam

quam in judicio, & ejus executione procedant. 4. Si Judex se insufficientem sentiat, quod adhibeat justos & doctos assessores, supplere enim tenetur quod sibi in hac re deesse sentit. 5. Quod Judex non teneatur ad formalitates, modos vel apices juris, & ad accessoria quævis civili jure introducta, in casibus in quibus animadverteret ex eorum observantia iustitiam & veritatem periclitari. V. G. videt à procuratoribus, advocatis, vel partibus quæri inutiles citationes, dilationes, exceptiones, & alias formalitates sive cæremonias, ad dolos, fraudes & Machinationes injustas causæ inse- rendas, potest & debet illa negare, & sola substantia juris servata causam decidere. 6. Obligantur ne in Criminalibus, quem certo novit innocentem, per allegata falsa probatum noxium condemnnet, ut patet Exod. 23. in fontem & justum non occides. 7. Non licet Judici in Civilibus ferre sententiam contra aliquem, à cuius parte certo & indubitate novit stare iustitiam, etsi allegata & probata à parte contraria, contrarium evincant, quia judicium injustum

ex

ex natura sua, nulla lege justificari potest.
 8. Ubi post ventilatam debite secundum
 jura causam, certa justitia deprehenditur,
 non licet Judicibus declinare, ad opinio-
 nes probabiles initio causæ propositas,
 quia succedente certitudine rei, absorbe-
 tur & tollitur sola probabilitas.

Articulus Tertius.

De Peccatis Iudicium.

1. **P**eccat Judex mortaliter & tenetur ad restitucionem totius damni partilæse, si falsam & injustam sententiam pronun-
tiet aut pronunciari permittat.
2. Peccat mortaliter & tenetur ad restitu-
tionem damni, si ex ignorantia crassa pro-
ferat sententiam injustam, quia cum sciat
aut scire debuerit se ignorantem, non de-
buit nec potuit licite se judiciis intro-
mittere.
3. Peccat mortaliter & tenetur ad restitu-
tionem cum injustam sententiam protulit,
ex eo quod discussionem aut examen debi-
tum causæ neglexit, sive fuerit negligentia
studii, sive inquisitionis & informationis
debitæ

debitæ adhibendæ , sive dilationis nimiaæ , ob quam testibus in mortuis probationes vel defensiones, veræ justitiæ partibus defuerunt , sive nimiaæ præcipitationis ob quam causæ plena discussio facta non est , sive ex aliis similibus causis.

4. Si permittat se Judex corrumpi prece , vel pretio, Muneribus, obsequiis, aut aliis quibuscunque ; ex quibus sequitur injusta sententia , in hoc casu & peccati mortaloris reus est, & ad restitutionem illorum quæ accepit & ad damni compensationem obligatur.

5. Peccant mortaliter cum nimirum etsi possit & debeat , sententiam tamen dare non vult, aut non nisi interlocutoriam, aut injuste ad aliud Tribunal transfert , & quando in re clarissime justa ad compositionem cogit, sub prætextu alicujus dubii eventus, qui revera non subest sed tantum imaginarius est.

6. Peccat , si in Criminalibus aut Civilibus examinet ea, de quibus quis directe vel indirecte non est accusatus, vel alias juridice suspectus.

7. Pec-

7. Peccat si testes scienter suspectos adhibeat, vel eorum quos adhibet qualitates non satis attendat.
8. Peccat si præter exigentiam causæ torturas & tormenta adhibeat.
9. Peccat si ultra modum sententiæ rigorem augeat, & deinum omnis defectus iudicis, Reipublicæ vel Reo aliquod notabile damnum, sive formaliter, sive in causa vel consequentia afferens, est peccatum mortale & pro ratione damni tenetur. Juxta ad restitucionem.

TITVLVS SEXTVS.

De Denuntiatoribus.

Articulus Primus.

Quid & quotuplex sit Denuntiatio.

Denuntiator dicitur qui alterius crimen defert apud superiorem vel iudicem sive ut Reus emendetur, sive ut ad exemplum aliorum puniatur vel remedium malo adhibeatur. Unde quadruplex as signatur denuntiatio.

I. Di-

1. Dicitur Evangelica, quæ ad meram denuntiati emendationem dirigitur.
2. Appellatur Canonica, ad quam aliquis tenetur virtute Canonis alicujus, & qui Canonice aliquod delictum denuntiavit non tenetur ad probationem, nec potest cogi ut compareat in judicio, quamvis possit in judicio examinari ut testis.
3. Est denuntiatio Judicialis privata, quæ fit judici non ad punitionem delinquenti, sed tantum ut cogatur restituere damnum, quod denuntianti à Reo illatum est, ut si servus conqueratur apud Judicem de stipendio sibi non soluto.
4. Est denuntiatio Judicialis publica, quæ non tantum ad emendam Rei, sed etiam punitionem delicti coram Judice fit, absq; tamen obligatione ad probandum delictum aut inscriptione denuntiantis, sed tantum ut Judici via aperiatur ad inquirendum de delicto.

Denuntiator vero in denuntiacione judiciali publica, tempus, locum, crimen, personas, testes, si norit adnotare & nominare debet, sine quibus denuntiatio non urget

urget nec Judex tenetur illam acceptare, à simili vero denuntiatione repelluntur criminosi, infames, & fere omnes qui repelluntur ab accusatione.

Articulus Secundus.

De Peccatis Denuntiatorum.

1. **P**eccant si ex odio inimicitia, invidia nullo publici boni amore denuntiēt.
2. Peccant si secreta peccata vel occulta, & quæ jam sunt emendata, nec publico bono nocere possunt, deferunt.
3. Peccant si falsitatem aliquam suę denuntiationi immisceant, aut delictum ultramodum exaggerent.
4. Si in vera & legitima denuntiatione innocentes intricent, aut sint tertio innocentia causa damni.
5. Denuntiator falsus et si ad pænam talionis non obligetur, quia tamen falsum denuntiavit, pæna extraordinaria debet & potest castigari.

TITV-

TITVLVS SEPTIMVS.

De Accusatoribus.

Articulus Primus.

De Accusatoris Obligatione.

Accusator proprius dicitur, qui dato Libello Judicem interpellat adversus Reum in causa delicti vel criminis in ordine ad vindictam, ob publicum bonum obligans se ad delicti probationem: & in casu defectus probationis ad pænam talionis. Obligatur vero

1. Ut delictum sive crimen & personam in singulari exponat, non enim sufficit in generali accusare.
2. Ut juridica sit accusatio debet vindictam delicti, sive Reum ad vindictam, ob delictum expetere.
3. Debet publicum bonum intendere, & non privato odio accusare.
4. Debet se obligare ad delicti probationem.
5. Hoc ipso quo se accusatorem declarat obligatur sub pæna talionis delictum probare.

Arti-

Articulus Secundus.

De Peccatis Accusatoris.

1. **P**eccat si falso hominem accuset ut propter de Crimine quod non fecit.
2. Peccat. Si crimen illiusque; circumstan- tias ultra veritatem augeat.
3. Si peccatum omnino occultum aut emendatum absque causa (qualis esset in proditione Civitatis vel ruina Reipublice imminent) ad judicem defert.
4. Si ex odio aut malevolentia accuset.

TITVLVS OCTAVVS.

De Reo.

Articulus Vnicus.

De Reo ejus obligationibus & peccatis.

Reus vocatur generaliter, qui ab aliquo in re controversa ad judicium provocatus est, & obligatur ad sequentia. 1. Ut se contra actorem jure defendat. 2. Ut si interrogetur juridice & legitime, judici veraciter respōdeat, objecta juridice, justē dis- solvat,

solvat. 3. Ut judici in omnibus quæ ad indicium pertinent obediatur.

Peccat igitur mortaliter: 1. Qui Judici juridice interroganti non vult respondere, aut si respondeat, æquivoce, fallaciter, aut mendaciter respondet.

2. Peccat: qui per Calumnias, injusticias, falsitates, aut quosvis illegitimos modos conatur defendere.

3. Peccat qui renuit Judici obedire, per illegitimas Appellationes, declinationes, vel dilationes, quæ in actoris legitimi damnum injustum redundant.

4. Tenetur ad restitutionem omnis danni, quod ex injusto aut falso medio se defendendi, actor justus & juridicus incurrit.

TITVLVS NONVS.

De Testibus.

Articulus Vnicus.

De Testium Qualitatibus ac Peccatis.

Testium qualitates describit *Isidor.* in *Decret: De Verb: signif: l. Forus. Testes confi-*

considerantur: conditione, natura, & vita.
Conditione: si liber: nam sæpe servus me-
tu dominantis testimonium veritatis sup-
primit. Natura: si vir non fæmina, nam
vanum & mutabile testimonium semper
fæmina producit. Vita: si innocens & in-
teger actu, nam si vita bona defuerit fide
carebit. Non enim potest justitia cum sce-
lerato homine habere commercium. Ne-
que Regularis sine licentia superioris sit
testis, nec etiam Clericus in causa sangu-
inis. Deinde requiritur ut aetas sit pubes &
in causa criminali viginti annorum, & ut
sit rationis utens, non furiosus, non ebrio-
sus, non infamis, nec pauper, ne paupertas
ingerat suspicionem corruptionis.

Peccant vero testes contra octavum pre-
ceptum. 1. Si falsum testentur. 2. Si verita-
tem taceant. 3. Si veritatem dissimulent aut
aliqua arte vel amphibologia eludant, in
proximi injustum nocumentum, tenentur
que ad restitutionem & compensationem
debitam.

TITV-

TITVLVS DECIMVS.

De Advocatis.

Articulus Primus,

De Advocatorum Obligatione.

Advocatus dicitur qui in forensibus negotiis proponendis & discutiendis parti suum præbet Patrocinium, verbo vel scripto, hujus præcipuae qualitates & obligationes sunt sequentes. 1. Ætas congrua: non enim pueri ad Advocatorum officium admittendi. 2. Doctrina probata: ut nimirum jurisprudentiae cum fructu studuerint, & gradum Licentiæ aut saltem sufficientem scientiam testimonio Doctorum Academiæ in qua studiis vacarunt adepti fuerint. 3. Fidelitas: ut nimirum justitiæ primo, demum clientibus in iis que causam concernunt, fidem & fidelitatem servent, utrique parti non inserviant, aut sui Clientis imbecillia argumenta adversæ parti non revelent, nihilque injustum aut iniquum etiam contra adversam partem moliantur. 4. Diligentia, ne ex negligencia &

Q

tia & defectu studii, tempestivæ & accuratæ responsiones & comparitiones desint, & ex similibus causis contingat, causam alias justam periclitari cum clientis damno, s. Prudentia ac vita bona cum experientia & praxi conjuncta. Supponendum etiam est juramentum Advocatorum, quo se obligant & jurant, diligenter & ex fide, hoc est fideliter, officium suum præstituros, item se cognita causa improba vel penitus desperata, scienter mala cōscientia litin non patrocinaturos, immo si causa procedente aliquid tale sibi cognitum fuerit à causa Patrocinio recessuros.

Articulus Secundus.

De Advocatis Pauperum.

NE causæ Pauperum & miserabilium personarum, ex defectu mediorum aut advocati & procuratoris perdantur, & exinde talium sequatur oppressio, tenentur Magistratus & Judices, pauperi & miserabili personæ, ubi similium causæ agitantur, assignatis advocatis ac procuratoribus providere ne opprimantur. De his per

per Scripturam monentur Psal. 81. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, &c. Item obligantur Judices ubi pauperes personæ ob defectum stipendii advocatos in suis causis vitæ subsidia, vel famam vel aliam gravem necessitatem concernentibus non reperiunt, illis de publicis sumptibus, Advocatos ac Procuratores constituere, quia illorum est in necessitate extrema aliis providere. Item quilibet advocatus à paupere vel miserabili persona rogatus, ut causam suam aliquam urgentem agat, cum, ut supponitur non habeat unde salarium ei det, tenetur sub peccato mortali gratis advocare: quia necessitatem extremam patienti tenetur Christianus ex præcepto Charitatis, sub peccato mortali subvenire. Item: etsi Clericis non liceat in causis Civilibus advocare, id tamen licet in causis pauperum & miserabilium personarum, & fundatur in charitatis debito & necessitate.

Q 2

Arti-

Articulus Tertius.

De Peccatis Advocatorum.

1. **P**eccant tam contra Juramentum quam contra justitiam gravissime qui causas omnino improbables sustinēt, & qui tales quærunt processus & ad hos clientes instigant.
2. Qui omnino in justas causas defendunt, vel si aliquam speciem probabilitatis habent, eloquentię lenociniis & meritis fallaciis ita vesciunt ut non nunquam iusta causa periclitetur immo omnino succumbat.
3. Peccant qui injustitiam cause deprehendentes nihilominus illam prosequuntur.
4. Qui lites & causas suis astutiis protrahunt, quæ brevi tempore poterant finiri & hoc ut lucra sua augeant.
5. Qui sua negligentia vel ignorantia sunt causa quod causæ etiam justæ perdantur.
6. Qui cum adversa parte colludunt vel quovis modo suis clientibus sunt infideles, quod vel parti secreta revelent, vel utrique deserviant.

porro grave restitutionis jugum imminet

net advocatis in omnibus illis peccatis quæ triplicem malitiam habent. Deum enim per jurio & injustitia offendunt, judicem decipiunt aut decipere tentant: Clientes aut partem in bonis temporalibus lœdunt: ita ut ex omni parte restitutionem damni temporalis, interdum etiam honoris & famæ lesæ obligentur.

TITVLVS VNDECIMVS.

De Procuratoribus.

Articulus Primus.

De Procuratorum Obligatione & Peccatis.

I. **P**rocurator ad lites dicitur, qui nomine Clientis litem in judicio contestatam prosequitur, & ad finem deducere conatur, in tali vero procuratore requiritur. 1. Idoneitas, quæ consistit in eo ut non laboret aliquo defectu pro quo à judicii actionibus repellatur. Nimirum: ut non sit mulier sed vir, non puer, non fatuus, aut furiosus, non infamis: sed habeat illas qualitates quas quilibet Curia requirit. 2. Au-

Q 3

ctori.

ctoritas: quæ requiritur in omni procurante ex parte personæ vel communictatis pro qua procurat, consistit autem in auctentico mandato, quo & procurator designatur, & mandatum de lite prosequenda vel plenarium vel restrictum ipsi datur, cum sponsione de omnibus quæ ad litem spectant. 3. Fides & diligentia: quæ in hoc consistit, quod eadem fide & diligentia omnia sibi commissa peragat, qua ipsemet cliens si adesset & litem per se prosequeretur, ageret.

2. Obligatur vero ad hoc ut bona fide procedat, & bona fide quæ sibi licite demandata sunt faciat. Non censetur autem bona fide procedere, si sciat & adulteret causam injustam, improbabilem, vel cautelis & dolis refertam: nec censetur bona fide agere, si ipsemet injustos dolos, astutias, vel calumnias adinveniat & exequatur, in detrimentum justitiae, deceptiōnem advocati, illusionem judicis, ac præjudicium & detrimentum partis. Nec censetur etiam diligentiam bona fide debitam adhibere, si ob suam cupiditatem litem pro-

protrahat, si in tempore comparitionis, Responsones, defensiones, instrumentorum productiones non habeat: denique quidquid negligenter mala fide, consentiente procuratore in causa agitur, in procuratoris culpam & peccatum revolvitur teneturq; de omni damno quod infidelitate, malitia, vel negligentia sua, clienti vel parti injuste advenit.

TITVLVS XII.

De Salario et Munerum Receptione.

Articulus Vnicus.

Quid sit Salarium & quæ munera recipi possint.

I. **S**alarium dicitur merces sive honosarium quod alicui præstatur ex iustitia ob laborem vel operam, derivatur vero nomen Salarium à sale, quia sicut sale condiuntur & conservantur cibi, sic operans salario conditur & conservatur. Variâ vero salario ministris iustitiæ obvenire solent, alia sunt jure publico assignata, &

Q 4

hæc

hæc ita persolvi debent ex justitia, ut nec absque injustitia illis subtrahi, nec majora absq; injustitia, ipsi stante lege exigere possint. Alia Salaria consuetudine donantur & hæc, quamdiu consuetudo non est reprobata iusta reputari debent, & quamvis excedere viderentur, juste tamen accipiuntur, quia consuetudo pro lege habetur & communi utentium sensu justificatur.

2. Licet vero Judicibus extra Domum & propria civitate evocatis, & extraordinariis operibus in cause agitatione, contra communem sortem vacantibus, expensas & sumptus necessarios & congruos accipere ultra salario, communijure designata, idem dicendum de Confiliariis, Advocatis, & Procuratoribus, quia illa non censemur venisse in considerationem legis, & quia de facto communem operam excedunt, iis amplius honorarium debetur, etiam preter expensas viætus & itineris considerato labore ac opera quain impendunt. Item: Sportulæ quæ longa consuetudine in judiciis peti aut dari consueverunt sine peccato accipi & expendi pos-

funt,

sunt, quia illa per consuetudinem publicam
& continuam justificantur.

3. Item munera quæ post totam litem
decisam non unquam, in gratiarum actionem
offeruntur, si non sint prius directe
vel indirecte promissa sive prævisa, nec in
pactum venerunt, possunt absq; conscientiæ
læsione recipi, quia illa ut sic, non po-
tuerunt animum Judicis aut Ministrorum
justitiæ movere ante sententiam, & conse-
quenter nec judicium pervertere.

Alias munerum receptio à Ministris vel
administratoribus justitiæ, semper reputa-
ta est iniqua aut suspecta, aut vilis. Ita com-
muniter Scripturæ. Eccles. 20. Xenia & do-
na excæcant oculos judicium & quasi mu-
tus in ore avertit correptiones eorum.

TITVLVS XIII.

De Scribis.

Articulus Vnicus.

De Scribarum Obligatione & Peccatis.

I. **S**cribæ dicuntur qui ex officio omnia
judicialia acta, dicta, & inquisita de-

scri-

Q5

scribunt fideliter , & in authenticum librum referunt , illos obligat juramentum cui se adstrinxerunt , servare: fidem indubitam scripturis conciliare , diligentia sua providere ne dubium aliquod erroneum in eorum Scripturas serpat: item secretum servare , ne quid dicant , revelent , vel scripto tradant , quod in præjudicium Reipublicæ , Magistratus vel Judicis quibus deferviunt , aut privatarum personarum quarum acta describunt , cedere possunt.

2. Omnis igitur Scriba , qui in aliqua re gravi juramentum suum & fidem violavit sive falsificando Scripturam , vel instrumentum publicum privatumque , sive ex negligentia aut malitia aliquid omittendo vel mutando sive quæ secreto servari debent Revelando , præter pænas juris quas incurrit , peccat mortaliter , etsi damnum aliquod ex prædictis provenerit tenetur ad restitutionem.

TITV-

TITVLVS XIV.

De Notariis.

Articulus Vnicus.

De Notariorum obligatione ac peccatis.

I. **N**otarius dicitur qui auctoritate publica & legitima institutus est, ad scribenda instrumenta & alias scripturas, quæ fidem publicā faciant, quibus quivis in iudicio & extra stare teneatur. In iis requirebatur antiquitus, scientia sufficiens notariatus, fides sive fidelitas cum probitate vitae & diligentia, verum alia postea addita sunt, nimirum: ut sint legitime nati, vivacitate sensuum pollentes, hoc est nec surdi, nec cæci, nec muti, ætatis 25. annorum, honestæ famæ, & mediorū mediocrium, instituti ab habente potestatem, mediante juramento quod sequentia complectitur: Nimirum: quod Notarius de iis ad quæ vocatus fuerit, & quæ personaliter viderit, vel audierit, aut requisitus fuerit absque diminutione veritatis vel admix-

Q 6

tione

tione falsitatis , aut quavis alteratione
veritati repugnante, sua instrumenta inte-
gra & non violata faciat. 2. Quod injun-
cta sibi secreta nemini revelet. 3. Quod de
omnibus instrumentis quæ consecerit
protocolla sibi servet. 4. Quod de con-
tractu usurario scienter instrumentum
non conficiat. 5. Quod absque passione
odii timoris vel amoris cum integritate
conscientię officium suum administret. In-
strumentum vero Notarii ut fidem faciat
requirit sequentes conditiones. Namirum:
ut invocetur Nomen Domini , & ponatur
annus, Mensis, Dies, indictio, Nomen Pa-
pæ , Imperatoris , Regis, Principis, respe-
ctive in terris ipsis subditis : deinde locus
contractus, series facti sive actus, testes,
quorum etiam erit signare vel notam ali-
quam adhibere, Notarius vero signet suo
ordinario signo, & in subscriptione notet,
a quo vel quibus legitime institutus sit no-
tarius, & appareat etiam quod rogatus fue-
rit : Demum instrumentum debet coram
paribus relegi, si etiam partes signent, res
magis auctentica erit.

2. Pec-

2. Peccant vero Notarii. 1. Si contra veritatem instrumentum faciant, vel illi aliquam falsitatem inspergant, aut alio modo alterent contra integritatem. 2. Si eorum negligentia, ignorantia aut Malitia, aliquis error contra substantiam instrumenti irrepat. ut: in Nomine, Die, substantia contractus, convocatione testium. 3. Si infidelitatem aliquam committant revelando secreta, aut dando copias instrumentorum iis quibus non debent. 4. Si cui ex negligentia culpabili, ignorantia vel infidelitate damnum eveniat, tenentur ad restitutionem.

TITVLVS XV.

De Matrimonio ac Coniugatis.

Articulus Primus.

*Quæ fuerit Matrimonij Prima
institutio.*

1. **I**nstitutum est Matrimonium à Deo in statu innocentiae, in loco paradisi, ante Adami & Evæ peccatum, in officium naturæ, & propagationem generis humani, illudque in institutione primæya, mul-

tis prærogativis honoravit. 1. Benedictio singulari Gen. c. 1. Masculum & faminam creavit illos, benedixit q̄z illis & ait crescite & multiplicamini. 2. Singularitate duarum personarum ad invicem, ita ut una fæmina nullum masculum putet factum in mundo præter unum, & è contra. 3. Amore mutuo & cordium unione, sicut acutissime testatur Procopius: dicens: *Sapienter Deus ex uno fingit duos, ut unum iterum ex duobus constituat invicem copulatis per Matrimonium.* 4. Indissolubili societate Gen. 2. *Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem & adhæredit uxori sua & erunt duo in carne una.* 5. Castimonia & pudica honestate Gen. 2. Ubi natura Matrimonii explicata, statim subjungitur: *erat autem umer q̄z nudus Adam scili & Eva uxor eius & non erubescabant.* Duos vero tantum fines habuit Matrimonium in statu innocentia, tanquam officium naturæ institutum: nimirum: multiplicationem liberorum, & vitam socialem.

2. Matrimonium vero à Deo in statu innocentia, ad effectum naturæ institu-

tum,

tum , pro omni statu sive lege institutum fuit , & usque in hanc horam juxta essentialia sua , etiam in lege Evangelica perseverat. Omnia vero quæ successu temporis vel immutata vel addita sunt , nihil in substantia vel essentia Matrimonii immutarunt, sed tantum in iis quæ à legibus , ob bonum universi pendebant , conditiones nonnullæ , pro ratione circumstantiarum superadditæ sunt : Explico : in lege naturæ post ruinam peccati, & ebullitionem concupiscentiæ carnis , Matrimonium , quod officio naturæ tantum deputatum erat, in remedium concupiscentiæ etiam à Deo ordinatum est, manente officio propagandæ prolis, tanquam basi Matrimonii. Item: quia paucitas personarum homini jam Morti, & eventibus morborum exposito, orbis repletionem impeditiebat, à Deo Polygamia permissa fuit. Item: in lege Moysi circa personarum habilitates & inhabilitates, nonnulla sunt lege Ecclesiastica sancta, & nonnulla ex dispensatione Dei per Moysen decreta, salva semper Matrimonii substantia. Tandem in lege nova Matrimonii-

monium, quod in officium naturæ, ad illud usque tempus remanserat, substantia & essentia immutata, ad sublimiorem gradum Sacramenti, Redemptoris gratia evectum fuit: quidquid autem additum est, essentiam Matrimonij in ratione Matrimonij non excedit.

4. Petes quid ratio Sacramenti novæ legis Matrimonio addiderit. Resp: quod Matrimonio primævo duo restituerit, & alterum supernaturalis effectus super addiderit, nimirum signum sensibile, efficax gratiæ & auxilii supernaturalis. 1. Quod restituit, est singularitas duarum personarum ad invicem, prohibita enim polygamia, Christus Sacramento novæ legis unitatem conjugii, ad duos solos, ut fuerat à principio reduxit. 2. Est indissolubilitas: nam abrogato divortio indissolubilitatem ad firmum vinculum reduxit. 3. Quod ratio Sacramenti superaddidit, est efficacia gratiæ supernaturalis, per sensibile signum, unde Matrimonium novæ legis sic definitur: Matrimonium in nova lege, est Sacramentum conjunctionis individuæ, Maris

&

& fæminæ , contractu legitimo & sensibili signo celebratum , quo gratia sanctificans contrahentibus datur , in ordine ad prolis procreationem & alios fines honestos .

Articulus Secundus.

De contractu Matrimoniali ac ejus valore.

1. **C**ontractus Matrimonialis , est legitima traditio & acceptio potestatis in mutua corpora , legitimis signis facta , in ordine ad prolis procreationem , & individuam vitæ societatem . Contractus enim Matrimonialis non dicitur , nisi contrahentes actu potestatem in mutua corpora tradant , & ab invicem illam acceptent , quæ traditio & acceptio , his verbis solet exprimi : accipio te in meam : accipio te in meum .

2. Ad validum tamen & legitimum contractum quatuor requiruntur . 1. Personæ habiles : quæ habilitas personarum consideratur ex potentia Naturali , si nimis ad actus Matrimoniales , ex naturali constitutione personæ sint aptæ , nec ab actibus

Matri-

Matrimonialibus perpetuo . vel quasi perpetuo impedianter , hoc porro impedimentum dupliciter evenire potest: tum ratione vasis , aut instrumenti: ut si mulier stricto nimis vase & impedito à copula perpetuo impedita censeatur : & vir virgæ brevitate ad copulam innepta laboret. Tum si vir vel fœmina debito semine careat, item habilitas personæ oritur , ex potentia naturalis legitimo usu , si nimis ex aliquo impedimento , actus Matrimoniales prohibiti non sint , quod impedimentum oritur vel ex voto, vel consanguinitate aut affinitate, de quibus infra.

2. **Consensus** verus liberæ voluntatis: ad quem requiritur liberi arbitrii usus in utroque contrahente. Item: ut de facto libere operentur dum contrahunt, & ut vere in contractum ejusque obligationes , uterq; consentiat: hinc excluduntur pueri, amentes, furiosi etiam Ebrii : hi enim pro illo tempore libero arbitrio non utuntur. Item non consentiunt valide qui coactio ne, violentia , metu in constantem virum cadente, consentiunt. Quia etsi usus liberi arbitrii

arbitrii sint capaces , nihilomin⁹ tunc libe-
re non operantur, sicut etiam non consen-
tire censentur , qui intentionem contra-
trahendi non habent, sive etiam qui con-
trariam voluntatem habent, et si aliud foris
exprimant.

3. Mutua utrimque obligatio : quæ est
vinculum debiti mutui in utraque persona
& effectus , formalem matrimonii contra-
ctum concomitans.

4. Conformitas ad leges divinas: quia va-
liditas matrimonii, ut est Sacramentum vel
contractus à Deo institutus , non pendet
à legibus civilibus ut civiles sunt , sed solis
legibus divinis naturalibus & Ecclesiasti-
cis subjicitur , & conformis esse debet quo
ad validitatem , potest enim magistratus
Civilis , quædam impedimenta ac leges
matrimonii imponere , quæ etsi contra-
ctus matrimoniales in foro Dei non annul-
lent , obligant tamen aliquando in foro
conscientiæ quo ad culpam, & in foro Ci-
vili quo ad pænam.

Arti-

Articulus Tertius.

De Impedimentis contractum Matrimoniale dirimentibus.

Impedimenta matrimonium dirimentia quatuordecim referuntur. Nimis: ignorantia sive error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, coactio sive vis, ordo Sacer, Matrimonium cum altero Conjuge, Honestas ex sponsalibus orta, affinitas intra certos gradus, impotentia naturalis coitus matrimonium antecedens, & ex Concilio Tridentino absentia Parochi & testium, Raptus mulieris, verum hæc omnia sequentibus elucidantur.

1. IMPEDIMENTUM: Erroris est, quando quis errat positive circa substantiam personæ, utpote cum putat se contrahere cum Rachaele, & contractu facto invenit esse aliam V.G. liam.

2. IMPEDIMENTUM: Conditionis est: si quis putans se ducere liberam, ducat mancipium, quia etsi quo ad personam in substantia non erret, errat tamen in hereditaria conditione, quæ personæ adhaeret & personam viciat,

vitiat, qualis est perpetua servitus & p̄na posteritatis, unde interpretatione communi juris, qui conditionem hanc penitus ignorat, aut positive credit non inesse, non censetur consensisse, aliud esset si persona contrahens sciret personam, cum qua contrahit esse mancipium, tunc enim censetur consentire. Addo: si aliquis ducat in uxorem pueram vulgarem putans esse nobilis; vel meretricem credens esse virginem, imo & sortilegiam aut veneficam, ignorans quod talis sit: quod impedimentum conditionis non habeat locum, neque enim ignobilitas, vel virginitas, vel corruptio, aliquid per se ad matrimonii contractum confert: sicut nec divitiae, paupertas, pulchritudo & deformitas: sed illisstantibus, omnia bona matrimonij, quae per matrimonium intendantur, integra sequi possunt. Idem est de Veneficis & Sagis, hoc enim vitium non est conditio personæ qua persona est, sed conditio voluntaria, cui per p̄nitentiam saga renuntiare potest, & bonis omnibus matrimonii qua matrimonium est satisfacere.

3. IMPEDIMENTUM: Coactionis sive vis est: quod impedit consensum absolute voluntarium, ad matrimonium enim requiritur ex natura ejus, consensus absolute voluntarius. Sufficit vero ad validitatem matrimonii, ut voluntarium superet involuntarium, si simul sint conjuncta: & haec est Regula & statuta, ad quam expendi debent voluntarii, & involuntarii, ac mixti consensus, in matrimonio, cum de absoluta voluntate & consensu dubitatur. Ubi enim voluntarium excedit involuntarium, signum manifestum est matrimonii validi.

Metus vero cadens in constantem virum, matrimonium invalidans censetur, qui ex apprehensione vera, gravioris malii imminentis oritur, rationabiliter suadens eligendum minus malum. Ad talem vero metum dijudicandum quinque examinanda sunt. 1. Attendenda est persona metum incutiens, an potestate emineat, ut Princeps, Magistratus, Parens tutor, item si sit persona iracunda, moribus ferox, suæ opinionis tenax, quæ soleat quod minatur ex equi. 2. Attendenda est persona cui incurratur

titur. 3. Attendendum malum quod imminet, ut sit grave in se saltem aestimatione morali, si enim grave saltem aestimatione morali non sit, metus ex eo incussus, gravis non aestimatur. 4. Attendendus est modus quo incutitur, debet enim juste incuti, si enim motivo justo incutiatur, erit etiam metus justus V.G. Judex minatur mortem Joanni qui virginem defloravit nisi ipsam in uxorem ducat, metus ille censetur juste incussus, ad extorquendum consensum & haec non est violentia sed justitia. 5. Videntia est apparentia mali imminentis aut futuri, si enim non esset apparentia futuri aliquius mali, inutilis formido judicaretur. Metus itaque gravis mali alicujus, juxta has quinque conditiones examinatus, & in juste incussus, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, causat enim involuntarium, & si quid voluntarii reperiatur, illud non est nisi imperfatum, quod ab involuntario superatur.

Metus gravis Reverentialis, quo grande malum: ut indignationis & aversionis perpetuae parentum, exhaeredationis, apprehen-

prehenditur: casu quo in matrimonium non consentiat, irritat matrimonium, professionem, aliosque contractus, et si aliæ comminationes non adhibeantur, talis enim metus vere voluntarium positivum tollit.

4. IMPEDIMENTUM: Raptus dicitur: quo puella violenter ex parentum potestate extrahitur, ad matrimonium contrahendum: ad Raptum vero ut sit impedimentum dirimens tria requiriuntur. 1. Ut violenter inferatur puellæ, si enim consentiat, non est raptus, quia sponte censetur abiisse. 2. Ut extrahat à potestate parentum. 3. Ut violenter extrahatur ad effectum matrimonii, si enim quis puellam violenter abduceret, ut ea abuteretur, stuprui quidem esset, Raptus tamen ut est impedimentum dirimens non esset. Textus vero Concilii Trident. sess. 24. de Reform. Matrim. c. 6. Sic habet: decernit S. Synodus inter Raptorem & Raptam, quamdiu ipsa in potestate Raptoris manferit, nullum posse consistere Matrimonium: quod si Rapta à Raptore separata in loco libero constituta, illum in vi-

rum habere consenserit, eam Raptor in uxorem habeat.

5. I M P E D : Impotentia perpetua coeundi matrimonium, undecunque proveniat, impedit contrahendum, & dirimit contractum, quia cum finis matrimonii sit, aut proles, aut libidinis remedium, qui ad neutrum finem aptus est, consequenter ad matrimonium ineptus est. Porro in coitu duo concurrunt. Primum est congressus, sive immissio sufficiens membra virilis in vas muliebre : Secundum est: seminatio sive emissio veri seminis intra vas praeditum, qui igitur sive ex naturali impotentia, sive ex morbo: Maleficio, vel quaunque de causa, ante Matrimonium laborat impotentia perpetua, in alterutro vel utroque ad coitum requisito, censetur inhabilis ad matrimonium contrahendum, redditurque nullum si contrahere attentet. In mulieribus provenit haec impotentia, ex arctitudine vasis, in viris ex brevitate ac nimia mollitie virginis, in utrisque ex frigiditate naturae, Maleficio, carentia Testiculorum, & veri seminis. Dicitur vero *impotentia*

R

tentia

tentia perpetua: quæ aut omnino non potest tolli, aut non sine miraculo, aut peccato, vel gravi corporis læsione aut periculovitæ. Ethæc impotentia probanda est prudenti medicorum judicio, & Theologorum quo ad conscientiam Consilio, nam Ecclesia ubi aliquod dubium est, dedit experientiam Triennii, quo transacto, si conjuges se ad coitum & seminationem impotentes sentiant, ab invicem separari debent, creditur autem eorum juramento, si aliunde non appareat, alias ubi aliunde appareat, per visitationem vel aliam experientiam triennium exspectandum non est.

6. IMPED: Voti intelligendum est, de voto solemnis castitatis, quod emittitur in professione Religiosa. Quia votum simplex etiam castitatis perpetuæ, non dirimit matrimonium, etsi illud impedit. Ratio est, quia qui se ipsum tradidit uni, non potest se tradere alteri; constat autem quod qui perpetuam Deo vovit castitatem: Deo potestatem corporis sui tradiderit, non potest igitur homini tradere. Et in ista traditione consistit differentia, inter vo-

tum simplex & solemne castitatis: Nimirum: quod in voto simplici, tantum promittatur Deo corpus & animus in perpetuum: voto vero solemni non tantum promittatur, sed & tradatur & solemniter ab Ecclesia Dei nomine acceptetur.

7. IMPED: Ordinis intelligitur de ordinibus sacris seu majoribus, quorum susceptioni votum solemne perpetuae castitatis, ab Ecclesia annexum est.

8. IMPED. Ligaminis nihil aliud est: quam vinculum conjugum, ex Matrimonio rato & consummato ortum, quod utroque coniuge vivente solvi non potest: adeoque neuter conjux alteri nubere audet, quod si attentaverit, Matrimonium nullum erit. Patet *Marc. 10. Quicunq^z dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit, & si uxor dimiserit virum suum & alteri nupserit, mechatur.* Rom. 7. *Quae sub viro est mulier allegata est legi, si autem mortuus fuerit vir ejus soluta est à lege viri.* Et potest ad secundas nuptias transire, accepto nuntio certo de morte viri, ad hoc vero requiritur, ut qui

R 2

refert

refert sit vir omni exceptione major, & ut
sciat rationem reddere suę notitię Pruden-
tum judicio, vel ut testes & signa evidētia,
ut testamenta vel instrumenta proferat,
vel denique ut sit fama communis, ex rela-
tione plurimorum, maxime qui de Magi-
stratu loci sunt, vel aliquam administratio-
nem habent. Certum est tamen quod qua-
cunque certitudine data, si postea depre-
hendatur error: Mulierem in absentia viri
alteri nuptam, deprehensō viro adhuc vi-
yente vel illo redeunte, debere sub pāna
adulterij, à secundo marito discedere, simi-
liter & virum à secunda uxore.

9. IMPE D: Criminis triplicia sub se
crimina, Matrimonium dirimentia com-
plectitur. 1. Si adulteri procuravit propriæ
uxoris, vel mariti adulteræ mortem, vel è
contra, ut ad invicem matrimonio jungs-
rentur. 2. Si Adulteri data fide sibi invi-
cem matrimonium promiserunt, marito
adulteræ vel uxori Adulteri moriente.
3. Quando viventibus conjugibus priori-
bus, adulteri scienter inter se contraxe-
runt. 4. Nonnulli addunt quando qui Ma-
trimo-

trimonium ineunt, uterque in mortem alterutrius priorum conjugum consensit, nullo tam en præcedente adulterio.

10. IMPED. Cognitionis ut intelligatur, attendenda ejus descriptio. Nimirum: quod cognatio naturalis sit, qua aliqui, quasi uno stipite nati, ex eodem velut sanguine nascendi initium participant, unde & consanguinitati dicuntur. Porro pro ut à stipite diversimode distant, diversos gradus obtinere dicuntur, cuius Notitiam ex figura hac crucis Lector habere poterit.

	Tritavus		
	Proavus		
	Abavus		
	Avus		
Personae Centrica			
Soror	Pater	Mater	Frater.
Consobrina	Filius	Consobrinus	
Filia cōsobrini	Nepos	Sobrinus	
Cognata 4. Gradus,	Abnepos Pronepos	Cogatus 4. Gradus.	

R 3

Qua-

Quatuor hic assignantur gradus super personam centricā descendentes: quatuor utrumque collatrales, ita ut distantia sumatur à personis centricis tam quo ad ascendentēs quam descendentes ac collaterales, & Ecclesiastico quidem iure sumuntur, distantia à remotiori: ita ut si filia personæ centricæ, cum cognato 4. gradus conferatur reputetur distare 4. gradu, quamvis in praxi dispensationum Romanorum aliud exprimatur. Qualiter vero cognatio sanguinis Matrimonium dirimat ex sequentibus patebit.

1. Jure divino naturali prohibitum semper fuit Matrimonium filiorum filiarumq; cum personis centricis, hoc est Patre vel Matre, ita ut ipso jure naturali divino tale Matrimonium nullum & nefandum fuerit.

2. Jure divino Naturali prohibitum est Matrimonium inter descendentes & ascendentēs in linea recta in quocunque gradu, nam in linea recta descendentes habentur pro filiis, ascendentēs pro parentibus à quibus descendentes originem ducunt.

3. Jure positivo Ecclesiastico cognatio

qua-

quævis naturalis , sive ex legitimo sive ex illegitimo concubitu proveniat, ad primos quatuor gradus collaterales est reducta, ita ut in illis solis quatuor gradibus consanguinitas impediatur matrimonium contrahendum & dirimat contractum. Ita *Concil. Lateranense sub Innocent. 3. c. 3.* & allegatur *Extravag. de Consanguinitate.*

Cognatio spiritualis est proximitas duarum personarum, ob concurrentiam ad sacramenti Regenerationis & Confirmationis administrationem & susceptionem ex Ecclesiæ instituto , quare sublatis antiquis Canonibus Concil: Trident: cognationem spiritualem, Matrimonium impedientem & contractum dirimentem , ad hæc capita reduxit: ad baptizantem sive confirmantem, & susceptores in Baptismo & confirmatione, (qui ad summum possunt esse unus & una) ex una parte, & ad Baptizatum & confirmatum, & Patrem ac Matrem baptizati, ex altera parte, ita clare Trident. sess. 24. de reformat. Matrim. c. 2. Ex quo infertur nullam cognationem nasci, inter susceptores ad invicem, neque in-

ter Baptizantem ex una, & suscep^ttores ex altera parte. Item: si Maritus solus suscipiat, uxorem illius nullam contrahere cognationem. Item: casu quo puer ex imminenti periculo domi absque solemnitatibus fuerit baptizatus, ij qui solemnitatibus in Ecclesia supplendis assistunt, nullam contrahunt cognationem. Aliud est si Baptismus ex officio à parocho, electis & designatis patrinis domi administretur, cum aliqua solemnitate, qui enim tanquam suscep^ttores, domi puerum de sacro fonte levant ut patrini & tangunt, cognationem spiritualem contrahunt, non vero ij qui in Ecclesia solemnitatibus intersunt. Item: non contrahitur cognatio spiritualis ab ijs qui per procuratorem aliquem de sacro fonte levant, quia vere baptismus non assistunt, nec puerum tangunt pro ut requirit Concil. Trident. nec ipsi etiam procuratores censentur cognationem contrahere, quia vere patrini non sunt. Demum solum unus & una qui electi sunt in patrinos contrahit cognationem, quod si plures V.G. quatuor in confuso tangant & suscipiant

parvu-

parvulum nec ullus eorum specialiter electus sit, nullus eorum contrahit cognationem.

Impedimentum cognationis legalis vocatur, quod singulari lege contrahitur in vim adoptionis legitimæ, quæ legibus Civilibus & Ecclesiasticis fit conformis, cognatio vero illa est inter adoptantem & adoptatum, inter uxorem adoptantis & adoptatum & uxorem ejus, & inter adoptatum, & filios naturales adoptantis, hæc solum inter illas est distinctio, quod prima & secunda perpetuo duret & sola morte definat, tertia autem extinguitur definente adoptione vel filio Naturali extra patriam potestate emancipato. vide: *Gratian: 30. q. 3. c. 1. per adoptionem, & cap. unic. de cognitione legali in decretalibus.*

II. IMPED: Affinitatis: affines dicuntur viri & uxoris cognati, ex eo dicti quod duæ cognationes diversæ ob copulam carnalem altera ad alterius fines accedit, ita ut cognati uxoris viro affines fiant & econtra. Affinitas vero talis ex legitimo thoro in quatuor gradibus collateralibus impedit

matrimonium contrahendum & dirimit contractum. Affinitas autem ex illico coitu in duobus tantum primis gradibus collateralibus impedit matrimonium & dirimit contractum. Ita Trident. sess. 24. de Reform. Matrim: c. 4. Sed collaterales ad invicem, & superiores in linea ascendenre cum collateralibus, nullam contrahit affinitatem, unde frater imo & Pater Caji, potest ducere sororem Cajæ in uxorem, ad solas enim personas quæ copulantur respectu collateralium pertinet affinitas.

12. IMPE: Publicæ honestatis oritur quando quis cum aliqua sponsalia valide contrahit, hoc enim ipso contrahit publicâ honestatem, ne possit absq; dispensatione contrahere matrimonium, cum consanguinea ejus intra primum gradum: unde publica honestas definiri potest, propinquitas orta ex sponsalibus de futuro, jure validis.

13. IMPEDIM: Disparitatis cultus est, quando contrahentes sunt diversæ & contrariæ Religionis, ut si Catholicus contrahat cum Pagana, Mahometana aut Judæa. Hiæc jure naturali & positivo semper prohibita

hibita fuerunt matrimonia fidelis cum infidelis tanquam illicita. Unde 2. Corinth. 6.
Nolite jugum ducere cum infidelibus (& infra) quae pars fidei cum infidelis. Et quamvis matrimonia cum infidelibus contracta per fideles, matrimonia vera essent, non fuerunt tamen indissolubilia, sed pro libitu altero ad fidem converso dissolvi potuerunt, verum jure Ecclesiastico antiquo, iuri divino & Apostolico conformi, disparitas cultus, facta est impedimentum matrimonium contrahendum impediens, & contractum dirimens, si nimis disparitas matrimonium antecedat, de hoc in Concil. Nicen. Gen. r. can. 67. non obscura fit mentio his verbis: *Quaecunq; mulier fidelis viro infideli nupserit, ipsa ex Ecclesia ejicatur: quae si penitentiam egerit, & eum virum quem habere non poterat, id est infidelem dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo quo recipitur qui postquam fidem negavit, ad fidem revertitur, debet q; ipsa infidelem relinquare.* Si tamen post matrimonium legitimate contractum inter fideles, alter incidat in infidelitatem, hoc casu disparitas matrimonium

Tractatus Tertius,
 monium non dissolvit: quia sacramentum ra-
 tionem veram habet, & in eo valet lex Ev-
 angelica : *Quod Deus coniunxit homo
 non separet.*

Verum tamen matrimonium Catholici
 cum Hæretica & è contra, servatis legibus
 Christi & Ecclesiæ, etsi illicitum sit, est ta-
 men validum, quia tales à fundamento
 non sunt disparis cultus, cum uterque ba-
 ptizatus sit, uterque ejusdem fidei obliga-
 tione teneatur ex Baptismo, etsi quoad fa-
 ctum alter hæresis maculam incurrit. Hinc
 Notandum Matrimonia Hæreticorum,
 quæ juxta leges naturæ & divinas positivas
 ac civiles contrahuntur, contractus civiles
 esse, sacramenta tamen non esse, sequun-
 tur enim primævum matrimonium.

14. IMPED: Quod oritur ex absentia
 Parochi & Testium, initium sumpsit in
 Concil. Trident. vigore cuius præsentia
 Parochi & duorum vel trium testium, ad
 valorem matrimonij, ubi illud promulga-
 tum & receptum fuerit ita est necessaria, ut
 matrimonia absq; dicti Parochi & testium
 præsentia contracta sint penitus irrita ac
 inva-

invalida. Ita Concil: Trident: sess. 24. in
Decreto de Reform. Matrim.c.1. Qui aliter
quam præsente Parocho vel alio Sacerdote de
ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duo-
bus vel tribus testibus, Matrimonium con-
trahere attentabant, eos S. Synodus ad sic con-
trahendum inhabiles reddit, & hujusmodi
contractus irritos & nullos esse decernit, pro-
ut eos præsenti decreto irritos facit & an-
nullat.

Articulus Quartus.

De Impedimentis Matrimonium impedientibus.

Impedimenta solum impedientia sequen-
tibus versibus comprehenduntur: Ec-
clesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
atque Cathechismus, sponsalia, jungito-
votum, impediunt fieri, permittunt facta
teneri.

2. Per Ecclesiæ vetitum intelligitur
prohibitio stricto præcepto Ecclesiastico
facta, unicum vero tale præceptum specia-
le est in usu, nimirum de denuntiationibus
tribus, ante Matrimonii celebrationem,

tribus festis continuis in Ecclesia coram populo inter missarum solemnia praemittendis, ad impedimenta dirimentia si quæ sint cognoscenda. Obligantur itaque sub peccato mortali, nubentes & Parochi prævidere, ut hujusmodi denuntiationes ante matrimonij contractum fiant, nisi in ijs per Episcopum vel eis delegatum dispensatum sit, qui tamen dispensare non possunt, nisi subsit justa causa, & nisi summarie ac moraliter examinatis examinandis constet, non subesse aliquod impedimentum.

3. Per tempus feriatum juxta Decretum Concilij Trident. sess. 24. de Reformat. Matrim. c. 10. intelligitur: tempus quod fluit ab Adventu usque in diem Epiphaniae & à fer. 4. Cinerum usque ad octayam Paschatis inclusive, illo vero tempore tantum prohibentur solemnitates nuptiarum, ut sunt: publicus & solemnis in Ecclesia contractus, solemnis benedictio, nuptiarum, deductio sponsi ad sponsæ domum, convivia nuptialia, unde qui absque solemnitate nuptiali, in privato coram Parocho & testibus istis temporibus contrahe-

R. Ed. 17

ret,

ret, non peccaret, à prædictis tamen sole-
mmitatibus, quæ in Nuptijs fiunt, sub pec-
cato mortali abstinentum est ex præcepto
Ecclesiæ.

4. Cum vero jam non oriatur impe-
dimentum ex assistentia ad Cathechismum
nullaque quantumcunq; imperfecta co-
gnatio, de hoc fusius non tractatur.

5. Impedimentum sponsaliorum in hoc
consistit quod qui sponsalia cum una con-
traxit, non possit absque peccato mortali
cum alia matrimonium contrahere, quam-
vis tamen si actu contrahat cum alia, Ma-
trimonium validum censeatur: si vero Ar-
rhæ sint datæ, aut copula vi promissionis
extorta, aut alia intervenerint pacta, qui ad
alias nuptias transit, tenetur ad restitutio-
nem omnium damnorum, dotationem
puellæ, tam in foro conscientiæ, quam in
foro externo. Licite autem & absq; pec-
cato sponsalia dissoluuntur. 1. Mutuo utri-
usque consensu & obligationis remissione.
2. Cum ante pubertatis annos utrimque
vel saltem altero impubere sunt contracta,
liberum est impuberi, ad annos puberta-
tis

tis pervenienti à sponsalibus resiliere. 3. Si alteruter Religionem ingrediatur, & in ea profiteatur, alias si egrediatur, & qui man-
sit in sacerdoto urgeat, tenetur ad sponsalia prius contracta. 4. Qui ordinem sacrum suscipit, sponsio enim sponsaliorum, sem-
per excipit melioris status electionem. 5. Si tempore persponsalia præfinito alter in longinquas Regiones proficiscatur, ob-
diuturnam absentiam sponsalia dissoluun-
tur, & puella potest licite cum alio matri-
monium inire. 6. Ex notabili impedimen-
to vel mutatione in alterutro supervenien-
te, V. G. supervenit in alterutro morbus
contagiosus, Paralysis, Lepra, Impotentia,
deformitas corporis notabilis, paupertas
magna, oriuntur inter ipsos capitales ini-
micitiae. Denique si post sponsalia aliquid
deprehendatur, quod si prævisum fuisset
nullatenus sponsalia contracta fuissent.
7. Si post sponsalia alteruter cum alio for-
nicetur, tunc enim frangitur inchoata ma-
trimonii fides. 8. Si nascatur post sponsa-
lia aliquid impedimentum dirimens.

6. Votum simplex castitatis, vel reli-
gionem

gionem ingrediendi & in ea profitendi, aut ordinis sacri suscipiendi, impedit matrimonium contrahendum: ita ut si persona ejusmodi votis obligata matrimonium contrahat, peccet mortaliter, et si matrimonium validum sit. mulier vero voto simplici castitatis obligata, post matrimonium valide contractum, tenetur debitum marito illud exigenti reddere, non potest tamen sine peccato petere: Similiter vir voto simplici castitatis obligatus, potest & tenetur debitum uxori postulanti reddere, petere autem non potest. Notandum vero quod qui cum simplici castitatis voto matrimonium ineunt, mortuo conjuge tenentur iterum ad votum castitatis servandum, nec possit absque dispensatione sine novo peccato mortali, ad secundas nuptias procedere. Quia promissio Deo facta tota vita durat, nisi super ea dispensetur.

Articulus Quintus.

De Dispensationibus in impedimentis Matrimonium dirimentibus.

1. **N**on datur dispensatio, ne quidem à summo Pontifice in impedimen-

tis Matrimonii , jure divino Naturali aut positivo mere constitutis. Non enim potest dispensare ut nubat filia cum patre, filius cum matre, nups cum socero , gener cum socrum sua, quia nec directe nec indirecte nec permissive , pontifex potestatem habet in illa, quæ sunt juris divini absoluti, nec ab humana dispositione dependent soli enim Deo reservantur.

2. Romanus tamen Pontifex potest dispensare in omnibus impedimentis matrimonium dirimentibus, quæ Ecclesiastico jure constituta sunt, quia ipse est caput Ecclesiæ , in quo tota potestas quæ in Ecclesiam influit, tanquam in suo principio continetur. Unde Concil. Trident. sess. 24. de Reform: Matrim: c. 5. Supponit residere in Pontifice potestatem dispensandi usq; ad secundum gradum collateralem. In contrahendis (inquit) Matrimonij vel nulla omnino detur dispensatio vel raro, idq; ex causa & gratis concedatur , in secundo gradu nunquam dispensetur , nisi inter magnos Princeps. Illæ vero dicuntur justæ causæ dispensationum, quæ attentis circumstantiis morvent;

vent, aut aptæ sunt movere dispensatorem ad dispensandum. Mensurantur autem his fere circumstantiis: tempore, loco, personis, necessitate, utilitate, malo gravi vitādo.

3. Ex circumstantia temporis dispensandi causa proponitur, ut: Belli, pestis, ætatis, qualis est causa ista Romanis usitata, pro Oratrix excedente 24. annum: quod dicta Oratrix 24. annum excedens hactenus virum paris conditionis cui nubere posset, non invenit.

4. Ex circumstantia loci: quales sunt quæ propter loci angustiam continentur, quod cum dicta Oratrix, propter loci illius angustiam virum sibi non consanguineum, paris conditionis cui nubere possit, invenire nequeat.

Ex circumstantia personarum, ut quia Magnates, ad conservationem Hæreditatum in eadem cognatione, item: ob excellentiam meritorum in Ecclesiam personæ, pro qua petitur: item: ad conservationem familiæ in eodem sanguine alias periturae.

5. Ex necessitatis circumstantia, ut propter

pter inopiam, vel carentiam dotis ut cum dicta Oratrix indotata existat, & dictus Orator sic illam indotatam in uxorem ducere, ac usque ad quantitatem secundum Oratricis qualitatem competentem, ex integrō dotare intendat.

Ex circumstantia utilitatis: quando ex dispensatione in gradibus prohibitis ori-
retur, reconciliatio Hęreticorum cum Ec-
clesia, & propagatio Religionis.

6. Ex circumstantia mali gravioris vel
scandali evitandi, dispensationes justifi-
cantur, quæ ad infamiam evitandam con-
ceduntur, cognatis vel affinibus, qui car-
naliter se cognoverunt, secuta vel etiam
non secuta prole, aut muliere jam grava.
Ad valorem vero dispensationis debent al-
legari veræ vel reales causæ, & quæ in per-
sonis vere à parte rei subsistunt, unde si
causæ fictæ, falsæ, & à parte rei non existen-
tes, allegentur, quibus permotus Pontifex
dispensationem concedat, dispensatio est
penitus nulla, & matrimonium subsequens
invalidum.

7. Episcopus vero non potest Ordinaria

naria potestate dispensare in impedimentis Matrimonium dirimentibus, communiamen-
tamen usu & interpretatione juris, potest
Episcopus interdum in impedimentis ma-
trimonium dirimentibus dispensare, con-
currentibus maxime quatuor conditioni-
bus. 1. Si matrimonium jam sit (et si nulli-
ter) contractum. 2. Si impedimentum sit
occultum. 3. Si separatio fieri nequeat si-
ne gravi scandalo. 4. Si ob paupertatem,
vel alias causas justas, Romanus Pontifex
adiri non possit. Ita *Aloysius Riccius* in
praxi rerum quotid: Resol: 228. Fundamen-
tum ejus est, quod si romanus Pontifex ad-
iri potuisset, aut requisitus fuisset, his con-
currentibus circumstantiis, in dispensatio-
nem consensisset. Quod fundamentum
pertinet ad justam interpretationem legis,
communi etiam usu & consuetudine quæ
est juris declarativa, concessum est, Episco-
pis ad supplendos defectus in necessariis
casibus, qui non permittunt recursum ad
summum Pontificem, ne Ecclesia deesse
videatur in iis quæ ad communem fidelium
salutem & vitanda peccati pericula, & alia
mala requiri possunt.

8. Pe-

8. Petes i. an Episcopus nunquam pos-
sit dispensare in impedimento dirimente,
ante contractum matrimonium Resp. cum
Thoma Sanchez. lib. 2. de Matrim: D. 40.
. n. 7. Posse evenire casum quo possit, si in-
mirum duo simul concurrent, ut videlicet
sit periculum grave spiritualis salutis, vel
ingentis damni in morta, si dispensatio dif-
ferreretur. Vel quod non patet facilis adi-
tus ad pontifice in vel alium delegatam po-
testatem habentem. V. G. est concubina-
rius qui concubinam habet, quæ ab aliis
putatur uxor, hic in extremis positus vult
ducere concubinam in uxorem, reperitur
tamen concubina in aliquo prohibito affi-
nitatis gradu occulto illi conjuncta, cæte-
rum proles habent, uxor legitima credi-
tur, gravissima infamia erit si deprehenda-
tur fuisse concubina & non uxor, mors in-
stat, in hoc casu Episcopus ante contra-
ctum matrimonium dispensare potest, &
valet axioma illud commune, Episcopum
in lege Pontifica & Conciliari dispensare
posse, quando est gravis aliqua necessitas,
nec patet aditus ad S. Sedem.

9. Pe-

9. Petes 2. Quid faciendum casu quo
impedimentum occultum, super quo Epi-
scopus ad effectum Matrimonii revalidan-
di in foro conscientiae dispensavit, postmo-
dum in foro externo manifestum fiat. Et in
hoc casu Episcopum debere declarare &
testari in genere, dispensationem sufficien-
ter obtentam esse, quia Matrimonium vir-
tute dispensationis ejus in foro consciencie
fuit validum & vere contractum, & eo
modo quo tunc fieri poterat, cum impedi-
mentum occultum erat, adeoque contra-
hentes in omni foro, in possessione sunt
Matrimonii validi. Non enim constat de
restricta potestate Episcopi in hoc casu,
cum potestas dispensandi illi ex communi
juris interpretatione adveniat, & aequales
casus non excludat. Maxime cum commu-
nis sententia sit, Episcopum in sua Diæcesi
posse, quidquid Pontifex in Ecclesia, etiam
quo ad reservata, quando salus animarum
periclitatur, vel grave scandalum imminet,
nec datur ad supremam sedem recursus.
Non obstante tamen hac declaratione ex-
terna, & testimonio Episcopi, summi Pon-
tificis

tificis dispensatione opus est: quia decla-
ratio Episcopi tantum est, ad removen-
dum scandalum, nec servit in foro externo
seu litigioso, adeoque casu quo Matrimo-
nium in controversiam traheretur. S. Se-
des adiri debet & nova dispensatio pro il-
lo foro obtineri.

Articulus Sextus.

De finibus & bonis Matrimonij.

1. **D**uo sunt fines primarij Matrimo-
nij post primum peccatum Adami.
Prior: procreatio prolis, posterior: reme-
dium concupiscentiæ & illicitæ libidinis:
quamvis enim Matrimonium ante pecca-
tum ad solam procreationem prolium à
Deo fuerit institutum, benigna tamen Dei
dispositione factum est etiam in remediu-
libidinis, ita ut nullum peccatum sit nuptis,
etiam sola vitandæ libidinis causa carnali-
ter copulari. Patet 1. Cor. 7. v. 9. Propter
fornicationem autem unusquisq; suam uxori-
rem habeat & unaquaq; suum virum, me-
lius est enim nubere quam uri.

2. Secundarii vero fines Matrimonij
sunt,

sunt, educatio prolis, & communicatio mutua ac individua societatis. Quia illi dicuntur fines secundarij, qui ex primarijs ita nascuntur, ut primarij absque illis convenienter consistere non possint, sed procreatio prolis non potest convenienter consistere, absque educatione, neque remedium concupiscentiae, absque mutua & individua communis vitae societate, ergo illi sunt fines necessarij.

3. Sub educatione autem comprehenditur, non tantum sustentatio & nutrimentum corporale prolis, ad quam parentes obligantur, sed etiam ejus spiritualis institutio, etiam in ordine ad Deum & salutem. Ita *S. August. lib. de Virgin. c. 12.* Habeant (inquit) conjugia bonum suum, non quia filios procreant, sed quia honeste, quia licite, quia pudice, quia socialiter procreant, & procreat os pariter salubriter educant.

4. Sub communicatione mutua & individua societatis, comprehenditur communis communicatio operum, & mutui auxilij ad oeconomiam familie, ac onerum Matrimonij supportationem, sine quibus

S

Matri-

Matrimonii operationes claudicant , nec
bene dirigi possunt. De quibus passim Scri-
pturæ *Tob. 10. ad Titum 2. ad Tim. 2.* & alibi.

5. Bona etiam Matrimonij potissimum
tria referuntur , quibus à Deo & natura
Matrimonium cohonestatum est , nimi-
rum: proles, fides, sacramentum, quæ qui-
dem vocantur bona, quia matrimonio jun-
ctis , quandam bonitatem conferunt , &
velut divinæ bonitatis Benedictiones re-
putantur , de quibus Apostolus *ad Tim. 2.*
Loquens de muliere: *Salvabitur* (inquit)
per filiorum generationem, si permanferit in
fide, & dilectione & sanctificatione cum so-
brietate. Ubi per filiorum generationem
bonum prolis , per fidem & dilectionem,
bonum fidei: per sanctificationem cum
sobrietate , bonum sacramenti intelligit,
quibus tanquam tribus bonis in matrimo-
nio suo, conjuges salvantur. Tria hæc pau-
cis complectitur. *S. August: lib. 9. de: ben:*
ad literam c. 7. Id quod bonum habent nu-
ptiæ, peccatum nunquam esse potest. Hoc au-
tem tripartitum est. Fides, proles, sacra-
mentum. In fide attenditur, ne præter vinculum
S. Ioh.

conju-

conjugale cum altero aut altera concumba-
tur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne
nutriatur, religiose educetur: in sacramen-
to autem ut Conjugium non separetur, &
dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri
conjugatur.

Articulus Septimus.

De obligationibus Conjugum de futuro.

1. **O**bligatio est: intentio recta: quæ
juxta fines matrimonij in tribus
consistit. Numirum: ut quis Matrimonium
contrahat, motivo Conjugalis & individuæ
societatis, ordinatæ ad propagationem
prolis, remedium vincendæ libidinis, mu-
tui auxiliij & consolationis, hi enim sunt fi-
nes matrimonium rectificantes.

2. Obligatio est: discreta Electio: de qua
Prov. 19. Domus (inquit sapiens) & divi-
tie dantur à parentibus, à Domino autem
proprie uxor prudens. Ex quo infertur, non
minorem requiri vigilantiam in uxore eli-
genda, quam in divitijs comparandis, quia
cum uxor sit donum Dei, precibus ac con-
sultationibus piis requirenda est. Quod

S 2

clare

clare docet horribilis ista sententia. S.
Chrysost: homil: i. in c. i. Matthei. Qui (in-
quit) secundum Deum accipit uxorem à
Deo provisam, in virtute generat filios: qui
autem accipiunt uxores ex provisione Dia-
boli, id est non Religionis intuitu, nec fideles
in infirmitate generant filios, nec prævalen-
tes unquam fortes, nisi in malo.

3. Obligatio est: fidelitas sincera: quæ
consistit in sponsalibus, contractibus ma-
trimoniorum, fideli & casta conversatione
desponsandorum, tenentur enim in his o-
mnibus servare fidelitatem, illis actioni-
bus ex natura rei & legis annexam.

4. Est præparatio congrua animæ, & sa-
crarum cæremoniarum observantia, quæ
obligatio. Patet ex Concil: Trident: sess: 24.
de Reform: Matrim: cap. 3. Postremo (ait)
S. Synodus conjuges hortatur, ut antequam
contrahunt vel saltem triduo ante Matri-
monij consummationem, sua peccata diligen-
ter confiteantur & ad SS. Eucharistie sacra-
mentum pie accedant: Si quo provicia alijs
ultra predictas, laudabilibus consuetudi-
nibus & Cæremonijs hac in re utantur,

S. *oas omnino retineri S. Synodus uehementer optat.*

Articulus Octavus.

*De obligationibus Matrimonium con-
comitantibus.*

Obligatio est: ut sint liberi ab omni
impedimento , tam dirimente
quam impeditente. 2. Obligatio est: ut in
copulatione adsit Parochus & ad minus
duo testes. 3. Denique obligatio est : ut
ad sit verus mutuus consensus, signis exter-
nis legitime utrumque datus.

Articulus Nonus.

*De obligationibus Matrimonium
consequentibus.*

Obligatio est: debiti Conjugalis redditio: cuius obligatio tanta est, ut absque mortali peccato non possit alter alteri negare, nisi justa causa excusat. Fundatur vero in contractu Justitiae, quia ut ait Apostol: ad Corinth. 7. Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet,

Tractatus Tertius,
sed uxor. Unde & ante intulerat : uxori
vir debitum reddat, similiter autem & uxor
viro. Et ostendens obligationem vers. 3.
superaddit: *Nolite fraudare invicem nisi ex
consensu ad tempus, ut vacatis orationi: &
iterum revertimini in id ipsum, ne tentet
vos Sathanas propter incontinentiam ve-
stram.*

Porro obligatio hęc suis terminis coar-
tatur, nimirum : 1. Ut honeste petatur,
non enim tenetur Conjugi inhoneste vel
inhonesta petenti, debitum reddere, sed
tantum inter terminos honestatis Conju-
galis, neque enim tenetur uxor reddere
debitum accedenti præpostere, & contra
ordinarium modum, cum periculo effu-
sionis feminis, vel alterius inordinatae libi-
dinis. Eadem ratione non tenetur redde-
re debitum, si publice vel in loco inhone-
sto petatur. 2. Ut juste petatur: tunc au-
tem injuste censetur peti, quando cum ma-
gno detimento alterutrius Conjugis, aut
tertii petitur, aut in irreverentiam Dei.
Hinc Conjux infirmus non tenetur pe-
tenti debitum reddere. Item si ex impetu
vehe-

vehementi timeat probabiliter infirmitatem. Item si ex nimio uteri tumore timeat abortum. Item tempore menstruorum: si probabiliter timeat in prole monstruositatem. Item si petatur in loco sacro, non enim ibi tenetur alteruter reddere, ob reverentiam Dei & loci sanctitatem, qui moraliter illis actibus profanatur. 3. Requiritur ut oportune petatur: opportunitas autem mensuranda est loco, tempore, circumstantiis, unde non tenetur reddere in cubiculo ubi proles dormiunt. Quo ad tempus, non judicatur opportunum quando orationi vacandum, specialiter nocte praecedente Diem quo sacra communio sumenda est.

2. Obligatio est: fides intemerata Thor i Conjugalis, ad quam mutua obligatione conjuges tenentur, & consistit in hoc, ut nec affectu, nec facto, in alterius copulam unquam consentiant. Unde est illud ad Rom. 7. Nam quae sub viro est mulier vivente viro alligata est legi: igitur. Subdit: vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.

3. Obligatio est: dilectio Conjugum, & societas indivisa, quam urgent scripturæ: & quidem ad Ephes. 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Iterum: *Ita & viri debent diligere uxores suas sicut corpora sua, qui uxorem suam dilit se ipsum dilit, & alibi saepius:* Debet vero amor ille esse beneficus, castus, honorabilis ac intimus, & velut primitivus, Porro quæ dicta sunt de amore viri ad uxorem, è converso debent aptari amoris uxorum ad Maritos, unde monet Apostol: ad Tit. 2. *Anus similiter in habitu sancto &c.* (inquit) prudentiam doceant adolescentulas ut viros suos diligant. Notandum vero quod interdum licita sit separatio individualis societatis vitæ, quo ad Thorum duntaxat, & habitationem, non vero quoad vinculum, hujus cause variæ referuntur in jure communi: V. G. ob alterutrius adulterium, nimiam saevitiam, periculum aliquis mali, gravis infamia, peccati mortali, mortis, item ex mera voluntate & consensu mutuo. Si absit periculum peccati, vel gravis detrimenti, possunt libere Con-
juges

judges non solum ad tempus, sed etiam in
perpetuum ab invicem separari.

Articulus Decimus.

De Mariti Personalibus obligationibus respectu uxoris.

I. **T**Res potissimum sunt mariti ad uxorem personales obligationes, obligatur enim ad sustentationem, instructionem, protectionem, jure sustentationis obligatur uxori, ad congruum alimen-
tum & vestimentum, etiamsi dotem non attulerit, hoc enim ipso, quo indotatam ducit, censetur in suum onus eam ducere, & onus alendi in se suscipere; ita etiam ut indotatam, cogatur maritus rixosus extra domum alere. Sub instructione, ad quam tenetur maritus uxori, continentur omnia quæ pertinent ad uxorius & familiæ con-
gruam directionem, tam in moribus, quam in aliis, quia est caput uxorius & familiæ, unde tenetur illam instruere, vel curare instrui in ijs, quæ sunt salutis & bonorum morum, ac muneris veræ matris familias: tenetur corrigere ubi errat, insuper tene-

tur uxoris infirmitates & fragilitates tolerare. Ad instructionem pariter pertinet, potestas virorum in vota & exercitia pietatis suarum uxorum, ut in jejunia, orationes, neque enim vota uxorum rata sunt, nisi de consensu maritorum, qui ea pro suo benep̄ placito irritare possunt, ut patet Numer. 30. v. 14. Si voverit & juramento se constriixerit, ut per jejunium vel ceterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat vel non faciat.

2. Uxor etiam inscio marito potest vovere licite & valide, quidquid est extra materiam, leges, officia, exercitia Matrimonij, & familiæ, quia in his est arbitra suæ voluntatis. Unde potest vovere nonnulla quæ sunt meræ libertatis & salutis. Ut aliqua pia exercitia pietatis, Eleemosynas ex propriis & paraphernalibus bonis, in quantum tamen non spectant ullo modo ad Matrimonii onera & jura.

3. Potest vovere castitatem defuncto duntaxat marito servandam, & alia hujusmodi: & ita de votis Mariti proportionater philosophandum est: neque enim Maritus

rit⁹ potest, non cōsentiente uxore, aliquid
vovere, quod Matrimonio & officijs ejus
ac familiæ interesse aliquod alicujus mo-
menti inferat. Dicitur (*proportionate*) in
aliquibus enim maritus circa Uxorem &
familiam , aliqua potestate & auctoritate
potitur, qua non gaudet Uxor in Maritum.
Sub protectione comprehenditur omnis
propulsatio injuriæ, sive in bonis corporis
& naturæ, sive in bonis fortunæ, & in fama
achonore, & hæc est potior pars dilectio-
nis, quam maritus ad uxorem exercere
tenetur.

Articulus Undecimus.

De obligationibus Vxoris ad Maritum.

UXOR marito tenetur ad obedientiam
& subjectionem : ad reverentiam &
honorem, ad liberorum & familiæ conser-
vationem. De obedientia & honore pa-
tet ex textu 1. Pet. 3. ubi sic : *Subjectæ estote*
proprijs viris, sicut Sara obediebat Abraham,
Dominum illum vocans : liberorum vero
& familiæ conservatio, in hoc consistit, ut
Administrationem communem intra fa-

Tractatus Tertius,
miliam suscipiat, prolibus necessaria sub-
ministrer, eorum curam singularem gerat,
sit adjutorium & consolatio mariti.

Articulus Duodecimus.

De peccatis Conjugum de futuro.

1. **P**eccant mortaliter qui ob meram li-
bidinem & voluptates carnis Matri-
monium contrahunt de quibus *Tob. 6. An-*
gelus Raphael. *Hi* (inquit) *qui Conjugum*
ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente
excludant & suæ libidini ita vacent, sicut
equus & mulus quibus non est intellectus,
habet Daemonium potestatem super eos.

2. Peccant qui uxorem ducunt ob divitias,
honores, fastum & ob alios aliquos fines
matrimonium ineunt, qui tamen si primari-
us finis non excludatur, venialiter tan-
tum peccant, non raro tamen gravissimo-
rum peccatorum fundamenta jaciunt, bre-
vi enim displicet uxor, declinatur vel in a-
dulteria, vel in rixas continuas, contem-
ptus, tædia mutuæ societatis.

3. Peccant qui absque ulla salutari consul-
tatione uxores ducunt.

4. Pec-

4. Peccant qui absque consensu & consilio parentum nubunt, non tantum contra obedientiam, sed etiam contra discretio-
nis virtutem, à principio enim instinctu
divino à parentibus matrimonia dirige-
bantur.
5. Peccant mortaliter qui sponsalia legiti-
me contracta, injuste vel illegitime dere-
linquunt.
6. Peccant qui sponsalia mala fide contra-
hunc, absque intentione contrahendi aut
nubendi. Quia in re gravi proximum
decipiunt.
7. Peccant qui in contractibus antenu-
ptialibus se invicem in materia gravi deci-
piunt, allegando bona quæ non habent, vel
si habent, allegando cum intentione non
servandi, in quibus aliquando Parentes, a-
liquando contrahentes se invicem, ali-
quando procuratores decipiunt vel de-
cipiuntur.
8. Peccant qui sponsalia contraxerunt, si
se invicem impudice tangant, aut carnali-
ter cognoscant, et si enim honesta amoris
oscula, & amplexus ratione futuri matri-
monij

Tractatus Tertius,
monij inter sponsas urbane permittantur,
impudicitiae tamen nullae permitte possunt,
cum in mutua corpora nullam adhuc ha-
beant potestatem.

9. Peccant mortaliter, qui cum peccato
mortali ad contrahendum Matrimonium
accedunt, unde ad contritionem veram vel
confessionem actualis obligantur ante
copulationem.

10. Peccant mortaliter qui absque dispen-
satione legitima denuntiationes omittunt,
vel ante illas factas contrahunt.

Articulus Tertiusdecimus.

De peccatis Matrimonium conco- mitantibus.

1. **P**eccant mortaliter qui aliquo impe-
dimento irretiti Matrimonium con-
trahunt, & si impedimentum sit dirimens,
præter peccatum mortale, matrimonium
est invalidum.

2. Peccant mortaliter, qui scienter cum
impedimento dirimente contraxerunt,
quoties carnaliter ante impedimenti di-
spensationem se invicem cognoscunt, aut
tactus

tactus inter solutos illicitos ad invicem
habent.

3. Peccant mortaliter, qui cum impedimento impediente contrahunt, quoties debitum exigunt, (non impetrata dispensatione) quamvis illud reddere possint.

4. Peccant mortaliter qui absq; vero consensu, vel absque signis externis legitimis, vel Parochi & duorum ad minus testium præsentia contraxerunt, idque toties quoties postea prætextu Matrimonij se invicem carnaliter cognoscunt, vel tactus solutis personis illicitos ad invicem habent.

Articulus Quartusdecimus.

De peccatis Matrimonium consequentibus.

1. **P**eccant mortaliter, Conjuges qui absque justa causa sibi invicem debitum negant, etiam extra periculum incontinentiæ.

2. Peccant mortaliter, qui ubi est proximum periculum incontinentiæ in alterutro, debitum non reddunt, vel uxores quæ non patiuntur,

3. Pec-

3. Peccant mortaliter viri, qui sequentes passionem desiderij, absque delectu circumstantiarum loci aut temporis, debitum urgent, aut in concubitu periculo abortus, gravis infirmitatis, probris monstruosæ se exponunt.

4. Peccant mortaliter qui in materia gravi, extra terminos honestatis, justitiae & oportunitatis debitum exigunt & urgent;

5. Peccant mortaliter qui committunt adulterium, sive sit mentale, voluntatis ac pravi desiderij interni, sive sit externum in alieno concubitu ac actibus & tactibus impudicis, adulterium concomitantibus vel antecedentibus, non enim solum adulterium aetate externo consummatum, prohibitum est, sed etiam quod oculo libidinoso & affectu interno cominititur.

6. Peccant mortaliter viri, qui dure, asperre, crudeliter tractant uxores suas, ac si essent ancillæ, cum sint sociæ & consortes.

7. Peccant qui uxoribus tantum utuntur ad libidinem exsatiandam, absque affectu vero maritali.

8. Peccant qui uxores percutiunt, domo ejiciunt,

ejiciunt, opprobrio afficiunt, illis ex prava
suspitione vel zelotypia crima impo-
nunt. Item: qui vexationibus & morosita-
tibus illas in desperationem, Melancholias
graves præcipitant.

9. Uxores notabiliter peccare dignoscun-
tur, quæ suos Maritos morositate sua, im-
portunis querelis, improperijs & molestijs
afficiunt, rixas perpetuas aut suscitando
aut fovendo. Similiter quæ sua zelotypia
viris suis causa sunt gravis tristitiae & affli-
ctionis, interdum etiam multorum pecca-
torum, ebrietatum & dissolutionum.

10. Quamdiu in rixis, turbatione mutua,
& familiæ perseverant, nec sibi mutuo re-
conciliantur, sunt in continuo statu pecca-
ti mortalis & damnationis.

11. Omnis separatio quo ad thorum &
habitationem, absq; legitima causa facta,
est peccatum mortale in conjugi, qui nul-
litatis causæ conscius illam procuravit.

Arti-

Articulus Quintusdecimus.

De peccatis personalibus Mariti.

1. **P**eccant mariti mortaliter qui uxorib⁹ alimenta & vestimenta juxta statum suum & familiæ denegant, eas confundunt & velut derelictas habent.
2. Peccant mortaliter, qui eis tempore infirmitatis non assistunt, vel non curant ut congruis medicinis eis succurratur.
3. Peccant mortaliter qui uxores suas vel non instruunt, nec instrui curant in necessarijs, & qui eas in malis moribus, affectibus, jurgijs fovent, & non reprehendunt.
4. Qui eas diffamāt, calumniantur, earum honorem non defendunt, porro viri advertere debent mulieres esse infirmæ rationis, naturæ fragilis, in passionibus bonis malisve ferventiores, suarum passionum prodigas, suorum conceptuum pertinaces, ideo debent prudenter illis compati, illas juvare, illis bene consulere, illas opportune reprehendere, & ubi est pertinacia etiam durius arguere.

Arti-

Articulus Sextusdecimus.

De peccatis personalibus Vxoris.

1. **P**eccant mortaliter mulieres , odio, aversione , tædio habentes viros suos , eos affligentes morositatibus suis.
2. Peccant mortaliter inobedientes, Rixosæ,garrulæ, domum & familiam perturbantes , nullum viris suis honorem exhibentes, male de illis loquentes.
3. Peccant zelotypia gravi & injusta, viris suis molestæ,in quibus sibi perpetuam damnationem acquirunt, ob injuriam & calumnias maritis & aliis illatas , de quibus vix pænitere possunt.
4. Peccat mortaliter mulier quæ liberos rum & domesticorum suorum curam non gerit , nec rei familiaris ullam sollicitudinem habet , sed substantiam & bona familiæ & mariti dissipat. De reliquis gravissimis mulierum excessibus videat lector Cap. 25. Eccles. à §. 17.usque ad finem, & Cap. 26. §. 6.&c.

TITV-

TITVLVS XVI.

De Statu Viduarum.

Articulus Primus.

*De peccatis Viduarum quæ ad secundum
Matrimonium aspirant.*

Hic de Viduarum dignitate, Dei erga illas singulari protectione, & illarum piorum operum merito dicendum foret, sed quia illa magis Concionatores & Encomiastas concernunt, solum hic peccata Viduarum allegabimus.

1. Itaque peccant delectatione, verbo vel opere, in materia carnis sicut soluta quælibet.

2. Peccant in cura filiorum & familiæ, sicut & alia matres familias, si dilapident bona & hæreditatem filiorum, si eorum curam debitam non gerant, si sint illis causa ruine, sive in anima, sive in temporalibus.

3. Peccant peccato scandali si conversatio-nes scandalosas admittat, aut ea faciant exterius, quæ honestas Matronas & veras Vi-duas non decent.

4. Pec-

4. Peccant si justam voluntatem Maritorum defunctorum non curent exequi , ut in sepulturis , funeribus , pijs operibus ad quæ se obligarunt.

Potes an liceat Viduæ delectari de re cogitata copula cum marito defuncto? Vel copula illa, ipsi objicitur ut præterita, & intra terminos Matrimonij honesta & licita, absque præsenti motu carnis , cum sola mentali complacentia , tunc tanquam de objecto licito potest Vidua delectari, modo periculo præsentis carnalis delectationis se non exponat. Si vero consideretur copula ut præterita , delectatio tamen ex ista consideratione in carne & voluntate oriens , sic afficit , quasi copula esset præsens, tunc nullatenus licet, sed Vidua peccatum mortale committit, quia illa delectatio vestitur conditionibus & circumstantijs, vere in mente & voluntate præsentibus , quæ ut præsentes carnem afficiunt, & delectationem ut nunc illicitam causant.

Aiti-

Articulus Secundus.

*De peccatis Viduarum quæ voto se ad
cælibatum obligarunt.*

1. Peccant tales Viduæ peccato sacrilegij
in omnibus transgressionibus casti-
tatis , sicut & aliæ castitatem voentes, te-
nenturq; circumstantiam illam confiteri.
2. Peccant Viduæ illæ voto adstrictæ , si
vestimentorum vanitate , conversationi-
bus varijs , convivijs & commissationi-
bus , se oblectent , quia etsi votum cæli-
batus ista absolute & per se non prohi-
beat , status tamen Vidualis , qui ex com-
muni hominum judicio modestiam , so-
brietatem , vitam exemplarem & pietatis
officia complectitur , hæc excludit : sive
propter periculum incontinentiæ in se vel
in alijs , sive propter scandalum , con-
gruitque illis singulariter illud 1. Tim. 5.
versic. 6. Quæ in delitijs est vivens mor-
tua est.

TITV-

TITVLVS XVII.

*De obligatione Filiorum erga
Parentes.*

Articulus Primus,

*De obligatione amoris Filiorum erga
Parentes & peccatis eorum.*

1. **I**N tribus consistit obligatio amoris erga Parentes, nimirum. 1. Nec malum eis velle, nec malum inferre. 2. Positive amare & bene velle ac benefacere. 3. Omnem injuriam & nocumentum (quantum in nobis est) ab eis propulsare.

2. Quicunque igitur odio malevolentia, vel gravi indignatione animi fertur in Parentes: aut aliquo opere externo odiū, malevolentiam, vel indignationem gravem ostendit, peccat mortaliter. Id scripturæ passim indicant de maledictionibus, contemptu, derelictione, pravo affectu, afflictionibus, contristationibus parentum.

Exod. 21. Qui maledixerit patris suo vel matris, morte moriatur. Deut. 27. Maledictus qui

qui non honorat Patrem suum & Matrem
& dicet omnis populus Amen. Proverb. 19.
Oculum qui subsannat Patrem & qui despici-
cit partum Matris sue, effodiant eum corvi
de torrentibus, & comedant eum filii aqui-
lae , ex quibus manifestum est peccare
mortaliter.

1. Qui odio & pravo affectu in parentes
feruntur , eis mortem optantes vel de eo-
rum notabili damno gaudentes.
2. Qui maledictionibus, contumelijs, ver-
bis injuriosis eos afficiunt.
3. Qui quovis modo alloquio duro , vel
toruo aspectu eos affligunt.
4. Qui insuis domibus eos recipere no-
lunt , nisi forte alibi æ qualiter eis provi-
deant, sicut in propria domo: alias enim re-
putarentur eos affligere & velut à sua do-
mo fugare.
5. Qui contemnunt, subsannant, irrident,
vel eos quovis modo despiciunt,

Petes : quæ censatur materia gravis in
odio, malevolentia, aut injuria erga Paren-
tes : R. Quæ censetur gravis in proximum,
est summa, si sit in Parentem, ratio desun i-

tur

tur ex parte gradus obligationis : Si enim teste S. Joanne 1. Cap. 3. Omnis qui odit fratrem suum homicida est, consequenter, qui odit Patrem suum parricida est, adeoq; ad peccatum mortale hic non de requiriatur tanta materia quam alias.

3. Deinde filij tenentur positive amare Parentes, & ubi ratio postulat illis benefacere alimenta præbendo, in infirmitate & occurrentibus casibus, illis per se vel per alium assistendo, opitulando, à carceribus liberando, &c. & qui in istis notabiliter sua culpa deficit, peccat mortaliter. Expenditur vero debitum filiorum in parentes. 1. Æstimatione ipsius esse. 2. Æstimatione sollicitudinum, laborum, periculorum, quæ parentes sustinent in filijs a-lendis & conservâdis. 3. Ob educationem, quia ab ipsis educatio & institutio filiorum pendet. Etiam illud naturæ ciconiarum instinctu probatur, quæ parentes in senectute alunt, conservant, & ubi opus est, deportant.

4. Petes : an possit filius intrare Religionem parentibus in necessitate relictis.

T

Rx. Fi-

B. Filium Religionem intrare non posse, minus profiteri, si parentes habeat in necessitate actuali gravi constitutos, & speret illis se posse in aliquo opitulari, quia obligatio juris divini naturalis, antecedit omne opus voluntarium & liberum quantumcunque sanctum.

5. Petes 2. quid agendum illi qui vovit Religionem, aut de facto Religionem est professus: B. durante vita & necessitate Parentum, si nondum est professus, non potest licite profiteri: nec Religionem ingredi, si nondum est ingressus: si vero sit professus, potest egredi ad subveniendum parentibus, mortuis autem parentibus aut finita necessitate, tenetur ad munia Religionis ac voti onera & ad ordinem unde egressus regredi, quia obligatio votorum semper perseveravit.

Articulus Secundus.

De obedientia Filiorum erga Parentes.

1. **I**n omnibus justis, licitis & honestis, ad curam Paternam pertinentibus, tenentur filii parentibus obedire. Ita Apostol:

stol: ad Coloss: 3. *Filijs obedite Parentibus per omnia, hoc enim placitum est in Domino.* Dicitur (*in omnibus justis, licitis & honestis*) non enim licet filijs obedire in ijs, quæ aperte sunt injusta, aut quovis modo illicita aut inhonestata, in simili enim casu valet illud axioma *Actor. s. Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Dicitur (*ad curam paternam pertinentibus*) sunt enim quædām, in quib⁹ est filius sui arbitrij, ut in eligendo statu, studiis honestis, invocationibus salutaribus, in his enim est filiorum diuinæ dispositiones & ductum attendere.

2. Tenentur vero obedire. 1. In ijs quæ sunt de necessitate salutis & observantia mandatorum Dei. 2. In Materia morum & honestatis ut si parentes prohibeant aliquam conversationem inhonestam, ingressum alicujus domus periculosæ, exercitium alicujus artis quæ infamis est, si non obediatur filius & res sit satis gravis, peccat mortaliter. 3. Quæ pertinent ad familiæ administrationem & disciplinam domesticam tam in temporalibus quam spiritualibus, & quidem quo ad temporalia: ut certo

tempore filij domum redeant, ut non vagentur, ut de domesticis rebus non disponant alienando, donando, vendendo, item ut in domum aliquas personas non admittant, &c. Quo ad spiritualia: ut certo tempore orent, Missas audiant, opera misericordiæ faciant, pietatis rudimenta addiscant.

3. Omnis inobedientia, rebellio, contumacia, contra expressa mandata parentum, est peccatum mortale. Id colligitur ex gravissimo supplicio, quo filii inobedientes apud Hæbreos plectebantur, uti legitur Deut. 21. v. 14. *Si genuerit homo filium contumacem & prateruum, qui non audiat Patris aut Matris imperium, & coercitus obedire contemperit, apprehendent eum & ducent ad seniores civitatis, dicentque adeo: Filius noster iste protervus & contumax est. Monita nostra audire contemnit, commissationibus vacat & luxuriæ atque convivij: lapidibus eum obruet populus civitatis & morietur, ut auferatis malum de medio vestri.*

Arti-

end

- f. 1

Articulus Tertius.

De Reverentia Filiorum ad Parentes.

I. **T**ribus fere modis peccari solet contra Reverentiam debitam Parentibus: Nimirum verbo, signo, defectu, verbis irreverentiam faciunt, qui durioribus, asperis, inurbanis, risibus, jocis, eos sive in præsentia sive foris excipiunt. Signo irreverentiam faciunt, qui subsannationibus, gesticulationibus, simulatis actibus, illis illudunt etiam absentibus. Defectu censentur irreverentiam causare: qui eis juxta patriæ morem non assurgunt, locum non cedunt, caput non discooperiunt, non salutant, &c.

TITVLVS XVIII.

De Tutoribus.

Articulus Primus.

*Qui dicantur Tutores & quinam
esse possint.*

I. **T**utores dicuntur, qui impuberis aut Orphanos parentibus deficientibus,

bus, juxta legum dispositionem, tam in personis, quam in bonis tuentur, assignantur vero triplices: Primi dicuntur testamentarij, qui per testamentum paternum prolibus constituti sunt. Secundi vocantur legitimi: qui testamento deficiente legum decreto sunt assignati, & hi ordinariē propinquiores in parentela sunt. Tertij appellantur dativi: qui ubi nec per testamentum nec per lege in provisum est, ut pote quod inter consanguineos nullus idoneus reperiatur, à Judice singulariter pupillis impuuberibus dantur. Alij etiam sunt tutores Honorarij: qui realiter tutelam non gerunt, sed ratione honoris & potestatis, gerentibus tutelam realem adjuncti sunt, ut sua auctoritate illos in defensione adjuvent, & tutoribus aetualibus, eorumque actionibus circa pupilos invigilent.

2. Nullus vero potest esse tutor qui quovis defectu tutelam administrare & per se gerere non potest. Quia ille censetur ad finem, ad quem tutela instituta est, ineptus: unde infirmitate continua laborantes,

in-
an-
ta-
im-
an-
le-
rie-
rtij
sta-
ut-
llus
iter
lam-
ite-
po-
un-
gio-
eo-
vi-
qui
&
se-
est,
io-
es,
rantes, surdi, cæci, muti, & hujusmodi à tu-
tela repelluntur. Hac etiam ratione mu-
lier à tutela repellitur; excipiuntur tamen
Mater & avia, si per testamentum consti-
tuantur, vel expressæ tutrices & admini-
stratrices relinquantur: quia ob affectum
& amorem ad filios, illorum curam singu-
larem habituræ creduntur. Mater vero ad
secundas nuptias procedens tenetur tute-
lam deferere, quam tum in detrimentum
pupillorum habitura præsumitur. Omnes
autem qui ad tutelam fideliter admini-
strandam sunt capaces non tantum tutores
esse possunt, sed etiam tutelari, secundum
præscripta legum sibi demandata assu-
mere tenentur, quia in bonum publicum
ita constitutum est.

Articulus Secundus.

De obligationibus Tutorum.

1. **T**enentur pupillorum moribus & in-
structioni invigilare, sunt enim pu-
pilli illorum curæ dati, ut tanquam Patres
sive patris loco illorum curam gerant.

2. Tenentur fideliter & paterno affectu

res pupillorum administrare , in eorum majorem utilitatem , unde Plato: lib. II. de legibus: Qui fæminam (inquit) marem ve tutatur, & qui de legum custodibus (id est de Magistratibus) Tutorem observare constitutus est , non minus orphanos, quam si genuisset eos, diligat: neque res illorum pejus, quam suas, gubernet, imo et iam affectu animi melius.

3. Tenentur tutores defendere pupilos ab omni injuria tam personæ quam bonorum temporalium, imo & famæ.

4. Debent & possunt tutores pupillos, ubi deficiunt, corrigere, & debitissimis modis & pænis, à malis coercere, ac delinquentes ad meliorem frugem reducere. E contra, pupilli tenentur tutori obedire ut parenti, nec acta pupillorum subsistunt sine consensu tutorum.

Petes: Quando tutela finiatur, Rx. Illam finiri varijs modis. 1. Adveniente pubertate, quæ in fæmina 12. in masculo 14. anno advenit, ille vero qui tutoris officium usq; ad pubertatem egit, usque ad 25. annum curatoriis officium, juxta leges nationum,

exer-

exercet. 2. Finitur morte naturali tutorum vel pupillorum. 3. Civili etiam morte finitur tutela, si enim tutor fiat Religiosus, professione emissus, non est amplius tutelæ capax: si pupillus etiam ad Religionem transit, à professione sua tam à tutoris quam curatoris subjectione liberatur. Item tutela finitur, si tutor suspectus, aut inventus pupillo inutilis vel damnosus à tutela removeatur.

Articulus Tertius.

De Peccatis Tutorum.

1. **P**eceant si ex defectu affectus vel vigiliæ Tutorum, pupillus ad malos mores declinet, aut malis conversationibus se polluat.

2. Qui odio vel malevolentia pupillos sibi commissos persequuntur, & eos in aliqua incommoda vel mala præcipitant, aut alias sua duritia & animi crudelitate ipsis lapsus occasionem dant, vel male tractant.

3. Qui in bonorum administratione negligentes sunt, nec ullenius pupillorum

T 5 utili-

utilitatem querunt, unde si quid damni pupillo ex culpa tutoris eveniat, tutor obligatur ad restitutionem.

4. Peccant gravissime & ad restitutio-
nem tenentur, qui bona pupillorum suam
velut prædam faciunt, ea in suum com-
modum convertunt, ex eis sibi suisque
fructificant, ea distrahunt & interdum
ad usuras tradunt, vel periculose negotia-
tioni exponunt.

5. Peccant pupilli mortaliter, peccatis in-
obedientiæ, rebellionis, irreverentiæ, di-
stractione bonorum absque consensu
tutorum, deniq; in omnibus in quibus filij
contra parentes peccare solent.

TITVLVS XIX.

*De Mercatura et Peccatis ac
injustitijs in illa committi solitis.*

Articulus Primus.

Quid & quotplex sit Mercatura.

1. **M**ercatura sive negotiatio descri-
bi potest, quod sit: Contractus
justiciæ, quo Dominum, vel usus alicujus
rei,

Q T

rei, ex pacto transfertur in alterum, ad aliquam utilitatem contrahentium, vel reipublicæ & communis: hujus vero variæ sunt species, aut enim per contractum, mediante pecunia, res ipsa in se transfertur, & est emptio & venditio: aut res pro re transfertur, & est permutatio: aut Dominium transfertur, mediantibus obligacionibus nonnullis appositis, vel secundum tempora modificatis, & est Census vel Emphyteufis, aut usus tantum rei transfertur, & est elocatio, inutuum, impignoratio contractus societatis.

2. Mercatura vero & negotiatio per se, absque culpa & injustitia exerceri potest, imo necessario exercetur, pro conservatione vitæ & societatis humanæ. Quia Deus hoc vinculo voluit homines ad invicem colligare, ut unus alterius indigeret administriculo, & una Regio aliquibus gauderet, quibus alia indiget, ut sic permutuam negotiationem sibi invicem succurrentes, societate & affectu in vicem jungentur. Dicitur (*per se*) id est ex natura sua: quod enim mercatura & negotiatio facta

sit mala , id avaritiæ & malitiæ hominum imputandum est, quæ fraudibus, dolis, usurris, in justitijs, illam deturpavit.

3. Porro respectu rei quæ venditur, sequentes in justitiæ committuntur. 1. Si res defectuosa & in sua qualitate diminuta, vendatur pro re integra & in sua qualitate perfecta, maxime si defectus intuenti non appareat , eo quod ipse qualitatis rei sit ignarus. Tenetur enim ille qui vendit, defectum rei aperire , unde monet Apostol.

1. *Thessal. 4. Ne quis circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindicēt Dominus.* 2. Si emptore explicante finem suæ emptionis , illi vendis rem quam scis omninoinneptam ad illum finem. 3. Si venditor vendat rem non suam. 4. Si vendit rem jure prohibitam vel cimenti damnosam. 5. Si vendit rem non vendibilem: ut rem spiritualem vel spirituali annexam, est enim Simonia.

4. Respectu pretij etiam in justitiæ committuntur , si taxatum jure pretium excedatur: ex parte vendentis in juste agitur. 1. Si mendacijs perniciosis persuadeat rem

rem esse bonam & integrum quæ mala est, aut pluris valere quam valet. 2. Siperjurium addat. 3. Huc referenda sunt Monopolia & paœta mercatorum, qui frumentum, vinum & alia impie coacervant, & vendere nolunt, ut annonæ caritatem cauſantes, vendant inordinato pretio, ex quādam coactione invalescentis penuriæ, de his *S. Chrysost: orat: in kalendis habita: maledictus qui rei frumentariae caritatem auget.* 4. Si mensuram suam fraudulenter immutet.

5. Ex parte euentis in iustitia committitur. 1. Si rem scienter multo minoris emit, ex eo quod venditor pretium communne ignoret, censetur circumvenire. 2. Si cogat venditorem ad vendendum rem minori pretio, V. G. quia venditor illi debitor est, & premit eum ut solvat, nec vult merces illius accipere in solutionem, nisi diminuto in iuste pretio. Item si sciat venditorem esse in gravi necessitate, à qua ut se sublevet, tenetur vendere merces quovis modo. 3. Si simulet emptor se non indigere mercibus, sciens quia nullus mer-

cator illas emet, ut sic cogatur venditor ad vendendum. 4. Si fraude ac mendacijs venditorem circumveniat, ut merces ejus injusto prelio habere possit. Generaliter vero omnis injusta lesio in re gravi, in venditione & emptione quovis respectu fiat, sive ob excessum vel diminutionem pretij extra rationem justitiae, sive ob fallaciam vel deceptionem in re, sive ex circumventione vendentis aut ementis, est peccatum mortale.

Articulus Secundus.

De permutatione Pecuniarum sive Cambio.

1. **C**ambium est permutatione negotiatoria pecuniae pro pecunia, cuius variæ assignantur divisiones: 1. Est cambium reale, cum re ipsa una pecunia cum alia commutatur, ut argentea cum aurea, vel absens cum præsenti. 2. Est cambium siccum: qua pecunia pro pecunia datur absque ulla alteratione rei, & si ex illa pecuniae nuda traditione lucrum accipiatur, est usura. 3. Est Cambium minutum quo fit permu-

permutatio numismatum, diversæ rationis & speciei ad invicem. 4. Est cambium locale: quando permutatur pecunia præsens cum alia quæ est in loco distante.

2. Campsores vero juste aliquando aliquod lucrum recipiunt, ultra sortem pro pecunia, quam postulantibus in loco distanti numerari, ac eo transportari curant, per Cambium locale aut alio quovis modo. Justitiæ hujus fundamentum est lucrum aliunde cessans, cum privet se pecunia, qua posset alibi uti & de facto uteretur: addo & damnum ex natura rei emergens: cum interdum aliqua pericula incurrat. Hoc autem vel alijs justis titulis deficien- tibus nihil ultra fortem recipi potest absq; injustitia & obligatione restitutionis. Deinde in Cambio etiam solius pecuniæ pro pecunia alterius rationis & speciei quod vocamus cambium Minutum, est licitum quandoque recipere lucrum aliquod rationabile ultra sortem, absque periculo usuræ, quia servitur magnæ commoditati utentium, magnam enim præstat operam,

qui

qui Monetam ibi non usitatam recipit suo
periculo, ut tibi utilem præstet.

3. Variæ porro injustitiæ in Cambijs
interveniunt. 1. Si campsor lucrum exces-
sivum requirat & recipiat. 2. Si in cambio
minuto fraus in monetarum ratione, spe-
cie, pondere, & usuali valore, ex parte
Campsoris vel etiam Campsorij interve-
niat, solent enim se invicem non raro deci-
perc. 3. Quando Monopolio communi
campsores conveniunt, ut pretium pecu-
niarium augeatur: unde campsarijs ma-
gnum provenit detrimentum. 4. Cum
cambium est siccum, id est cum campsor
dat alteri Pecuniam ut eam ratione tan-
tum prolongatae solutionis, sive refusionis
cum lucro ultra sortem sibi reddat. Et ge-
neraliter quando non est justus titulus re-
cipiendi aliquid ultra sortem scilicet nec
ratione damni emergentis, lucri cessantis
nec ratione operis vellaboris præstati, vel
alterius quod pretio estimari possit.

Arti-

Articulus Tertius.

De Usura.

1. **D**upliciter in hac materia nomen usuræ observatur; Primo pro lucro usurario, quod ultra sortem datur & accipitur. Secundo pro contractu ipso unde hoc lucrum emergit: usura primo modo: est lucrum ultra sortem immediate ex mutuatione proveniens. Usura secundo modo: est ipse contractus mutui, sive mutatio cum pacto explicito sive implicito, supra sortem aliquid recipiendi ex vi solius mutui, sive mutuationis. Sola vero mutatio: est contractus quo res aliqua certo pondere, mensura & numero constans, in alterius potestatem traditur, cum pacto ut similis specie & bonitate restituatur.

2. In omnibus vero rebus usura committi potest, quarum fructus & utilitas consistit in quadam consumptione vel quasi consumptione. Porro fructus utilitas & usus dupliciter potest contingere. 1. In ipsius rei permanentia & stabili dominio, utpote quia res permanente earum possessione.

sione fructificant, tales sunt agri, fundi, arbores, vestes, animalia. 2. Fructus & utilitas aliquarum rerum consistit in ipsa consumptione, V. G. grani, panis, vini, olei, quarum utilitas consistit in eo, quod in hominis alimentum consumantur, in quasi consumptione autem utilitas & usus pecuniae reputatur, quatenus est instrumentum venditionis & emptionis, ac formaliter nummus, denarius, moneta, vocatur: in hoc enim utilis est pecunia quod distrahat & varie expendatur ad mercaturas, contractus. In his itaque rebus posterius relatis, quarum usus in consumptione vel quasi consumptione consistit, committi potest usura: V. G. dat Villicus aliquis alteri in Hyeme unum modium tritici, ut unum modium cum medio recipiat in Augusto, usura est: nisi certum sit eo tempore, quo dat, illa plus multo valere, quam tempore quo accipiens est redditurus, tum enim damni veri & certi compensatio postulari posset.

3. Demum omne onus ex debito justitiæ vel coactione quacunque, à mutuante

mutua-

-123103

mutuario impositum ultra fortem , sive
præcisam exigentiam fortis corresponden-
tis mutuo, usuram inducit , estq; ex genere
suo nisi levitas materiae excuset, peccatum
mortale contra omnes leges, tam divinam
naturalem & positivam, quam humanam;
unde usurarij ab Ecclesia excommunicati
sunt, & ut tales à Sacramentorum partici-
patione & consortio sacrorum Mysterio-
rum separantur, ac sepultura Ecclesiastica
privantur. Et monet Christus *Luc. 6.* *Be-*
nefacite & mutuum date , nihil inde speran-
tes, est igitur usura peccatum contra iusti-
tiam naturalem , quia lucrum ex alieno,
imo ex eo saepe quod non est , injuste exi-
git, & ad rapinam spectat, quia publico au-
sufacit.

Articulus Quartus.

De Elocatione.

Locatio sive elocatio est contractus,
quo personæ vel res aliqua ad aliquem
usum vel fructum conceditur. Dicitur
(quo persona) potest enim aliquis se ipsum
& operam suam , filios, servos, ac ancillas
corum-

eorumque operas, in usum, utilitatem, aut fructum, paciscendo de pretio alteri depurare. Dicitur (*vel res aliqua*) sub qua comprehenduntur res tam mobiles quam immobiles, sic enim equi, animalia, instrumenta artis, domus, ad usum elocantur. Dicitur (*pretio*) ut excludatur commodorum, quod gratuitum est: unde qui uestem pretio commodat, non commodare, sed elocare censendus est. Porro injustitiæ sequentes in elocationibus committi solent.

1. Silocans reilocatae premium excedat notabiliter, peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem: injustum autem premium censetur quod communi a estimatione juxta rerum, temporis, ac loci circumstantias, tale reputatur.

2. Si res, quam conductor ad suum usum vel fructum accepit, sua culpa pereat aut deterior fiat.

3. Qui operam suam pretio addixit, V.G. ad transvehendas merces in aliquem locum, ad agrum colendum &c. si ejus culpa merces pereant, tenetur ad restitutionem. Item si agrum non coluit ordinario operario-

424/6

rariorum labore, & opera adhibita, tene-
tur ad damnum compensandum.

4. Si is, qui domum vel rem aliquam, et-
iam famulos alteri locato tradit, non stet
conditionibus locationis, ex quarum de-
fectu locatario damnum emergit: tenetur
ad damnorum compensationem.

Petes: si superveniat sterilitas agro,
quem elocavi ad culturam, an tenebor Do-
mino, qui mihi elocavit, ad integrum solu-
tionem pretij quo elocatus est. R. Si in
contractu nil sit reservatum, ex vi contra-
ctus teneri. Dicitur (*ex vi contractus*) ex
lege enim charitatis etiam obligantis gra-
viter, vel congruentia naturalis non cen-
setur obligari.

Articulus Quintus.

De Censibus.

I. **C**ensus est jus percipiendi annuam
pensionem, ex re aliena utili, vel ex
persona alterius. Dicitur (*jus percipiendi*
annuam pensionem) ipsa enim pensio non
est census, sed ista pensio annua consistit in
pecunia, aut in re aliqua mobili, ut tritico,
avena,

avena, &c. Dicitur (*ex realiena*) nemo enim sibi constituit censum in re propria, respectu enim rei propriæ dominium habet, & non tantum jus percipiendi pensionem. Dicitur (*ex re utili*) si enim res sit inutilis, jus fructus percipiendi fundare non potest. Dicitur (*vel ex persona alterius*) potest enim quis se obligare ad censum annum, super labore, opera, & industria propria.

2. Tribus vero modis licite potest dari pecunia in censum. 1. Emendo censum jam constitutum valore legali. 2. Constituendo novum censum super re fructifera aliena, virtute pecuniæ datæ, ut census constituatur. 3. Dando personæ certam pecuniæ summain, sub onere quod ex sua industria annuam pensionem solvat, sic enim, mediante pecunia, census realis vel personalis constituitur virtute pecuniæ: ita ut fundamentum census non sit pecunia, sed ipsa res vel persona sive ejus labor & industria, pecunia autem se habeat per medium instrumentalis causæ, per quam jus illud percipiendi pensionem constituitur.

In

Injustitiæ autem sequentes in censibus reperiuntur. 1. Si pensio excedat fructum qui ex re speratur, vel juste sperari potest. 2. Si res super qua census est fundatus, nec in se, nec in aliquo coniuncto est fructifera. 3. Si re ex toto vel ex parte pereunte, tota pensio exigatur. 4. Si in contractu emptionis census, gravamina injusta apponantur. 5. Si census sive pensio minus emitatur quam valet modo, vel brevi speratur validura, quo casu sape opprimuntur pauperes, dum census suos ob temporum penuriam coguntur divitibus pro nihilo vendere.

Articulus Sextus.

De Restitutione.

Restitutio est actus justitiæ, quo redditur vel compensatur quod injuste ablatum ab alio, vel in re aliena damnificatum: ad talem vero restitutionis actum, tenetur omnis ille, qui rem alienam abstulit, accepit, scienter detinet, vel ebus proximi damnum intulit. Item: qui furto vel danno illato aut detentioni cooperatur, aut coope-

cooperatus est. Dicitur (*qui rem alienam abstulit, accepit, vel rebus proximi damnum intulit*) ad indicandos primarios fures, Raptores, fraudatores vel damnificatores, hi enim primario ad restitutionem tenentur. Dicitur etiam (*aut illam scienter detinet*) ut comprehendatur is, qui à fure rem emit, aut apud quem fur depositus, si sciat esse alienam: item omnis qui rem alienam accommodatam, locatam, impignoratam, aut depositam, injuste ultra tempus invito Domino detinet. Dicitur (*qui furto vel damno illato cooperatur*) ut includantur omnes, qui jussione, consilio, receptione furi, in actione furti cooperantur: sive etiam, qui observatione, vigilia, inductione, signo, participatione, vel alio quovis modo furto vel damno cooperantur: hi enim omnes ad restitutionem tenentur, si principales fures vel aliquis illorum non restituat. Res vero ipsa ablata, si extet, restituenda est, si non extet, aut non possit comode restitui, æquivalens restituendum est, & generaliter omne damnum in æquivalenti compensandum est.

2. Pe-

2. Petes quæ à restitutione excusent:
R. Nunquam homo in vita sua, ab habituali & radicali obligatione restituendi sive compensandi, damnum proximo illatum, excusatur ante restitutionem, nisi sola condonatione illius, à quo res ablata est, aut cui dānum illatum, vel ipsius hæredum, sive eorum ad quos jus in rem devolutum est. Quinque vero casus sunt, in quibus aliquis à restitutione excusatur:
1. Ignorantia juris vel facti circa rem: ut cum ignoro an sit aliena, vel an restituere teneat. 2. Necessitas: si sine periculo vitæ, vel gravissimo dāno sui quis restituere non possit. 3. Impotentia: quo refertur cessio bonorum tanquam signum omnimodæ inopiæ, si tamen vera sit & dolon non sit immixta. 4. Est compensatio secreta prius facta: utpote si adhunc effectum, officium, obsequium, operam æquivalenter, absq; mercede, impenderim, aut alio modo satisfecerim, etiamsi ignoret. 5. Si jure legitimo præscripserim aut usu ceperim.

Articulus Nonus.

De Detractione.

I. **D**etractio est alienæ famæ injusta ablatio, sive imminutio per verba occulta. Dicitur (*per verba occulta*) ut distinguitur à diffamatione, contumelia vel convitio, sive exprobratione publica alicujus criminis. Porro fieri solet quatuor modis directis. 1. Crimen falsum proximo imponendo. 2. Amplificando crimen verum. 3. Crimen verum sed occultum publicando. 4. Sinistre interpretando alterius factum. Indirecti modi sunt: 1. Si ex dissimulatione nostra, fama alterius injuste periclitetur. 2. Consistit in quorundam frigida laudatione, vel permixtione vitiorum alienorum, ex quibus sæpe plus decrescit honor laudati, quam si de eo male loquerentur. 3. Dum quis negat aut minuit alterius laudabile factum.

2. Detractio vero ex genere suo est peccatum mortale, & eo gravius quo majoris boni est destructiva, nimirum famæ, quæ homini est vita charior. Sumitur ex

Scriptu-

Scriptura Psal. 49. v. 20. Sedens (inquit) adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium Matris tuæ ponebas scandalum hæc fecisti & tacui. Et postea vers. 21. Arguam te (inquit) & statuam contra faciem tuam.

3. Detractor autem & infamator injus-
tus, tenetur ad restitutionem famæ. Quia
ut bene S. Aug: Epist: 54. ad Macedonium.
*Non remittitur peccatum, nisi restituatur
ablatum.* Porro modus restituendi famam,
judicio prudentis viri vel Confessarij est
relinquendus. Si enim detractor vera im-
posuit, non potest dicere se mentitum : Si
falsa: etsi possit dicere se mentitum, sæpe
tamen non expedit. Videndum igitur si
laude, officio contrario, beneficio, pro-
motione, vel aliqua congrua compensa-
tione fieri possit. Unicum monetur: quod
quamvis universum genus humanum, hoc
vitio linguæ sit plenissimum, paucissimos
esse, qui, ut debet fieri, illud æstimant, pau-
ciores qui debite de iis conterantur, vix ul-
los qui famam restituant.

4. Petes: quid censendum de audien-

V 2 te de-

te detractorem. R. Quicunque detractorem audit, ita ut detractioni aliquo modo cooperetur, sive adulando, sive excitando, sive confirmando, aut ex placido auditu occasionem præbendo, in re gravi peccat mortaliter. Unde S. Bern: lib. 2. de Consideratione sub finem: inquit: *Detrahere aut detrahan-*
tem audire, quid horum damnabilius sit, non
facile dixerim. Non tamen qui detractorem audit, tenetur illum reprehendere, aut contradicere, vel positive pro fama alterius defendenda, contra ipsum agere, sed sufficit, ut quovis modo se nolentem exhibeat, aut ostendat dicta illius sibi non placere, nisi tamen sit superior, aut persona gravis, quæ sua reprehensione possit detrahan-
tem reprimere.

TITVLVS XX.

De Agricultura.

Articulus Primus,

De Agriculturae obligationibus.

I. **N**ecessitatem Agriculturæ demon-
strat, ejus ab initio naturæ huma-
næ crea-

næ creatæ institutio: Si enim statum Innocentia perpendamus, illam quamvis non laboriosam, sed recreatione plenam, pro particulari exercitio homini Deus dederat. *Genes. 2.* *Plantaverat autem Dominus Deus paradysum voluptatis à principio: in quo posuit hominem quem formaverat, ut operaretur & custodiret illum.* Porro, quæ in statu Innocentia ad recreationem homini beata erat: post peccatum facta est generi humano ad conservandam vitam necessaria, ac laboribus & sudoribus plena, utilis tamen & honesta, nam dicit *Cicero lib. 1. de Officijs circa finem: Omnia rerum, ex quibus acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberior, nihil dulcior, nihil homine libero dignius.*

2. Triplicis generis Agricolæ distinguuntur: alij enim propria colunt rura vel per se, vel servorum suorum opera utentes: alij colunt rura aliena, locatione tamen vel Emphyteusi ad tempus facta, sub certa pensione: alij tantum operas suas, mercede ex conventione facta elocant. Leges igitur Agricolarum sive proprietarij Do-

mini sint: sive locatarij & Emphyteutici:
 sive partiarij: hæ sunt: ut ab alienis agris,
 qui ad eos nullomodo pertinent, abstineāt:
 Decimas persolvant. Hæ autem inter
 omnes illos est distinctio, quod agricultæ,
 qui simul agrorum Domini sunt, liberam
 habeant de suis agris dispositionem, sive
 et colantur, sive ut à cultura cesserent, sive ut
 hoc vel illo semine seminentur, sive ut his
 vel alijs modis excolantur: Agricultæ vero
 locatarij tenentur legibus locationis, sive
 de quibus in locatione conventum est: &
 eodem modo partiarij tenentur, conditio-
 nibus sive legibus quibus cum Domino
 proprio convenerunt: qui autem solum
 operas suas mercede locant, ab arbitrio
 Domini Principalis in omnibus pendent.

Articulus Secundus.

De peccatis Agricultarum.

1. **P**eccant si ex agris ad se pro tempore
 non pertinentibus fructus accipient.
2. Si, ut plus terræ occupent, terminos
 agrorum suorum excedant, & in alienos
 agros

agros transferant. Hi peccant mortaliter
tenenturque ad restitutionem.

3. Peccant si permittant sua animalia in a-
lienis agris pascere.

4. Si sua incuria alienis agris damna infe-
runt, illaque compensare non student.

5. Peccare convincuntur locatarij, qui A-
grorum conservandorum curam habent,
& permittunt illos delabi in sterilitates, in
damnum proprietariorum.

6. Peccant qui leges in locatione positas
non servant, sed ijs contrarium agunt.

7. Partiarij juxta rationem materiæ pec-
cant, qui suos patronos defraudant, non
restituentes partem integrum fructuum,
de qua conventum est, vel non nisi ex
pejoribus.

8. Quamvis proprietarii agrorum, vix in
ipsa agrorum cultura peccare possint, non
raro tamen in venditione sive distractione
fructuum peccant, nimirum vendendo
fructus excessivo pretio, vel diminutis
mensuris, vel fruges vitiatas pro bonis, vel
commutando grana tempore quo vili pre-
tio comparantur, ut altero tempore sum-

9. Peccant *Agricolæ* juxta qualitatem ma-
teriæ mortaliter: qui decimas negant, aut
quovis modo injuste defraudant, ni-
si privilegio aliquo ab illis solvendis libe-
ri sint.

10. Peccant peccato gravi inhumanitatis
villici, qui pauperes tempore messis à suis
agris & messoribus abigunt.

11. Alia quædam sunt peccata, quæ et si *A-*
gricolis non sint propria, apud illos tamen
valde frequentia sunt. Ut observationes
vanæ æris, volucrum, superstitiones in
seminibus jactandis, in animalibus con-
servandis à lupis, sanandis ab infirmita-
tibus, & id genus alia: In hoc enim sæ-
culum devenimus, quod *Agricultura*, quæ
de se innocentissima erat, humana malitia,
in peccatorum quandam voraginem de-
lapsa videatur.

TITV-

TITVLVS XXI.

De Pastoribus Gregum.

Articulus Primus.

De obligatione Pastorum animalium.

I. **A** principio quidem Patriarchæ & ipsi Reges , Pastores pecudum fuerunt, & divitiæ illorum in animalibus constituebantur , de quibus passim Scriptura. Porro nunc Triplicis generis pastores sive Armentarij reperiuntur : alii enim Mercenarii, alii Partiarii, alii Domini sunt. Mercenarii dicuntur : qui ad custodiam & curam animalium , suam operam & industriam stipendio certo elocant. Partiarii : qui industriam suam & operam gregibus impendunt , contractu quodam societatis ; ut certa pars gregis eis cedat, sive ut Dominus animalia , partarius operam & industriam ex contractu contribuant. Domini dicuntur : qui per se sive filios animalia pascunt absq; opera aliena: quales fuerunt Abel: & cæteri Patriarchæ etiam David.

V 5

2. Por-

2. Porro sub nomine Pastorum comprehenduntur, omnes qui animalium pastui invigilant, quocunque tandem vocabulo nuncupentur, à variis animalium speciebus: ut caprarii, qui capras custodiunt: Bubulci, qui Bobus pascendis vacant: Porcarii qui porcos: Equisones & Agisones, qui equos & mulos pascunt & gubernant: horum obligationes potissimum sunt tres.

1. Ut gregem & singula gregis animalia, ab omni injurya, quantum possunt, defendant, & suo Domino bene conservent. 2. Ut gregem ad pascua salubria, & animalibus proficia deducant. 3. Ut caveant ne greges & animalia suorum Armentorum, alicui damnum inferant.

Articulus Secundus.

De peccatis Pastorum.

1. **P**eccant mortaliter in Materia gravi, si ex eorum culpa vel negligentia aliquod pecus pereat, utpote: vel devoretur à lupo, vel alia fera: vel furto auferatur, aut ob imperitiam gravem animalia incurvant morbos, quibus aut sterilescant aut emoriantur,

riantur, & in his pro ratione culpæ & negligentiæ, tenentur ad restitutionem, quia ex eorum culpa Dominus damnum injustum patitur.

2. Peccant qui furantur oves, vel cum fibribus paciscuntur, aut etiam eas vendunt, vel quomodolibet Dominos in ovibus & armentis defraudant, obliganturque ad restitutionem.

3. Peccant qui de pascuis salubribus non curant, & defectu congrui alimenti damnum pecoribus inferunt, si modo alia pascua haberi commode possint.

4. Peccant qui vel positive per animalia suæ curæ commissa, infert alicui tertio, in se vel in suis bonis, notabile aliquod damnum: vel ex sua negligentia indirecte inferri permittit.

5. Peccant etsi animalia non immiserint, Armentarij, quorum negligentia & defectu custodię, in aliena sata & prædia irrumunt, & ad damni restitutionem tenentur.

6. Peccant dum Missas in Dominicis & festis non audiunt, cum tamen extra casum necessitatis teneantur.

TITVLVS XXII.

De Molitoribus.

Articulus Vnicus.

De Molitorum obligatione & peccatis.

Molitores legibus Justitiæ & aquitatis, tam respectu molitionis, quam respectu stipendii, & portionis acceptandæ ex farina, obligantur, & juxta qualitatem damni illati, peccant mortaliter vel venialiter, & obligantur ad restitutionem. Tribus vero modis molitores injustitiam committere solent.

1. Si Bladum vel Granum acceptum immutent in aliud, quod etsi sit ejusdem speciei, est tamen minoris bonitatis & valoris, hoc autem solent facere, ut illud melius divendant, in quo multum lucrantur, & alteri injuriam faciunt, tenenturque ad restitutionem saltem pretii, quo illud plus valebat.

2. Peccant, si diversorum granorum farinam simul immisceant, cum acceperunt unius

unius speciei granum, unde fraudes multæ
fiunt, in damnum illorum, qui granum at-
tulerunt.

3. Peccant si pro stipendio & portione si-
bi pro opere assignata, plus debito acci-
piant, vel ut non advertatur, pondera im-
mutent, alteritis generis farinam imo quis-
quilias immiscent, item si Gabellas justas
de fraudulent.

TITVLVS XXIII.

De Pistoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Pistorum.

1. **G**RANITER peccant si ex ignorantia ar-
tis Pistoriæ, alienos panes male pin-
sunt, unde tertio grave damnum facere
convincuntur.

2. Qui farinam acceptam adulterant, mi-
scerent, & varie componunt, in grave da-
num eorum, pro quibus operantur.

3. Qui pro pane triticeo, vendunt panem
mixtum silagine, hordeo, &c. & quali ta-

Tractatus Tertius,
men pretio quo merum triticeum ven-
derent.

4. Qui de pondere justo diminuunt, aut
ut pondus suppleant, varia immiscent, aut
non bene coquunt, ut humiditatis aliquid
remaneat.

TITVLVS XXIV.

De Lanionibus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Lanionum.

1. **P**eccant Laniones, juxta qualitatem &
quantitatem damni, si carnes infectas
aut corruptas divendant, earum corru-
ptionem malitiose tegentes.

2. Qui carnes varie alterant inflationibus
vel aliis mediis, ut corpulentæ appareant.

3. Qui varie illas immutant, vendentes
ovinam pro vervecina, vaccinam pro bo-
vina, auctiōne pretij.

4. Qui ponderibus falsificatis utuntur, vel
miscent ossa ut pondus augeant, denique
quidquid æquitati & justitiæ contrarium
attendant.

TITV-

TITVLVS XXV.

De Coquis.

Articulus Vnicus.

De peccatis Coquorum.

1. **C**Oci peccant indirecte, si in condimento Ciborum, omnis frugalitatis & temperantiæ humanae modos excedant; sive ille modus in excessu pretii & impensarum prodigarum: sive in incentivo gravi carnis & appetitus aut concupiscentiæ carnalis consistat. Sicut enim homines, qui eis utuntur, in gravissima peccata prodigalitatis, gulæ, intemperantiæ, & carnalitatem incidunt, sic Coci, qui illa præparant, tanquam peccatorum gravissimorum Ministri, in statu damnationis vivunt, peccatis multis mortalibus irretiti.

2. Peccant ex indirecto, qui cibos ita alterant, ut sæpe sanitati hominis noceant, ex ignorantia quidem conditorum, quæ sanitatis venena sunt, quorum tamen rationem ex vi artis suæ habere tenentur.

TITV-

TITVLVS XXVI.

De Cauponibus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Cauponum.

1. Peccant Caupones, qui cerevisiam vel
vinum lymphatum aut varie mixtum,
pro puro vendunt, vel dolose subministrat.
2. Peccant qui mensuris inquis five di-
minutis, aut excessivo pretio Cerevisiam vel
Vinum vendunt.
3. Peccant qui plus adnotant quam bibi-
tum sit.
4. Peccant qui universaliter in cibis poti-
bus, lignis ad ignem, & aliis hujusmodi in-
justicias comittunt, ea occulte subtra-
hendo, immutando vel carius vendendo,
tenenturque ad restitutionem.
5. Peccant qui Lenones, Meretrices, lu-
dos alearum & chartarum, in suis tabernis
sovent, quia eis imputantur peccata, que in
ludis hujusmodi committi solent.
6. Peccant qui non tantum promunt po-

tuna

tum perentibus, sed etiam afficiunt ad potum, etiam si videant eos actu inebriari.

7. Peccant qui sustinent fures, latrones, grassatores viarum, & magis qui eorum furtis communicant, vel in ijs vendendis ac distrahendis cooperantur, quæ non tantum sunt peccata mortalia, sed tales etiam digni sunt morte temporali.

8. Peccant qui hospitantibus apud illos infideles sunt, non tantum eos non protegentes, sed permittentes, ut hospitum sarcinæ capiantur, hæc omnia & plura, in istis tabernis, tam in civitatibus quam foris ita communia sunt, ut vindictam foris clamant, vñ ijs quorum est invigilare ne fiat.

TITVLVS XXVII.

De Textoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Textorum & Lanificum.

1. **P**eccant: qui Lanam præparant & vendunt adulterinam vel diminutam, probona, corruptam, pro integra, & eodem pretio, quo probatam venderent.

2. Pec-

2. Peccant qui in pondere defraudant, madefacientes sive humectantes lanam, ut amplius ponderet, & minus de illa præstent, quæ fraudes etiam in lino Serico & hujusmodi intervenire solent.

3. Peccant qui lanas tinctas divendentes, tincturis adulterinis & sophisticis utuntur, vel etiam in tincturæ opere lanam inficiunt, comburunt, aut aliter valori lanæ officiunt, & nihilominus pretium probatæ tincturæ accipiunt.

4. Peccant qui diversas lanas permixtas ad invicem, divendunt eodem pretio, qua si ejusdem qualitatis essent, tenenturque ad damni restitutionem.

5. Qui lanam, linum sericum filunt, si miscéant fila scienter unius qualitatis lanæ cum altera, vellinum cum lana, aut linum cum serico.

6. Peccant textores qui lanam linum sericum sibi protextura data, in damnum magnum mercatorum mutant, miscent, & alterant.

7. Qui non satis torquent, stringunt, aut texunt.

8. Qui

8. Qui nîmis extendunt, ut in aliquot ulnis unam lucentur, item qui in extensione dilacerant, & denuo studiose confluunt, ut divisio non appareat.
9. Peccant qui in ulnis & mensuris injitiam committunt.

TITVLVS XXVIII.

De Sartoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Sartorum.

1. Peccant Sartores si non fideliter vestimenta consuant, aut arte debita illa disponant.
2. Peccant si de panno, serico, tela, bombose, &c. partem subtrahant, nisi forte in compensam laboris id facerent, in casu quo eis stipendium sufficiens non daretur.
3. Peccant si inventores novitatum fuerint, aut singulari industria vestes impudicitati & vanitati servientes faciant.
4. Peccant juxta rationem damni, qui veteres vestes ita apposite purgare, & appartenenti

renti quadam specie reparare norunt, ut
eas pronovis & integris vendant.

TITVLVS XXIX.

De Sutoribus.

Articulus Vnicus.

De peccatis Sutorum.

1. Peccant Sutores, qui materiam calceorum immutant, vendentes in calceis corium unius generis, pro altero, impingentes intus vetus & improbum corium, pro novo, item madefactione, percussione, calefactione, varie corium immutantes, ut ementes decipient, quibus revera prodam tenentur, eo quod omnibus computatis ultra dimidium nonnunquam vendant calceos, ocreas, & alia suæ artis opera.

2. Peccant qui vanitati, luxui & impudicitiis augendis, in extrema & contemptibili parte corporis, suis adinventionibus adminiculo sunt.

TITV-

TITVLVS XXX.

De Medicis et personis Medi- cinæ deservientibus.

Articulus Primus.

De Medicorum obligatione.

1. **T**ria in Medicis requiruntur. Primum est scientia approbata, nulli enim licet absque illa officium Medici administrare, ob periculum cui infirmi exponerentur, debet etiam scientiæ adjuncta esse experientia, non enim Medicus inexpertus quantumvis doctus, admittendus est. Requirit autem scientia ista, speculationem & notitiam corporis humani, & constitutionis ac complexionis ejus: Similiter herbarum, succorum, radicum, metallorum, & aliorum quæ in Medicinis adhibentur.

2. Secundum quod in Medico requiritur est fidelitas, quæ in hoc consistit: ut fideliter primum de morbo, de causis & qualitatibus morbi, & personarum complexione inquirat: demum: magis certa, congrua & ef-

& efficacia , ad sanitatem consequendam medicamina adhiberi curet, fidei enim ej^o infirmus committitur. Ad fidelitatem etiam Medici spectat, ut naturalibus Medicinis contentus , ad superstitiones , vanas observantias, aut artes magicas non recurrit. Item: ut causas secretas in morborum, quæ illi sub secreto naturali committitur, non revelet, possunt enim interdum vel infamiam vel aliud detrimentum cau- sare. Item ad fidelitatem Medici ex præcepto divino & Ecclesiastico pertinere di- gnoscitur : ne volens corpori subvenire animæ noceat , quod fit, si aliquid ordinet cui annexum est mortale peccatum, V.G. ut ad humores evacuandos, mulierem ex- tra statum Matrimonij cognoscat , ut se ipsum polluat, vel pollui se procuret, ut ad vomitum causandum inebrietur, qui simili- lia suadent, præter peccatum mortale, pæ- nam excommunicationis incurront.

3. Tertium quod in Medico desidera- tur est: cura & sollicitudo diligens circa ægrotum, unde non sufficit simpliciter æ- grum visitare, ad salarium ; sed tenetur or- dinare

dinare de Diæta , & observatione victus, tam bene, quam de Medicinis probatis, & maxime super Pharmacopolis invigilare, ut quæ ordinantur, fideliter subministret. Item ad curam ejus spectat , observare tempus oportunum, quando æger non pericitatur , antequam adhibeat urgentia medicamenta, quæ adhibita tempore non suo, interdum aut mortem, aut periculosa symptomata causarent. Item : ut bene advertat nedium portionem medicam mulieri præscribit grava sit , & ne per potionem procuret abortum, maxime animato fætu, in hoc enim homicidij reus convincitur. Item ad curam Medici spectat, ut ubi advertit morbum invalescentem , etiam ante periculum mortis, suadeat, ut advocetur spiritualis Medicus, qui à peccato animam curet, teneturq; ad hoc post tertiam visitationem sub peccato mortali.

Articulus Secundus.

De Chirurgis.

I. **C**Hirurgi sunt Medicinæ Ministri, & in his eadem proportionaliter requi-

requiruntur. Quæ in Medicis: nimurum: Scientia Chirurgie, experientia approbata, & expertorum judicio confirmata, & si absque tali scientia à Magistratibus admittantur: ipsi exercentes, & Magistratus admittentes, ob pericula, quibus hominem exponunt, mortali peccato ut plurimum se polluunt. Requiritur etiam in iis fidelitas, ut curando homini fideliter assistant, & ab eventibus fortuitis, quæ ex variis causis infimo evenire possunt, caveant. Requiritur etiam sollicitudo, ne defectu vigilantiæ ac industriæ, patienti aliquod periculum vel detrimentum superveniat.

Articulus Tertius.

De Pharmacopæis.

1. **P**armacopæi Medicis omnino necessarii sunt, quorum officium est medicinas componere, & ad præscriptum Medicorum disponere, & hos artis scientia, fidelitas, & justitia in distribuendis medicinis, maxime obligat: Scienter quidem, ut praxim medicinas conficiendi, miscendi, adhibendi norint: fidelitas: ut probas

non

non mutatas neque vitiatas, non corruptas
nec nimis vetustas subministrent. Justitia:
ut justo pretio divendant, in quibus multæ
fraudes intervenire non raro solent.

Articulus Quartus.

De Obstetricibus.

I. **O**bstetrices etiam particulam aliquam medicinæ sibi usurpant, quia quadam arte uti debent, ut feliciter absque detimento Matris & fætus, parturienti, obstetricem manum adhibeant, ut lotioni, præcisioni umbelici, compositioni corporis puerilis, dum partus egressus est invigilant, ut denique omnia observent, quæ ad fætus & Matris conservationem in illo actu sunt necessaria: quare ad hoc assumi non possunt, nisi providæ & honestæ ac expertæ, quarum vita ac fama integra sit. Nam præter ea quæ superius narrata sunt, solent adhiberi ut cognoscant, an puella integri claustri virginalis sit, an corrupta, an capax coitus Matrimonialis, an incapax, quarum judicio, si nihil obstet, statur. In necessitate etiam debent invigilare, ut proles tempe-

X stive,

stive, etiam vix egressæ ex utero matris, si membrum sufficiens appareat, baptizen-
tur, & ipsæ possunt & debent, ubi non est alia persona dignior, baptizare, adeoque formam Baptisini callere. O quot Diabo-
li Ministrae, proles è ventre prodeuntes occiderunt, Baptismo priarunt, & venefi-
ciis ac sortilegiis innocua membra addi-
xerunt, hinc invigilandum ut suis muniis probe & fideliter satisfaciant, unde jura-
mentum à magistratibus ab iis exigendum,

Articulus Quintus.

De Salario Medicorum.

I. **S**Alarium Medicorum diversimode assignatur: aliis enim plenum Sala-
rium ex ærario publico solvitur, ut omniū Civium infirmitatibus medeantur, & hi à particularibus, qui isti^o Civitatis membra sunt, salarium non accipiunt, sicut nec ij qui ab hospitalibus bene dotatis stipen-
dium habent. Alii sunt qui quidem stipen-
dium ex ærario accipiunt, sed non suffi-
ciens, & his licet accipere stipendium à particularibus quos visitant, exceptis pau-
peribus

peribus, quibus ex vi publici stipendii servire tenentur. Alii denique sunt: qui nullum salarium ex ærario publico accipiunt, hi à particularibus conveniens salarium accipere possunt, cuius quantitas publico decreto, usu vel consuetudine approbata, mensurari debet. Aliud est de Chirurgis, qui artem, industriam, laborem, medicinam, unguenta præstant, hæc enim omnia in æstimationem & computum deduci debent, & secundum illa solutio fieri.

Articulus Sextus.

De peccatis Medicorum.

1. **P**eccant mortaliter, qui permittunt vel procurant se ad gradus Licentiæ vel Doctoratus in Medicina promoveri, quamvis sciant se ignaros vel insufficienes, si intentionem habeant exercendi Medicinam: Similiter peccant ij qui tales promovent.

2. Peccant qui ignari & inexperti scientiæ Medicæ, medicinas ordinant, subsistente aliquo periculo vel damno, quia qui alicui periculo alium exponit, tantum peccatum

committit quantum est periculum, censem-
tur autem exponere periculo mortis vel
gravioris infirmitatis, aut diurni morbi,
qui ignorat constitutionem ægroti, quali-
tatem morbi, virtutem medicinæ.

3. Peccant qui etsi artis medicinæ gnari,
adhibent tamen ex proprio cerebro non
nulla, quibus infirmus gravibus periculis
exponitur, solum ut experimentum ac-
cipiant.

4. Peccant qui spe majoris lucri infirmi-
tates prolongant, quas citius sanare pos-
sent, quo vitio singulariter laborant Chirur-
gi, in longum curas suas protrahentes
absque causa.

5. Peccant qui utuntur aliquibus mediis,
vel suadent ægrotto aliqua quæ sunt contra
Dei mandata.

6. Peccant qui abortum post animatum
fætum per potionem medicas scienter cau-
sant, hi enim homicidii rei sunt. Similiter
qui extra casum necessitatis potionem ad
abortum præbent, etiam ante animatum
fatum mortaliter peccant.

7. Qui negligentia oportunæ visitationis
in

in causa sunt vel gravioris infirmitatis, vel diuturnioris languoris, vel etiam mortis.

8. Peccant qui infirmum periculoſe labo-
rantem non monent, aut per alium effica-
citer moneri curant ut confiteatur, & de
ſua anima disponat.

9. Si ob æmulationes quas ad invicem ha-
bent, nolunt cum aliis ad consultationem
concurrere, aut in consultatione malitio-
ſe ſibi invicem contradicunt, aut consilium
ſuum pertinaciter etiam contra veritatem
agnitam defendunt, in grave detrimen-
tum infirmi.

10. Pharmacopæi frequentius ſe peccatis
mortalibus intricateant. 1. Si medicinas cor-
ruptas & antiquatas exhibeant. 2. Si phar-
macum unum pro alio velut æquivalenti
miſceant. 3. Si pharmaca ipſa, ut Syrupos
ſophiſticent. In quibus non ininus peccant
Medici, qui illa fieri ſiunt, & participatio-
ne lucri marsupium unum cum illis faciūt.
4. Si extra jurati Medici certam ordina-
tione in aliquid venenosí admiſceant. 5. Si
venena vendant ut ſicutam, Salaman-
dram, mandragoras cantharydes, &c.

X 3 quæ

TITVLVS XXXI.

De Militia.

Articulus Primus.

Quid sit Militia.

1. **M**ilitia est hominum multitudo, au^roritate publica collecta, sub præfectis & Ducibus congruis legibus artificiose adunata, Sacramento sive Jura-
mento obligata, ad juste, & justitiæ affectu
hostes reipublicæ vel propulsandos vel
persequendos, amore justitiæ & pacis or-
dinata. Dicitur (*au^roritate publica*) quæ
residet in Rege, Principe supremo, vel re-
publica independente: non tamen in infe-
rioribus, nisi de au^roritate superiorum,
aut in casu angustiæ, vel necessariæ defen-
sionis: Dicitur (*artificiose adunata*) con-
tinet enim militia artem singularem, sive
se & rempublicam fossis, vallis, arinis, vigi-
lijs defendendi, sive industrie & ordinate
in a-

in aciem procedendi. Dicitur (*ad juste & justitiae affectu hostes propulsandos*) in quibus verbis causæ justi belli, simul & recta intentio bellantium exprimitur: nimirum: protectio populi ab injuriis, quæ fit bello defensivo, vel ultio injuriarum jam inflitarum, quæ fit bello offensivo, intentio autem recta, est veræ justitiae & æquitatis affectus.

2. Porro tribus conditionibus bellum juste inchoatur. Nimirum: si sit sufficiens auctoritas: causa justa: intentio recta: sufficiens auctoritas censemur, si à Rege aut Principe supremo aut republica independente indicatur. Causa justa belli offensivi, his clauditur partibus. Prima est: si instituatur ad recuperandas terras & bona injuste ablata, sic pugnarunt Hebræi contra Philistæos, quia detinebant terram sibi à Deo promissam. Secunda: dum ad ulciscendam publicam injuriam instituitur: sic ob injuriam factam legatis publicis, & consequenter Regi David eos mittenti ipse bellum indixit Regi ammonitarum, 2. Reg. 10. Tertia ad protegendarum justitiam.

tiam. Quarta : ad recuperanda jura Regnum: tale fuit bellum Joram contra Regem Moab 4.Reg. 3. ex recta intentione bellum justum est: dum scilicet ob iustitiam, bonum publicum, & pacem bellum geritur, non tamen amore vindictæ, quam satisfactionis & iustitiae. Quatuor vero conditionibus bellum finitur & pax coalescit: nemirum restitutione ablatorum, compensatione damnorum: satisfactione injuriarum : vel omnium liberali condonatione.

Articulus Secundus.

De potestate Militum circa personas & bona hostium.

I. **M**iles in hostem potest quidquid spectat, aut aliquo modo pertinet ad finem justum belli consequendum: sive fiat occisione, mutilatione, captivitate, bonorum usurpatione, aut incendio. Quia qui juste intendit finem, potest juste adhibere media ad finem, illa autem media sunt, quibus hostis vel juste punitur, vel juste ad restitutionem bonorum vel com-

pen-

pensationem injuriarum compelli potest.

3. Occisio vero vel mors extra conflitum vel pugnam non permittitur, si aliter hostis possit subjici, & aliud malum non immineat, quia occisio non justificatur nisi cum necessitas, vel justitiæ & legum exemplaritas ad hoc cogit.

3. Abstinendum etiam est militi ab occidente innocentum in bello: quia nemo ob peccatum, cuius sibi conscius non est, morte plecti debet: inter innocentes autem computantur pueri, infantes, captivi, qui apud hostes detinentur, mulieres, peregrini, item qui ad hostem nullatenus spectant, nec illi ullo modo cooperantur.

4. Licet militibus spoliare bona mobilia hostium, servata tamen proportione justitiæ & æquitatis, damni vel compensationis, quæ per bellum intenditur; juxta legum Militiæ præscripta & ordinationes: quia bona mobilia hostium bello capta, jure Gentium sunt victorum. Unde militibus *Deut. 20.* omnia spolia adjudicantur: *Cumq; (inquit) tradiderit Dominus: Deus tuus illam (supple civitatem) in manutua*

*Tractatus Tertius,
omnem prædam exercitui divides, & com-
medes de spolijs hostium tuorum quæ dominus
Deus dederit tibi.*

Articulus Tertius.

De obligationibus Regum erga Mi- litiam & Milites.

I. **O**bligatio est: ut Rex in electioni-
bus præfecturarum, habeat ratio-
nem idoneitatis, probitatis & justitiæ, in
personis quas eligit vel instituit, ad idonei-
tatem requiritur. 1. Scientia & praxis artis
militaris, ut sciat defendere Civitates, valla
& fossas industrie construere, acies diri-
gere, &c. 2. Prudentia agendorum: quæ
consistit in eo ut Duces norint pericula
declinare, opportunitatem ad aggredien-
dos hostes, militum animos ad pugnam di-
sponere. 3. Fortitudo: quæ consistit in
constantि adversitatum tolerantia labo-
rum perpessione, difficultatum forti evi-
ctione. 4. Probitas: quæ in hoc consistit,
ut Christiane & Catholice vivant, manda-
ta Dei servantes, à vitiis & concupiscentiis
elongati. Justitia autem eorum in hoc
elucet:

elucet: si neminem concutiant, ne in ini-
lumniam inferant, sed suis stipendiis con-
tentivivant.

2. Obligatio est ut provideat militibus
de stipendio. Hinc enim Regi bona &
proventus assignati sunt, & ei tributa sol-
vuntur, ut Regno subveniat, & milites
congrua stipendia accipiant, quibus non
licet aliquid exigere, ultra id quod jure
ipsis assignatum est, & quidquid accipitur
aut exigitur ultra stipendum, injuste acci-
pitur & exigitur, adeoque peccatum mor-
tale juxta rationem materiæ committitur,
cum obligatione ad restitutionem. Licet
vero interdum militi, petere & recipere à
populo & Rusticis quæ necessitas, chari-
tas, gratitudo vel urbanitas requirit. E. G.
miles stipendio destitutus potest cibum,
vestimenta, medicinam, sive in pecunia sive
in specie postulare, & qui habent media
tenentur illis dare, quia milites suam vitam
pro Republica exponunt. Item si aliquam
gratitudinem præstent Rusticis bona eo-
rum conservando, liberale aliquod subsi-
dium accipere possunt.

3. Obligatio est : ut de Annona quæ ad militum sustentationem & necessitates, si-
ve quæcunque bello gerendo necessaria, ex
communi ærario subministratur , provi-
deat. Ad quam proinde annonam perti-
nent frumenta, panes, vinum, cerevisia, a-
vena , & fænum pro equis, arma, pulveres
tormentarij , medicamenta & id genus
alia , qua exercitui in castris præsto esse
debent.

4. Obligatio est : militum conservatio &
disciplina, bene meritorum remuneratio.

5. Obligatio est : provisio hospitiorum
pro militibus, qui enim militem conducit,
tenetur ei de hospitio providere, attenden-
dum vero ne regulas hospitiorum exce-
dat, nimirum : 1. Ut sub titulo servitii plu-
res milites secum ad hospitium non addu-
cant. 2. Ne tenuioris fortunæ homines,
& qui unicam forte cellulam habent ve-
xentur, aut è casula sua ejiciantur. 3. Ut in
domibus hospitii capacibus , hospes possit
retinere duo loca sibi & familiæ , modo u-
num militi præstet. 4. Apothecæ & loca
mercibus deputata , domino libera ma-
neant.

neant. 5. Ut omnis concussio absit , alias
Domino hospitii liceat propria auctori-
tate, militem expellere, nec tenetur Domi-
nus hospitii aliud præbere , quam quod
habitationi Ordinariæ sufficit , nimirum:
quæ ad cubile , mensæ supellectilem & hu-
jusmodi necessaria sunt : unde nec tenen-
tur cibos præbere , animalia & equos nu-
trire , nisi aliunde causa justa vel necessitas
hoc exigat.

Articulus Quartus.

De obligationibus Ducum ac Militiæ Officialium.

1. **O**bligantur ut milites in armorum
exercitijs & officijs suis dirigant : &
milite utiliter & provide utantur : item ut
milites in suo officio contineant , & ne al-
teri injuriam inferant, cohibeant.

2. Obligantur Commissarii aliique offi-
ciales qui distributioni stipendiorum mi-
litarium intendunt ad tria: nimirum: pecu-
niā paratam in tempore habere : illam in
fideli moneta suppeditare : eandem fideli-
ter & capitatum distribuere.

3. Obligantur ij qui annonæ militari præficiuntur ad tria, nimirum: annonam debito tempore paratam habere: illam in speciebus probatis suppeditare: eandem fideliter distribuere.

Articulus Quintus.

De peccatis Regum, Ducum, aliorumq[ue] Militiæ Officialium.

1. **P**eccat Rex & ad restitutionem teneatur, qui ubi sufficiunt regni provenitus, nova tributa sub prætextu militiæ imponi curat.

2. Peccant qui in Duces & præfectos militum assumunt, artis & scientiæ militaris ignaros, item qui adolescentes, effæminatos, & in delitiis effusos præficiunt, tales enim aptiores essent ad januam amasiam suæ vigilare, quam cohorti alicui militum præesse.

3. Peccant qui præfecturas militiæ, indignis pecunia vendunt, aut favoribus communicant.

4. Peccant qui cum præfecturam indigni adepti

adepti sunt, aut eam non deponunt, aut se
idoneos reddere non student.

5. Peccant qui Lasciviis vacantes, militi
suo malum exemplum præbent, & carnis
vitiis ac ebritatibus dediti, disciplinam mi-
litarem negligunt.

6. Qui non contenti suis stipendiis popu-
lum concutiunt, & ad contributiones in-
justas cogunt, aut facto communi marsu-
pio, cum populi ministris prædam dividūt.

7. Committunt peccatum in cælum cla-
mans, qui militi stipendia subtrahunt, aut
negant, vel ipsum in solutione stipendii,
quovis practicabili modo defraudant.

8. Peccant qui frumenta corrupta vel vi-
lissimi pretii pro annonæ congregant, ea
nihilo minus carissimo pretio Regi ven-
dentes.

9. Peccant qui debito tempore annonam
non congregant & distribuunt, unde fre-
quenter exercitus, retardatur vel miles fa-
me consumitur.

10. Peccant qui ubi pro triginta militibus,
quos solum habent, panes sufficerent, exi-
gunt panes pro centum, aut cum præfecto
anonæ

annonæ vel panum componunt, ut sum-
mam pecuniæ accipiant, prædam inter se
dividentes.

11. Peccant Duces & præfecti militum, qui
tumultuarie & extra Regulas unicuique sibi
hospitium accipere permittunt: qui con-
cussiones & injusta gravamina non cohi-
bent, sed effreni militum libidini omnia
derelinquunt.

12. Peccant qui pagis vicinis ad contribu-
tiones pecuniarias adactis, in unum aut al-
terum paguin, totum onus militum di-
vertunt.

13. Qui prætextu sui status & nobilitatis
vel officii, in delitiis mensalibus excessiva
exigunt, sive ut ipsi delitientur, sive potius
ut cogant illa pecuniis multis redimi.

14. Peccant qui suis militibus in terris a-
amicis prædas permittunt, & partem sibi
præstandam reservant.

15. Peccant Metatores castrorum, qui in
dispositione hospitiorum alios pecunia
accepta eximunt, alios gravant: aut qui
cum officiariis pagorum convenienter, ut
accepta pecunia vel ab eis declinent, vel
minori numero pagos gravent. Ar-

Articulus Sextus.

De obligationibus Militum.

1. Obligantur Milites ad fidem seu fidelitatem, in avertendis à Rege & Republica malis: in conservandis bonis, quæ ad salutem & utilitatem eorum pertinent: in servandis secretis suæ partis.
2. Obligantur ad obedientiam respectu Ducum & præfectorum militiæ, nomine regis, debet autem esse obedientia cæca: ut de causa, ratione mandati non disputerent. Item debet esse expedita: ut non tergiversentur: etiam debet esse præcisa: ut nihil ex ijs quæ mandantur prætermittant.
3. Obligantur ad fortitudinem in tolerandis duris & adversis: in aggrediendo vel fugando hoste: in exponendo se morti pro rege & republica.
4. Obligantur ad populi conservationem, protectionem & injuriarum propulsationem.
5. Tenentur hostibus servare fidem datum, & ad Christianam charitatem ac humanam mansuetudinem.

Arti-

Articulus Septimus.

De peccatis Militum.

1. **P**eccant contra fidelitatem proditores, factiosi, cum hostib⁹ paciscentes.
2. Qui in defendenda civitate speculatores positi obdormiunt, agredientem hostem vel non denuntiant, vel non repellere conantur.
3. Qui sua infidelitate vel positive suam stationem, aut etiam civitatem, hosti produnt, vel negative non resistentes, viam parant ad faciliorem occupationem.
4. Qui secreta militiæ revelant: ex qua revelatione, sua pars à consecutione aliquis victoriæ præpeditur, vel ab adversa damnata reportat.
5. Peccant qui mandatis obedire detrentant, vel tergiversantur, ve ex culpa sua aliquod mandatum vel pactum prætereunt.
6. Peccant contra fortitudinem militarem, qui nec in duris se exercent, nec in acie strenuitatem ostendunt, nec in defensione constantiam: ad fugam magis habiles quam ad hostis persecutionem.

7. Pec-

7. Peccat miles cum rusticos aut hospites suos percutit, affigit & variis modis vexat, aut ab eis quæcunque cupit extorquat. Taceo stuprations Virginum, invasiones fæminarum, ruinas & incendia domorum, dissipations mobilium, quæ his temporibus militibus quotidiana sunt.

8. Peccant qui fraudulenter culpam aliquam Civi aut Rustico imponunt, ut hoc prætextu in bona illorum involent, multas & pænas pecuniarias imponant, illos incarcerent.

9. Peccant qui fidem hosti datam non servant vel quovis modo violant aut fraudulenter interpretantur.

10. Peccant qui hostibus captivis injurias graves inferunt, illos calumniis vexant, & durius tractant, absque ulla humanitate.

11. Peccant qui cives & rusticos hostes spoliantes, cuim non resistunt, verberibus concutiunt, ijs injurias irrogant, & quacunque barbaries in eos exercent.

12. Qui in imbellem fæmineum sexum, non tantum per concubitus & tactus illicitos, sed etiam per invercundas actiones

&

13. peccant qui dum hospitia designata vel
tumultuarie accepta occupant, patronos
domorum divexant, familiam concutiunt,
& omnis generis nequitias exercent, quæ
lubent prædantur, pecunias extorquent,
domos dilacerant, ferramenta plumbum &
alia detrahunt.

TITVLVS XXXII.

De Duello.

Articulus Vnicus.

Quid sit Duellum & an licitum.

1. **D**uellum est pugna duorum ex con-
dicto adversus invicem pugnan-
tium, ad mortem sibi invicem inferendam.
Porro diversæ similis duelli causæ assigna-
ri possunt.

1. Cum indicitur duellum ad litem & con-
troversiam aliquam dirimendam, ita ut ei
qui superat justitia attribuatur.

2. Ob odium & inimicitiam pugnan-
tium,

tium , qui in mutuam cædem anhelant-
3. Ob ostentationem virium & subtilita-
tem pugnandi, ita tamen ut se mortis peri-
culo pugnantes exponant.

4. Ad honorem conservandum qui im-
minutus aut perditus creditur, si quis duel-
lum recuset.

2. Verum omnia duella ob causas spe-
cificatas, vel alias etiam invenibiles indicta
aut inita, sub peccato mortali & pænis gra-
vissimis ab Ecclesia Dei prohibita sunt:
rationem huic prohibitioni dederunt. 1.
Res ipsa , quæ ex natura sua & per se est
peccatum mortale. 2. Diabolica crudelitas,
qua sub colore honoris vani & futilis tu-
endi, nefandam carnificinam animę & cor-
poris, Dæmon excogitavit, quam omnibus
modis tollere oportuit.

3. Nec Principum aut Regum auctori-
tas , ulli in hac causa modo suffragari po-
test, videatur *Bulla Clementis octavi* , nec
non *Pij quarti & Gregor: decimi tertij*. Ubi
pugnantes in Duello pæna excommuni-
cationis, proscriptionis bonorum, perpe-
tuæ infamiaæ , ferit : & si in duello mortui
fue-

fuerint Ecclesiastica sepultura privat, simili-
liter eorum Patronos, item Principes &
Dominos permittentes, responsa & scri-
pturas ferentes, omnesque quovis modo
cooperantes.

TITVLVS XXXIII.

*De vitiis Carnis tam Militi-
bus quam cuiusvis conditionis ho-
minibus communibus.*

Articulus Primus.

De fornicatione Simplici.

i. **F**ornicatio simplex est concubitus in-
ordinatus, simplex, & naturalis soluti-
cum soluta, estque ex natura sua peccatum
mortale, id clare patet. i. ad Corinth. 6. v. 18.
*Fugite fornicationem: omne peccatum quod-
cunqu fecerit homo extra corpus est: qui au-
tem fornicatur, in corpus suum peccat, quia
illud impie prostituit.* Multiplicia etiam
peccata ex simplici fornicatione oriri so-
lent. i. Impedimentum positum ne proles
nascatur, dum enim timent fornicatores
honorí

honori suo derogatum iri, aut nimia libidine conantur dissolyere conceptum , aut inchoatum actum carnis divertere, ne semen penetret : aut agitationibus excutere: aut potionis meretrici dare quibus vel conceptus impediatur, vel forinatus expellatur , sive ante sive post animatum factum quæ omnia sunt gravissima peccata. 2. Neglecta cura prolis ob incertitudinem parentis , quia meretrix pluribus addicta est: sive quia parens non vult prolem suam agnoscere , ad quod tamen sub peccato mortali tenetur. 3. Hinc exponuntur pueruli non sine periculo mortis , vel pravae educationis, & consequenter æternæ damnationis , quorum omnium causa sunt fornicatores.

Articulus Secundus.

De Stupro.

Stuprum est defloratio virginis contra ipsius liberam voluntatem , si vero virgo consentiat libere in copulam , non est stuprum quod singularem speciem luxuriae constituit, quia patienti libere coitum injuri

injuria non fit. Si autem non consentiat, stuprum præter peccatum mortale illiciti concubitus, superaddit malitiam gravem injuriæ virginis illatæ, ratione cuius speciem distinctam luxuriæ constituit. Cum enim integritas claustræ virginalis sit donum summæ æstimationis: gravissimam injuriam & injustitiam committere censetur, qui contra voluntatem Virginis Claustrum virginalे frangit, & si talis deflorator promiserit virginis Matrimonium tenetur eam ducere in foro conscientiæ et si nulla adesset promissionis probatio: in casu autem quo illam ducere non possit, tenetur ad dotem, secundum æstimationem prudentem, & qualitatem ac divitias personæ quæ promisit.

*Articulus Tertius.**De Raptu.*

Raptus est eductio violenta puellæ sive corruptæ sive incorruptæ, à domo Patris vel quasi patris, eo prætextu ut in uxorem habeatur. Dicitur (eductio violenta) quia si libere consentiat & libere cooperetur,

peretur egressui non est Raptus, debet enim ut sit Raptus contra voluntatem educi, & talis Raptus est gravissimum peccatum mortale, in rapiente majus fornicatione, quia non tantum ordinatur ad illicitum concubitum, sed ad violentum & ex circumstantiis coactum, vel ad Matrimonium contra liberam voluntatem.

Articulus Quartus.

De Incestu.

INCESTUS est concubitus illicitus, cum Consanguinea vel affine, usque ad quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis, estque gravissimum peccatum mortale. Quod constat ex S. Gregor: Epist: ad felicem Episcop: 25. q. 3. c. nec eam: ubi sic: Nec eam quarum quis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugem ducere, ulli profecto licet Christianorum aut licebit, quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis hominibus.

2. Petes an in confessione gradus incestus sit exprimendus. V. G. an sufficiat paenitenti dicere , commisi incestum cum consanguinea vel affine, an vero addendum sit: in secundo, tertio aut quarto gradu? R. Necessario exprimendos esse duos primos gradus collaterales , ut fratribus cum sorore, cognati germani cum cognata germana , quia gradus illi turpitudinem speciei . velut infimæ constituunt. Dicitur (gradus duos primos collaterales) quod intelligendum tam de gradibus consanguinitatis quam affinitatis , alij duo gradus non specificantur , quia etsi ad incestum pertineant, non videntur tamen ex copula illicita speciem particularem constituere, nec speciem immutare , quamvis illorum duorum graduum ratio haberi debeat, per modum circumstantiarum aggravantis vel minuentis. Ubi vero confessarius ex specificatione graduum , in cognitionem complicis deveniret, in tali casu graduum qualitates exprimendæ non sunt: quia illa accusatio in gravem infamiam tertiarum personarum cederet. R. Secundo: Necessario exprimendos esse duos primos collaterales , ut fratribus cum sorore, cognati germani cum cognata germana , quia gradus illi turpitudinem speciei . velut infimæ constituunt. Dicitur (gradus duos primos collaterales) quod intelligendum tam de gradibus consanguinitatis quam affinitatis , alij duo gradus non specificantur , quia etsi ad incestum pertineant, non videntur tamen ex copula illicita speciem particularem constituere, nec speciem immutare , quamvis illorum duorum graduum ratio haberi debeat, per modum circumstantiarum aggravantis vel minuentis. Ubi vero confessarius ex specificatione graduum , in cognitionem complicis deveniret, in tali casu graduum qualitates exprimendæ non sunt: quia illa accusatio in gravem infamiam tertiarum personarum cederet.

Necessario
exprimendos esse duos primos collaterales , ut fratribus cum sorore, cognati germani cum cognata germana , quia gradus illi turpitudinem speciei . velut infimæ constituunt. Dicitur (gradus duos primos collaterales) quod intelligendum tam de gradibus consanguinitatis quam affinitatis , alij duo gradus non specificantur , quia etsi ad incestum pertineant, non videntur tamen ex copula illicita speciem particularem constituere, nec speciem immutare , quamvis illorum duorum graduum ratio haberi debeat, per modum circumstantiarum aggravantis vel minuentis. Ubi vero confessarius ex specificatione graduum , in cognitionem complicis deveniret, in tali casu graduum qualitates exprimendæ non sunt: quia illa accusatio in gravem infamiam tertiarum personarum cederet.

exprimendos omnes quatuor primos gradus collaterales, tam affinitatis quam consanguinitatis, de duobus primis gradibus, patet, quia gradus illi turpitudinem specie velut infimæ constituunt. De tertio & quarto gradu probatur: quia licet non videantur speciem immutare, non sunt tamen circumstantiæ mere aggravantes, sed sunt aliqua ratione de substantia actus, sive operis mali, quatenus sunt pars notabilis objecti circa quod: quæ notabilis deformitas fundatur in Respectu & Reverentia naturali debita affinibus, & à fortiori consanguineis, etiam in gradu tertio & quarto, ratione copulæ carnalis tam illicitæ quam licitæ, unde & propter fatam Reverentiam, fundat copula carnalis licita impedimentum dirimens, etiam quo ad affines in tertio & quarto gradu.

Articulus Quintus.

De Sacrilegio.

IN Materia luxuriæ Sacrilegium proprie dicitur, peccatum carnis sive concubitus illicitus, alterutro vel utroque peccantium

solemni voto castitatis adstricto. Dicitur
(voto solemnis) et si enim qui votum casti-
tatis simplex emiserunt, si peccent carnali-
ter illam, circumstantiam voti exprimere
tenentur: non committunt tamen proprie-
dictum sacrilegium. Quia et si per tale vo-
tum sint Deo sua promissione obligati,
non sunt tamen Deo consecrati, & traditi,
sed non obstante tali voto, vinculum Ma-
trimonij ligat, & ad reddendum debitum
non vero exigendum obligat. Extrinse-
cum vero Sacrilegium committunt, qui in
locis Deo consecratis concubitus illici-
tos habent, aut peccata carnalia cum effu-
sione seminis committunt, ut sunt peccata
Mollitiei, sive pollutionis voluntariae, So-
domiae, Bestialitatis, &c. Item concubitus
carnalis Patrini cum filia quam de sacro
fonte levavit, aut Baptizantis cum illa
quam baptizavit, partim est incestus, par-
tim Sacrilegium, & ut verbo significetur
est incestus Sacrilegus, & gravissimum pec-
catum. Item: Confessarius cognoscens
carnaliter filiam spiritualem, ex parte sua
quia

quia est Sacerdos, committit sacrilegium,
non tamen ex parte filiae spiritualis.

Articulus Sextus.

De peccatis contra Naturam.

Tres sunt species Peccati contra naturam, Mollities, Sodomia, Bestialitas. Mollities est: libidinosa & voluntaria seminis provocatio & effusio, extra vos naturale ad generationem ordinatum, estq; mortale peccatum ex natura sua: unde 1. ad Corint. 6. Nolite errare neque molles neq; masculorum concubitus regnum Dei possidebunt. Sodomia est: Coitus inordinatus in vase à natura ad generationem non ordinato. Porro Coitus ille non tantum est masculorum in masculos, sed etiam masculorum in fæminas: etiam conjugatorum, si contrario vase coire contendant: imo & fæminarum in fæminas, clementitis virilibus congressibus & fictis modis. Solent etiam quidam perditissimi in ore coire, & in hoc turpitudo illa contra naturam cōsistit; quamvis autem interdum vase fin-

Tractatus Tertius,
 gantur, & mulieres fictis modis & instru-
 mentis in invicem exardescant, si tamen in
 vase aliquo contra naturam non fiat, mol-
 litiei peccatum magis judicandum erit,
 quam Sodomiae, utrumque tamen turpissi-
 mum est, & vitium diabolicum. Bestialitas
 est. Coitus libidinosus & inordinatus ho-
 minis cum bruto, sive passive sive active,
 & in quocunque casu fiat. Unde Levit. 18.
 cum omni pecore non coibis, nec macula-
 beris cum eo, mulier non succumbet ju-
 mento nec miscebitur ei, quia scelus est.

Articulus Septimus.

De Osculis & Amplexibus.

Oscula & amplexus, intuitu affectus
 boni & casti, non tantum cum morali
 honestate, sed etiam interdum meritorie
 dari possunt, celebrantur enim in scriptura
 tanquam signa benevolentiae, amoris &
 pacis. Oscula vero & amplexus extra con-
 jugium, quæ vel ex affectu libidinoso pro-
 cedunt, vel cum libidinoso affectu sunt
 conjuncta, sive ad concubitum carnalem
 ordinentur, sive in delectatione ex ipso
 osculo

osculo & amplexu oriente sstant, naturâ
suâ sunt peccata mortalia, nisi levitas mate-
riæ aut imperfectus consensus excuset:
Dicitur (*extra conjugium*) in conjugio e-
nīm licita sunt, in quantum ad conjugales
actus & amorem conjugalem conservan-
dum ordinantur. Cavenda tamen meretri-
cia impuritas & pericula pollutionis. Di-
citur (*nisi levitas materiæ excuset*) admitti-
tur enim levitas materiæ in motibus car-
nis, quæ facile subrepunt, & à quibus homo
vix in hujusmodi liber esse potest. Unde
levitas non attenditur in ipso osculo, si
osculum alias impudicum sit, sed levitatem
in motu Carnis levi & subreptitio, ratione
cujus osculum non infigitur, vel qui ex
osculo alias non in honesto consurgit, im-
perfectio autem consensus ponitur in in-
advertentia & motibus, sive primo primis
sive secundo primis.

Articulus Octavus.

De Tactibus.

Tactus omnes, in quacunque parte
corporis sive proprij sive alieni, quos
Y 4 justa

justa necessitas vel congrua utilitas exigit, per se peccata non sunt. V. G. Medicus debet in partibus etiam naturæ secretioribus mederi mulieri : Mulier absque peccato potest permittere, & Medicus quantum justa necessitas exigit mulierem tangere. Omnis vero tactus impudicus ab affectu libidinoso proveniens, nisi imperfectus consensus excusat, est peccatum mortale, quia vel ad concubitum ordinatur, vel ad delectationem libidinosam quæ ex tactu oritur, utrumque autem est peccatum mortale. Dicitur porro tactus impudicus, ex ratione materiali ipsius, quod in membris verecundis mulieris fiat, ut Mamillis, Lumbis, Vulva, &c. vel ex solo affectu libidinoso quo fiunt, ut tactus manuum, faciei, brachij, pressio pedis, &c. hi tamen non plus habent Malitia, quam affectus impudicus suggerit.

TRA-

TRACTATVS IV.

De Statu Morientium.

TITVLVS VNICVS.

*De Obligationibus Hominis
Christiani Morientis.*

ARTICULUS PRIMUS,

De diversitate Morientium.

I.

Morientium diversitas primo desumitur à causis mortem inferentib⁹, quæ duplices sunt: aut enim sunt naturales & interne, & inde dicitur naturalis, aut sunt æternæ, & per violentam læsionem mortem inferūt, & inde dicitur mors violenta.

2. Rursus mors naturalis dupliciter contingit. Aut enim contingit ex pugna & dissolutione temperamenti, causata à qualitatibus elementaribus inter se pugnantibus, & temperamentum dissolventibus,

Y 5

unde

unde nascuntur febres & aliæ infirmitates mortem inferentes: aut contingit ex sola consumptione humidi radicalis, quo deficiente, & à calore naturali consumpto, mors eveniat necesse est, & hæc est mors senum, quæ vel citius vel tardius ex parte naturæ advenit, pro ut humidum naturale citius vel tardius consumitur. Mors etiam violenta dupliciter considerari potest: alia est enim simpliciter violenta, ut quæ gladio laqueo, igne sive combustione, aqua sive submersione, vel à bestijs, Dæmonibus infertur. Alia est tantum violenta secundum quid, ut quæ infertur à pestifero aere, veneno, cibis corruptis, talis mors et si mediante infectione humorum fiat, & hoc modo naturalis dici posset, dicitur tamen violenta, quia non causatur ex naturali humorum & qualitatum corporis pugna ordinaria, sed ab extrinseco per violentas impressiones.

3. Præter diversitatem morientium ex causis naturalibus & violentis, attendenda est diversitas penes causam primam, & dispositionem ejus, qui habet claves vitæ & mortis.

mortis. Hinc cur hic moriatur ad huc in ventre matris : aliis vix egressus & fugens ubera matris : aliis in pueritia : aliis in virili ætate ; aliis in senectute magna : id non solis causis naturalib^o sed dispositioni Dominatoris vite & mortis adscribendum est : hinc *Job. c. 14.* *Constituisti terminos ejus qui præteriri non poterunt.* Quare quamvis complexio naturalis , & conservatio corporis, à noxijs & externis causis & eventibus fortuitis, promittat longam vitam, nihilominus terminus vitae non debet exspectari ab illis, sed à dispositione Creatoris. *Job. 14.* *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est.*

Articulus Secundus.

De obligationibus hominis Morientis.

1. **H**ominis Christiani morientis tres potissimum obligationes sunt, nemirum ponderatio præsentis vitae : purgatio accusantis conscientiæ, dispositio imminentis viæ.

2. Ponderatio præsentis vitae proprie consistit, in serio examine eorum omnium

quæ homo Christianus in vita sua gessit, ut perfecte se componat cum Deo, obtinendo peccatorum remissionem, procurando votorū, si quibus est adstrictus, satisfaktionem vel dispensationem, adhibēdo omnia quæ pertinent ad perfectam cum eo reconciliationem. Deinde cum proximo: restituendo ablata, deponendo omnem inimicitiam & rancorem, compensando, aut amovendo omnem lassionem aut injuriam. Demum cum se ipso: deponendo omnem malam voluntatem, auferendo omnem peccati occasionem, quietando omnem conscientiæ inquietudinem.

3. Purgatio accusantis conscientiæ, consistit in contritione, confessione, & delictorum satisfactione debita; hujus exemplum dedit: *Job. 10. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi, dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum antequam vadam & non revertar, ad terram tenebrofam & opertam mortis coligine, terram miseriae & tenebrarum, ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.* Hoc est speculum hominis ad mortem se disponentis,

nentis, ut tantiisper se abducatur ab omni turba, ut cum conscientia sua agat, & peccata sua plangat, in doloribus animæ sue. Quod & in Ezechia accepto nuntio mortis & mandato, ut disponeret de domo sua *Isai 38*. clare speculamur: *Convertit* (ait textus) faciem suam ad parietem, & oravit Dominum, & flevit fletu magno. Ut autem scias quid tunc egerit audi dicentem: *Demane usq; ad vesperam finies me, quid ergo? Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba*, hæc sunt animæ ad mortem se præparantis exercitia.

4. Dispositio imminentis viæ postulat: ut moriens disponat de temporalibus: quæ debet deferere: de spiritualibus quæ in exitu debet pro viatico deferre: de salvo conductu, & secura contra hostes defensione.

Articulus Tertius.

De dispositione imminentis Viae in Morientibus.

1. **D**ispositio morientis, si familiam vel domum gubernet, vel temporales possessiones habeat, consistit in testamen-

taria ordinatione: familiæ pacifica constitutione: sepulturæ electione. **I** autem quis condat justum testamentū requiritur.

1. Intentio pura: quæ est ut integra & sincera voluntate nemini velit obesse, sed pro salute animæ suæ de bonis suis disponere, ut reddat Domino suo qui in cælis est, & ad quem spiritus ejus reddit, rationem villicationis suæ.

2. Ante omnia meminerit animæ suæ, ut ei ex bonis quæ relinquunt, bene fiat, atque adeo provideat ut debita sua solvantur, aliena restituantur, si aliquibus pro mercè obligatus est, non remaneat eorum merces usque ad mane, sed quantocius solvatur.

3. Sacrificia, Eleemosinas, preces, pias fundationes pro animæ suæ refrigerio faciendas ordinet, ac pie & prudenter de illis ut efficaciter fiant, decernant.

4. Si hæredes habeat, qui jure succedunt, illis juste hæreditatem partiatur, idque claris terminis, ne verborum involucra, lites & processus inter illos causent.

5. Caveant ne aliquem exhæredet, aut pre aliis

aliis gravet, nisi justa causa secundum leges appareat.

6. Inter consanguineos & alios ad eum pertinentes, habeat semper rationem paupertatis, necessitatis aut justæ gratitudinis, ut illis qui magis indigent, vel qui creduntur melius usuri, liberalius donet.

7. Caveat ab ijs qui assistunt, ne ipsi propria cupiditate in se suosque, aut odio vel amore in alios duci, ipsius benevolentem animum divertant, aliquos àlegandorum participatione omnino removeant, alijs ultra rationabile bene fieri procurent, ex his enim testamenta sunt seminaria discordiarum, injusticiarum principia & fomenta, animarum defunctorum probra, familiiarum clades & ruinæ.

8. Caveat ab amicis volentibus impedire ne condat testamentum, pro quo malo evitando, consultius est, ut illud condat dum adhuc est sanus.

9. Provideat ut fideles executores habeat, qui ordinate, juste & fideliter, omnia exequantur, ordinate quidem, ut quæ ad debitorum solutionem, alieni restitutionem, debi-

z. 160

debitam operariorum in ercedem perti-
nent, primo solvantur, quia illa sunt debita
justitiæ, quibus sub peccato defunctus ob-
ligabatur. Deinde ad ea quæ pro salute ani-
mæ in piis causas legata sunt, procedant :
tandem ad hæredes & alios qui hæredes se-
quuntur descendatur. Condito tandem
testamento & solemnitatib⁹ juris servatis.

2. Moriens ante mortem tria potissi-
mum circa familiam facere debet. 1. Te-
netur illam pacificare : quæ pacificatio
consistit in sua, cum familia, si quæ sit aut
fuerit aliquando discordia, reconciliatio-
ne, in injuriarum & inobedientiarum si
quid à prolibus aut familia aliquando pas-
sus fuerit, sincera condonatione, in omniū
quæ semina forte discordiarum sunt & re-
manent efficaci ablatione. 2. Debet ad fi-
dem in Deum & bonum exhortari fami-
liam : Similes enim exhortationes mul-
tum tunc profunt filijs quia magis inhæ-
rent, exemplo Tobiæ, David, Mathatiæ &
aliorum Patriarcharum. 3. Laudabile est
si suis cxiemplum piæ mortis relinquat.
Finem enim vitæ concludit mors exem-
plaris

plaris, quam conciliat pia vita, quies mentis, sacramentorum devota susceptio resig-natio morientis.

Articulus Quartus.

De eligenda Sepultura.

1. **E**lectio Sepulturæ fuit omni tem-pore libera morienti, ita Concil. La-teranens: sub Alexandr: 3. definivit ex Pa-schali 2. parte 43. Tit: de Sepulturis c. 1. Vo-lumus (inquit) ac juxta Canonum senten-tiam nobis probabile videtur, ut sicut mori-enti conceditur rerum suarum judicium fa-cere, quocunq; loco sibi placuerit, sic nimi-rum justum est, sui corporis licentiam ha-bere, eligendi sepulturam, in quocunq; loco voluntas extitet, sive in Monasterijs, sive in alijs locis.

2. Sæpenumero ab antiquo fideles e-ligebant sepulturam apud Religiosos, aut etiam eis ibidem decernebatur, ob illo-rum orationes, ita Concil. Triburicense sub-formoso Papac. 1. 5. de sepultura mortuorum. Exspectet eum (inquit) terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum aut Monachorum sive
sancti

Tractatus Quartus,
sanctimonialium congregatio sancta com-
muniter degit, ut eorum orationibus judicis
suo commendatus occurrat, & remissionem
delictorum quammeruis non obtinet, eorum
intercessionibus percipiatur.

3. Ne tamen Ecclesiæ parochiales ex
 electione promiscua sepulturarum, in Ec-
 clesijs sive cæmiterijs Religiosorum de-
 trimentum nimium paterentur, summi
 Pontifices & Concilia certa jura taxarunt,
 quæ penderentur Ecclesiæ, de cuius juris-
 dictione corpora assumuntur, nimirum
 quartam funeralium. Quia vero de modis
 sepulturæ, funeris, ac ipsa quarta funerali,
 variæ disputationes in dies exurgebant.
 Pius V. ex motu proprio, qui incipit: ad hoc
 nos Deus. Dato Romæ 23. Septemb. An. 1571.
 Pontificatus anno 6. volens imponere finem
 omnibus litigijs decernit et fratres posse qua-
 cunq; corpora defunctorum, qui se in eorum
 Ecclesijs sepeliri ordinaverint, vel si à defun-
 ctorum heredibus, sive curam funeris ha-
 bentibus vocati fuerint, ipsorum fratrum
 cruce elevata, etiam sine canonicorum nec
 non curatorum, vel aliorum presbyterorum
 inter-

interventu, ex ipsorum defunctorum domibus levare, eaq; accipere & associare, ac ad ipsorum fratrum Ecclesias directe deferre, & in eorum Ecclesijs, non tamen tempore interdicti, sepelire, salvo dumtaxat jure Parochiali, nec fratres ipsos ad alterius cuiusvis contiariæ consuetudinis usus, sive moris observationem teneri, vel super premissis à quoquam quavis auctoritate molestari vel perturbari possint & debeant.

2. Ne esset quæstio de jure Parochiali:
Quartam autem (inquit) funeralium quo ad domus, sive conventus & Monasteria. Ipsius ordinis, tempore dicti Concilij Tridentini ante 40. annos fundata & erecta & ratione illorum, ubi consuetudo illam solvendi tantum extitit, ac de cereis & alijs, que defruntur juxta Cadaver dum ad sepulturam defertur, non autem de alijs quibusvis, eisdem fratribus sive monialibus aut eorum dominibus, conventibus, Monasterijs, locis etiā profuneris, sive anniversarij, aut missarum celebratione donatis, legatis sive alias quomodolibet largitis. Ubi duæ quartæ forsitan solvi consueverint, una Parochiali Ecclesiæ, alia

Tractatus Quartus,
 alio vero Episcopo aut collegiate Ecclesie, sive
 Canonicis & Capitulo ejusdem, una tantum,
 scilicet Episcopo: ubi vero consuetudo illam
 solvendi non fuit, sive domus, Conventus &
 Monasteria dictorum Fratrum & Monia-
 lium post 40. annos erecta sive fundata fue-
 rint, nequaquam nec ullo modo solvere sen-
 tradere: omnem aliam præmissis consuetu-
 dinem, sive morem harum serie cassantes &
 extinguentes, ac omnibus & singulis quorum
 interest perpetuum silentium imponentes.

Quod spectat ad funus & officia divina
 se positis pactis singularibus, variae resolu-
 tiones à Congregatione emanarunt, qua-
 rum hic duæ subjiciuntur, coram Cameræ
 Apostolicæ Generali auditore i 640. die
 6. Junij verificata.

I. Prima est de die 27. Novembris 1638.
 sequentis tenoris. *Sacra rituum congre-*
gatio juxta alias resoluta respondit: officium
super Cadaveribus in Ecclesijs Regularium,
spectare & pertinere ad ipsos Regulares, non
autem ad Curatos defunctorum, & ita im-
posterum servari mandavit, non obstante
contraria consuetudine.

Secun-

Secunda est de die 14. Januarij 1639. tenoris sequentis: S: Congregatio Cardinalem negotijs Episcoporum & Regularium preposita censuit, defunctorum cadavera se- pelienda, ab adibus defunctorum ad eorumdem Fratrum Ecclesias recto iramite deferri posse, monitoramen & requisito e& exspectata proprio defunctorum Parocho, à quo benedi- ctionem & ultimum vale recipere possint: quo venire expresse recusante, possint idem fra- res, etiam ipso invito cadavera ad suas Ec- clesias transportare: consanguinei vero ta- lium defunctorum illis parentare, in Paro- chialibus & alijs presbyterorum Ecclesijs, compelli nullo modo possint. Si quæ vero im- memorabilis consuetudo in contrarium super premissis existere prætendatur, legitime pro- betur, & interim præsens decretum ad un- guem servetur, prout eadem S. Congregatio servari mandavit Romæ 14. Januarij 1639.

Articulus Quintus.

De Necessarijs homini Morienti pro via.

I. Tria sunt homini in via ad patriam necessaria: Securamens per Sacra- menta

menta pænitentiæ & Eucharistiæ præparata, in quibus consistit fortitudo & sanitas animæ : Baculus fiduciaæ in Deum & Christi merita, ex ligno crucis confectus, cui innititur, cum lagenula appensa pretiosi sanguinis ejus ad refrigerium sitis : Demum opera bona, specialiter operamisericordiæ tam corporalia quam spirituallia, & quæcunque meritoria, quæ animæ sunt pro viatici pecunia, qua velut in facultulis pauperum abscondita, confidenter in Deum fide, spe & amore moriens tendit.

2. Porro contra Dæmones qui in illa hora viam tanquam prædones obsident, utendum est salutari comitiva, & armis spiritualibus, & quidem comites adjungendi sunt, Deipara Virgo, Angelus Custos & Sancti, quos singulariter in vita coluimus, vel quos in hora mortis in Patrocinium ferventi affectu invocabimus. Pro spiritualibus autem armis extremæ unctionis armatura accipienda est, de quo sacramento hic nonnulla breviter declaranda sunt.

Sacra-

Sacramentum unctionis extremæ, sic ex Doctore subtili & alijs in 4. dist. 23. describi potest: Unctio hominis infirmi pænitentis, facta in determinatis corporis partibus, cum oleo ab Episcopo consecrato, à Sacerdote verba certa cum debita intentione proferente, ex institutione divina efficaciter significante gratiam, contra peccati reliquias, & ad sanitatem corporalem, si expedit recuperandam.

3. Materia remota hujus Sacramenti est oleum olivarum, ab Episcopo consecratum sive benedictum, quod & oleum infirmorum dicitur, ut distinguatur contra Chrisma, quo ungitur Baptizati vertex, & quo Episcopi in sacris unctionibus passim utuntur. Materia vero proxima est ipsa unctio, in certis locis corporis per modum crucis facta. In quibus autem membris fieri debeat, de hoc universalis Doctrina extat, nimirum: quod in quinq; saltem corporis membris, ubi sensus maxime vigent, fieri debeat juxta explicacionem Concilij Florentini in instructione Armenorū: ubi sic: in oculis, propter visum;

in au-

in auribus, propter auditum; in naribus propter odoratum; in ore, propter gustū; in manibus, propter tactum; in pedibus, propter gressum: addit & renes: in renibus (inquit) propter delectationem ibi vigen-
tem: alij etiam addiderunt pectus. Verum credendum est non omnes istas unctiones fuisse necessarias: & modo quidem usu sublata est unctione in renibus & in pectore, quæ necessariæ esse non judicantur, & ho-
nestati saltem in fæminis consulitur.

4. Forma Sacramenti extremæ unctionis est juxta Rituale Romanum ab anti-
quo: per istam sanctam unctionem & suam piissimam misericordiam indulget tibi Dominus quidquid per visum deliquisti,
quæ ad singulos sensus, nominato sensu in singulis unctionibus repetitur ita Concil.
Florent: supra.

5. Effectus vero primarius Extremæ unctionis est gratia sanctificans ad remis-
sionem peccatorum, si quæ remaneant, &
corroborationem animæ in hoc ultimo cum dæmone conflictu ordinata. Ita do-
cet & extendit Concil: Trident: sess: 14. in
doctrinæ

doctrina de Sacramento Extremæ unctionis.

Cap. 2. explicans verba scripture Jacob. 5.
Resporro (inquit) & effectus hujus Sacra-
menti illis verbis explicatur : & oratio fidei
salvabit infirmum & alleviabit eum Domi-
nus & si in peccatis sit , dimittenture ei . Quæ
explicat ut sequitur : Res etenim hæc , gratia
est Spiritus Sancti , cuius unctionio delicta , si
quæ sint adhuc expianda , ac peccati reli-
quias abstergit ; & ægroti animam alleviat ,
magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam
excitando : qua infirmus sublevatur & morbi
incommoda levius fert , & temptationibus Dæ-
monis calcaneo insidiantis , facilius resistit
& cæ.

6. Effectus secundarius Sacramenti
Extremæ unctionis est sanitas corporalis ,
si interdum expediat. Ita Concil: Trident:
supr:c.2. Et sanitatem (ait) corporis inter-
dum ubi saluti animæ expedierit homo con-
sequitur. Sicut etiam experientia ipsa te-
statur.

7. Porro sex conditiones in suscipien-
te extremam unctionem requiruntur.

1. Ut sit infirmus , neque enim homini non

infirmo V. G. suppicio vel violenta morte afficiendo dari potest.

2. Debet esse graviter infirmus ita ut de vita periclitari judicetur ; non est tamen exspectandum , donec moriens sensibus destituatur sed melius est adhuc pleno iudicio pollenti extremam unctionem administrare.

3. Debet esse Baptizatus, quia Baptismus est janua Sacramentorum.

4. Debet fuisse compos mentis : amen-
tibus enim & furiosis non potest dari ex-
trema unctionio : potest tamen & congrue
datur ijs , qui ex vi morbi in delirium ca-
dunt quia censentur illius capaces, & si qui-
dem piæ vitæ fuerint, censentur illam de-
siderare.

5. Requiritur ut si ratione adhuc utatur,
Extremam unctionem petat , nemini e-
nim probabiliter invito , administrâda est.

6. Requiritur, ut saltem in actuali volun-
tate peccandi mortaliter, non esse judice-
tur, qui enim in actuali voluntate peccandi
effet, ratione obicis quem Sacramenti gra-
tiæ ponit, mortaliter peccaret & etiam Sa-
cerdos

cerdos sciens & videns illi administrans.

8. Potest denique Extrema unctionio in eodem homine reiterari , sed non in eodem morbo. Quia saepius diversis temporibus homo per infirmitates varias in periculum mortis devenire potest , & in morte armis illis spiritualibus indiget,nec Extrema unctionio characterem vel aliud impri- mit,ratione cuius initerabilis esset. Dicitur (non tamen in eodem morbo) quia unius morbo , cum ad periculum mortis tendit sufficit una armatura , & gratia quae in Sa- cramento Extremæ unctionis datur,ratio- ne totius hujus morbi datur , ut etiam adveniente morte , homo illius virtute illam constanter subeat.

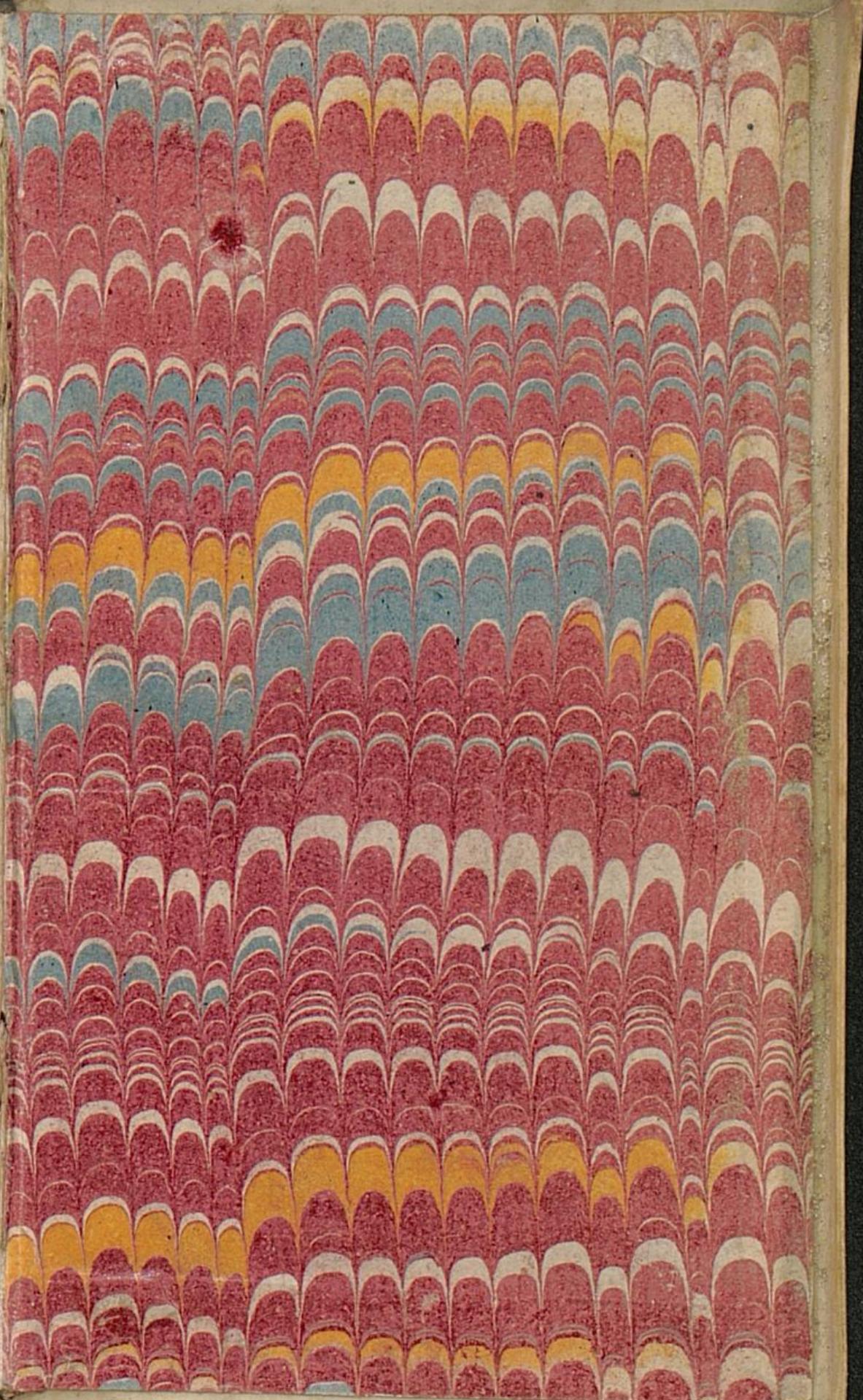

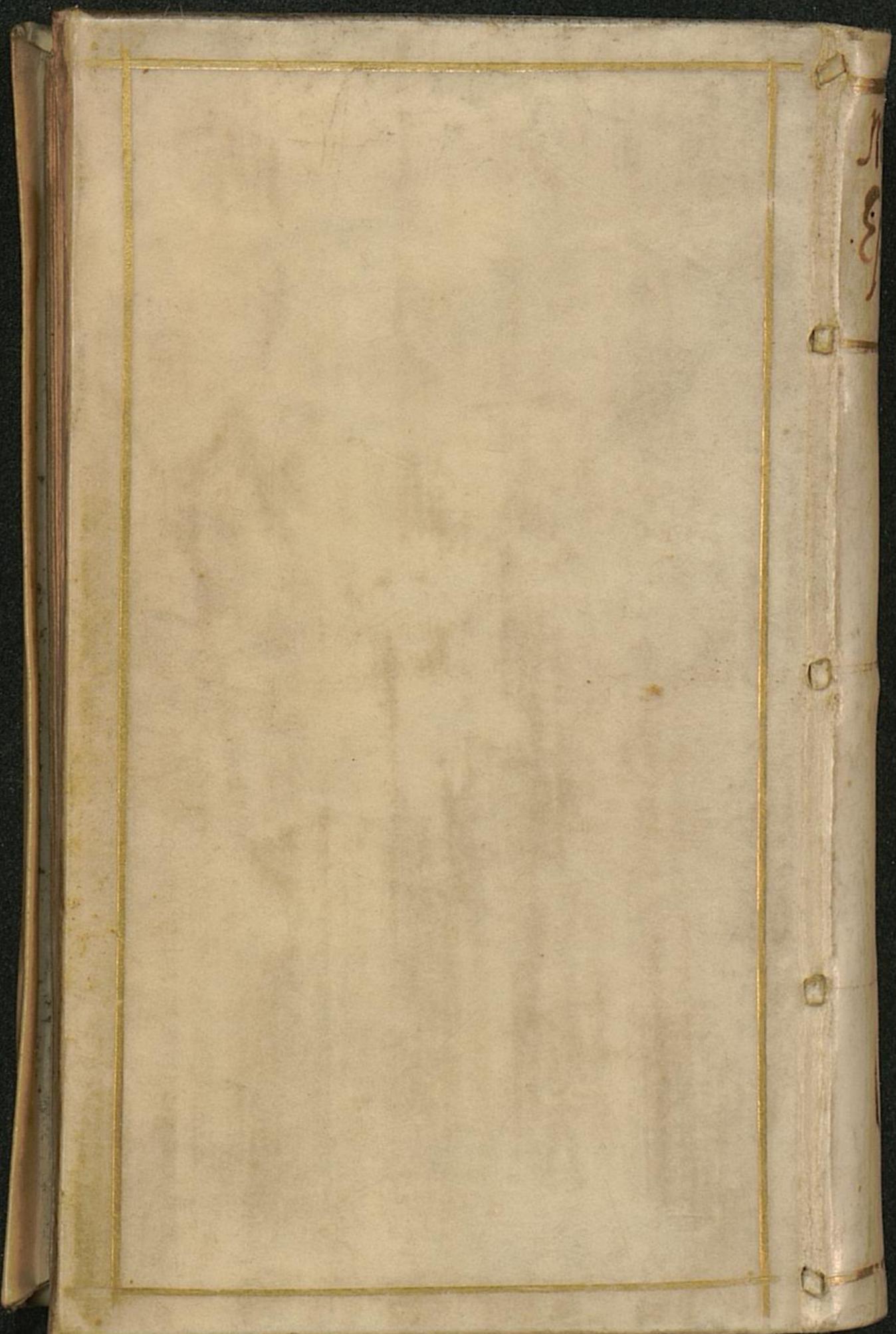
Errata Typographi

Suppleat benignus Lector.

supper

R I V I E

marchatij
Epitome